

**BİR KALKINMA MODELİ OLARAK  
SAKİN ŞEHİRLERDE YEREL HALKIN  
TURİZM DESTEĞİ:  
EGE – MARMARA BÖLGESİ ÖRNEĞİ**

**Dönüş ÇİÇEK**

**(Doktora Tezi)**

**Eskişehir, 2017**

**BİR KALKINMA MODELİ OLARAK  
SAKİN ŞEHİRLERDE  
YEREL HALKIN TURİZM DESTEĞİ:  
EGE - MARMARA BÖLGESİ ÖRNEĞİ**

**Dönüş ÇİÇEK**

**T.C.**

**Eskişehir Osmangazi Üniversitesi**

**Sosyal Bilimler Enstitüsü**

**Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı**

**DOKTORA TEZİ**

**Eskişehir**

**2017**

Bu çalışma, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu tarafından 2017-1546 nolu proje olarak desteklenmiştir.

**T.C.**  
**ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ**  
**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE**

**Dönüş ÇİÇEK tarafından hazırlanan “Bir Kalkınma Modeli Olarak Sakin Şehirlerde Yerel Halkın Turizm Desteği: Ege-Marmara Bölgesi Örneği” başlıklı bu çalışma .... tarihinde Eskişehir Osmangazi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddesi uyarınca yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, Jürimiz tarafından Turizm İşletmeciliği Dalında Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.**

**Başkan            Prof. Dr. Yaşar SARI (Danışman)**

**Üye                Prof. Dr. Veysel YILMAZ**

**Üye                Prof. Dr. Erol KUTLU**

**Üye                Doç. Dr. Cihan SEÇİLMİŞ**

**Üye                Yrd. Doç. Dr. Yeşim COŞAR**

**ONAY**

**.../ .../ 2017**

**Enstitü Müdürü**

**...../...../2017**

## **ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ**

Bu tezin/projenin Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi hükümlerine göre hazırlandığını; bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmanın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla taranmasını kabul ettiğimi ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim. Yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması halinde ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

**Dönüş Çiçek**

**İmza**

## ÖZET

### BİR KALKINMA MODELİ OLARAK SAKİN ŞEHİRLERDE YEREL HALKIN TURİZM DESTEĞİ: EGE - MARMARA BÖLGESİ ÖRNEĞİ

ÇİÇEK, Dönüş

Doktora-2017

Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı

**Danışman:** Prof. Dr. Yaşar SARI

Bu araştırmanın temel amacı, sakin şehir hareketine katılan yerleşimlerde, yerel halkın turizmin gelişimine ve sakin şehir (Cittaslow) hareketine yönelik algı ve tutumları ile turizm desteği arasındaki ilişkinin sosyal değişim kuramına dayalı bir model ile test edilmesidir.

Araştırmanın analizleri yerel halkın turizm desteği; turizmin algılanan olumlu ve olumsuz etkileri, turizmden sağlanan kişisel fayda, turizm bilgisi, devlet yetkililerine güven, turizme katılım gücü, yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet ve sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşım boyutları üzerinden gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini, Türkiye’de sakin şehirlerde yaşayan 18 yaşın üzerinde olan yerel halk oluşturmaktadır. Araştırma, Marmara ve Ege Bölgesinde yer alan sakin şehirlerde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada verilerin toplanmasında anket formu kullanılmıştır. Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde turizm desteği ve sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşım ile ilgili ileri sürülen teorik yapıyı ölçen 34 önermeye yer verilmiştir. Bu bölüm beşli likert şeklinde hazırlanmıştır. İkinci bölüm katılımcıların profilini öğrenmek amacıyla hazırlanan sorulardan oluşmuştur. Anket formu Mart – Temmuz 2017 tarihleri arasında toplam 1143 kişiye uygulanmış, 1116 anket formu analize dâhil edilmiştir. Analiz aşamasında öncelikle Açıklayıcı ve Doğrulayıcı Faktör Analizi ile faktörler belirlenmiş, daha sonra gizil değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisinin belirlenmesi için yapısal eşitlik modellemesine başvurulmuştur.

Araştırma sonucunda, yerel halkın turizm desteğinin, özellikle turizmin algılanan olumlu etkileri ve sakin Şehir hareketine ilişkin yaklaşımları arasındaki ilişki dőzeyinden etkilendiği ortaya çıkmıştır. Yaşam kalitesi memnuniyeti ile turizm desteği arasında çok kők de olsa bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca, alışma sonucunda, turizmden sağlanan kişisel fayda ile turizmin algılanan olumlu etkileri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Turizm, Kalkınma, Yerel Halkın Turizm Desteği, Sakin Şehir

## **ABSTRACT**

### **CITTASLOW MOVEMENT AS A DEVELOPMENT MODEL AND TOURISM SUPPORT OF RESIDENTS: SAMPLE OF AEGEAN REGION - MARMARA REGION**

**ÇİÇEK, Dönüş**

**PhD-2017**

**Field of Tourism Management**

**Adviser:** Prof. Dr. Yaşar SARI

The main purpose of this study is to examine the relationship between the perceptions and attitudes of the residents' towards development of tourism and Cittaslow movement in settlements affiliating with Cittaslow movement by a model based on social exchange theory.

The analyses of the study have been carried out on the basis of residents' support for tourism, perceived positive and negative effects of tourism, personal benefits from tourism, knowledge of tourism, trust in government, power in tourism, satisfaction with quality of life and attitude towards Cittaslow movement dimensions. Residents living in slow cities and over the age of 18 have formed the population of the study. The study has been conducted in slow cities which take place in Marmara Region and Aegean Region. In the study, a questionnaire form has been used as the data collecting instrument. The first part of the two-part questionnaire consists of 34 statements measuring the asserted theoretical structure related to tourism support and attitude towards Cittaslow movement. This part has been formed as 5-item Likert scale. Second part of the questionnaire consists of the questions prepared for describing profiles of the participants. The questionnaires were conducted to 1143 participants in a time period between March and July 2017. 1116 questionnaires have been analyzed. In the analysis process, factors have primarily been determined via exploratory factor analysis and confirmatory factor analysis, then in order to determine the causality relationship between latent variables structural equation modeling has been applied.

As a result of the study it has been shown that tourism support of residents have particularly been affected by the level of relationship between perceived positive effects of tourism and attitude towards Cittaslow movement. A relationship even if slight between satisfaction with quality of life and tourism support has been found. On the other hand, as a result of the study, it has been shown that there is no statistically significant relationship between personal benefits from tourism and perceived positive effects of tourism.

**Key words:** Tourism, Developing, Residents' Attitudes and Support, Cittaslow



## İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER .....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ .....	xiv
EKLER LİSTESİ .....	xv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvi
ÖNSÖZ .....	xvii
GİRİŞ .....	1

### 1. BÖLÜM

#### YEREL KALKINMA ve TURİZM

1.1. KALKINMA KAVRAMINA GENEL BAKIŞ .....	3
1.1.1 Kalkınma Kavramı .....	3
1.1.2 Kalkınma Kavramının Tarihsel Süreci.....	6
1. 2. KALKINMA KURAMLARI IŞIĞINDA TURİZMİN GELİŞİMİ.....	18
1. 2. 1. Modernleşme Kuramı ve Turizm.....	19
1. 2. 2. Bağımlılık Kuramı ve Turizm.....	22
1. 2. 3. Neoliberal Ekonomi ve Turizm .....	25
1. 2. 4. Alternatif Kalkınma ve Turizm.....	27
1. 3. YEREL KALKINMA VE TURİZM .....	29
1. 3. 1. Yerel Kalkınma Kavramı.....	30
1. 3. 2. Yerel Kalkınmada Turizmin Rolü .....	42

## 2. BÖLÜM

### BİR KALKINMA MODELİ OLARAK SAKİN ŞEHİRLERDE YEREL HALKIN TURİZM DESTEĞİ

2.1. KALKINMA MODELİ OLARAK SAKİN ŞEHİRLER .....	50
2. 1. 1. Sakin Şehir Kavramı .....	50
2. 1. 2. Sakin Şehir Felsefesi.....	63
2.1.3. Yerel Kalkınma ve Sakin Şehir İlişkisi.....	64
2. 1. 4. Sakin Şehir Hareketi ve Turizm.....	68
2. 1. 5. Türkiye’de Sakin Şehir Hareketi .....	75
2. 2. YEREL HALKIN TURİZM DESTEĞİ .....	77
2. 2. 1. Turizmin Gelişiminde Yerel Halkın Önemi .....	78
2. 2. 2. Yerel Halkın Turizme Yönelik Algı ve Tutumlarını Açıklayan Model ve Kuramlar .....	81
2. 2. 3. Yerel Halkın Turizme Yönelik Algı ve Tutumları .....	91
2. 2. 4. Yerel Halkın Turizm Desteğini Etkileyen Faktörler.....	92

## 3. BÖLÜM

### SAKİN ŞEHİRLERDE YEREL HALKIN TURİZM DESTEĞİNİ İNCELEMAYA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA: EGE ve MARMARA BÖLGESİ ÖRNEĞİ

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	112
3. 2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	112
3. 3. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	114
3. 4. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI .....	114
3. 5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	122

3. 6. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI .....	123
3. 7. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	123
3. 7. 1. Veri Toplama Aracı .....	124
3. 7. 2. Pilot Çalışma.....	125
3. 7. 3. Araştırma Modeli ve Hipotezler .....	125
3. 7. 4. Evren ve Örneklem .....	145
3. 7. 5. Araştırma Verilerinin Analize Hazırlanması .....	148
3. 7. 6. Güvenilirlik Analizi .....	149
3. 7. 7. Veri Analiz Yöntemleri .....	151
3. 8. BULGULAR VE YORUMLAR.....	151
3. 8.1. Tanımlayıcı İstatistikler ve Yorumlar.....	152
3. 8. 2. Açıklayıcı Faktör Analizi.....	156
3. 8. 3. Doğrulayıcı Faktör Analiz .....	159
3. 8. 4. Ölçüm Modeli .....	161
3. 8. 5. Yakınsaklık Geçerliliği .....	162
3. 8. 8. Ayırt Edici Geçerlilik.....	162
3. 8. 9. Yapısal Model.....	163
3. 8. 10. Katılımcı Profiline Göre Değerlendirmeler .....	168
3. 8.11. Katılımcıların Yaşadıkları Bölgelere Göre Faktörlere Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi.....	188
<b>SONUÇ ve ÖNERİLER.....</b>	<b>190</b>
<b>KAYNAKÇA .....</b>	<b>201</b>
<b>EKLER.....</b>	<b>235</b>

## TABLolar LİSTESİ

<b>Tablo 1:</b> Sürdürülebilir Kalkınmanın Gündeme Gelmesinde Rol Oynayan Bazı Çalışmalar .....	13
<b>Tablo 2:</b> Geleneksel ve Yerel Kalkınma Süreçlerinin Karşılaştırılması .....	34
<b>Tablo 3:</b> Sakin Şehir Kabul Edilen Bazı Şehirler ve Özellikleri.....	54
<b>Tablo 4:</b> Sakin Şehirler ile İlgili Araştırmalardan Örnekler.....	57
<b>Tablo 5:</b> Sakin Şehirler ve Turizm ile İlgili Araştırmalardan Örnekler .....	71
<b>Tablo 6:</b> Türkiye’de Sakin Şehirler .....	76
<b>Tablo 7:</b> Yerel Halkın Turizmin Etkilerine Yönelik Algı ve Tutumlarını Sosyal Değişim Kuramı Çerçevesinde İnceleyen Çalışmalardan Örnekler.....	87
<b>Tablo 8:</b> Yerel Halkın Turizme Yönelik Tutumları Etkileyen Tek Değişkenli Faktörler (Çalışmalardan Örnekler) .....	94
<b>Tablo 9:</b> YEM Kullanılarak Gerçekleştirilen Turizm Desteği Çalışmalarından Örnekler.....	95
<b>Tablo 10:</b> Turizme Yönelik Fayda ve Maliyetler .....	100
<b>Tablo 11:</b> Araştırma Kapsamına Alınan Sakin Şehirler.....	115
<b>Tablo 12:</b> Bölgeler Göre Orantılı Dağıtım .....	147
<b>Tablo 13:</b> Çalışma Alanından Toplanan Verilere Ait Sayısal Bilgiler.....	148
<b>Tablo 14:</b> Bölgeler Açısından Geçerli Veri Toplama Aracın Sayıları .....	149
<b>Tablo 15:</b> Alpha ( $\alpha$ ) Katsayısının Yorumlanması .....	150
<b>Tablo 16:</b> Faktörlerin Güvenilirliği .....	150
<b>Tablo 17:</b> Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	153
<b>Tablo 18:</b> Katılımcı Profiline göre Bölgelere Göre Değerlendirilmesi.....	155
<b>Tablo 19:</b> KMO ve Bartlett Testi .....	156
<b>Tablo 20:</b> AFA Sonucunda Elde Edilen Faktör Sayıları ve Açıklanan Varyansın Yüzdesi.....	158
<b>Tablo 21:</b> Araştırma Modeli İçin YEM Sonuçları .....	160
<b>Tablo 22:</b> Doğrulayıcı Faktör Analizine Ait Uyum İyiliği İndeksleri .....	162
<b>Tablo 23:</b> Ayırt Edici Geçerlilik.....	163
<b>Tablo 24:</b> Yapısal Modele Ait Uyum İyiliği İndeksleri .....	164
<b>Tablo 25:</b> Hipotezlerin Kabul ve Red Durumları .....	166
<b>Tablo 26:</b> Örnek Model İle Çalışma Modeli Sonuçlarının Karşılaştırılması .....	167

<b>Tablo 27:</b> Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Faktörlere Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi t-Testi Sonuçları .....	169
<b>Tablo 28:</b> Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Faktörlere Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi t-Testi Sonuçları .....	170
<b>Tablo 29:</b> Katılımcıların Yaşına Göre Faktörlere Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi F -Testi Sonuçları .....	171
<b>Tablo 30:</b> Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Faktörlere Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi F -Testi Sonuçları .....	173
<b>Tablo 31:</b> Katılımcıların Mesleğine Göre Faktörlere Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi .....	175
<b>Tablo 32:</b> Katılımcıların Turizm Sektöründe Çalışma Durumuna Göre Faktörlere Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi F -Testi Sonuçları .....	179
<b>Tablo 33:</b> Katılımcıların Gelir Durumuna Göre Faktörlere Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi F -Testi Sonuçları .....	183
<b>Tablo 34:</b> Ailesinde turizm sektöründe çalışan / çalışmayan katılımcılar açısından faktörlere yaklaşımlarının değerlendirilmesi t -testi sonuçları.....	186
<b>Tablo 35:</b> Bölgede Geçirilen Yaşam Süresi Açısından Faktörlere Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi F -Testi Sonuçları .....	187
<b>Tablo 36:</b> Katılımcıların Yaşadıkları Bölgelere Göre Faktörlere Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi t -Testi Sonuçları .....	189

## ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Sürdürülebilir Kalkınmanın Boyutları .....	15
Şekil 2: Kalkınma Kuramları.....	19
Şekil 3: Ekonomik Büyümenin Aşamaları .....	20
Şekil 4: Turizm ve Kalkınma Kuramları: Analiz İçin Bir Çerçeve.....	28
Şekil 5: Günümüzde Plan Yaklaşımında Kapsam Kademeleri .....	32
Şekil 6: Sosyal Değişim Kuramı Modeli .....	86
Şekil 7: Araştırma Modeli .....	127
Şekil 8: Verilerin Değerlendirilmesinde Kullanılan Analizler .....	151
Şekil 9: Kuramsal Modele İlişkin Path Diyagramı.....	165

## **EKLER LİSTESİ**

Ek 1: Sakin Şehir Kriterleri .....	235
Ek- 2: Araştırma Kapsamında Uygulanan Anket .....	237

## KISALTMALAR LİSTESİ

<b>AB</b>	: Avrupa Birliği
<b>AFA</b>	: Açıklayıcı Faktör Analizi
<b>AGFI</b>	: Adjusted Goodness of Fit Index (Düzeltilmiş Uyum İyiliği Endeksi)
<b>CFI</b>	: Comparative Fit Index (Karşılaştırmalı Uyum İndeksi)
<b>DFA</b>	: Doğrulayıcı Faktör Analizi
<b>GFI</b>	: Goodness of Fit Index (Uyum İyiliği İndeksi)
<b>GSMH</b>	: Gayri Safı Milli Hâsıla
<b>KF</b>	: Turizmden Sağlanan Kişisel Fayda
<b>TB</b>	: Turizm Bilgisi
<b>TD</b>	: Turizm Desteği
<b>TOE</b>	: Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri
<b>TOSE</b>	: Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri
<b>TKEG</b>	: Turizm Kararlarını Etkileme Gücü
<b>SSHY</b>	: Sakin Şehir Hareketine İlişkin Yaklaşım
<b>YEM</b>	: Yapısal Eşitlik Modeli
<b>YKDM</b>	: Yaşam Kalitesinden Duyulan Memnuniyet
<b>YYG</b>	: Yerel Yönetime Güven



## ÖNSÖZ

Turizm sektöründen sağlanan fadaların uzun dönemli olması, 1970'lerdeki "uyarıcı platform" olarak adlandırılan ve katalizör görevi üstlenen turizme yeni bakış açısının geliştiği dönemden günümüze yerel halk ile iyi ilişkilere bağlanmaktadır. Bir yörede sağlıklı ve sürdürülebilir turizmin gelişmesi için yerel halkın turizme bakış açısı, tutum ve davranışlarının bilinmesi önemli rol oynamaktadır. Bu önem yerel halkın katılımını gerektiren sakin şehir hareketi kapsamında değerlendirildiğinde daha da artmaktadır. Çünkü önceden turistik olma özelliği taşımayan pek çok şehir, sakin şehir hareketine dâhil olduktan sonra, turizm açısından cazibe unsurları içermekte ve bu nedenle çekim noktası olmaktadır. Bu çalışmada, dünyada bir yerel kalkınma modeli olarak kabul gören, alternatif turizm türleri içerisinde yer alan sakin şehirlerde yerel halkın turizmin gelişimine ve sakin şehir hareketine yönelik algı ve tutumları ile turizm desteği arasındaki ilişkinin test edilmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonuçlarının Türkiye'deki sakin şehirler ve sakin şehir olmak isteyen bölgeler için yararlı olabileceği düşünülmektedir.

Uzun bir zaman dilimini kapsayan bu süreçte, bana her koşulda destek sağlayan, yol gösteren ve beni cesaretlendiren kıymetli hocalarım danışmanım Prof. Dr. Yaşar SARI'ya, Prof. Dr. Veysel YILMAZ'a ve Prof. Dr. Erol KUTLU'ya teşekkürlerimi sunarım.

Dönüş Çiçek

## GİRİŞ

Tarihsel süreç içerisinde modernleşme, büyüme, yapısal değişim gibi farklı kavramlarla kullanılan kalkınma kavramı günümüzde; ekonomik büyümenin yanında, bu büyüme sürecinden elde edilen faydaların eşit dağıtıldığı, çevrenin yenilendiği, insani seçeneklerin artırıldığı ve kişilerin yaşamlarını etkileyen kararlara katılım fırsatının sunulduğu bir süreci temsil eden kavram olarak değerlendirilmektedir. Eşzamanlı dönüşümlerden geçen kalkınma ve turizm arasındaki etkileşim, günümüzde turizm sektörünün yerel kalkınmanın sağlanmasında sürükleyici sektör olarak kabul görmesini sağlamıştır (Eralp, 1974; Küçük, 2012; Williams ve Shaw, 1995). Dolayısıyla turizmin gelişiminin anlaşılması açısından kalkınma plan ve stratejilerine temel oluşturan geniş kapsamlı felsefe olarak tanımlanan kalkınma kuramları ile turizm arasındaki ilişkinin anlaşılması önemlidir.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin çoğu, turizmi bir kalkınma aracı olarak değerlendirmekte, turizm potansiyeline sahip birçok ülke yaptıkları turizm planları ile bu sektörden uzun dönemde azami ölçüde faydalanmak ve ekonomik kalkınmalarını bu sektör yardımıyla geliştirmek istemektedir. Bir ülkede turizmin gelişimi; döviz sıkıntısı hafifletmekte, ülke içi firmaların rekabet gücü ve sonuçta verimliliğini artırmakta, dış ticaret dengesine pozitif yönde etki etmekte, istihdam sağlamakta ve bir bütün olarak ulusal gelirden artışa yol açmaktadır (Kozak ve Bahar, 2011). Bu etkiler de kalkınma üzerinde olumlu bir değişim meydana getirmektedir. Turizmin bu faydalarına rağmen kalkınma kuramlarında; modern bir kalkınma aracı olarak sektörün toplumsal yaşamda geleneksel sosyal sistemleri ve doğal güzellikleri değişime uğrattığı ve zaman zaman zarar verdiği dolayısıyla kontrol altında tutulması gerektiği belirtilmektedir (Göymen, 2010: 20). Bu nedendir ki günümüzde kitle turizminin neden olduğu olumsuzlukları önlemeye yönelik yerel kalkınma projeleri hazırlanmakta ve uygulanmaktadır. Avrupa’da geliştirilen ve dünyada hızla yayılan “Avrupalı Seçkin Destinasyonlar”, “Avrupa Yeşil Başkenti”, “Sakin Şehir”, hareketleri bunlardan bazılarıdır (Aslan, 2015). Bu çalışmanın uygulama alanı olarak seçilen ve Türkiye’de hızla yaygınlaşan alternatif turizm türlerinden olan sakin şehir hareketi, bir yerel kalkınma aracı olarak görülmekte, yerel halkın yaşam kalitesinin iyileştirilmesini hedef alan, yerelin korunmasını ve yerel üretimin desteklenmesini hedefleyen hareket olarak karşımıza çıkmaktadır.

Turizm sektöründen uzun dönemde fayda sağlanması 1970'lerdeki "uyarıcı platform" olarak adlandırılan ve katalizör görevi üstlenen turizme yeni bakış açısının geliştiği dönemden bu yana yerel halk ile iyi ilişkilerin devamlılığına bağlanmaktadır. Bir yörede sağlıklı ve sürdürülebilir bir turizm gelişimi için yerel halkın turizme bakış açısı, yerel halkın tutum ve davranışlarının açıklanması oldukça önemli rol oynamaktadır. Çünkü halkın turizm gelişimine yönelik algı ve tutumlarının bilinmemesi turizm gelişimini olumsuz etkileyebilir. Bu durum yerel halkın katılımını gerektiren sakin şehir hareketi kapsamında değerlendirildiğinde daha da önemli olmaktadır. Çünkü daha önceden turistik olma özelliği taşımayan pek çok şehir, sakin şehir hareketine dâhil olduktan sonra, turizm açısından cazibe unsurları içermekte ve çekim noktası olmaktadır (Sezgin ve Ünüvar, 2011: 134). Dolayısıyla sakin şehir hareketine katılan şehirlerde yerel halkın bölgede turizmin gelişmesini isteyip istemedikleri başka bir ifadeyle turizm konusunda algı ve tutumları turizm desteği açısından önemlidir.

Sakin şehir hareketine katılan yerleşimlerde, yerel halkın turizmin gelişimine ve sakin şehir hareketine yönelik algı ve tutumları ile turizm desteği arasındaki ilişkinin sosyal değişim kuramına dayalı bir model ile test edilmesini amaçlayan bu araştırma üç bölüm olarak hazırlanmıştır. Birinci ve ikinci bölümde alanyazın taramasına, üçüncü bölümde ise konuya ilişkin araştırma süreci ve bulgulara yer verilmiş, sonuç ve önerilerle çalışma tamamlanmıştır.

*Birinci bölümünde* öncelikle kalkınma kavramına yönelik tanımlamalar verilmiş ve tarihsel süreç içerisinde kavramın hangi kavramlarla eşdeğer kullanıldığı aktarılmaya çalışılmıştır. Kalkınma kuramları ile turizm arasındaki ilişkinin anlaşılması turizmin gelişiminin anlaşılması açısından önemli görüldüğünden bu bölümde turizmin gelişimi kalkınma kuramları ışığında ele alınmıştır. Son olarak turizmin yerel kalkınmadaki rolü değerlendirilmiştir. Çalışmanın *ikinci bölümünde* sakin şehir kavramı ve yerel halkın turizm desteği konularına yer verilmiştir. Araştırma süreci ve bulguların yer aldığı *üçüncü bölümde*, araştırmanın amacı, önemi, araştırma alanı, örnekleme, yöntemi ve tanımlayıcı istatistikler verilmiş, araştırmanın temel problemi yapısal eşitlik modeli yardımıyla analiz edilmiş, sonuçlar tablo ve şekiller aracılığıyla aktarılmıştır. Araştırmanın son bölümünde ise araştırma sonuçları değerlendirilerek önerilerde bulunulmuş, araştırmanın kısıtları vurgulanarak komuyla ilgili gelecek çalışmalar da neler yapılabileceği belirtilmiştir.

# 1. BÖLÜM

## YEREL KALKINMA ve TURİZM

### 1.1. KALKINMA KAVRAMINA GENEL BAKIŞ

Çok boyutlu ve karmaşık bir yapıya sahip olan kalkınma kavramının tek ve evrensel bir tanımı bulunmamaktadır (Pearce, 1989: 6). Bunun temel nedenlerini Şenses (2004:13); kavramı tanımlayan kişinin çalıştığı disiplin, zamana bağlı olarak değişen toplumsal yapılar, teknolojik gelişmeler ve ülkelerin birbirleriyle olan ilişkileri ve konu üzerinde çalışan bilim adamlarının birbirlerinden etkilenmeleri şeklinde açıklamaktadır. Alanyazın incelendiğinde de toplumların gelişim sürecine uygun, farklı dönemlerde değişik içerikler kazanan kalkınma kavramının sadece farklı dönemlerde değil aynı dönem içerisinde de içeriğinin değiştiği görülmektedir.

Araştırmanın bu kısmında öncelikle kalkınma kavramına yönelik tanımlamalar verilmiş ve tarihsel süreç içerisinde kavramın hangi kavramlarla eşdeğer kullanıldığı aktarılmaya çalışılmıştır.

#### 1.1.1 Kalkınma Kavramı

İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünyanın birçok yerinde yaşanan olaylar sonucunda ekonomik sorunlar ön plana çıkmış bu durum kalkınma kavramının kullanılmaya başlanmasını sağlamıştır. Özellikle 1948'den sonra daha çok televizyon edilen bu kavramın tanımlanmasında bir görüş birliği sağlanamamıştır. Bunun nedeni, kalkınma kavramının zaman içerisinde toplumsal değişime etki eden unsurların etkililik derecesine göre içerik kazanması ve toplumsal değişimlerin neden ve sonuçlarını inceleyen disiplin alanlarına (tarih, sosyoloji, iktisat) göre değişiklik göstermesidir. Başkaya (1994: 20), *“bazı kavramların ne kadar sık kullanılırsa kullanılsın içeriğiyle ilgilenilmediği, veri olarak kabul edildiği, bu nedenle de kavrama yüklenen anlamların da her zaman herkes için aynı olmayacağını”* belirterek kalkınma kavramını da bu tür kavramlara benzetmektedir. Alanyazın incelendiğinde de kavramın değişik araştırmacılar tarafından farklı yönlerine dikkat çekildiği ve tanımlamaların da bu çerçevede yapıldığı görülmektedir.

Kalkınma kavramını pasif ve kendiliğinden bir süreç olarak değerlendiren Marks, değişen ekonomik sürecin sosyal yapıyı değiştirdiğini, dolayısıyla ekonomik yapıdaki bir değişimin, toplumsal yapıdaki bir değişimin nedeni olduğunu analitik bir şekilde göstermeye çalışmıştır. Bu görüşşe göre toplumsal değişimin olumlu veya

olumsuz yönünü belirleyen faktör ekonomidir ve değişimler dışardan müdahaleyle ani bir ortaya çıkış değil, bir birikimin sonucudur (Yavioğlu, 2002: 62).

Marshall kalkınmayı, “*her türlü düşüncenin gelişmesinde veya sosyal kurumların gelişmesinde olduğu gibi sadece zamanla ortaya çıkışa işaret eden*” edebi bir anlamda kullanırken (Yavioğlu, 2002: 61), Myrdal (1957), *tüm nüfusun hayat düzeyinde bir artış* olarak tanımlamaktadır. Flammang (1979) niteliksel gelişmeye işaret ederek kavramı, *daha fazla çıktı, teknik ve kuramsal yapıdaki değişimleri içeren durum* olarak tanımlamaktadır.

Adelman’a (1961) göre kalkınma; “*bir ekonominin kişi başına düşen gelirdeki büyüme oranının düşük veya negatif olması durumundan, önemli ve sürekli olarak artan düzeye ulaştığı süreçtir*” (Adelman, 1961’den aktaran Mihçı, 1996: 68). Temel İhtiyaçlar Yaklaşımı’nın kurucusu olan Seers (1979), *Kalkınmanın Anlamı* adlı eserinde kalkınma kavramının içeriğini tartışmış, kavramın merkezinde insanın yer alması gerekliliğine dikkat çekmiş ve kalkınmayı “*insan kişiliğinin gerçekleştirilmesi için gerekli koşulların oluşturulmasıdır*” şeklinde tanımlamıştır (Seers, 1979 aktaran: Kaya, 2007: 229).

Tarihsel ve anlambilimsel analiz yaparak, kavrama içerik ve anlam kazandırmaya çalışan Arndt (1981), çalışmasına klasik iktisatla ve dolayısıyla Adam Smith’le başlamaktadır. Smith (1985), İngiltere’nin sanayileşmesini kalkınma kavramıyla değil, “maddi ilerleme” kavramıyla açıklamıştır. Yavilioğlu’na (2002) göre Smith, iktisadi kalkınmadan değil, İngiltere’nin zenginleşme ve ilerlemeye yönelik gelişmesinden bahsetmiştir.

Gaspar (1995: 209) kavramı, “*az gelişmiş ülkelerde ortaya çıkan büyük ölçüde beşeri acıların azaltılması ve maddi refahı arttırmaya yönelik potansiyelin harekete geçirilmesi*” şeklinde tanımlamaktadır.

Kalkınmanın merkezinde insanın olması gerektiğini öne süren Sen (1999) kalkınma tanımlamasında özgürlükler üzerinde yoğunlaşmış ve ekonomik fırsatlar, siyasi özgürlükler, sosyal tesisler, şeffaflık teminatları ve koruyucu emniyet konuları gibi insana yönelik bir dizi özelliklere odaklanmıştır.

Perry (1999) kalkınma kavramını “*bir ülkenin sınırları büyüklüğündeki bir alanı kapsayabilen veya sadece bir şehrin alanıyla sınırlandırılabilen belirli bir coğrafi alanın ekonomisinin geliştirilmesini içeren planlanmış girişimler*” olarak

tanımlamış ve kalkınmanın bölgesellik yönüne dikkati çekmiştir. Başkaya (1994) kalkınma konusunda şu görüşleri öne sürmektedir:

“Kalkınma; her ülkenin kendi özgeçmişine ve öz kaynaklarına dayalı, özgün bir kalkınma yolu bulması, sürece egemen olması, kitlelerin son analizde bir toplumsal değişim süreci olan kalkınmaya aktif olarak katılması, sürecin öznesi durumuna gelmesi, kâr maksimizasyonunun yerini gelir maksimizasyonunun alması, sermayenin değil istihdamın öncelikli olması, özel sermayenin kâr oranını yükseltme kaygısının yerini, yaşam kalitesinin yükseltilmesi kaygısının alması, neo-klasik iktisadın yaklaşımlarının tersine sermaye birikiminin değil maddi refahın öncelikli amaç durumuna gelmesi vb. gibi tezleri içermektedir” (Başkaya, 1994: 17).

Kalkınma kavramını bir süreç olarak değerlendirilmesi gerekliliğine dikkat çeken Dulupçu (2002), kalkınmanın ülkelerin ulaşmak için çaba harcadıkları bir amaç ve aynı zamanda bir süreç olduğunu vurgulamaktadır. Yavioğlu (2002: 66) bu süreci toplumu ekonomik boyutun yanı sıra sosyolojik, psikolojik ve politik tüm boyutları ile kuşatan karmaşık bir yapı olarak ifade etmektedir.

Kaynak (2011: 77) kalkınma kavramıyla ilgili, bir ülkenin üretim yapısının yüksek katma değerli ürünler üretecek şekilde dönüştürülmesi ve meydana gelen ürünün ülkedeki toplumda adaletli bir şekilde dağıtılarak bireylerin yaşam standartlarının yükseltilmesi konularına vurgu yapmaktadır.

Berber (2011), kalkınmanın toplumsal hayat standardının mevcut düzeyinin korunması ya da yükseltilebilmesi için daha etkin ve farklılaştırılmış yöntemlerle üretimde bulunmaya yönelik bir hareket olduğuna dikkat çekmiş ve maddi refahın artırılması, yoksulluğun çözümlenmesi, üretimde kullanılan girdiler ve elde edilen çıktılarının kompozisyonunun değiştirilmesi gibi süreçlerden bahsetmiştir.

İktisat terimleri sözlüğünde kalkınma kavramı, “*bir ekonomide halkın değer yargıları, dünya görüşü ile tüketim ve davranış kalıplarındaki değişimleri içerecek biçimde, toplumsal ve kurumsal yapıda dönüşüme yol açan büyüme*” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2016). Günümüzde kalkınmanın, kendi kendine sürdürülebilir büyüme, üretim şeklinde yapısal değişim, teknolojik yenilik, sosyal (doğum oranı, bebek ölüm oranı, temiz içme suyuna erişim, vb.), kültürel (okullaşma oranı, sanat faaliyetleri vb.), siyasal ve kurumsal yenileşme, insanların yaşam koşullarında iyileşme gibi temel unsurları kapsadığı konusunda görüş birliği bulunmaktadır (Han ve Kaya, 2008; Doğan, 2011; Şenses, 2004: 13). Dolayısıyla

kalkınma kavramını kesin sınırları ve sonucu olmayan günün koşullarına ve değişen şartlara göre farklılaşan ve bu şartların getirdiği sorunların çözümüne odaklanan değişken ve dinamik bir olgu olduğu söylenebilir (Bakırcı, 2007:31).

Kalkınma ile ilgili bu tanımlamaların ortak özelliklerini şu şekilde belirtmek mümkündür (Doğan, 2011: 51); bir ekonomide nicelden ziyade nitel iyileşmeler üzerinde durulması ve yaşam standartlarında meydana gelen genel anlamdaki ilerlemeye, yüksek ve yükselen yaşam standardı bağlamında refahın inşasına vurgu yapılmasıdır. Bu araştırmada kalkınma kavramı, sadece ekonomik büyümeyle değil, bu büyüme sürecinden elde edilen faydaların eşit olarak dağıtıldığı, büyüme sürecinde çevrenin tahribi yerine çevrenin yenilendiği, insani seçeneklerin artırıldığı ve kişilerin kendi yaşamlarını etkileyen kararlara katılım olanaklarının genişletildiği bir süreci temsil eden kavram olarak kullanılmıştır.

### **1.1.2 Kalkınma Kavramının Tarihsel Süreci**

Kalkınma kavramıyla ilgili yapılan tanımlamalardan da anlaşılacağı gibi kavramın, 19. yüzyılda “ekonomik büyüme” anlamına geldiği, 20. yüzyılda “sosyal refah” içeriği kazandığı, 20. yüzyılın son çeyreğinde ise “yaşam kalitesi” kavramının öne çıktığı söylenebilir. Dolayısıyla ilk zamanlar “ilerleme”, “modernleşme”, gibi kendine yakın anlamlar taşıyan kavramlarla iç içe geçen ve onların yerine kullanılan kalkınma kavramının kapsamı sonraki yıllarda “büyüme”, “yapısal değişim”, “sürdürülebilir kalkınma” ve “insani kalkınma” şeklinde genişlemiştir (Başkaya, 1994: 24; Kaynak, 2009:12; Mihçı, 1996; Yavilioğlu, 2002: 66). Araştırmanın bu kısımda söz konusu kavramların açıklamasına yer verilmiştir.

#### **1.1.2.1 Kalkınma - İlerleme - Modernleşme**

Kalkınma kavramı her ne kadar İkinci Dünya Savaşı sonrasında daha çok telaffuz edilmeye başlansa da, iktisat bilimi daha önce de bu konuyla ilgilenmiş ve kalkınma yerine daha çok “ilerleme” kavramı kullanılmıştır. Daha öncede belirtildiği gibi Adam Smith İngiltere’nin sanayileşmesini kalkınma kavramıyla değil, “*maddi ilerleme*” kavramıyla açıklamıştır. Maddi ilerleme, İkinci Dünya Savaşına kadar tüm iktisatçılar tarafından Batı’nın iktisadi kalkınmasını açıklamada kullanılan bir ifade olmuştur (Yavioğlu, 2002: 60).

Kalkınmayla ilişkilendirilen bir diğer kavram modernleşmedir. İktisadi kalkınmayı kapsayan ancak daha geniş anlamı barındıran modernleşme konusunda alanyazında ortak bir yaklaşım bulunmamaktadır. Cirhinlioğlu (1999) modernleşmeyi; “modernleşmek isteyen bir ülke ile bu konuda örnek alınabilecek diğer bir ülkenin varlığı durumunda iki kutbun etkileşimi sonucu ortaya çıkan, en yaygın biçimde çağdaşlaşma yönünde gelişen bir uyum süreci” olarak tanımlamaktadır. Yavioğlu (2002) modernleşme kavramını *değişme* olgusuna ilişkin ve genellikle de kalkınma olgusuyla ilgili olarak ele alındığını belirtmekte ve bunun nedenini modernleşmenin, ayrı, fakat birbirleriyle ilişkili teknoloji, tarım, sanayi ve çevre olmak üzere dört alandaki değişme süreçlerinin birlikte işlemesiyle meydana geldiğini belirtmektedir. Sözkonusu bu süreçler toplumsal yapıyı derinden etkileyerek siyasi, eğitim, din ve aile alanlarında farklılaşmaya yol açabilmektedir (Smelser, 1967’den aktaran, Üşür, 1999: 259).

Modernleşme kavramı incelendiğinde; sanayileşme, halkın belli ölçüde devlet yönetimine katılımı, rasyonel normların kültüre yayılması, toplumun ödeme gücünün artması olarak dört temel unsurdan oluştuğu görülmektedir. Bu unsurların toplumsal yapıyı etkilediği ölçüde bütünlüğü tamamlayacağı vurgulanmaktadır. İktisadi kalkınma kavramının toplumsal bütünlük olgusunu da içinde barındıran modernleşme; kurumların, yapıların ve sistemlerin gelişimini sağlaması ve bu doğrultuda düzenlemelerin kaynağını oluşturması bakımından da kalkınma ile yakından ilgilidir (Erbay ve Özden, 2013). Kalkınma ve modernleşme kavramlarının eş anlamlı olarak kullanılması, sanayileşmenin her iki kavramda da ortak payda olması ile açıklanabilir. Çünkü sanayileşme sürecinin doğrudan ve dolaylı etkileri, modernleşme ve kalkınma kavramlarının kapsamında yer almakta ve her iki kavramın içeriklerini birbirine yaklaştırmaktadır (Roney, 2011: Yavioğlu, 2002).

### **1.1.2.2 Kalkınma - Büyüme**

Kalkınma kavramı, 1940’ların sonlarından 1970’lerin ortalarına kadar geçen dönem içerisinde “büyüme” kavramıyla eş anlamlı kullanılmıştır. Lewis’in iktisadi kalkınma üzerine 1955 yılında yayımladığı ilk kitabının “İktisadi Büyüme Teorisi (*The Theory of Economic Growth*)” olması buna örnek gösterilebilir. Az gelişmiş ülkelerin 1960’larda sorunu basit şekilde sanayileşme sorunu olarak algıladığı, sanayileşmeye yönelik büyüme politikalarına odaklandığı ve başlıca ilgi konusunun sermaye birikimi



olduğu görülmektedir. Kalkınma bu dönemde, geleneksel, durağan geçimlik ekonomiyi, kendi ayakları üzerinde durabilen ve Batı'daki örneklerine benzer bir kapitalist ekonomiye dönüştürmek üzerine kurgulanmıştır. Bu dönem de geliştirilen ve ekonominin genel yapısına ilişkin konuları ölçülebilir yönü ile ele alan “büyüme modelleri”nin önemli ortak özelliği, iktisadi kalkınmanın iktisadi büyüme anlamında tanımlanması ve kişi başına gelirle ölçülmesidir (Başkaya, 1994; Mıhçı, 1996; Yavioğlu, 2002). Çünkü o dönemde Gayri Safi Milli Hâsıla<sup>1</sup> (GSMH), kalkınmayı en iyi yansıtan sayısal verilerden bir tanesi olarak kabul edilmiş, ülkelerarası karşılaştırmalarda ve ülkelerin gelirlerine göre sınıflanabilmesinde uzun süre tercih edilmiştir (Gürses, 2009). Ancak, kalkınmanın ulusal gelir artışı ile ölçülmesi ve sanayileşmeye dayalı ekonomik büyüme olarak tanımlanması kavramın anlamında daralmaya neden olmuştur.

Büyüme ve kalkınma arasındaki fark ilk olarak Amon (1944) tarafından gündeme getirilmiştir. Yazara göre, bir ülke ekonomisinde bir yandan gövde genişlemesi (işgücü ve sermaye miktarının artması) yaşanırken, diğer yandan bünyesi (GSMH ve istihdamda sektör payı vb.) değişmektedir. Bu gelişmelerden gövde genişlemesi büyümeyi, bünyedeki değişim ise kalkınmayı gösterir (Amon 1944'den aktaran Acar, 2002). Dolayısıyla büyüme kavramının kalkınma kavramı ile eş anlamlı kullanılması ve yüksek kişi başına milli gelir düzeyinin kalkınmışlık göstergesi olarak kabul edilmesi, kalkınma kavramının anlamını daraltmaktadır (Karakayalı ve Dilber, 2010). Diğer taraftan az gelişmiş ülkelerin belirli bir büyüme performansı sağlaması, kalkınma sorunlarını tamamen ortadan kaldırmadığı gibi, bir ülkenin yaşam standardı ve refah düzeyinin yükselmesinde bireysel gelir artışı tek başına yeterli bir gösterge değildir. Başka bir ifadeyle bir ülkeye hızlı ve büyük miktarda yabancı sermayenin girmesiyle finansal hesaplarda dolayısıyla da milli gelirden artış görülebilmesine rağmen, üretim kapasitesinde dolayısıyla istihdamda ve bunun sonucu olarak hanehalkı gelirlerinde reel manada bir artış olmayabilir (Akpınar vd., 2011: 13). Örneğin, dünyada petrol zengini olan Kuveyt, Katar gibi ülkelerde kişi başına düşen milli gelir, gelişmiş ülkelerin seviyesinde olsa da nüfusun az bir bölümü bu gelirden fayda sağlamakta dolayısıyla nüfusun çoğunluğunun yaşam düzeylerinde herhangi bir

---

<sup>1</sup>1990'ların başından itibaren, küreselleşmenin ivme kazanıp, üretim faktörlerinin ve sermayenin, ülke sınırlarının dışına taşması sonucu, makroekonomik analizlerde ilgi, bir ülkenin yurttaşlarının gelirini ifade eden GSMH yerine, bir ülkenin sınırları içerisinde yaratılan toplam geliri ifade eden GSYİH üzerine yoğunlaşmıştır. Fakat yine de ülkelerdeki kişi başına gelir ve bunların karşılaştırılması gibi konularda GSMH hala önemli bir kavram ve ölçüdür.

yükselme olmamaktadır. Bu durum ülkede bir büyümenin var olduğuna işaret ederken kalkınmaya işaret edememektedir. Bu bağlamda Somuncu (2006: 165), gelir artışıyla ölçülen büyümenin toplumsal gelişmişliği yeterince açıklayamayan, yalnızca talep genişlemesini açıklayabilen dar kapsamlı bir ölçüt olduğunu belirtmektedir. Yazara göre kalkınma fiziki kapasite büyüklüğü ve gelir artışı gibi ekonomik gelişmeler yanı sıra bunların gelir grupları ve bölgelerarası dağılımı ile sosyal ve kültürel birikimlerinin göstergeleştirildiği bir bütünü ifade etmektedir.

Kalkınmanın gerçekleşmesinde her ne kadar ekonomik bir iyileşme söz konusu olsa da, ekonominin yanı sıra eğitim, sağlık, güvenlik gibi hizmetlerin kalitesinin artırılması, toplum katılımının sağlanması, istihdam olanaklarının geliştirilmesi gibi çalışmalar kalkınma kavramını büyüme kavramından ayırmaktadır. Dolayısıyla kalkınma büyümeden daha geniş kapsamlı olan, az gelişmiş bir toplumun iktisadi yapısının yanında sosyal, kültürel ve siyasal yapılarını da değiştiren bir kavramdır. Ancak burada belirtmek gerekir ki bir ülkede kişi başına gelir artışı olmadan kalkınma gerçekleşmez. Bu nedenle bir ülkenin kalkınması istikrarlı büyümeden geçmektedir. Kalkınma için gelir bir araçtır. Kalkınmanın gerçekleşip gerçekleşmediğini görmenin yollarından biri, kişilerin daha iyi bir yaşam sağlama amaçlarına ulaşip ulaşmadığına, dolayısıyla insanların hayatlarının işleyişine (daha iyi bir yaşam ve yaşam süresi, beslenme, hareket özgürlüğü, seçme özgürlüğü, vb.) bakılması gerekmektedir (İktisat ve Hukuk, 2012). Bu durumda büyümenin, kalkınma için ön koşul olduğu, büyüme ve kalkınmanın belli bir noktaya kadar birlikte hareket ettiği söylenebilir. Doğan ve Yıldız, (2007: 153) niceliksel ve niteliksel büyümeyi ifade eden kalkınmanın uzun vadede ekonomik büyümeyi her zaman gerçekleştirebileceğini ancak sosyal ve ekonomik yapıda bir değişiklik olmadan GSMH’da meydana gelen artışı ifade eden büyümenin uzun vadede ekonomik kalkınmayı gerçekleştirebilmesinin kesin olmadığını vurgulamaktadır. Büyüme ve kalkınma tanımları arasında diğer önemli nokta, büyümede mevcut ekonomik yapı temel alınırken, kalkınmada mevcut ekonomik yapının yanı sıra bunun geliştirilmesi temel alınmaktadır.

Türkiye 1963 yılında Planlı Kalkınma Dönemi’ne girmiş, Beş Yıllık Kalkınma Planlarında ve Devlet Planlama Teşkilatı’nın ilgili metinlerinde, kalkınmanın sadece bir ekonomik büyüme değil, aynı zamanda bir toplumsal ve kültürel gelişme olduğu vurgulanmıştır. Kongar (1998) bu vurgunun temel nedeninin, Türk Dili’nin bu konuda farklı bir kavramı üretebilmiş olmasından kaynaklanabileceğini belirtmektedir.

Bilindiği gibi, İngilizce *growth* kelimesi “ekonomik büyüme” anlamına gelirken, *development* kelimesi, işin toplumsal ve kültürel boyutunu da vurgulayan “gelişme” anlamında kullanılmaktadır. Bu nedenle İngilizce’de, kalkınmanın tanımlanması için bu iki kavram birlikte (*growth and development*) kullanılmaktadır. Oysa Türkçe “kalkınma” kavramı, İngilizce’deki hem *growth* hem de *development* kavramlarını içerdiği için, tek bir sözcükle her iki süreci de ifade etmek ve “kalkınma” kavramını, hem “ekonomik büyüme”, hem de “beşeri gelişme” için kullanmak olanaklı olmuştur. Çakılcıoğlu (2013), Türkiye’deki tüm kalkınma alanyazınının, kalkınmanın sadece ekonomik büyüme değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel gelişme olduğu teması etrafında odaklandığına dikkat çekmektedir.

### **1. 1. 2. 3. Kalkınma - Yapısal Değişim**

Yoksulluğun ortadan kaldırılması için GSMH artışının yeterli bir koşul olmaması, az gelişmiş ve gelişmiş ülkeler arasındaki farkın giderek açılması ve dünya üzerinde birçok insanın yoksulluk içinde yaşaması gibi etkenler, kalkınmayı sadece milli gelir artışlarına atfeden geleneksel yaklaşımın eleştirilmesine neden olmuştur (Başkaya, 1994; Kaynak, 2009; Yavioğlu, 2002). Zengini yukarı taşıyan, yoksulu aşağı çeken bir büyüme, gelir dağılımındaki eşitsizliği artırmış, sadece ekonomik büyümeye odaklanan bir kalkınma anlayışı, toplumların bazı kesimlerinde refah artışı sağlarken önemli bir kesimini bu refah artışının dışında bırakmıştır (Şeker, 2015). Bu durum “ışıldayan kalkınmanın” başarılı olmadığını göstermiş ve kalkınma kavramının ekonomik büyümeden farklı değerlendirilmesine, yeni bir tanımlama alanı oluşturmasına ihtiyaç duyulmuştur (Şenses, 2001). Bu çerçevede hem iktisadi büyüme sürecinin belirleyenleri üzerinde daha ayrıntılı çalışmalar başlatılmış hem de kalkınma sadece iktisadi değil, toplumsal ve kurumsal yapıda ortaya çıkan bir değişiklik süreci olarak görülmeye başlanmıştır (Ruttan, 1988).

Kalkınmanın yapısal değişiklik olarak tanımlanması, 1950 ve 1960’lardaki kalkınma düşüncesine egemen olan geleneksel yaklaşımın bir sonucudur. Yeni (2014), yapısal değişimi, doğal kaynak temelli sektörün istihdam ve çıktı içindeki payının uzun dönemli ekonomik büyüme sürecinde azalması olarak tanımlamaktadır. Mihçı (1996), kalkınmanın yapısal değişiklik bağlamında tanımlanmasını, sanayileşme ve iktisadi büyümeyle özdeşleştirilmesini tamamlar nitelikte olduğunu ve kalkınma düşüncesindeki önemli bir aşamaya karşılık geldiğini belirtmektedir. Başlangıçta

yapısal değişiklikler her ne kadar iktisadi değişkenlerle sınırlı kalmışsa da, daha sonraki dönemlerde sosyal değişkenlerin de sürece dâhil edilmesinde etkili olmuştur.

Dünya Bankası 1974 yılında kaynakların yeniden dağılımını amaçlayan, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO - *International Labour Organization*) ise 1977 yılında yoksulların beslenme, barınma, sağlık ve eğitim gibi temel gereksinimlerinin karşılanmasını hedefleyen *Temel İhtiyaçlar Yaklaşımı* adı altında yeni bir yaklaşım üzerinde durmaya başlamıştır (Özsoy, 2007: 4). Bu yaklaşım, yoksulluk sorununu çözemeyen bir büyümenin, kalkınmayla özdeş sayılamayacağını, eğitim, sağlık, beslenme, barınma, gelir dağılımı, temiz içme suyu, gibi temel problemler çözüme kavuşturulmadan kalkınmanın gerçekteşemeyeceğini ileri sürmektedir. Bu anlayışla kalkınmanın toplumu iyileştiren, bir ülkenin milli gelir düzeyinde sürekli artışa bağlı olarak ekonomik, sosyal ve siyasal yapısında meydana gelen değişimleri içeren bir süreç olduğu ifade edilmiştir (Clark, 1996: 34).

Yavioğlu (2002: 67), yapısal değişmenin teknik, kalkınmanın ise etik/politik bir kavram olduğunu belirtmekte ve bunu şu şekilde açıklamaktadır: Yapısal değişme, ekonomik olmayan faktörleri ancak ekonomik olanların değişimini etkiledikleri oranda kapsayan bir kavramdır. Kalkınma kavramı ise ekonomik olan ve olmayan faktörleri, karşılıklı etkileşimleriyle bir neden sonuç ilişkisi içinde ele almaktadır. Dolayısıyla yapısal değişme, ekonomik kalkınmanın önemli ve zorunlu bir parçasıdır. Buna göre iktisadi kalkınma, bir yapı değişikliği yani bir yapıdan diğer bir yapıya geçiştir. Ancak böyle bir geçiş daha çok kalkınmanın bir göstergesi, bir uyarıcı faktörü olabilir. Kalkınma için yatırımın artması, teknolojik değişimlerin gerçekteşirilmesi, reel gelirin artması, eğitim düzeyinin yükselmesi, sosyo-ekonomik yapıların değişmesi gerekmektedir (Özgüven, 1988: 99). Çünkü kalkınmamamış ülkeler, üretim faktörlerinin nasıl elde edileceği, bu faktörlerin en uygun şekilde nasıl bir araya getirileceği ve üretimi arttırmak için nasıl kullanılacağı sorunu ile karşı karşıyadır.

Ekonomik anlamda yapısal değişme kavramı, tarım sektöründen sanayi sektörüne doğru bir kaymayı ve bu kaymanın sonuçlarını tanımlamaktadır. Clark'ın (1996) *Yapısal Değişim Yaklaşımı* iktisadi büyüme sürecinde ortaya çıkan sektörel dönüşümle yakından ilişkilidir. Bu dönüşüm büyümenin kaynağı olarak görölmektedir. Clark, iktisadî büyüme süreci devam ettiğinde faaliyet yapısının değişeceğini, bunun bir nedeninin insanların geliri yükseldikçe gelirlerinden birincil ürünlere harcanan kısmın azalarak diğer ürünlere kayacağını böylece ekonomide

yapısal değişimin meydana geleceğini iddia etmektedir. Bu süreçte, birincil sektörün büyük bir kısmını oluşturan tarımın önemi imalat (ikincil) ve hizmetler (üçüncül) sektörüne göre azalacaktır. Aynı şekilde işgücünde tarım sektöründen imalat ve hizmetler sektörüne doğru bir geçiş yaşanacak, istihdam olanakları imalat ve hizmetler sektöründe artarken, tarım sektöründe azalacaktır. Bu yaklaşım geleneksel kalkınma düşüncesini derinden etkilemiş ve 1940'lerden başlayarak sektörel dönüşüm oranı ülkelerin kalkınma düzeyinin belirlenmesinde yaygın olarak kullanılmıştır (Mihçı, 1998).

Yapısal dönüşüm programı çerçevesinde verilen kredilerden turizm endüstrisi de payını almıştır. Gelişme sürecinin başında, az gelişmiş ülkelerin karmaşık teknolojiler ve sermaye yoğun yatırımlar yerine, kendilerine dış ticarete mukayeseli üstünlük sağlayacak endüstrilere yatırım yapmaları önerilmiş ve bu çerçeve içinde turizmin gelişimi teşvik edilmiştir. Örneğin, Antalya bölgesinin bir turizm merkezi olarak geliştirilmesi, Dünya Bankası tarafından verilen kredilerle desteklenmiştir. Ancak bu krediler merkezdeki ülkelere bağımlılığı artırmıştır (Roney, 2011: 66).

#### **1. 1. 2. 4. Kalkınma - Sürdürülebilir Kalkınma**

İkinci Dünya Savaşından sonra hızlanan sanayileşme ile birlikte sağlanan üretim artışı aynı zamanda hammadde ihtiyacının artmasına neden olmuştur. Sanayileşmede yaşanan bu gelişim ve dönüşüm sürecinin toplumsal maliyetleri ve bedeli ağır olmuş, kaynakların aşırı kullanımı ve çevre sorunlarının yaşanması toplumları endişelendirmeye başlamıştır. Sanayileşmenin hız kazanmasıyla, 1970'li yıllarda, kalkınma ve çevre arasındaki ilişki küresel boyutta gündeme gelmeye başlamıştır (Kaya, 2007). Çevre ve doğal kaynaklarla ilgili sorunların çözümü amacıyla Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar çeşitli toplantılar düzenlenmiş ve bu toplantılar sonucu "sürdürülebilirlik" ve "sürdürülebilir kalkınma" kavramları gündeme gelmiştir (Sarkım, 2007). Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramının gündeme gelmesinde rol oynayan bazı çalışmalara Tablo 1'de yer verilmiştir.

Sürdürülebilirlik kavramı; toplumun sosyal, kültürel, bilimsel, doğal ve insan kaynaklarının özenli kullanılmasını sağlayan ve buna saygı duyma temelinde sosyal bir bakış oluşturan katılımcı bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Gladwin vd., 1995:

877). İlk zamanlar kirlilik sorununa vurgu yapan sürdürülebilir kalkınma, 1980’li yıllarda gelişmişlik ve az gelişmişlik sorunlarını, 1990’larda yaşam kalitesini de içeren geniş kapsamlı bir anlam kazanmıştır.

**Tablo 1:** Sürdürülebilir Kalkınmanın Gündeme Gelmesinde Rol Oynayan Bazı Çalışmalar

1972	<i>Büyümenin Sınırları</i>	Sürdürülebilirlik kavramı ilk kez kullanılmıştır. Dünya nüfusunda, sanayileşmede, çevre kirliliğinde, gıda üretiminde ve kaynakların tükenmesinde görülen mevcut artış eğiliminin devam etmesiyle yüzyıllık bir zaman içinde dünyadaki büyümenin sınırlarına ulaşılabileceği belirtilmiştir.
1972	<i>Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı</i>	İnsanın içinde yaşadığı çevrenin korunması, iyileştirilmesi ve gelecek nesillere bozulmadan aktarılabilmesi konularındaki kaygıları gündeme taşımış, sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramlarının geliştirilmesinde bir temel teşkil etmiştir.
1976	<i>Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı- HABİTAT I</i>	Özellikle gelişmekte olan ülkelerin karşılaştıkları kentleşme ve konut sorunlarının çözümü ve uluslararası çapta işbirliği üzerinde durulmuştur
1980	<i>Dünya Koruma Stratejisi</i>	Sürdürülebilir bir topluma ulaşmak için koruma ve geliştirme düşüncesinin birlikte ele alınması gerektiğine vurgu yapılmıştır
1987	<i>Brundtland Raporu</i>	Sürdürülebilir kalkınmayı küresel düzeyde ele alan ve yoksulluğun ortadan kaldırılması, çevrenin ve doğal kaynakların korunması ile bu kavram arasında sıkı bir ilişki kurulması gerekliliğine işaret eden bu rapor konunun bilimsel ve politik açıdan ön plana çıkmasında başlangıç noktası olmuştur.
1992	<i>Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı</i>	Sürdürülebilir kalkınma küresel bir sorun olarak kabul edilmiştir. Bu konferansın en önemli sonucundan biri olan <i>Gündem 21</i> <sup>2</sup> belgesidir. Bu belge sürdürülebilir kalkınmaya giden yolda iş ve hükümet politikaları ile kişisel tercihlerde gelecek yüzyıl için bir rehber niteliğindedir.
1995	<i>Nüfus ve Kalkınma Konferansı</i>	Sürdürülebilir kalkınma kavramı en genel kapsamıyla nüfus kavramıyla sıkı bir biçimde ilişkilendirilmiştir.
1996	<i>Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı HABİTAT II</i>	Sürdürülebilir kalkınma kavramı insan yerleşimleri alanına uyarlanmıştır.
1997	<i>Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Rio (+5) Zirvesi</i>	Gündem 21’in uygulanmasını gözden geçirmeye yönelik gerçekleştirilmiştir.
2002	<i>Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (Rio +10)</i>	Rio’dan sonraki 10 yılı gözden geçirip yeni hedefler belirleme fırsatını vermiştir.

**Kaynak;** Akgül, 2010; Çepik, 2015; Çamur ve Vaizoğlu, 2007; İslam vd., 2003; Özmehmet, 2008.

Türkiye’de sürdürülebilir kalkınma politikalarının geliştirilmesi için, çevre ve kalkınma ilişkisi, anayasal bir hak olan “sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı”

<sup>2</sup> Gündem 21 “İnsanlık, tarihi bir dönüm noktasındadır” söylemiyle başlamakta olup, uluslararası ve ulusların kendi içerisinde yer alan eşitsizliklere, gittikçe artan yoksulluk, cehalet, açlık, hastalık ve ekosistemlerdeki kötüyeye gidişe dikkat çekmektedir. Çözümsel çerçevede, temel ihtiyaçların karşılanmasını, yaşam standartlarının iyi hale getirilmesini, ekosistemlerin iyi korunarak yönetilmesini öngörmektedir. Üç ana ve bir tamamlayıcı kısımdan oluşan Gündem 21, toplam 40 bölüm içermekte ve bu küresel eylem planında, katılımcı bir yaklaşımın öne çıktığı görülmektedir (Emrealp, 2005).

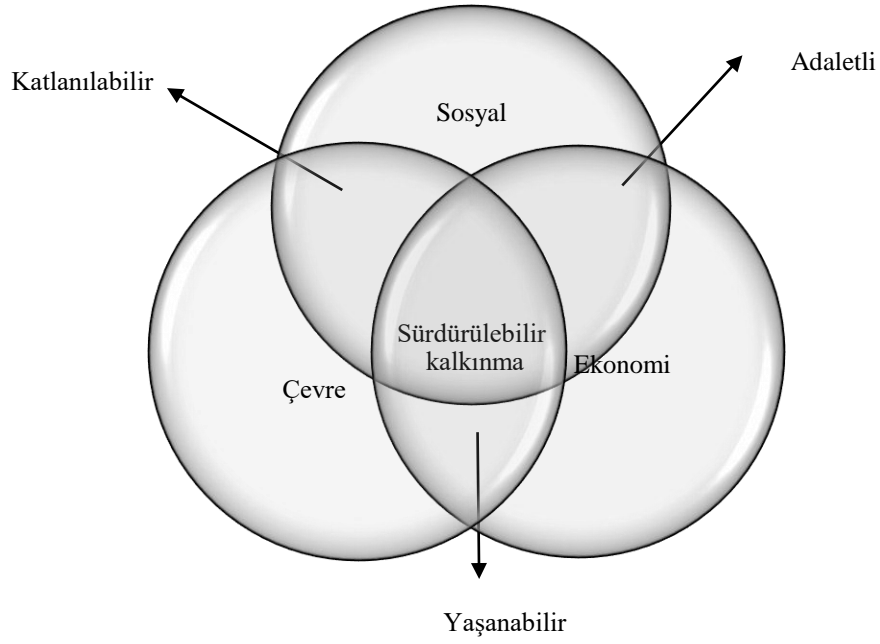
çerçevesinde geliştirilen *Çevre Mevzuatı* ile ele alınmıştır. Bunun dışında Rio Konferansının gerçekleştirildiği 1992 yılını da kapsayan Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994) döneminden itibaren bu alanda çalışmalar yürütülmüştür. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000) döneminde; Gümrük Birliği Anlaşması yapılmış, bu anlaşma nedeniyle Avrupa Birliği ile ilişkiler yeni aşamaya geçmiş, Ulusal Çevre Eylem Planı hazırlanmış, Yerel Gündem 21 çalışmaları etkin bir şekilde yürütülmeye başlanmıştır. Özellikle farklı toplum kesimlerinin etkinlikleriyle çevre ve kalkınma konularında söz ve eylem sahibi olma düzeylerindeki artış, ulusal düzeyde de yeni bir aşamaya geçişin göstergeleri olmuştur. 1996 yılında *Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi* imzalanmış, 2004 yılında *Ulusal Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu* kurulmuştur. Türkiye’de Rio Zirvesi’nde alınan kararların tanınması Habitat II (1996) konferansı’nda gerçekleşmiştir (Akgül, 2010).

Sürdürülebilir kalkınmanın herbiri birbirini etkileyen ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel olmak üzere üç boyutu bulunmaktadır (Şekil, 1). Bunlardan birincisi, mevcut büyümenin sürdürülemezliği olurken ikincisi, bugünün ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Bunun anlamı tüm insanların asgarî bir refah seviyesine ulaşması ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasıdır. Üçüncüsü ise, gelecek kuşakların da yaşam ve refahının güvence altına alınması ve tüm bunlar yapılırken, çevrenin korunmasıdır. Üç temel boyut olan ekonomi, çevre ve toplumsal alanda kalkınmanın kesişim noktası sürdürülebilir kalkınmayı ifade etmekte ve sürdürülebilirliğin ancak tüm bu alanlarda meydana gelecek kalkınmayla sağlanabileceği belirtilmektedir (Çepik, 2015: 8).

Kalkınma kapsamında sürdürülebilirlik anlayışı, özünde ekonomik gelişme fikrine karşı değildir. Aksine sürdürülebilir kalkınmanın unsurları yaşam kalitesinin artırılması ve çevresel koruma süreçlerinin sürekliliği için ekonominin önemli olduğunu ifade etmektedir.

Sürdürülebilir kalkınma kavramının gündemde olması turizm alanında gerçekleştirilen çalışmaları da etkilemiş ve 1970’li yıllarda turizm ile ilgili yayınlarda, özellikle gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinde turizmin rolü ve olumsuz potansiyel etkileri konularına dikkat çekilmiştir. Bu bağlamda özellikle kitle turizmin yaygınlaşmasının büyük şirketlere fayda sağladığı, yerel halka ekonomik anlamda bir katkı sunmadığı görülmüş, özellikle 1980’li yıllarda sürdürülebilir kalkınma ekseninde turizmin ekonomik, fiziksel ve sosyal etkileri konusunda akademik çalışmalar yapılmaya başlanmıştır.

**Şekil 1:** Sürdürülebilir Kalkınmanın Boyutları



Turizmde sürdürülebilirliğe yönelim 1993 yılında *The Journal of Sustainable Tourism* adlı derginin yayınlanmasıyla aşikâr hale gelmiştir (Telfer, 2002). Sürdürülebilir turizm kavramı, sürdürülebilir kalkınmadan gelen ve bunu turizm uygulama anlamını içeren bir kavramdır (Inskip, 1991:461). Turizm araştırmacıları ayrıca turizm endüstrisinin çevresel denetimler, davranış kuralları ve 1992 Rio Konferansı'nda ortaya çıkan ve 1994 yılında uygulamaya giren Turizm Endüstrisi İçin Uluslararası Çevre Bilinci Programı (*Green Globe Scheme*) gibi girişimler de dâhil olmak üzere daha sürdürülebilir uygulamaları benimseme çabalarını incelemiştir.

Turizm hizmet sektörü olarak, çok boyutlu yapısı ile gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun tüm toplumlara ekonomik açıdan karşılıklı fayda sağlayan bir olgudur. Çünkü kültürel özgünlükler, tarihi ve doğal değerler turizm kapsamında kullanılan önemli kaynaklardır. Dolayısıyla hem maddi kaynak oluşturma hem de manevi ve doğal değerleri korumaya teşvik etmesi açısından turizm sektörü sürdürülebilir kalkınma süreçlerine destek olan bir sektördür (Ar ve Uğuz, 2017: 525). Diğer taraftan insanlar, gezegen ve refah için bir eylem planı olan ve daha geniş özgürlük anlayışı içerisinde dünya barışını güçlendirmeyi amaçlayan Birleşmiş Milletler Küresel



Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri<sup>3</sup> dikkate alındığında, turizmin bu özelliği daha da netleşebilir. Bu bağlamda özellikle yoksulluk, çevresel sürdürülebilirlik, istihdam oluşturmaya duyulan ihtiyaç, kadınların toplumsal konumunu güçlendirme, etki bakımından kapsamlı ekonomik kalkınma, alt yapı gelişimi, toplumlar arası eşitsizlikleri ortadan kaldırarak barış ortamı oluşturma gibi hususlara ağırlık verilen bu hedefler turizm sektöründe karşılık bulabilmektedir (Ar ve Uğuz, 2017: 525). Bu düşüncenin gerekçeleri turizmin; ulaşım dışında yenilenebilir olmayan kaynak tüketmemesi, insanlar arası anlayışı ve küresel bilinci desteklemesi, dezavantajlı kişiler için istihdam fırsatı oluşturmaları, kültürlerin ve geleneklerin tekrar canlanmasını sağlaması gibi özellikleri ile açıklanabilir (Muhanna, 2006).

### **1. 1. 2. 5. Kalkınma - İnsani Kalkınma**

Kalkınma anlayışı 20. yüzyılda sosyo-refah içeriğiyle karşımıza çıkmış; 20. yüzyılın son çeyreğinde ise nitelikli doğal, fiziksel, sosyal ve kültürel çevrenin varlığı ve kalitesi anlamına gelen “yaşam kalitesi” ile ölçülmeye başlanmıştır (Başkaya, 1994:19). Kalkınma felsefesindeki değişikliklerle birlikte, kalkınmanın göstergeleri arasında çevresel faktörlerin yanı sıra gelir dağılımında eşitsizlik ve yoksulluk gibi temel insani sorunlara odaklanılmıştır.

İnsani kalkınma kavramı uzun yıllar az gelişmiş ülkelerin gelişmişliklerini ifade etmekte kullanılan, ekonomik kalkınma ya da sosyo-ekonomik kalkınma kavramlarından farklı, toplumların yaşam kalitesinin iyileştirilmesini temel alan bir kavram olmuştur (Kaya, 2007: 231). Bu anlayış, geliri insanların refahını artıracak bir araç olarak görmekte, insanların uzun bir yaşam, bilgi, politik özgürlük, kişisel güvenlik, topluma katılım ve insan hakları gibi diğer önemli seçeneklerinin olduğunu belirtmektedir (Şeker, 2015: 78). Dolayısıyla kalkınma, gelir ve servet artışının ötesinde çok boyutlu bir olgudur. Bu anlamda insani kalkınmanın iki yönü bulunmaktadır. Bunlardan birincisi bilgi ve yeteneklerin iyileştirilmesi gibi insani becerilerin oluşturulması ikincisi ise edinilen bu becerilerin üretim ya da kültürel, sosyal ve siyasal faaliyetlerde kullanılabilmesidir (Kaynak, 2009:76).

---

<sup>3</sup> Birleşmiş Milletler Küresel Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, yoksulluğu ortadan kaldırmak, gezegenimizi korumak ve tüm insanların barış ve refah içinde yaşamasını sağlamak için 17 küresel hedefi kapsayan evrensel eylem çağrısıdır (<http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/>)

İnsani kalkınma yaklaşımının öncüsü olan *Amartya Sen* Temel İhtiyaçlar Yaklaşımına sosyo-politik kavramlar ekleyerek zenginleştirilmiş ve ekonomik kalkınmayı insan gücünün gelişmesi olarak tanımlamıştır. Buradaki insan gücü kavramı, bir toplumda yaşayan insanların yaşamla ilgili olarak sahip olduğu hakları ve bu haklar aracılığıyla geliştirebilecekleri kapasite ve yetenekleriyle ilgilidir. İnsan gücünün geliştirilmesine yardımcı olacak hak ve fırsat alanları; politik özgürlük, sosyal haklar ve fırsatlar, ekonomik olanaklar, şeffaflık ve güvenlik şeklinde belirtilmiştir (Kaya, 2009: 231).

İnsani kalkınma son zamanlarda kapsayıcı büyüme/kalkınma kavramı içerisinde kullanılmaktadır. Özellikle 2015 yılı G20 Zirvesi'nin ana temasının "*kapsayıcı büyüme*" olarak belirlenmesi ilgiyi kalkınmanın insani boyutuna çekmiştir (Şeker, 2015: 4). Dünya Bankası tarafından yoksulların hayat standartlarının yükseltilmesi olarak tanımlanan kapsayıcı büyüme anlayışında, yoksulluğun değil büyüme ve istihdamın öncelenmesi gerektiği savunulmaktadır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP – *United Nations Development Programme*) kapsayıcı büyümeyi daha geniş anlamda, insan seçeneklerinin çoğaltılması olarak tanımlamakta ve özgürlük, eşitsizlik, kişisel güvenlik, toplumsal katılım, çevre ve insan hakları gibi konulara ağırlık vermektedir (Şeker, 2015: 69).

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), ekonomik kalkınmada kültürün ve turizmin rolünün yadsınamaz bir konumda olduğunu belirterek, bu rolün sosyal iyileşme, temel insani özgürlükler ve haklar, seyahat ve kültürel değişim aracılığıyla diğer sektörlerle örnek olabilecek zengin bir hal aldığına dikkati çeker. Böylece turizm, ekonomik amaçların ötesinde insani kalkınmayı da amaçlayan bir kalkınma aracı rolünü de üstlenmiş olur. Başka bir ifadeyle deneyim, eğitim ve eğlendirme yoluyla turizm, insanlık için entelektüel, duygusal ve manevi açıdan kazandırdığı anlam ve anlayış açısından bir özgürleşme aracı olarak değerlendirilebilir (UNESCO, 2006: 16 - 23).

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı kapsayıcı ve sürdürülebilir kalkınma kapsamında turizmle direkt ilgili; Kış Turizmi Koridoru Projesine Uygulama Desteği, Gelecek Turizmde Destek Fonu, Sürdürülebilir Toplum Temelli Turizm gibi projeleri bulunmaktadır. Birkaç ilde ve farklı alt alanlarda gerçekleştirilebilen bu projelere örnek olarak, Gelecek Turizmde Sürdürülebilir Destek Fonu kapsamında yürütülen

ipekböcekçiliği zanaatını canlandırma, yöresel yemek kültürüne yönelik restoranları geliştirme çalışmaları gösterilebilir (Ar ve Uğuz, 2017: 528).

## **1. 2. KALKINMA KURAMLARI İŞİĞİNDE TURİZMİN GELİŞİMİ**

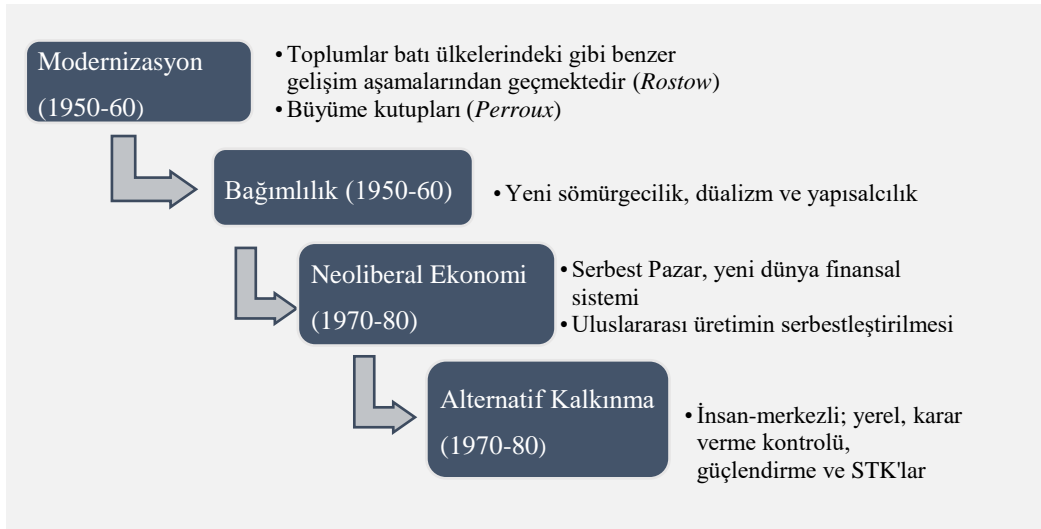
Kalkınma kuramları ve turizm, İkinci Dünya Savaşından günümüze benzer zamanlarda değişiklik göstermiş ve benzer odak noktalarına sahip olmuştur. Turizm ile ilgili araştırmalar, 1930'lu yıllara ve daha öncesine kadar uzanmakla birlikte bu araştırmaların büyük bir kısmı 1960'lı yıllarda gerçekleştirilmiştir (Britton, 1982). Başlangıçta Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası ve Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü gibi organizasyonlar için çalışan planlamacı ve iktisatçılar tarafından yürütülen bu çalışmalar, kalkınma çalışmalarında bir araç olarak kullanılmıştır (Telfer, 2002: 28). 1960'lı yıllarda turizm, modernleşme yaklaşımının bir parçası olan kalkınma kavramıyla aynı kefede değerlendirilmiş, turizmin döviz kazandırıcı özelliğine, istihdama dolayısıyla da gelire olan olumlu etkisine dikkat çekilerek özellikle azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasında önemli bir rol üstleneceği savunulmuştur (Davis, 1968; Şahin, 1990; Olalı ve Timur, 1988). Ancak zaman içerisinde yazarlar, turizmin bu olumlu etkilerini sorgulamaya başlamış, turizmin çarpan etkisinin beklenilenden düşük, sızıntıların ise yüksek olduğu konusunu tartışmaya başlamışlardır (Telfer, 2002: 30).

Turizmin üçüncül sektörler için görünmez bir ihracat endüstrisi olarak değerlendirilmesi, 1980 ve 1990'lı yıllarda neoliberal ekonomik yaklaşım ve turizm çalışmalarının uluslararası pazarlara ve rekabetçi ihracata odaklanmasının nedenidir. Daha yakın zamanda ise alternatif kalkınma yaklaşımının bir parçası olan turizm araştırmalarında sürdürülebilirlik kavramı yer bulmaya başlamış (Butler, 1993; Pigram, 1990; Holden, 2000), alternatif turizm ile ilgili araştırmalar ön plana çıkmıştır (Smith ve Eadington, 1992). Turizm araştırmalarındaki bu değişen eğilimleri Jafari (1989), savunma platformu, uyarıcı platform, uyarılma platformu ve bilgi temelli platform olarak dört grupta toplamıştır (Telfer, 2002:51).

Eşzamanlı dönüşümlere rağmen kalkınma ve turizm alanları arasında ilk zamanlarda çok az etkileşim olmuştur. Turizmin ekonomik ve sosyal açıdan artan önemi ve bu anlamda gelişmekte olan ülkeler için bir kalkınma stratejisi olarak kullanılmasına karşın, turizm alan yazınında çok az sayıdaki çalışma, kalkınma

kuramlarındaki yapılardan bahsetmiştir (Telfer, 2002). Kalkınma plan ve stratejilerine temel oluşturan geniş kapsamlı felsefe olarak tanımlanan kalkınma kuramları ile turizm arasındaki ilişki, turizmin gelişiminin anlaşılması açısından önemli görüldüğünden çalışmanın bu kısmında turizmin gelişimi kalkınma kuramları ışığında ele alınmıştır. Bu bağlamda alanyazında genel olarak dört başlık altında incelenen kalkınma kuramlarına (Bahar vd., 2014: 268; Roney, 2011:61-67; Sharpley, 1999: 230-241; Telfer, 2002: 35-80) yer verilmiştir (Şekil 2).

**Şekil 2: Kalkınma Kuramları**



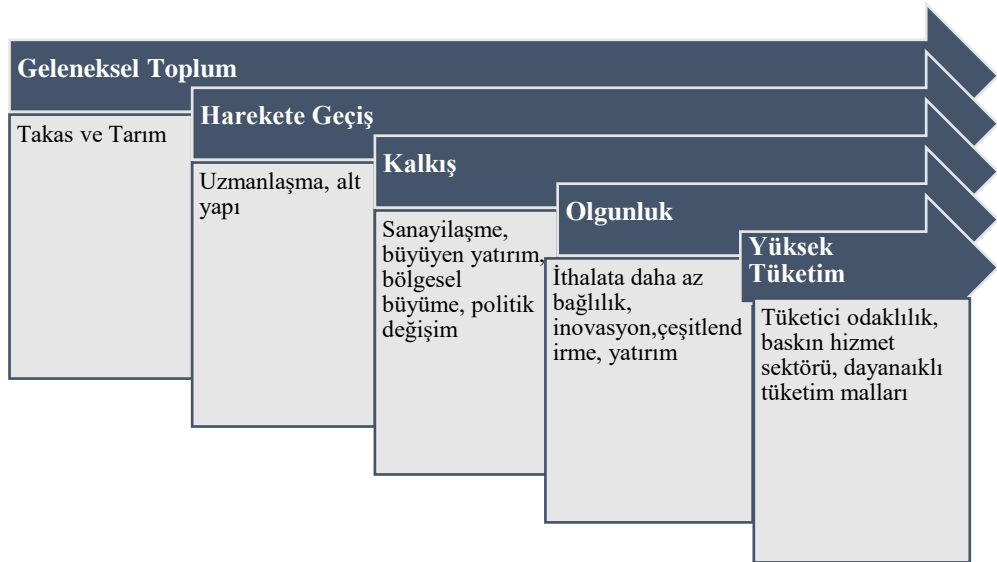
### 1. 2. 1. Modernleşme Kuramı ve Turizm

Batılı sosyal bilimciler tarafından, gelişmekte olan toplumların, batı toplumlarına benzer aşamalardan geçmesi gerektiği anlayışından hareketle oluşturulmuş bir kavram olan modernleşme, en yalın tanımıyla, modernliğe doğru yaşanan süreci ifade eder (Yıldırım, 2014). Batı uygarlığının dışındaki toplumlarda meydana gelen değişimleri açıklamaya yönelik olan bu kurama göre; özgürlük sağlayan, ilerlemeci bir güç olan sanayileşme batıda gerçekleştiğinden modernleşmek isteyen toplumlar batıdaki toplumsal kurumları, siyasal örgütlenmeyi ve teknolojiyi benimsemek ve onların geçtiği yollardan ilerlemek durumundadırlar (Hopper, 2012: 30). Bu anlayışa göre, modernleşmek için geleneksel toplumların kalkınmasına engel oluşturan değer ve normların değiştirilmesi ya da en az seviyeye indirilmesi gerekmektedir. Ancak bu şekilde ekonomik büyüme ve dolayısıyla modernleşme sağlanabilir. Azgelişmiş ülkelere gelişmeleri için batı Avrupa'nın izlediği yolu öneren

bu kuram; ekonomik, toplumsal, kültürel yapıyı kapitalist bir niteliğe büründürmek için, geleneksel yöntemlerin tasfiyesi, toplumsal kültürün çalışma - üretme yönünde yeniden tanımlanması, pazarın genişletilmesi vb. adımların nasıl atılacağı sorusuna cevap aramıştır. Bu yaklaşıma göre sorun, azgelişmiş ülkelerin içy apısında gizlidir ve bu yapıyı ancak sanayileşmiş ülkelerin yardımı kırabilir (Akdemir, 2015).

Azgelişmişliği kapitalist gelişme sürecinin doğal bir parçası olarak kabul eden ve sanayileşmenin zamanla modernliğin simgesi haline geldiğini vurgulayan Rostow (1980:18), “İktisadi Gelişmenin Merhaleleri” adlı eserinde toplumsal gelişimi beş aşamaya ayırmıştır. Evrensel modernleşme sürecinin olduğu varsayımına dayalı olan bu aşamalar; geleneksel toplum, kalkışa hazırlık, kalkış, olgunluk ve yüksek tüketim şeklinde sıralanabilir (Şekil 3). Modelde birinci aşamada durağan olduğu kabul edilen toplumlar gelenekseldir ve ancak batılı toplumların geçtiği sanayileşme sürecini takip ederek, son aşamada onlar gibi bir kitlesel tüketim toplumuna dönüşebilirler (Roney, 2011: 62). Her bir aşama kendi ekonomik, toplumsal ve siyasal özellikleri içinde barındırır. Rostow için modernleşme kaçınılmaz bir süreçtir. Bu toplumların yatırım yapacak olanaklardan yoksun olmaları, sorununun dış müdahaleyle aşılacağından hareketle modernleşme uğruna gelişmemiş ülkelerin kolonileştirilebileceğini ileri sürmüştür (Cirhinlioğlu, 1999: 73).

**Şekil 3:** Ekonomik Büyümenin Aşamaları



Turizm ve kalkınma ilişkisini inceleyen bazı araştırmacılara da esin kaynağı olan bu aşamalara göre Türkiye için Cumhuriyetin ilan edildiği yıllar sektörün

“geleneksel toplum” aşaması, Türk turizmi için atılım dönemi olarak kabul edilen 1980’li yılların ortası sektörün “kalkış” aşaması olarak değerlendirilmektedir (Bahar vd., 2014: 268). Söz konusu dönemde 24 Ocak kararlarıyla Türkiye’de dışa açık liberal ekonomi politikalarının uygulanmaya başlanması ithal ikameci sanayileşmenin durdurulup, ihracata yönelmesi ve ülkenin döviz kazanma politikalarını benimsemesi, turizm sektörünün kalkınmada öncelikli sektörler arasına girmesini beraberinde getirmiştir. Bu anlamda *Turizm Teşvik Kararı (1980)*, *Turizm Teşvik Kanunu (1982)*, *Kalkınmada Özel Önem Taşıyan Sektör (1985)* gibi karar ve kanunların yanı sıra, *Kaynak Kullanımını Destekleme Primi* gibi teşvik mekanizmaları 1990’ların başına kadar sektörün çok ciddi atılım yapmasını sağlamıştır (Soyak, 2009: 65-67).

Turizm ve modernleşme arasında kuvvetli bağlantılar bulunmaktadır. Şöyleki, turizmin istihdam ve gelir meydana getirerek ekonomik büyümeyi sağlayacağı ve öncü turizm merkezlerinin çoğalmasıyla ekonomik faydaların gelişmiş bölgelerden az gelişmiş bölgelere yayılarak, söz konusu bölgelerin gelişmesine katkıda bulunacağı savunulmuştur. Başka bir ifadeyle bu ülkeler için turizm sadece sermaye ve teknik bilgi artışına değil, aynı zamanda kalkınmanın ön şartı olan modern değerlerin yaygınlaşmasına neden olacak, tarım toplumundan sanayi veya hizmet sektörünün ağırlık kazandığı modern topluma dönüşüm sürecinde turizm katalizör rolü üstlenecektir (Roney, 2011: 63). Modernleşme, gelişmekte olan ülkelerde yapılan birçok turizm çalışmasının gizli temelini oluşturmaktadır. Turizm, teknoloji transferi, istihdam artışı, döviz girişi, GSYİH artışı, gelişen sermaye ve batı değerleri ile daha modern bir yaşamın teşviki için bir kalkınma stratejisi olarak tanıtılmıştır (Telfer, 2002: 52). Birleşmiş Milletlerin 1963 yılında uluslararası seyahat ve turizm üzerine gerçekleştirdikleri konferansta, modernleşme kuramına göre devletlerin ekonomik planlar ve ticari anlaşmalar bakımından turizme daha fazla özen göstermeleri gerektiği vurgulanmıştır (Peters, 1969’dan aktaran Telfer, 2002: 52). Modernleşmenin turizmin evrimsel modellerine yansıtıldığı görülebilir. Bu bağlamda; Uluslararası turizmin gelişimini havayolu rotaları ile ilişkilendiren, turistlerin ilgi alanları ve faaliyetlerine göre tatil yerlerinin gelişim aşamalarını ayırtıran, turist bölgelerinin yapısal dönüşümünü gösteren, hiyerarşi ve uzmanlaşmayı tanımlayan çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Pearce, 1989).

Harrison (1992:10) turizmin batılı ülkelerden sermaye, teknoloji, uzmanlık ve batılı değerlerin transfer edildiği bir modernleşme şekli olduğuna işaret etmiş ancak uygulamada turizm ağırlıklı politikalarla kalkınmaya çalışan ülkelerin beklenen faydaları sayılamadığını belirtmiştir. Bunun en temel nedenini birçok konuda batılı ülkelere bağımlı olmaya bağlamıştır.

Modernleşme altında gelişen turizm faaliyetleri ekonomik anlamda yüksek kazanç getirmiş ve bu açıdan olumlu karşılanmış ancak bu faaliyetlerin daha az çevre dostu olmaları, endişeyle karşılanmasına neden olmuş ve eleştirilmiştir. Turizm üzerine yapılan çok az sayıda akademik çalışma modernleşme bakış açısını özellikle kullanmıştır. Andriotis (2003) ve Sharpley (2001) turizmi Girit ve Kıbrıs'ta modernleşme etkisi olarak ele almışlardır. Aramberri (2010) ise kitle turizmini modernleşmenin öncüsü olarak savunmuştur.

### **1. 2. 2. Bağımlılık Kuramı ve Turizm**

Az gelişmişlik sorununa çevre ülkelerin cephesinden bir bakış olarak doğan bağımlılık kuramı, 1960'lı yıllarda modernleşme kuramına ve Latin Amerika'da sürdürülen gelişme politikalarına bir tepkinin sonucudur. Yapısalcılık ve Marksizm olmak üzere iki kaynaktan beslenen *Bağımlılık Okulu* çevresinde iki farklı yaklaşım belirlemiştir. Birinci grup, uluslararası ilişkilere ek olarak, bağımlı toplumların dinamiklerinin belirlemede yerel ilişkilerin rolünü vurgularken, diğer grup sadece uluslararası ilişkileri dikkate alarak bağımlılık olgusunu açıklamaya çalışmıştır (Akdemir, 2015).

Az gelişmişlik kuramı olarak da bilinen bağımlılık kuramına göre dünya, merkez ve çevre ülkeleri olarak ikiye ayrılır. Merkezde gelişmiş ve modern ülkeler yer alırken, bu ülkelere bağımlı olarak yaşayan az gelişmiş ülkeler çevreyi temsil eder. Modernleşme kuramında iddia edilenin aksine, az gelişmişlik sorunu kapitalizmden önce gelen bir gerilik durumu değil, aksine kapitalizmin gelişiminin bir sonucudur. Kapitalist ekonomi anlayışı kendi ekonomik ve siyasal gücünün devamını sağlayabilmek için çevre ekonomileri açısından yeni bağımlılıklar üretmektedir. Bu sistem içerisinde çevrede yer alan ülkelerin rolü, merkezdeki sanayileşmiş ülkelere ucuz hammadde ve gıda sağlamaktır. Batı merkezli sermayenin, teknolojinin ve değerlerin çevreye doğru yayılması, savunulananın aksine bu ülkelerin sömürülmesine

ve giderek merkeze daha fazla bağımlı olmasına yol açmaktadır (Roney, 2011: 64-65). Bu bağımlılıkların yoğun bir şekilde hissedildiği sektörlerden biri de turizm sektörüdür.

Lea (1988) bağımlılığın temelini turizm endüstrisinin organizasyonundan ve az gelişmiş ülke ekonomilerinin yapısından kaynaklandığını belirtmektedir. Bağımlılık ilişkisi bir taraftan batılı tüketim kalıplarının getirdiği ürün ve hizmetlerin karşılanması noktasında ortaya çıkarken, diğer taraftan büyük çokuluslu şirketlerin uluslararası turizm endüstrisindeki hâkimiyetinden kaynaklanmaktadır. Bu yaklaşıma göre turizm, gelişmiş ülkelerle azgelişmiş ülkeler arasındaki açığı kapamaktan ziyade daha da genişletmektedir. Bu paradigma içinde çalışan yazarlara göre, bağımlılık ilişkisinin şiddeti ülkede sunulan turizm hizmetinin türüne ve niteliğine göre değişmekte, özellikle paket tur-her şey dâhil sistemlerde bağımlılık en üst noktaya çıkmaktadır (Soydan, 2010).

Modernleşme kuramı üzerine yapılan az sayıdaki akademik araştırmanın aksine, bağımlılık kuramı özellikle turizmin olumsuz etkileri ile ilişkilendirilerek pek çok yazar tarafından incelenmiştir (Britton, 1989; Harrison, 2015; Khan, 1997; Mathews ve Richter, 1991; Telfer, 2002). Özü itibariyle eleştirmenler tarafından alınan tutum, uluslararası turizmin fazla yapılaşmış olması ve gelişmekte olan ülkelere turizmin ortakları olmalarıdır. Harrison (2015: 54), bu bölgelerin gelişmiş ülke ortaklarına ekonomik, sosyal, kültürel veya politik olarak bağımlı olduğuna dikkat çekmekte ve özellikle pazarlık yapma gücünü kullanan uluslararası şirketlerin, tur operatörlerinin ve otel gruplarının küçük ortakların karlarını en aza indirdiğini belirtmektedir. Yazar ayrıca ülkelere iade edilen turizm gelirleri, yönetim sözleşmeleri ve franchiseler için yapılan ödemeler, otel inşaatları veya verilecek hizmetlerin ithalatıyla oluşan sızıntılar gibi sebeplerle gelişmekte olan ülkelerin sömürüldüğünü ifade etmektedir.

Bağımlılık kuramı çerçevesinde kitle turizminin etkilerini inceleyen çalışmalar sonucunda bazı ilginç bulgular ortaya çıkmıştır. Modernleşme kuramcıları, az gelişmiş ülkelere kitle turizminin gelişmesinin yerel ekonomiyi; iş fırsatları sağlayarak, yaşam kalitesini yükselterek, eğitim fırsatları sağlayarak ve altyapıyı güçlendirerek geliştirdiğini ileri sürmektedirler. Ancak bağımlılık kuramcıları bu türde bir gelişimi ev sahibi ülkeler için kendi kendine üretme yolunda bir gelişim olarak



değil, daha çok kapitalist turizme neden olan ülkelerin yararına bir gelişim olarak görmektedirler (Bahar vd., 2014; Soykan, 2010).

Turizmin siyasi ekonomisini ilk inceleyenler arasında yer alan Briton (1982: 340), turizmin gelişmekte olan ülkelerin batılı ülkelerin ekonomisiyle bütünleşmesini sağladığını ancak aynı zamanda bu ülkelerin kaynaklarının yabancı ülke yatırımcılarının ve turistlerin çıkarlarına hizmet etmesine neden olduğunu ifade eder. Uluslararası turizmin genel yapısını 35 yıl önce özetleyen Briton (1982), klasik bir bağlılık çizgisi takip ederek Pasifik Adaları üzerine odaklanmış ve uluslararası şirketlerin güçlü bir şekilde var olduğunda “*yerli seçkin insanların ve yabancı odakların turizmin esas yararlanıcıları olduklarını*” belirtmiştir. Bu durum turizm bölgesinde ülke açısından en uç noktada, “*Anklav Turizm*” olarak tanımlanan bir turizm uygulamasına yol açabilmektedir. Bağımlılık kuramcılarına göre *Anklav Turizm*, yabancı turistlerin gereksinimi olan tüm turizm mal ve hizmetlerinin, coğrafi olarak yalıtılmış ve kapatılmış resortlarda karşılandığı turizm tipini tanımlamaktadır (Bahar vd., 2014; Soykan, 2010).

Turizmde yönetim kademesindeki görevlerin genellikle yurtdışından gelen kadrolara verilmesi, ancak yarı vasıflı ve vasıfsız işlerin yerel nüfus tarafından üstlenilmesi, yerel halk ile yabancılar arasında düşmanlığa neden olabilmektedir (Samy, 1975). Türkiye ekonomisi üzerine gerçekleştirilen bir çalışma da (Diamond, 1977: 552), turizm endüstrisinde verimlilik artışının sermaye yoğun nitelikte olduğu oysa sektörün önemli özelliğinin emek-yoğun olduğu dolayısıyla turizmin istihdam sağlamada etkin bir araç olmadığı ileri sürülmektedir. Diğer taraftan turizm için yatırım yapmak ve endüstrinin gelişimini teşvik etmek büyük miktarda sermaye, deneyim ve bilgi birikimine bağlıdır. Bunların da genellikle ithal edildiği görülmektedir. Khan (1997: 989), gelişmekte olan ülkelerde yabancıların sahibi olduğu otel ve restoran zincirlerinin sayılarının hızla artmasını bu durum üzerinden örnek göstermektedir.

Bağımlılığın bir diğer şekli ise ülkelerin ağır borç altına girmeleridir. Savaş sonrası turizm gelişimi sırasında, bağımsızlığını yeni kazanmış çok sayıda devlet, ülkelerini modernleştirmek ve ekonomik öz yeterlilik sağlamak adına yerli otel zincirlerinin oluşturulması da dâhil olmak üzere devlet kaynaklı turizm gelişimini benimsemiştir. Örneğin, Tunus’ta konaklama tesislerinin % 40’ı 1960-1965 yılları arasında devlet kaynaklarıyla inşa edilmiş, ancak bu ülkelerin pek çoğu geniş kapsamlı

turizm projeleri için uluslararası kredi kuruluşlarından borç almak zorunda kalmıştır (Telfer, 2002: 54).

### 1. 2. 3. Neoliberal Ekonomi ve Turizm

Kalkınma kuramları 1980 sonrası dönemde, kapsamlı bir şekilde kendisini devletin yeniden yapılandırılmasında göstermiştir. Neoliberal yaklaşıma göre olumsuzluğun gerisinde, ekonomiye devletin müdahalesi yatmaktadır. Devletin aşırı kaynak kullanımı ve israfı çok büyümüş ve özel girişimler engelenir olmuştur (Başkaya, 1994: 140). Turizm araştırmalarında ekonomik neoliberalizmin belirtileri diğer üç kalkınma yaklaşımına oranla daha az dikkat çekmiştir. 1970'lerde ortaya çıkan ve 1980'lere uzanan kapitalist ekonomi krizine çözüm olarak geliştirilen neoliberal politikaların iki temel önermesi, serbest piyasa ve özelleştirmedir. Bir kalkınma modeli olarak benimsenen neoliberal politikaların uluslararası alandaki temsilcileri Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu'dur. Bu kuruluşlar az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere, ekonomilerde istenen yapısal dönüşümü gerçekleştirmek için kredi vermiş, bu kredilerle barajlar, köprüler, yollar gibi büyük inşaat projeleri desteklenmiştir (Roney, 2011).

Neoliberal ekonomi yaklaşımı, rekabetçi ihracat ve Yapısal Uyum Kredileri Programları'nın (*Structural Adjustment Lending Programmes*) kullanımının önemini vurgulamaktadır. Devlet ekonomiden elini çektiği takdirde, piyasa güçlerinin daha iyi işleyip ekonomiyi yeniden dengeye kavuşturacağı şeklindeki neo-klasik varsayıma dayanan Yapısal Uyum Kredileri Programlarının temel önceliği devlet harcamalarının kısılmasına yöneliktir. Uluslararası serbest ticaretin ihracata dönük ekonomik büyümenin önemli bir parçası olduğunu savunan neoklasik kuramının takipçisi olan neoliberal görüşe göre, devlet sadece kriz anında piyasaya müdahale etmelidir. Kalkınma ancak piyasanın kendi kendine dengeye gelmesiyle gerçekleşebilir (Özkan, 03.05.2017).

Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu'ndan esinlenen bu programlar: devlet çalışanlarının ve devlet tekellerinin sayısının azaltılması, devlet varlıklarının özel şirketlere satılması ve yabancı yatırıma izin vermek için ekonominin serbestleştirilmesi şeklinde sıralanabilir. Bunlardan özellikle "yabancı yatırıma izin vermek için ekonominin serbestleştirilmesi" konusu doğrudan turizm girişimleriyle

ilgilidir. Yapısal Uyum Programları ile turizm yatırımlarında devletin girişimi azaltılmış ve turizm gelişiminde özel sektörün önemi vurgulanmış, devletin, turizm sektörü için eylemden ziyade etkinleştirici olması gerekliliğine dikkat çekilmiştir. Bu nedenle de devletlerin yatırım teşvikleri ve geçici vergi muafiyetleri gibi özel şirketlerin turizm sektörüne katılımını teşvik edecek teminatlar sunması gerektiği belirtilmiştir (Dieke, 1995'den aktaran Telfer, 2002: 58).

Turizm için uluslararası finansman sağlama işlemleri 1960'lı yıllardaki modernleşme çerçevesinde başlamıştır. Döviz kazanmak üzere tasarlanmış ekonomik bir faaliyet olarak turizmin önemi ekonomik neoliberalizme doğru küresel yönelim sonrasında artmıştır. Dünya Bankası, Bali'deki Nusa Dua Resort, Kore Cumhuriyeti'ndeki Pomun Lake Reso, Dominik Cumhuriyeti'ndeki Puerto Plata Resort ve Türkiye'deki Güney Antalya Turizm Kalkınma Projesi de dâhil olmak üzere çok sayıda turizm politikası planı ve tatil yeri için finansman sağlamıştır (Telfer, 2002:57).

Türkiye 1980 yılında politikalarını özel sektöre yönlendirmiş ve Yabancı Yatırım Kanunu'nu yürürlüğe koymuştur. Bu kanun, projelerde % 100'e kadar yabancı yatırıma ve Türkiye Kalkınma Bankaları ve şirketleri ile ortak teşebbüslere izin vermiştir. 1977-80 döviz krizinden sonra Ocak 1980'de Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası destekli yapısal uyum programı, yani dışa açılma hamlesi başlatılmıştır. Programın amaçları; finansal derinleşme, daha yüksek tasarruf, yatırım ve büyüme oranları, dış pazarlarla rekabet ve artan kaynak etkinliğidir. 1981 yılında ticaretin liberalizasyonu ile başlayan Türkiye ekonomisindeki dönüşüm süreci, 1989 yılında yürürlüğe giren 32 sayılı konvertibiliteye geçiş kararıyla finansal liberalizasyonun temellerini de atmıştır. Daha önce belirtildiği gibi 24 Ocak 1980 kararları ile başlayan bu dönüşümün ana eksenini, ithal ikameci, içe dönük ve kamunun ekonomideki payının yüksek olduğu bir ekonomik yapının, dışa açık ve kamunun ekonomideki ağırlığının azaltıldığı bir yapıya dönüştürülmesi oluşturmuştur (Ölmezoğulları, 2012: 297).

Turizm yatırımları için benzer teşviklerin sağlanması amacıyla Turizmi Teşvik Kanunu 1982 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu dönemde her ne kadar kitle turizminin gelişimine yönelik politikalar sürdürülse de, bu dönemin en önemli özelliği, devletin örnek ve öncü tesisler yapma yerine dönemin ruhuna uygun özelleştirme politikalarıyla Turizm Bankası ve diğer devlet kuruluşlarının elindeki birçok

konaklama tesisi, kamu kampları, otel ve marinalarını satmaya başlaması olmuştur. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989) Turizm Bankası'nın doğrudan yatırım yapmak yerine fonlarını kredi olarak kullandırmasına yönelik tercihe kapı açmıştır. Böylece devlet turizm sektöründe işletmeciliği terk ederek, yalnızca alt yapı yatırımlarına yönelmeyi benimsemiştir (Soyak, 2013: 11).

#### **1. 2. 4. Alternatif Kalkınma ve Turizm**

Alternatif kalkınma kuramına göre, büyüme gereklilik olmakla birlikte büyümenin olumsuz sonuçlar meydana getirmemesi için büyüme amaç ve göstergelerinin yeniden tanımlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır (Akdemir, 2015). Bu kuramın çıkış noktası, kalkınmanın başka toplumlar tarafından dayatılan veya kontrol altında tutulan bir süreç değil, her toplumun kendi ihtiyaçlarına göre kendisi tarafından belirlenen bir süreç olduğudur. Toplumun temel ihtiyaçlarının tatminine odaklanan alternatif kalkınma, bunu çevreyle uyum içinde gerçekleştirmeye çalışır. Bunun için ilk şart, toplumun temel ihtiyaçlarının giderilmesinde kararların yukarıdan aşağı değil, aşağıdan yukarı alınması; yani yerel toplumların karar alma sürecinde yer almaları gerektiğidir. İkinci şart ise, ekonomik büyümenin sosyo-kültürel ve doğal çevreyi olumsuz yönde etkilememesidir (Roney, 2011).

Alternatif kalkınma kuramı, sürdürülebilirlik kavramını da içinde bulundurduğundan turizmin gelişiminde bilgi sağlama konusunda büyük potansiyele sahip, turizm araştırmacıları tarafından benimsenen bir kuramdır. Bu konuda özellikle yerel turizm gelişimi, yerel girişimcilik, yerel toplulukların karar alma aşamasında yetkilendirilmesi, turizmde kadının rolü ve sürdürülebilir turizm gelişimi de dâhil olmak üzere gelişmekte olan ülkelerdeki problemlerle ilgili birçok akademik çalışma yapılmıştır.

Kalkınma kuramları ve turizm arasındaki bağlantıyı incelemek için Telfer (2002: 63), başlangıç seviyesinde kavramsal bir çerçeve sunmuş ve turizm gelişimi ile ilişkili olan dört kalkınma yaklaşımının temel etkilerini vurgulamıştır (Şekil 4). Bu kavramsal çerçeveye göre; modernleşme kuramına göre turizmin odak noktasında ekonomi yer alırken alternatif kalkınma kuramının altında oluşturulan turizmin odak noktası sürdürülebilirliktir.

**Şekil 4:** Turizm ve Kalkınma Kuramları: Analiz İçin Bir Çerçeve

Kalkınma - Kalkınma Ajansı (Öznesi) Olarak Turizm				
	↓	↓	↓	↓
Kalkınmanın Bileşenleri	Modernleşme	Bağımlılık / Yapısalcılık	Neoliberal Ekonomi	Alternatif Kalkınma
<b>(A) Kalkınmanın Ölçeği ve Kontrolü</b>				
Odak Noktası	Ekonomik	Ekonomik	Ekonomik	Sürdürülebilirlik
Kalkınma Ölçeği	Geniş	Geniş /Dar	Geniş	Dar
Kalkınma Oranı	Hızlı	Hızlı	Hızlı	Kademeli
Ekonomik Dağılım	Yayılmacı	Yerel Halk	SALP	Yerel halk
Planlama	Y / A*	Y / A	Y / A	A / Y
Yerel Katılım	Sınırlı	Yüksek	Sınırlı	Yüksek
Sahiplik	Yabancı	Yerel	Yabancı	Yerel
Endüstrinin kontrolü	Dışarıdan	İçeriden	Dışarıdan	İçeriden
Hükümetin Rolü	Y / D**	Yüksek	Düşük	Y / D
Yönetici	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli
Konaklama Türü	Anklav	Karışık	Anklav	Karışık
Mekânsal Dağılım	Yoğun	Farklı	Yoğun	Dağınık
Turist Tipi	Kitle Turisti	Karışık	Kitle	Özel İlgi
Hedef pazar	Paket Tur	Karışık	Paket Tur	Bağımsız
Çalışan Tipi	Formal	İn/Formal	Formal	İn/Formal
Altyapı	Yüksek	Y / D	Yüksek	Düşük
Sermaye Girdisi	Yüksek	Y / D	Yüksek	Düşük
Teknoloji Transferi	Yüksek	Karışık	Yüksek	Karışık
<b>(B) Çevre ve Topluluk Bağlantıları</b>				
Kaynak Kullanımı	Yüksek	Y / D	Yüksek	Düşük
Çevre Koruma	Düşük	Karışık	Düşük	Yüksek
Alt bölge kaynaşması	Düşük	Yüksek	Düşük	Yüksek
Sektörlerarası Bağlantı	Düşük	Yüksek	Düşük	Yüksek
Kültürel Farkındalık	Sömürgeci	Koruyucu	Sömürgeci	Koruyucu
Kurum Geliştirme	Düşük	Yüksek	Düşük	Yüksek
Yerel uyumluluk	Düşük	Yüksek	Düşük	Yüksek
Uyum Kapasitesi	Düşük	Düşük	Düşük	Düşük

\*Y/D(Yüksek/Düşük), \*\*Y/A(Yukarıdan Aşağıya).

**Kaynak:** Telfer, 1996'dan aktaran Telfer 2002: 63.

Telfer (2002: 61), burada sunulan çerçevenin tamamının alan yazın incelemesine dayalı olduğunu ve sadece turizm ve kalkınma arasındaki bağlantıları göstermek için kullanılması gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca yazar her bir yaklaşımın, turizm ve kalkınma alan yazınından alınmış 26 ayrı gelişim bileşeni açısından tanımlandığını ve kullanılan kavramların mutlak kavramlar olarak algılanmaması, ancak sıklıkla ağır basan kalkınma yaklaşımı ile ilgili veya buna bağlı olarak görülmesi gerektiğini, genellemenin yanlış olacağını ifade etmiştir. Dört kalkınma yaklaşımının her birini, turizm gelişimi ile ilgili olası olumlu ve olumsuz

özellikleri bakımından analiz eden Telfer, bu analizi kısaca aşağıdaki gibi özetlemektedir:

“... modernleşme altında gelişen turizm faaliyetlerinin yüksek kazanç getirmesi olumlu bir özellik olurken, bu faaliyetlerin daha az çevre dostu olmaları olumsuz bir özelliktir. Bağımlılık algılanan bu güçsüz yönlere değinmekte ve bağımlılığın yapısal kökenleri yerel kontrolün ve korumacı politikaların savunuculuğunu yapmaktadır. Öte yandan ekonomik neoliberalizm, bağımlılığı çok fazla oranda devlet müdahalesine izin vermesi nedeniyle eleştirerek, klasik ekonomik politikalara dönüşü temsil etmektedir. Son olarak alternatif kalkınma önceki yaklaşımları çevresel ve kültürel sürdürülebilirlik ve yerel toplulukların kalkınma sürecine katılımları konularındaki duyarsızlığından dolayı eleştirmektedir (Telfer, 2002: 63)”.

Bertram (1986) bağımlı kalkınmanın kendi kendine yeterlilik ile karşılaştırıldığında küçük ada ülkeleri için daha tercih edilebilir ve sürdürülebilir olma ihtimalinin daha yüksek olduğunu öne sürmektedir. Küçük ölçekli alternatif turizmin her koşulda sürdürülebilir olduğunu, büyük ölçekli turizmin ise sürdürülebilir olmadığını düşünmek her zaman doğru olmaz. Bu noktada önemli olan bölgenin özelliklerinin ve güçlü yanlarının dikkate alınması önemlidir.

Alternatif kalkınma kuramının; odak noktasının sürdürülebilirlik, kalkınma ölçeğinin dar, kalkınma oranının kademeli, ekonomik dağılımın yerel halk, yerel katılımın aşağıdan yukarıya ve yüksek, turist tipinin özel ilgi turisti, kaynak kullanımının düşük, kültürel farkındalığın koruyucu olması gibi özellikleri dikkate alındığında sakin şehir uygulamalarının alternatif kalkınma kuramı ile örtüşen bir kalkınma hareketi olduğu söylenebilir. Araştırmanın ikinci bölümünde ayrıntılı şekilde ele alınan sakin şehir hareketi; küçük ölçekli, yerel mülkiyetli girişimler, toplumsal katılım, kültürel ve çevresel sürdürülebilirlik gibi temalara vurgu yapan alternatif turizm strateji olması, sürdürülebilir yaşam ve turizmin sürdürülebilirliği nedeniyle önemli bir harekettir. Çünkü sakin şehir olarak kabul edilen bölgeler turizm potansiyeline katkıda bulunarak yerel sürdürülebilirlik için fırsat vermektedir (Mayer ve Knox, 2006: 317).

### **1. 3. YEREL KALKINMA VE TURİZM**

Uzun süre ulusal ölçekte değerlendirilen kalkınma makro bir süreç içinde gerçekleştirilmeye çalışılmış, geleneksel yaklaşımların sürdürülebilir kalkınmayı genel olarak incelemesi, yerel kalkınmaya uyarlanabilecek özellikli bir yapı

geliştirememesi 1990'ların ortasından itibaren yerel kalkınmaya ilgi duyulmasına neden olmuştur (Çetin, 2006: 5).

Küreselleşmeyle birlikte, kendilerine has mal ve hizmetleri üreterek küresel ekonomide yer almanın yollarını bulabilen bazı bölgeler başarılı kalkınma örnekleri olarak öne çıkarken, bazı bölgeler eski önemlerini kaybetmiş ve küresel ekonominin rekabetçi ortamına ayak uyduramayarak geride kalmışlardır. Başarılı bölgelerde gerçekleştirilen bazı çalışmalar sonucunda, turizm sektörünün yerel kalkınmanın sağlanmasında ve yerel nüfusun ekonomik refahının artırılmasında sürükleyici sektör olduğu belirtilmiştir (Eralp, 1974; Küçük, 2012; Samırkaş ve Bahar, 2013; Williams ve Shaw, 1995). Bu bağlamda kendilerine has turizm hizmetlerini küresel turizm piyasasına sunabilen bölgeler elde ettikleri turizm gelirleri ile önemli kalkınma hamlelerini gerçekleştirebilmişlerdir (Künü ve Hopaoğlu, 2015).

Çalışmanın bu kısmında öncelikle sakin şehir hareketinin alanyazında bir yerel kalkınma modeli olarak kabul edilmesi gerçeğinden hareketle yerel kalkınma kavramının tanımlaması yapılmıştır. İkinci olarak turizm de aktif olarak yer almaları, önemli bir paydaş olmaları, sakin şehir hareketinin uygulayıcıları ve birinci muhattapları olmaları nedeniyle yerel kalkınma da belediyelerin rolü üzerinde durulmuştur. Belediyelerin rolünün anlaşılması; yerel halkın bu konuda bilgileri, turizmi etkile güçleri ve yerel yönetime güvenleri açısından önemlidir. Son olarak turizm ve yerel kalkınma arasında ilişki kurulmuştur.

### **1. 3. 1. Yerel Kalkınma Kavramı**

Bölge kavramından yerellik kavramına dönüş 1970'li yıllarda yaşanan ekonomik bunalımla birlikte gerçekleşmiş, kalkınma sürecinde ulusun bir alt birimi olarak tanımlanan bölge yerine, kendi olanakları, birikimleri ve potansiyeline dayalı olarak var olma mücadelesini sürdürebilecek “yerel” kavramı gündeme gelmiştir. Sözlük anlamı; “*yöresel*”, “*bir yere bir bölgeye ilişkin olan*” yerel kavramı, bölgesel ya da bölgenin içerisinde bir birimde yaşayan nüfus tarafından başlatılan ya da sürdürülen bir olayı nitelemektedir (Topkaya, 2015: 647). Yerel kalkınma ise yerelde bulunan doğal, ekonomik, kültürel, teknolojik ve beşeri kaynakların kullanılması aracılığıyla yerel düzeyde sunulan fırsatları, yerel aktörlerin katkısıyla maksimum düzeye çıkarma olarak tanımlanmaktadır (Efe ve Akgül, 2011: 253).

Çarkçı (2008: 59) yerel kalkınmayı, “*bölgenin sahip olduğu doğal, ekonomik, kültürel, teknolojik ve beşeri kaynakların etkin ve verimli bir şekilde kullanılmasıyla, bölgesel fırsat ve avantajların yerel aktörler tarafından değerlendirilmesidir*” şeklinde tanımlarken, Pektaş (2010: 7), “*yerel dinamiklerin harekete geçirilerek yerel toplulukların sürdürülebilir kalkınma ilkelerine uygun gelişimini sağlamaktır*” şeklinde tanımlamaktadır.

ILO’ya göre yerel kalkınma;

“... yerel kaynakları ve rekabet avantajını kullanarak, belirli bir yörede kamu ve özel sektörler arasında ortaklık ve işbirliği faaliyetlerini destekleyen, genel bir kalkınma stratejisinin ortak şekilde oluşumu ve uygulamasına olanak tanıyan, uygun bir iş ortamının oluşturulması ve ekonomik aktivitelerin desteklenmesi gibi hedefleri olan katılımcı bir kalkınma sürecidir...”

AB yerel kalkınmayı, “*bölgede mevcut olan doğal, ekonomik, kültürel ve teknolojik kaynakların kullanılması yoluyla yerel düzeyde sunulan fırsatları azami düzeye çıkarmaktır.*” şeklinde tanımlamakta, yerel kalkınmanın önemini kabul etmekte, özellikle istihdama yaptığı katkıya vurgu yapmaktadır (Pektaş, 2010:7).

Alanyazında yerel kalkınma değişik şekillerde tanımlanmış olmakla birlikte temel vurgunun yerel kaynak ve paydaşlara yapıldığı görülmektedir.

Ulusal kalkınmanın bir alt basamağını bölgesel kalkınma, bölgesel kalkınmanın alt basamağını da yerel kalkınma oluşturmakta (Şekil 5) ve planlamalarda da bu içerik kabul görmektedir. Kaya (2007) bu durumu bir örnekle şu şekilde açıklamaktadır:

“...Ulusal kalkınmanın, insan vücudundaki kan dolaşım sistemi olarak değerlendirmesi durumunda, bölgesel kalkınma da ana damarları, yerel kalkınma ise kılcal damarları temsil edecektir. Sistemin sağlıklı işlemesi ise, ancak sistemi oluşturan her parçanın sağlıklı işlemesiyle mümkündür...” (Kaya, 2007: 19).

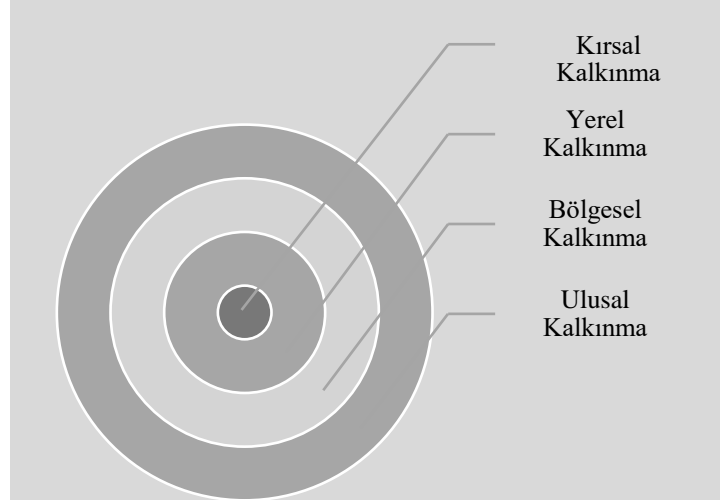
Ulusal kalkınmayı sağlayacak olan yerel kalkınma son yıllarda önem kazanmaya başlayan bir anlayış olmuş, dünyada ve Türkiye’de yerel kalkınma konularına ilgi artmıştır (Karakurt Tosun, 2004: 320-336).

Alanyazın incelendiğinde yerel kalkınma konusunda gerçekleştirilen ilk çalışmaların 1980’li yılların başlarında ortaya konulduğu, “*aşağıdan yukarı*



*kalkınma*”, “*endojen kalkınma*” ve “*toplum kalkınması*” gibi kavramlarla da kullanıldığı görülmektedir (Çetin, 2005: 1).

**Şekil 5:** Günümüzde Plan Yaklaşımında Kapsam Kademeleri



**Kaynak:** İncekara, 2001: 11

*Endojen kalkınma* perspektifinden yerel kalkınma; yerel yaşam standartlarının geliştirilmesiyle sonuçlanan ekonomik büyüme ve yapısal değişim süreci şeklinde tanımlanabilir (Topkaya, 2015: 648). Bu süreçte ekonomik, sosyo-kültürel ve siyasi olmak üzere üç boyut bulunmaktadır. Ekonomik boyutta; yerel kaynaklar, piyasalarda belirli bir seviyede rekabet edebilir hale gelebilmek için verimliliği arttıran yerel girişimciler yer alırken, sosyo-kültürel boyutta; kalkınma sürecinin temelini teşkil edecek şekilde yerel değerler ve kurumlar bulunmaktadır. Yerel kalkınma stratejisinin üçüncü boyutu olan sityasi boyut ise yerel yönetimlerin, yerel ekonomik ortamın oluşumunu sağlayan, yerel potansiyelin kalkınması lehinde hareket eden ve dış kontrol mekanizmasıyla bütün süreci koruyan bölgesel politikalarını içermektedir (Izquierdo vd., 2007: 45’den aktaran Topkaya, 2015, 647).

Kalkınma kavramı gibi yerel kalkınma kavramı da, önceleri ekonomik kalkınma olarak algılanmış, değerlendirmeler istihdam, gelir, üretkenlik ve verimlilik artışı gibi ölçütler üzerinden gerçekleştirilmiştir (Açıkalin ve Saltık, 2007; Sevinç, 2011). Ancak, 1960 ve 1970’lerde geleneksel iktisadi yaklaşımın sorgulanmaya başlanmasıyla birlikte, yerel kalkınmanın salt iktisadi bir vurguyla ele alınmasını eleştiren farklı yaklaşımlar ortaya çıkmış, yerel kalkınmaya olan bakış açısını değiştirmiştir. Makro boyutta, merkezi planlamaya ve ithal ikamesine dayanan bölgesel gelişme kutupları oluşturma politikalarından beklenen sonuçların

alınamaması ve 1970'lerde yaşanan krizlerin kalkınma atılımlarını zorlaştırması sonucunda (Çakmak, 2006: 48-49) bu politikalardan vazgeçilmiş, devletin bölgesel kalkınmada birincil aktör konumundan uzaklaşması gerekliliği anlayışı taşıyan neoliberal bir yaklaşım benimsenmeye başlanmıştır. Bu durum yerel koşulların iyileştirilmesi ve yerel potansiyelin öne çıkarılması için “*aşağıdan yukarıya*” anlayışının formüle edilmesini sağlamış, bir bölgenin kendi kaynak potansiyeline ve tercihlerine dayalı yeni bir kalkınma anlayışı oluşmuştur (Künü ve Hopoğlu, 2015: 104).

Yerel kalkınma yaklaşımının gelişim sürecine etki eden temel faktörler; beşeri sermayeyi desteklemek, yerel üretim sistemlerinin dinamik yapısı, yeni iş alanlarının oluşturulması, kalitenin artırılması beklentisi ve yerel hale getirilmiş kalkınma yörüngesi ile ortaya çıkan becerilerin elde tutulması, sosyal dengeye daha fazla dikkat edilmesi gerekliliği şeklinde sıralanabilir. Ayrıca gelişmekte olan ülkelerin çoğunda ulusal ekonominin dışa açılmasıyla birlikte, yerel ekonomik yapıların küresel çevrede rekabet etmede zorlanması ve geleneksel “yukarıdan aşağıya” kalkınma politikalarının başarısız olması yerele dönüş sürecine katkı yapan faktörler olmuştur (Karapınar, 2010: 5). Bunun sonucunda, yerel kalkınma yaklaşımı, yörelere ve bölgelere kendi ekonomik ve sosyal geleceklerini şekillendirme fırsatı sunmuştur (Çetin, 2006:127).

Çetin (2015), yerel kalkınmanın birkaç önemli özelliği bünyesinde topladığını belirtmekte ve bu özellikleri; kalkınma alternatiflerinin yerel belirleyicileri, kalkınma sürecinin yerel kontrolü, kalkınma faydalarından yerel olarak istifade etme ve söz konusu yörede kalkınmayı sürekli kılma şeklinde sıralamaktadır. Yerel kalkınmada önemli olan kalkınma faydalarının söz konusu yörede tutulmasıdır. Tekeli (2002), bir yerel kalkınma stratejisinden beklenen şeylerin; bölge içerisindeki halkın arzuladıkları yaşam kalitesinin sağlanması, mevcut fonksiyonların devamlı ve gelecek kuşaklar için uygun tercihlerin oluşturulması ve garanti altına alınması olduğunu belirtmektedir.

OECD yerel kalkınmanın amaçlarını aşağıdaki gibi sıralamaktadır (Çarkçı, 2008: 74):

- Potansiyel insani ve doğal kaynakların atıl veya yetersiz kullanımının önlenmesi için bölgelerin rekabetçi yapısını güçlendirmek,
- Yerel olarak üretilen ürün ve hizmetler için kullanılabilir durumda olan fırsatları değerlendirmek suretiyle yerel ekonomik büyümeyi sağlamak,

- Yerel yerleşim alanları için istihdamı artırmak ve uzun dönemli kariyer fırsatlarını değerlendirmek ve geliştirmek. Bu bağlamda dezavantajlı grupların yerel ekonomiye katılımlarını artırmak, iş için kalkınma ortamının geliştirilmesi ve yerleşim bölgelerinin yaşam kalitelerinin yükseltilmesi için fiziksel çevreyi iyileştirmektedir.

Yerel kalkınmanın içeriği uluslararası olduğu kadar bir ülkenin kendi içinde de değişiklik gösterebilir. Bu değişiklikler; deneyim, müzakereler, farklı model uygulamaları, yenilikçi yaklaşımlar, hükümetlerin gündeminin değişmesi gibi birçok unsurdan beslenebilir (Pike, 2009: 1255).

Geleneksel kalkınma politikaları ile yerel kalkınma politikaları bir arada yürütülen politikalar olmakla birlikte yerel kalkınma politikalarının uygulanması, geleneksel politikaların terk edileceği anlamına gelmemelidir. Geleneksel kalkınma politikaları ile yerel kalkınma politikaları arasında ortaya çıkan temel farklar (Tablo 2) beş grupta özetlenmektedir (Topkaya, 2015: 648).

**Tablo 2:** Geleneksel ve Yerel Kalkınma Süreçlerinin Karşılaştırılması

Geleneksel Kalkınma	Yerel ve Bölgesel Kalkınma
Yerel düzey ile ilgili kararların ulusal düzeyde alınması	Yerel düzeyden gelen bir çabayla tüm alanların kalkınmasının teşvik edilmesi
Ulusal merkezi yönetim tarafından idare	Adem-i merkeziyetçi, devletin hiyerarşik katmanları arasında dikey işbirliği ve kamu ve özel sektör birimleri arasında yatay işbirliği
Kalkınma konusunda sektörel yaklaşım	Kalkınma konusunda yerellik yaklaşımı
Ekonomik faaliyetleri canlandırmada büyük sektörel projelerin geliştirilmesi	Her bir alanın kalkınma potansiyelinin kullanılması
Ekonomik faaliyetlerin gelişmesi için finansal desteğin sağlanması	Ekonomik faaliyetlerin gelişmesi için önemli koşulların sağlanması

**Kaynak:** (Pike vd., 2006: 17’den aktaran Topkaya, 2015: 648)

*Birincisi*, geleneksel kalkınma politikalarında yerel düzeyle ilgili kararlar “yukarıdan aşağı” yaklaşımıyla merkezden alınırken, yerel ve bölgesel kalkınma sürecinde yerelle ilgili kararlar; yerel düzeyden gelen bir çaba neticesinde harekete geçirilmektedir. *İkincisi*, geleneksel kalkınma politikalarında yürütülen faaliyetler merkezi yönetim tarafından idare edilmektedir ki bu, yerel kalkınma da söz konusu idari birim tarafından yürütülmektedir. Ancak idari kurumlar arasında dikey bir işbirliği öngörülmektedir. *Üçüncüsü* geleneksel kalkınma politikalarında sektörel boyut göz önünde bulundurulurken, yerel kalkınma sürecinde mekânsal düzlem göz önünde bulundurulmaktadır. *Dördüncüsü* geleneksel kalkınmada, ekonomik faaliyetleri canlandırmak için büyük sektörel projeler geliştirilirken, yerel kalkınma da

her bir alanın potansiyeli değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Son olarak *beşinci* fark ise, ekonomik faaliyetlerle ilgili sağlanan destek konusundadır. Geleneksel kalkınma politikalarında ekonomik faaliyetleri canlandırmak için finansal destek önemli olurken, yerel kalkınma da koşulların sağlanması önemli görülmektedir (Topkaya, 2015: 648).

Yerel kalkınmanın temel ilkelerini Göymen, (2010:132-133) üç başlık altında toplamıştır. Bunlar: insan odaklı, çok boyutlu, eşitlikçi ve kapsayıcı olma şeklinde sıralamaktadır. İnsan odaklı olma, insanın kalkınma sürecinde dikkate alınması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Eşitlikçi ve kapsayıcı olma, yerelde gerçekleştirilecek olan kalkınma çalışmalarının sonuçlarından toplumun bütün bireylerinin faydalanmasıdır. Kalkınmanın çok boyutlu (ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel) bir süreç olduğu göz önünde bulundurulmalı ve bu süreçler arasında “tamamlayıcılık etkisi” gözetilmelidir. Bu bilgilerden hareketle yerel kalkınmada katılımın önemli olduğu bölgeye özgü kararlarda yerel halka bu kararlara katılım fırsatının verilmesi gerektiği söylenebilir.

Toksöz, (2005:139), Türkiye’de yerel kalkınmanın tarihine bakıldığında, Osmanlı İmparatorluğu’nda 19.yüzyılın ortalarına kadar kamunun dışında özel kesimin girişimleriyle sağlandığını ve bunun en güzel örneğinin ise vakıflar olduğunu belirtmektedir. İmparatorluk döneminde 19. yüzyılın ortalarına kadar arazi mülkiyeti padişahın ve dolayısıyla hazinenin elindeyken bu durumun sonuçlarının olumsuz olması özel mülkiyet hakkı tanınmasını sağlamıştır. Böylece idari yapı oluşturulmuş, ek bazı önlemlerin de alınmasıyla yerel kalkınmada öncülük yerel yönetimlere verilmiştir. Ancak o dönemlerde hem yerel yönetimler bugünkü anlamda demokratik kuruluşlar değildir, hem de yerel kalkınmanın önemi henüz tam olarak anlaşılammıştır. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1963-1968) yerel kalkınma yeni bir kalkınma yönetimi olarak benimsenmiş, yerel paydaşların öncülüğünde yürütülmesi kararlaştırılan bu yönetime *Toplum Kalkınması* adı verilmiştir. Bu dönemden başlayarak illerde, ilçelerde, kasabalarda ve köylerde kamu özel kesim ortaklığında pek çok girişim ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında (1973-1977) “*Kalkınmada Öncelikli Yörelere*” yaklaşımına yer verildiği ancak o dönemde kararların merkezden planlandığı ve yürütüldüğü dolayısıyla yerel önceliğin göz ardı edildiği ve bunun uzun yıllar devam ettiği söylenebilir.

### 1. 3. 1. 1. Yerel Kalkınma ve Yerel Yönetimler

Yerel yönetimler, buldukları bölgenin ihtiyaçlarını karşılamak üzere, bölge halkına kamu hizmeti sağlayan toplumsal kurumlardır (Henden ve Henden, 2005:50). Bilgin (2002:316), bir bölgenin kalkınmasının sağlanmasında merkezi idarenin artık tek aktör olmadığını, yeni aktörlerin başında yerel yönetimlerin geldiğini belirtmektedir. Elvan vd., (2005:11) bu değişimde üç etkenin önemli olduğuna işaret etmektedirler. Bunlar; hiyerarşik yapılarda üst kademedeki daha alt kademeye yetki devri, merkezden taşraya yetki aktarımı ya da yetki genişliği, merkez-taşra yönetiminden yerel yönetimlere yetki göçerimi veya yerelleşmedir.

Yerel yönetimlerin kendi görev ve yetki alanlarında kamu gücünü kullanan ve bu özelliği sayesinde ekonomik, sosyal, kültürel ve demokratik hareketliliğe etki eden bulunan idareler olması bu yönetimlerin yerel kalkınma yaklaşımı çerçevesinde etkin bir şekilde rol almalarını gerekli kılmaktadır (Kaya ve Şentürk, 2007: 7; Sakınç, 2013:25). Bu gereklilik çeşitli resmi deklarasyonlarda da (Rio'da -1992, İstanbul HABITAT II - 1996, Johannesburg - 2002) ele alınmış, yerel birimlerin sürdürülebilir kalkınma politikalarının uygulanmasında öncü rol oynayabileceklerine özellikle dikkat çekilmiş ve sürdürülebilir kalkınmanın yerelde yaşama geçirilmesini sağlayan, özünde yerel topluluklar için daha iyi bir çevre ve yaşam kalitesini hedefleyen eylem planları yapılmaya başlanmıştır (Erzan vd., 2014: 290). Bu bağlamda Yerel Gündem 21 dokümanının üçüncü bölümünde, yerel yönetimlere çeşitli görevler öngörülmüş ve yerel yönetimler üç ana başlık altında sorumlu tutulmuşlardır. Bunlar; katılımcı süreçler, işletme ve idare etme süreçleri ve sürdürülebilir turizm için eylemler olarak karşımıza çıkmaktadır (Tourism and Local Agenda 21, 2003: 14).

Yerel paydaşlar tarafından yerele uyarlanan ortaklıklar kurulması, yenilikçi yaklaşımların meydana çıkması açısından önemlidir. Özellikle belediye başkanları yörelerinin siyasal liderleri olarak bu yapıda öncü rolleriyle sürece katkı sağlayabilmektedirler. Huntington'un (1993: 310) belirttiği gibi, "*ekonomik gelişme demokrasiyi mümkün kılar, siyasal liderlik ise onu gerçek kılar*". Yerel kalkınmada amaç, yerel yönetimlerin ve halkın yaşam alanları olan bölgede sosyal refahı, yaşam kalitesini ve yerel ekonomiyi sürdürülebilir ekonomik büyüme anlayışıyla en üst seviyeye çıkarmaktır. Belediyelerin halkı bu seviyelere çıkarabilmesi için sadece çevre, altyapı, park, imar, planlama, denetim gibi çalışmalar yapması yeterli değildir. Bunların yanı sıra belediyelerin etkin, verimli, katılımcı ve özerk bir yönetim anlayışı

ile hareket etmesi önemlidir. Şentürk (2004), yerel kalkınma da belediyelerin önemine dikkat çekerek belediyelerin, yerel paydaşlarla işbirliği içerisinde olmasına, yerel girişimcileri desteklemesine, işgücü niteliğini arttırmasına ve bölgenin ekonomik durumunun analizini yaparak faaliyetleri bu bilgiler ışığında gerçekleştirmesine vurgu yapmaktadır.

Belediyelerin yeni yönetim anlayışını başka bir ifadeyle yerel kalkınma yönetiminin unsurlarını Kaya (2005: 67), fiziksel, ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel kalkınma şeklinde sıralamaktadır. Bu bağlamda *Fiziksel kalkınma*, yerel kalkınmanın gerçekleşebilmesi için şehrin ihtiyacı olan altyapı, planlama ve denetim faaliyetlerinin en iyi biçimde yerine getirilmesidir. *Ekonomik kalkınma*, şehir ekonomisinin, ticaretinin ve istihdam alanlarının geliştirilmesi yoluyla halkın yaşamında refah artışının sağlanmasıdır. *Sosyal kalkınma*, yerel halkın sosyal refah seviyelerinin artırılması amacıyla gereken tesisleşme ve etkinlikleri kapsarken, *kültürel kalkınma* şehir kültür hayatının gelişmesi için genel olarak, eğitim düzeyinin yükselmesini, kültürel etkinliklerin ve bunlara katılan bireylerin artmasını, kültür ve tabiat varlıklarının korunmasını kapsamaktadır. *Siyasi kalkınma* kavramı ile yerel yönetimlerin kararların alınması ve uygulanması aşamalarında yerel halka katılım ve kararları etkileyebilme fırsatı vererek halkın güçlendirilmesi, demokratik kültürün geliştirilmesi ifade edilmektedir.

Türkiye’de yerel yönetim birimleri: İl Özel İdareleri, Belediyeler ve Köy İdareleri olarak tanımlanmıştır. Tüm yerel idarelerin ortak özelliği, her zaman içinde buldukları bölgeyle ilgili olmaları ve aldıkları her türlü kararın ve uyguladıkları eylemlerin buldukları yere ait olduğu gerçeğidir (Dede ve Güremen, 2010: 48). Bu araştırmada gerek sakin şehirler hareketinin birinci muhatabı ve uygulayıcıları gerekse turizm merkezlerinde turizmin sürdürülebilirliğinde hem karar alıcı hem de bu kararların yürütücüsü belediyeler olduğu için yerel yönetimler ifadesi belediyeler ile sınırlandırılmıştır.

Türk yerel yönetimlerinin ana iskeletini oluşturan ve ülke nüfusunun kentlerde yaşayan önemli bir kısmına hizmet eden belediyelerin kamu hizmetleri içindeki ağırlıkları Belediye Yasası ile bazı temel görevler esas alınarak liste usulü tespit edilmiştir. Bu çerçevede belediyelere idari sınırlarındaki bölgenin yerel kalkınmanın sağlanması ve sürdürülebilir kılınması amacıyla önemli yasal görevler verilmiştir. Bu bağlamda belediyelerin şehir ya da bölgelerin kalkınma süreçlerinde dikkate almaları

gereken üç önemli unsur bulunmaktadır (Zengin vd., 2014: 107). Bunlar: kent kimliğinin belirlenmesi, hizmet alanının ve hedef kitlenin doğru tanımlanması, strateji tespitinin işbirliğine dayalı bir zihniyetle oluşturularak iyi uygulama örneklerinin sergilenmesidir.

Turizm, dünya genelinde neredeyse tamamen özel sektörün işletme hâkimiyetinde olan bir sektör olmasına rağmen, bu sektörün olumsuz etkileri için önlem alacak toplumsal bir mekanizma gereklidir. Ayrıca özel sektörün sağlayamayacağı ve turizm için gerekli olan altyapı ancak merkezi otoriteler ve yerel yönetimler tarafından gerçekleştirilebilir (Dede ve Güremen, 2010: 48). Bu nedenle belediyelerin sahip olduğu her türlü görev ve sorumluluk turizmle yakından ilişkilidir. Diğer taraftan belediyeler sadece bölge halkı için değil, bölgeyi ziyaret eden turistler için de hizmet üretme özellikleriyle öne çıkmakta, bölgelerinde yerel halka ve meslek birliklerine turizmi benimsetebilecek ve desteklerini alabilecek önemli kurumlar olarak kabul edilmektedirler. Bu bağlamda yerel yönetimlerin, bölge turizm kaynaklarının korunması ve optimal derecede kullanılmasına yönelik plan ve politikaların uygulayıcısı olmaktan çok, hazırlayıcısı olmasına dikkat çekilmektedir (Baş vd., 2007: 1-12). Jeffries (2001: 47) yerel yönetimlerin, bölgelerine yönelik uygulanacak turizm politikalarının faydası konusunda doğru verebilecek kurumlar olduğunu belirtmektedir.

Dünyadaki politik gelişmeler, ekonomi ve çevre ile ilgili yaşanan olgular turizm sektörünün önemini ve bu sektör içinde yerel yönetimlerin her geçen gün önem kazanan rol ve görevlerini desteklemektedir. Ancak, dünya üzerinde farklı coğrafyalar, bu coğrafyalarda farklı kültürler ve farklı sosyo - ekonomik düzenler mevcuttur. Dolayısıyla yerel yönetimlerin turizm sektörü içindeki görevleri de farklı algılanabilmekte ve uygulanabilmektedir. Örneğin, Yeni Zelanda turizminde yerel hükümetler anahtar rolü üstlenmekte bu bağlamda, turizmin temel ürünü olan tüm doğal ve kültürel kaynakları yönetmek, temel altyapıyı sağlamak, çekici öğeleri ön plana çıkarmak, bölgesel pazarlamaya fon sağlamak, ziyaretçileri bilgilendirmek gibi konularda görevlendirilmiştir (Dede ve Güremen, 2010: 52). Türkiye’de, belediyelerin 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu ile turizm faaliyetlerine katılımı, uygulama anlamında zorunluluk haline geldiği söylenebilir. Söz konusu kanununun 14. maddesine göre; belediyelerin konaklama, eğlence, temizlik, çevre koruma, tanıtım gibi turizm ile doğrudan ilişkili birçok alanda önemli rol

üstlenmiş olduğu görülmektedir. Özellikle ilçedeki konaklama, yiyecek-içecek, ulaştırma işletmelerinden hizmet alma; plaj, sahil ve günübirlik alanlarda rekreatif amaçlı zaman geçirme; içme suyu, altyapı ve üst yapı hizmetlerinden yararlanma noktasında ziyaretçilerle belediyeler arasındaki etkileşim daha önemli olmaktadır (Doğan ve Markoç, 2015). Bu farklılıklara rağmen Dede ve Güremen (2010) bazı görevler hakkında genellemeler yapabilmenin olanaklı olduğunu belirtmektedir. Bunlar; kaliteli bir fiziksel çevre temininde stratejik ve eylemsel rol oynamak, çeşitli hizmetler arasında bağlantılar ve süre giden politikalar oluşturmak, bölgenin, toplumun, firmaların ve çevrenin gereksinimlerini ve eksikliklerini bilerek, bunların karşılanmasını garanti altına almak olarak sıralamaktadırlar.

Keskin (2016), yerel kalkınmada yerel yönetimlerin rolünü turizm örneği üzerinden incelemiş, yerel yönetimlerin klasik belediye hizmetlerinin (temiz içme suyu temini, atık suların bertaraf edilmesi, çöplerin toplanması, geri dönüşüm, yolların yapılması ve onarımının sağlanması, sokakların aydınlatılması vb.) yanı sıra turizmle ilgili bir bakış açısının olması gerekliliğini vurgulamıştır.

Yerel kalkınma ve turizm açısından önemli rolleri olan belediyelerin bu çalışma kapsamında bir başka önemli rolleri daha bulunmaktadır. Bu rol çalışmanın uygulama alanı olarak seçilmiş olan sakin şehirlerle ilgilidir. Çünkü Sakin şehir kriterlerine yönelik uygulamaların gerçekleştirilmesinde ve sürdürülebilir olmasında belediyeler (özellikle belediye başkanları) uygulamanın doğrudan muhatabı ve yürütücüsüdür (Semmens ve Freman, 2012: 358; Sırım, 2012: 125). Mekânı sosyal olarak yeniden inşa eden ve bunu şehrin yeniden tasarımıyla gerçekleştirmeyi hedefleyen sakin şehir hareketi, devamlılık isteyen bir harekettir. Dolayısıyla sakin şehir hareketini benimseyen ve destekleyen yerel yöneticilerin olması, sakin şehir felsefesinin sürdürülebilirliği açısından önem taşımakta, seçim dönemlerinde değişen yöneticilerin harekete yaklaşımı sakin şehir olgusunun devamlılığını etkileyebilmektedir. Belediye yönetiminin değişmesinin sakıncaları bir sonraki belediye yönetiminin sakin şehir sürecini bitirmek istemesine kadar varabilir ki dünyada İngiltere'nin ilk sakin şehri Ludlow gibi örnekleri de bulunmaktadır. Türkiye'de her beş yılda bir gerçekleşen yerel seçimler sonucu yönetimde yer alan belediye başkanı değişebilmektedir. Örneğin, 2014 Mart yerel seçimlerinde o tarihteki



sekiz sakin şehrin (Akyaka Belediyesi<sup>4</sup> ayrı tutulursa) belediye başkanları değişmiştir. Bu değişimlerin üçü mevcut belediye başkanlarının aday ol(a)mayışı, üçü ise mevcut başkanların seçimleri kaybetmesi sonucu gerçekleşmiştir. Aydın'ın Yenipazar ilçesinde mevcut belediye yönetimindeki bu değişim, yeni belediye başkanının, giden başkanın yaptığı kültürel mirası koruma çalışmalarında değişikliğe gitmiştir (Çıtak, 2016: 2699).

### **1. 3. 1. 2. Yerel Kalkınma ve Katılım**

Yerel kalkınma hem bölgeyi hem de bu bölgede yaşayan bireyleri doğrudan ya da dolaylı şekilde etkilemektedir (Kaya, 2007: 23). Bu nedenle yerel kalkınmada yerel paydaşların söz konusu alanlarda kalkınmayı gerçekleştirebilmeleri için kendi güçlerini birleştirmeleri ve koordine olmaları önemlidir. Yerel paydaşlar; yerel yönetimler, bölgesel kalkınma ajansları, yerel bankalar, çeşitli meslek odaları, kalkınma bankaları, üniversiteler, kar amacı gütmeyen kurumlar, yatırımcılar, sivil toplum kuruluşları ve yerel halktır (Küçük, 2012: 39). Bu araştırmada paydaş olarak yerel halkın görüşlerine başvurulduğundan yerel halkın yerel kalkınma çalışmalarına katılımı üzerinde durulacaktır.

Tayfun (2002: 2) yerel halkı, turistik bir bölgede yaşayan, doğrudan veya dolaylı olarak bölgelerini ziyaret edenlere hizmet sunan bireyler olarak tanımlarken, Karaman ve Avcıkurt (2011:1) belirli bir bölgede yaşayan insanlardan oluşmuş ve üyelerinin ortak bir yaşam tarzını bölüştükleri büyük insan toplulukları olarak tanımlamaktadır. Bu araştırmada yerel halk, sakin şehirde yaşayan ve sakin şehir uygulamalarında dolayısıyla da turizm olgusu içerisinde yer alan bireyler anlamında kullanılmıştır.

Yerel kalkınma anlayışında dünyada, özellikle son yıllarda, kalkınmada katılımın önemi üzerine yoğunlaşıldığı, yerel paydaşların katılımlarını esas alan kalkınma yönetim modelleri üzerinde önemle durulduğu görülmektedir. Bu önemin, geçmişte yanlış yaklaşımların uygulanması sonucu yaşanan başarısız sonuçlardan kaynakladığı konusunda alanyazında görüş birliği bulunmaktadır (Göymen, 2010; Çarkçı, 2008). Geçmişteki uygulamalar yerel halkın katılımı olmaksızın

---

<sup>4</sup> 6360 sayılı Kanun ile 2014 yılında belediye özelliğini kaybeden Akyaka, Sakin Kent unvanını bağlı olduğu Ula Belediyesi'ne devretmiştir.

gerçekleştirilen çalışmaların hem beklenen sonucu vermediğini hem de uzun vadede sürdürülebilir olmadığını açıkça göstermiştir (Saltık, 2008: 79).

Kaya (2007) yerel halk ile kamu yönetimi arasındaki ilişkilerin yeniden şekillendirilmeye başlanmasıyla, “yönetim” kavramında değişime uğradığını belirtmektedir. Bu yeni “yönetim” anlayışı, yönetenlerle yönetilenler arasındaki “karşılıklı etkileşim” anlamını içerdiğinden, Türkçe’de “çok ortaklı yönetim” olarak ifade edilen “yönetişim” (*governance*) olarak yerini bulmaktadır. Yönetişim, katılımı esas alan bir yönetim modeli oluşturma çabalarının sonucudur. Kamu politikalarının çözümünde daha geniş perspektifler yoluyla süreç odaklı bir anlayışa sahip olan yönetişim (Ergün, 2006: 2), toplumsal-politik sistemdeki ilgili bütün paydaşların ortak çabalarıyla elde edilen sonuçların oluşturduğu yapı ya da düzen olarak tanımlanmaktadır (Zengin vd., 2014: 114).

Yerel kalkınmanın iki farklı işleyişi bulunmaktadır. Bunlardan biri, yerel grupların ihtiyaçlarının, isteklerinin ve önceliklerinin iletilmesine dair “aşağıdan yukarı” doğru bir işleyiştir. Diğeri ise yerel yönetimlerin yönetsel destek, kurumsal işleyiş ve mali teşviklerin iletilmesine dair “yukardan aşağıya” doğru işleyiştir. Başarılı bir yerel kalkınma için bu her iki işleyişin de sürekli bilgi alışverişinde olmaları önemlidir (Casagrande, 2004). Yerel kalkınmada katılımcılığın sağlanmasında temel amaç, yerel topluluğun karar alma süreçlerinde sorumluluk alması ve kararların oluşumuna bizzat katkıda bulunmasıdır. Karar oluşumuna yerel halkın katkıda bulunması yerel topluluğa; yerel sorunların benimsenme böylece farkındalık oluşumu, sorunları belirleme ve çözümüne ilişkin sorumluluk üstlenme, projelerden beklenen yararları artırma gibi birçok fayda sağlamaktadır (Behzad ve Nobaya, 2010: 68; Sakınç, 2013: 30).

Başarılı bir yerel kalkınmanın sağlanmasında yerel katılım ne kadar önemli ise sürdürülebilir bir turizm gelişim sürecinin sağlıklı ve verimli geçmesi, turizm endüstrisinden en iyi şekilde yararlanılması ve bu endüstrinin olumsuzluklarının azaltılması için yörede turizm ile ilgili projelere halkın katılımı ve kararları etkileme güçlerinin olması bir o kadar önemlidir. Bu önem turizm alanyazınında sıklıkla vurgulanmaktadır (Alaeddinoğlu, 2007; Avcıkurt, 2004; Choi ve Sirakaya, 2005; Getz, 1995; Jafari, 2001; Mansuroğlu, 2006; Murphy, 1981; Nunkoo ve Ramkisson 2011; Nunkoo ve Gürsoy, 2012; Um ve Crompton, 1987).

Murphy (1983), hazırlanan bölgesel turizm planlarında halkın katılımının sağlanmaması, yine halkın planlara ilişkin desteğinin alınmaması durumunda söz konusu planların uygulanmasının güç olacağını ve genel olarak bu şekilde uygulanan programların da başarısız olma ihtimalinin yüksek olacağını belirtmektedir. Turizm arz kaynağı olarak yerel halkın sahip olduğu kültürel ve sosyal değerler ile halkın içinde yaşadığı doğal kaynakların kullanıldığı dikkate alındığında yerel halk ve turizm ilişkisinin dikkate alınması gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Bilim ve Özer, 2013).

Yerel kalkınma ve turizm için önemli olan “katılım” sakin şehir hareketinin başarısında yerel yönetimlerin önemle üzerinde durmaları gereken bir konudur. Çünkü bu hareketin felsefesinde yerel halk, açıklık ve karşılıklı tolerans çerçevesinde projeye davet edilir ve katılma hakkına sahiptir. Bu önem sakin şehir kriterleri içerisinde yer almakta ve zorunlu kriterlerden biri olarak kabul görmektedir. “Farkındalık” başlığını taşıyan kriter içinde; sakin şehir olmak için başvuru yapılmadan yerel halkın, bu hareket, hareketin amaçları, yöntemleri ve prosedürleri hakkında bilgilendirilmesi, “yavaş” felsefesinin benimsenmesi ve sakin şehir kapsamında uygulanacak projeler hakkında bilgilendirme ve örnek uygulama çalışmalarının yapılması gibi maddelere yer verilmektedir (Cittaslow Türkiye, 2017).

Sakin şehir sürecinde, sakin şehir kriterleri doğrultusunda bilinçlenen halk, belediye hizmetlerinin tüketicisi olarak, referandum kadar varan isteğiyle, yaşadığı kentin “sürdürülebilir yaşam alanı olmasını” talep etmektedir. Halkın destek ve sinerjisini sağlayan belediye yönetimi ise sakin şehir kriterleri doğrultusunda yürüttüğü projelerle, yönetim ilkelerini de etkin bir şekilde kullanarak yerel kalkınmayı sağlamaktadır. Diğer taraftan sakin şehir hareketi, şehrin yönetimini halkla paylaşmak; iyi yönetimi gerçekleştirmek için paydaşlarla yakın işbirliği içerisinde. Örneğin, Türkiye’nin ilk sakin şehiri olan Seferihisar’da Sivil Toplum Kuruluşlarından oluşan Kent Konseyi belediye yönetimine katılmakta; kadın, çocuk meclisleri kendi alanlarındaki hizmetleri etkin olarak yönlendirmektedir (Hekimci, 2015).

### **1. 3. 2. Yerel Kalkınmada Turizmin Rolü**

Yerel kalkınmanın sağlanabilmesinde bölgede öncü olabilecek sektörün iyi belirlenmesi önemlidir. Bunun için rekabet avantajı sağlayacak yerel kaynakların

belirlenmesi, bu kaynakları etkin ve verimli kullanacak, yerel halk ile işbirliği içerisinde olabilecek sektörlerin tesbit edilmesi ve bu sektörlerin avantaj ve dezavantajlarının değerlendirilmesi gerekmektedir. Burada önemli olan daha öncede belirtildiği gibi tercih edilen sektörün yöreyi kalkındırmada önemli potansiyele sahip olmasıdır. Bölgede öncelikle geliştirilmesi gereken bu sektörü Çetin (2007: 156) “sürükleyici sektör” olarak ifade etmektedir. Aydemir ve Yaşar’a göre (2015), sürükleyici sektörün girdi-çıkı ilişkisinin güçlü olması diğer sektörlerin gelişmesine katkı yapacağından diğer sektörlerle olan bağlantısının güçlü olması gerekmektedir. Bunun yanı sıra sürükleyici sektör; istihdam olanakları sağlamalı, mümkün olduğu kadar birçok sektörü beraberinde geliştirmeli, ortalamanın üstünde bir büyüme hızına sahip olmalı ve diğer sektörler üzerinde kesin hâkimiyeti bulunmalıdır (Dinler, 2001).

Sürükleyici sektör özellikleri değerlendirildiğinde, turizm endüstrisinin bu özellikleri büyük oranda taşıdığı, bu nedenle yerel bir alanın kalkınmasında sektörel planlar oluşturulurken, turizm sektörünün sağlayabileceği katkıların dikkate alınmasının önemli olduğu söylenebilir. Örneğin; turizm girdi alımları ile ekonomide 54 sektörü doğrudan etkilerken bir yıl içinde 26 milyar Dolar’lık satın alma yapmaktadır (Akdeniz Turistik Oteciler ve İşletmeciler Birliği, 2014). Diğer sektörlerle olan bu bağlantının çarpan etkisinin dolaylı gelire katkısı 6,9 trilyon Dolar olarak tahmin edilmekte, sektörün dünya genelinde meydana getirdiği istihdamın ise 100 milyon kişinin üzerinde olduğu belirtilmektedir (Aslan ve Güneş, 2016: 5). Turizm sektörünü, “dünyanın en büyük endüstrisi, refah ve istihdam yaratan en büyük işveren” olarak tanımlayan Dünya Turizm ve Seyahat Konseyi’nin, yaptığı bir hesaplama göre turizm sektörü her üç saniyede bir iş olanağı sunmaktadır (Özgüç, 1998:1). Bu bağlama turizmin meydana getirdiği direkt, dolaylı ve uyarılmış istihdam da dikkate alındığında dünya üzerinde her on bir işten biri turizm ile ilişkilidir. Bu özellikleri ile turizm, ekonomideki 59 ana sektör içinde, ekonomiyi en fazla canlandıran 20. sektör konumundadır (Akdeniz Turistik Oteciler ve İşletmeciler Birliği, 2014).

Genel olarak değerlendirildiğinde, 1950’li yıllarda 25 milyon kişi olan uluslararası turist sayısının günümüzde 1 milyar 235 milyon kişiye ulaştığı söylenebilir. 2020 yılında bu sayının 1.6 milyar kişi ve 2 trilyon dolar, 2050 yılında ise 2 milyar kişi ve 2.1 trilyon dolar olacağı öngörülmektedir (Kozak ve Bahar, 2011).

Dünya Turizm Örgütü Turizm Raporu'nda (2015), dünyada GSMH'nın % 9'unu turizmden elde edilen gelirlerin oluşturduğu, 1.5 trilyon dolarlık ihracat hacmiyle dünya ihracatının % 6'sını turizm sektörünün kapsadığı belirtilmektedir (Ar ve Uğuz, 2017: 522).

Dünya Kalkınma Göstergeleri 2015 raporunda yer alan verilere göre Türkiye'yi ziyaret eden turistlerin gerçekleştirdiği harcamalar 2013 yılında ülkenin gerçekleştirdiği ihracatın % 16.6'sını oluşturmaktadır. 2014 yılında turizm gelirlerinin Türkiye'de GSMH içerisindeki payı 4,3 olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu sayısal veriler ışığında turizm sektörünün ülke ekonomilerinin sürdürülebilirliği açısından çok önemli olduğu söylenebilir (Ar ve Uğuz, 2017: 523). İngiltere, Amerika, Fransa ve birçok diğer ülke politikası örneği, turizm sektörünün başarılı bir planlama süreci ve yöntemi ile geliştirildiği takdirde, az gelişmiş bölgelerde sosyo - ekonomik kalkınma sağlamada önemli potansiyelli olduğunu kanıtlamaktadır (Gezici, 1998; Inskeep, 1991). Dünya Turizm Örgütü (2009:6), bu konuda “*turizm iş, altyapı, ticaret ve kalkınma demektir*” ifadesini kullanarak tüm bu hususları tek bir cümlede özetlemiştir.

Az gelişmiş bölgelerin kalkınmasında sürükleyici sektör olarak turizm sektörü üç açıdan elverişlidir. Birincisi, turistler kalabalık ve sanayileşmiş yerlerden uzakta kalmayı tercih ettiklerinden, az gelişmiş bölgeler sessiz ve korunmuş doğaları ile önemli bir turizm potansiyeline sahiptir (Williams ve Shaw, 1995; Telfer, 2002). İkincisi, modern turistler yerel ve eşsiz turizm ürünlerinin peşindedirler. Üçüncüsü, turizm sektörü, kalkınmayı, yerel potansiyel ve kaynaklarla birleştirme konseptiyle uyumludur. Bu bağlamda tarım ve sanayi faaliyetleri açısından yeterli kaynağı olmayan ancak; zengin turizm potansiyeline sahip alanlar turizm sektörünü sürükleyici sektör olarak tercih edebilirler. Böylece turizm aracılığıyla ihracı mümkün olmayan jeo ekonomik varlıklar, sosyo kültürel varlık değer ve olaylar ile özellikli bazı hizmetler bölge için gelir getiren unsurlar olabilir (Olahı ve Timur, 1998: 97). Doğal güzellikler ve kültürel zenginlikler doğru ve akılcı politikalarla pazarlandığında bölgelerin ekonomik dengelerini olumlu yönde etkileyen vazgeçilmez gelir kaynağı olabilir (Bahar, 2006: 131).

Turizmin ülke ekonomileri açısından önemi yirminci yüzyılın ortalarında anlaşılmasına rağmen, 1950'lere kadar büyüme ve kalkınma amacıyla yapılan küresel araştırmalarda genellikle dikkate alınmamıştır (Telfer, 2002). 1950'li yıllardan sonra iktisadi büyüme ve kalkınma alanyazınına giren turizm, ülkelerin iktisadi kalkınma

amaçlı politika uygulamalarında yerini almıştır. Turizm de tıpkı kalkınma gibi ilk zamanlar ekonomik açıdan değerlendirilmiş, yapılan ilk çalışmalarda turizmin olumlu ekonomik etkilerine odaklanılmıştır (Liu ve Var, 1986; Milman ve Pizam, 1988; Sheldon ve Var, 1984). Bunun sebebinin ise turizmin gelir getirici ve döviz kazandırıcı etkisinin olduğu düşünülmektedir (Kozak vd., 2009). 1960'lı ve 1970'li yıllarda uluslararası turizmdeki gelişme, turist sayılarında ve turizm gelirlerindeki yüksek artış, pek çok ülkeyi turizme yöneltmiştir. Örneğin, İtalya'da 1960'lı yıllardan başlayarak Güney İtalya'nın endüstrileşme politikasında turizm sektörüne pek önem verilmemiştir. Ancak 1970'lerin ortalarından itibaren Güney İtalya ekonomisinin yeniden canlandırılması gerekliliği turizmin önemini fark edilmesine yol açmıştır. Yeni fabrikaların ve yeni endüstriyel alanların kurulmasının zorluğu karşısında, Güney İtalya'nın turistik potansiyeli üzerinde durulmaya başlanmış ve sonuçta Güney İtalya'da turizmin gelişmesinin bu bölgenin kalkınmasında büyük payı olmuştur (Samırkaş ve Bahar, 2013:110). Günümüzde İtalya Akdeniz turizm pazarının en önemli aktörlerinden biri durumundadır. Bu sayede turizmin bir özelliği daha ortaya çıkmaktadır ki o da, turizmde yerelden başlayan bir gelişmenin bölgesel, ulusal ve küresel sonuçlarının ortaya çıkmasıdır (Yıldız, 2007: 195).

Alanyazında turizmin gelişmekte olan ülkeler için kalkınma da lokomotif bir sektör olduğu, bölgeler arasındaki yoksulluk ve gelişmişlik farklılıklarının azaltılmasında, gelirin bölgeler arasında dengeli dağıtılmasında ve kadın istihdamında katalizör görevi gördüğü sıklıkla ifade edilmektedir (Bahar vd., 2014; Blakely ve Leigh, 2010; Boyacıoğlu, 2014; Can ve Karataş, 2007; Çeken, 2008; Küçük ve Güneş, 2013a; Küçük ve Güneş, 2013b; Olalı ve Timur, 1988; Tunçsiper vd., 2011; Urry, 2009). Kalkınma kuramcılarına göre turizm, küçük ülke ekonomilerinin yanı sıra düşük gelirli gelişmekte olan ülkelerin, birkaç geleneksel ihraç ürüne dayalı olan bağımlılığını azaltarak, ekonomik olarak çeşitlemeyi sağlayabilir (Değer, 2006). Peppelenblosch ve Tempelman (1973) turizm için gerekli altyapının bölgesel kalkınma için gerekli olan araçlar olarak kabul edilebileceğini ileri sürmektedir (aktaran: Sharma, 2004:297).

Ulusal düzeyde oluşturulmuş olmasına rağmen, Opperman (1993) tarafından öngörülen turizmin mekân-zamansal gelişimi turizmin bölgesel kalkınma üzerindeki potansiyel başarısını gösterme konusunda yararlı bir araç olarak göze çarpmaktadır. Bu model, gelişmekte olan ülke ekonomisinin birlikte var olan ancak çok az sayıda

bağlantısı mevcut olan iki ayrı sektörden oluştuğunu öne süren sektör yaklaşımı bağlamında geliştirilmiştir. Modele göre turizm de resmi ve gayri resmi olmak üzere iki farklı sektör bulunmaktadır. Resmi turizm sektörü, uluslararası standart oteller, yüksek sermayeli yatırım maliyetleri, ithal gıda ve inşaat malzemeleri ve yerel ekonomi ile sifıra yakın bütünleşme gibi özelliklere sahiptir. Gelişmekte olan ülkelerin hükümetleri turizmi geliştirmek adına yalnızca bu yöntemi dikkate alırlar. Gayri resmi sektör ise seyyar satıcılardan, küçük ve yerel mülkiyetli konaklama işletmelerinden oluşur. Bu sektör son derece kısıtlı sermayeye sahip emek yoğun bir sektördür. Küçük olmalarına rağmen her biri yüksek karlar elde edebilir ve elde edilen kazanç yerel ekonomi için çarpan etkisini arttırabilir. Bu noktada önemli olan turizm bölgesinde hangi turizm türünü benimseyeceğine karar vermesi gerekliliğidir. Eğer yerel kalkınmanın ardındaki strateji çevre bölgelerde yaşayan insanlar için ekonomik fayda sağlamak ise devletlerin yerel topluluklara en fazla hangi turizm türünün fayda sağlayacağını hesaplamaları gerekmektedir. Eğer gayri resmi sektörün cesareti kırılırsa, turizmin yerel kalkınmada yakalacağı fırsat kaçabilir (Telfer, 2002; Afrodit, 2012).

Muller (1994), turizm gelişiminin sihirli beşgeni kullanılarak dengeli kalkınmayı önermektedir. Beşgenin beş noktası; ekonomik refah, misafir gereksinimlerin optimum düzeyde karşılanması, sağlıklı bir kültür, bozulmamış doğal kaynaklar ve bireysel refahın korunması şeklindedir. Burada amaç, turizmi bu beşgenin hiçbir noktasının diğerlerinin önüne geçmemesini sağlayacak şekilde geliştirmektir. Bu noktada turizm plan ve politikalarının önemli olduğu, fayda – maliyet analizi yapılmadan gerçekleştirilen turizm faaliyetlerinin turizmden elde edilecek faydaları olumsuz etkileyeceği bunda kalkınmaya yansıtacağı unutulmamalıdır.

Ashley (2000), kalkınma içinde turizmin rolünü dört bakış açısıyla özetlemiştir. İlk olarak, ekonomistlere ait bakış açısıdır. Buna göre turizm gelişmekte olan ülkelerde makroekonomik büyüme ve döviz girişi sağlamaktadır. İkinci olarak; özel işletmeler turizmi ticari bir aktivite olarak değerlendirmekte ve ürün geliştirme, çekim bölgesinin rekabetçiliği ve kültürel kaynaklarla ilgilenmektedirler. Üçüncü olarak, çevreciler turizmi doğal ve kültürel kaynakları sürdürme biçimi olarak değerlendirmektedirler. Son olarak, kalkınma kurumları ve sivil toplum kuruluşları

turizmi; su kaynakları ve yollar gibi altyapılarla yerel toplulukları destekleyen bir yol olarak değerlendirmektedir.

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, dış dengeye olumlu etkileri, gelir artırıcı etkisi, istihdama olumlu etkileri, yabancı sermaye ve organizasyon bilgisini ülkeye çekmesi, vergi gelirlerini artırması gibi ekonomik faydalar sağlayacağı beklentisiyle, kitle turizmini teşvik etmeye yönelik kamu politikaları 1960'ların başından itibaren uygulamaya başlanmış ve bu durum günümüze kadar sürmüştür. Turizm ve yerel kalkınma konusunda Türkiye'de yapılan çalışmalarda da ilk zamanlar turizmin ekonomik yönü üzerinde durulduğu ve daha çok ulusal olarak ele alındığı söylenebilir. İzleyen yıllarda ise turizmin sürdürülebilir yerel kalkınma açısından değerlendirildiği ve çalışmaların bu yönde gerçekleştirildiği görülmektedir (Eceral ve Özmen, 2009; Küçük, 2013; Küçük ve Güneş, 2013b; Mesci ve Dönmez, 2016; Tunçsiper vd., 2011).

Turizm ve yerel kalkınmaya ilişkin çalışmalar turizm faaliyetleri başladıktan sonra bu faaliyetlerin bölge ve yerel halk üzerindeki etkilerinin belirlenmesine yönelik yapılmaktadır (Göymen, 2010: 20; Haley vd., 2005: 647; Lindberg ve Johnson, 1997: 91; Mansuroğlu, 2006; Özdemir ve Kervankıran, 2011; Teye vd., 2002: 669). Bu bağlamda turizm sektörünün gelişmesinden yöre halkının sağladığı fayda, turistler ve yöre halkı arasındaki etkileşimin doğası, turizmin türü, turistler ve yöre halkı arasındaki farklılıklar, yöre halkının sosyal ve ekonomik düzeyi gibi konuların incelendiği söylenebilir. Bu çalışmaların sonuçları değerlendirildiğinde ortak vurgunun, yerel bir alanın kalkınmasını sağlamak amacıyla sektörel planlar oluşturulurken, turizm sektörünün sağlayabileceği katkıların gözardı edilmemesi gerektiği yönündedir.

Turizmin toplumsal yaşamda geleneksel sosyal sistemleri ve doğal güzellikleri değişime uğratan ve zaman zaman zarar veren bu nedenle de kontrol altında tutulması gereken modern bir kalkınma aracı olduğu yönünde görüşlerde bulunmaktadır (Göymen, 2010: 20). Turizm konusunda, fayda-maliyet analizlerine rağmen, turizmin etkilerinin faydalı mı yoksa zararlı mı olduğu, turizmin kalkınma yanlısı mı yoksa karşıtı mı olduğu en fazla tartışılan konulardandır (Kadt, 1984; Khan, 1997: 988; Somuncu, 2006). Kadt'ın (1979) yazmış olduğu kitabının başlığının "*Tourism Passport to Development?*" (Turizm - Kalkınmanın Anahtarı mı?) şeklinde verilmiş



olması da turizmin bir kalkınma aracı olarak kullanılması konusundaki belirsizliği göstermektedir.

Zimbabve ve Zambiya'nın ev sahipliği yaptığı 150 ülkeden hükümet temsilcilerinin katıldığı Dünya Turizm Zirvesi'nde turizmin gelişmekte olan ülkelerde kalkınmaya etkisi olup olmadığı tartışılmıştır. Bu Zirve'de turizmin kalkınmada önemli bir katalizör olduğu belirtilmiş ve bu düşünce, dünya çapında toplam hasılanın % 9'unu oluşturan turizm sektörünün, günümüzde her 11 kişiden birine gelir sağlaması üzerinden örneklendirilmiştir. Ancak turizmin kalkınmakta olan ülkelerde önemli bir sektör olmasına rağmen bu ülkelerde nüfusun oldukça büyük bir kesiminin yoksulluk sınırı altında yaşadığına da dikkat çekilerek, turizmden elde edilen gelirin herkese eşit dağılmadığı dolayısıyla turizmin kalkınmada katalizör olarak görülemeyeceği de ileri sürülmüştür.

Khan (1997), Karayipler, Güney Amerika, Asya ve Afrika'daki ülkeler gibi çok fazla turist alan ülkelerinin neden turizm gelişimi uğruna sürekli fakirlik, ekonomik eşitsizlik ve kültürel ve toplumsal tahribatın yanı sıra dışa bağımlılık ile mücadele ettiğini sorgulamaktadır. Oppermann (1992) Malezya'da uluslararası turizmin bölgesel kalkınma aracı olarak kullanımını araştırmış, aktif turistlerin bölgesel kalkınmaya daha fazla katkı sağladığını, daha az aktif olan turistlerin seyahat modellerinin mevcut mekânsal eşitsizlikleri güçlendirme eğiliminde olduğunu göstermiştir. Bu noktada önemli olan, turizmde gerçekleştirilen uygulamalardır. Örneğin, kitle turizminin eleştirilmesine karşın büyük tatil köyleri büyük ölçekli turizm girişimleri geçmişte ithal ürünler ve iş gücüne bağlı olmalarına rağmen uygun olan durumlarda yerel ürün ve işgücünün kullanımını zorunlu kılan daha sürdürülebilirlik yanlısı politikalar uygulama potansiyeline sahiptirler (Telfer, 2002: 158). Bu gibi bir eylem, toplumun daha geniş bir kesimine yarar sağlama açısından çeşitli bağlantılar oluşturabilir. Balıkçılar, çiftçiler ve tedarik zincirindeki diğer orta sınıf insanlar için istihdam sağlama yolu olabilir. Bu düşünceden yola çıkarak Telfer ve Wall (1996:651) Endonezya'daki gıda üretimi ve dört yıldızlı bir otel arasındaki bağlantıları incelemişler, yerli üreticiler ve otel arasındaki kurumsal anlaşmalar sonucunda, otellerin yüksek kaliteli sebze ve balık satın aldığı, yerel tedarikçilerin kar elde ettiği dolayısıyla karşılıklı kazanç dayalı ilişkilerle sonuçlandığını gözlemlemişlerdir. Bu gibi sözleşmeler, gelişmekte olan ülkeler ve yabancı tedarikçiler arasında uzun süredir mevcut olan bağımlılık ilişkisinin değişmesine

katkıda bulunmakta ve turizm hizmetleri ve yerli nüfus arasındaki ilişkileri çatışmadan ziyade ortak yaşam koşulu haline getirmektedir.

Turizmin etkileri üzerine gerçekleştirilen bu tartışmalar hala devam etmekte, turizm sektörünün büyümesinde, şekillenmesinde ve strateji geliştirmede farklı taraflar oluşmakta, lehte ve aleyhte tezler ortaya konulmaktadır (Koşan, 2006: 439). Bu tartışmaların sonucunda belirtilen ortak görüşün ise iyi yönetim ve yerli halkın karar alma mekanizmalarına katılımının olmadığı bir anlayışla gerçekleştirilen turizm uygulamalarının başarılı olmadığı, turizmden edinilen gelirin genel refaha katkısı bulunmadığı yönündedir. Turizminin neden olduğu bu olumsuzlukları önlemeye ve yerel kalkınmanın sağlanmasına yönelik Avrupa'da geliştirilen ve dünyada hızla yayılan bazı projeler gerçekleştirilmektedir. “Avrupalı Seçkin Destinasyonlar”, “Avrupa Yeşil Başkenti”, “Sakin Şehir Hareketi” (Aslan, 2015) bu projelere verilecek örneklerdendir. Bu araştırma kapsamında Türkiye’de hızla yaygınlaşan alternatif turizm türlerinden olan ve bir yerel kalkınma aracı olarak görülen Sakin Şehir Hareketi ele alınmıştır.

Sonuç olarak kalkınmanın doğasında yer alan ve amaç olarak belirlenen çevresel, ekonomik, sosyal, kültürel ve insan kaynağının kalkındırılmış olması turizmin doğasında da yer almakta ancak turizmden elde edilen sonuçlar kalkınmanın amacına hizmet etmektedir. Kalkınma ve turizm arasındaki doğru yönlü bir ilişki olduğu bu doğru yönlü ilişkinin bir sonucu olarak yerel kalkınmanın sağlanabileceği ileri sürülmektedir (Eceral ve Özmen, 2009: 360; Küçük ve Güneş, 2013b: 29).

## 2. BÖLÜM

### BİR KALKINMA MODELİ OLARAK SAKİN ŞEHİRLERDE YEREL HALKIN TURİZM DESTEĞİ

#### 2.1. KALKINMA MODELİ OLARAK SAKİN ŞEHİRLER

Günümüzde bilgi ve beceri birikimi, yerel girişimcilik, yerel kaynakların harekete geçirilmesi ve diğer yerel potansiyellere de bağımlı olarak, belirli sektörlerde uzmanlaşabilen bölgeler, dünya ekonomisi içerisinde karşılaştırmalı üstünlük elde edebilmekte, büyüme ve kalkınma olanağı bulabilmektedir (Arslan vd., 2007: 223). Bu bağlamda yerel ekonomilerin büyüme kaygısıyla küreselleşme çarkına takılması, yerel zenginliklerin sömürü biçiminde hızlı büyüme dinamiklerine hizmet eder hale gelmesi (Mayer ve Knox, 2010: 1550) ve şehirlerin birbirine benzemesi (Radstorm, 2011: 91) endişeleri karşısında, yavaş hareketinin yaygınlaşması, bölge dinamikleri ile uyumlu yerel kalkınma açısından umut vericidir. Çünkü yavaş hareketler içinde *Sakin - Yavaş (Cittaslow) Şehir Hareketi*, ekonomik, politik ve kamusal dinamikleri barındıran ve yerel özgünlüğe odaklanan model önerisiyle sürdürülebilir kalkınma hedefleyen şehirlere yol haritası sunmaktadır (Üstündağlı vd., 2013: 342). Birçok uzmana göre (Pink, 2008; Miele, 2008; Mayer ve Knox, 2006) “*Geleceğin Kentleri*” olarak kabul edilen “sakin şehirler” dünyada ve Türkiye’de rağbet gören uygulama olarak dikkat çekmektedir.

Çalışmanın bu kısmında uygulama alanının sakin şehirler olması nedeniyle öncelikle sakin şehir kavramının nereden geldiği, felsefesinin ne olduğu üzerinde durulmuştur. Daha sonra sakin şehir hareketinin neden bir yerel kalkınma modeli olduğuna değinilerek, turizm ile sakin şehir ilişkisi incelenmiştir. Son olarak Türkiye’de sakin şehir hareketi hakkında bilgi verilmiştir.

##### 2. 1. 1. Sakin Şehir Kavramı

İtalyanca “*Citta*” (şehir) ve İngilizce “*Slow*” (yavaş) kelimelerinin birleşmesinden oluşan “*Cittaslow*” kavramı, Türkçede “sakin şehir” ve “yavaş şehir” olarak karşımıza çıkmaktadır (Yurtseven, 2006). Alanyazına “Yavaş Şehir” olarak giren bu kavram, yavaşlığın tembellikle birlikte anılması ve bu durumun *Cittaslow Hareketi* adına olumsuz bir imaj algısı oluşturması nedeniyle “Sakin Şehir” olarak

değişime uğramıştır (Aslan ve Güneş, 2016: 1). Türkiye’de bu hareketi başlatan ve bugün de bu hareketin Türkiye temsilcisi olan Tunç Soyer’in konu ile ilgili görüşleri şöyledir:

“Elbette “yavaş” kavramının ardında derin bir felsefe, çağın hız fetişizmine karşı bir duruş var ve o nedenle kullanmak çok anlamlı olabilirdi. Ancak İngilizce anlamından biraz farklı olarak “yavaş” sözcüğünün Türkçe algısının biraz miskinlik ve tembellik çağrıştırdığını düşünüp “sakin şehir” de karar kılmıştık. Üstelik sakın sözcüğü yavaşla göre biraz daha zengin bir içerik taşıyordu.” (Özür, 2016:159).

Bu konuda Çıtak (2016) tarafından Türkiye’nin dokuz sakın şehrinde gerçekleştirilen çalışmada, Türkiye sakın şehir olgusunun “yavaş” kavramıyla özdeşleştirilmesinden dolayı yerel halk tarafından zaman zaman dirençle karşılandığı belirtilmektedir. Bu çalışmada “*Cittaslow*” kavramı hem Türkiye’deki Cittaslow olan şehirlerde hem de Cittaslow Türkiye resmi sayfasında “Sakin Şehir” ifadesinin tercih edilmesi gerekçesiyle “Sakin Şehir” olarak kullanılmıştır. Sakin şehir hareketinin ortaya çıkmasında etkili olan ve bu çalışmada değinilen “*slow movement*” kavramı “yavaş hareketi”, “*slow food*” kavramı ise “yavaş yemek” şeklinde kullanılmıştır.

Yaşam kalitesinin artırılmasını ve bunun devam ettirilmesini amaçlayan sakın şehir hareketi (Mayer ve Knox, 2006), hızlı yemek zincirine bir tepki olarak ortaya çıkan Uluslararası Yavaş Yemek Hareketi’nin (*International Slow Food Movement*) devamıdır (Yurtseven vd., 2010; Parkins ve Craig, 2006; Honore, 2004). Sakin şehir hareketine ilham veren *Yavaş Yemek Hareketi*, Roma’da (İtalya) gastronomi gazetecisi Carlo Petrini tarafından hızlı yiyecek (*fast food*) sunan bir restoran zincirinin İspanyol Merdivenlerine restoran açma planına tepki olarak, 1986 yılında ortaya çıkan bir harekettir. Bu hareket, gıdada artan sanayileşme ve kalite erozyonunu gidermenin ve tüm insanlara sürdürülebilir temiz ve sağlıklı gıda sağlamanın önemine dikkat çekmektedir (Petrini, 2001: 1-2). Sakin şehir ve yavaş yemek hareketinin amaçları birbirinden farklı olsa da her ikisi de birbirini tamamlayıcı niteliktedir. Her iki oluşum, yerel ve geleneksel kültürü korumaya odaklanmakta ve hayatın rahat, yavaş ve keyif içinde geçirilmesini öngörmektedir (Arıkan ve Uca, 2008).

Mayer ve Knox (2006: 321) Sakin şehir kavramını; yerel halkın ve yerel yöneticilerin, yerel kültürü dikkate aldıkları, sürdürülebilirlik ve kalkınma için yerel kaynakların daha belirgin kullanıldığı yerler olarak tanımlarken, hareketin kurucusu Saturnini (2007) kavramı “*ütopik şehir*” olarak tanımlamaktadır.

Sakin şehir hareketi 1999 yılında Greve in Chianti'nin (İtalya) eski belediye başkanı Paolo Saturnini tarafından ortaya konmuştur. Saturnini yaşam kalitesini yükseltmek amacıyla kentlerin kendilerini değerlendirmeleri ve farklı bir kalkınma modeli ortaya koymaları fikrini ulusal boyuta taşımış, onun önderliğinde toplanan dört küçük İtalyan kentinin (Orvieto, Greve in Chianti, Bra, Positano) belediye başkanı bir araya gelerek Sakin Kentler Birliği'nin temelini atmışlardır (Knox, 2005: 6). Sakin şehirlerin oluşturduğu kurumsal yapının resmi adı "Yaşamın Kolay Olduğu Kentlerin Uluslararası Ağı" olarak geçmekte, kısaca "Sakin Kentler Birliği" (*Cittaslow Association*) şeklinde ifade edilmektedir. Bu ağ, günümüzde küreselleşme sonucu ortaya çıkan birbirinin aynı olan mekânlardan biri olmak istemeyen, yerel kimliğini ve özelliklerini koruyarak dünya sahnesinde yer almak isteyen şehirlerin katıldığı uluslararası bir ağ olmuştur (Coşar, 2013: 17). Türkiye'nin de içerisinde yer aldığı sakın şehir ağında 2017 yılı itibariyle 30 ülke ve 208 şehir yer almaktadır. Kâr amacı gütmeyen birliğin merkezi İtalya / Orvieto'dadır. Resmi dili İngilizce ve İtalyancadır (Donat ve Yavuzçehre, 2016: 1483).

Gerek yerel kalkınma anlamında gerekse sürdürülebilir turizm açısından önemli görülen sakın şehir hareketi (Miele, 2008), küresel hayatın hızından yorulan ve yavaşlamak isteyenler için bir destinasyon alternatifi olmakla birlikte; yerel yönetimler için bir kalkınma modeli ve turizmin sürdürülebilirliği için bir strateji olarak görülmektedir (Yılmaz vd., 2016: 2). Özellikle Avrupa'da hızla yayılan sakın şehirlerin yarısından fazlası İtalya'da bulunmaktadır. Türkiye'de doğal ve kültürel birçok değeri olan fakat geçmişte bunu yerel kalkınma aracı olarak kullanamayan küçük şehir ve kasabalar bu harekete katılmaktadır.

Sakin şehir uygulamaları her şehre özel olarak geliştiğinde kendi içinde bir çeşitlilik, zenginlik oluşturur ve bunun bir sınırı yoktur. Yalçın ve Yalçın (2013: 40) sakın şehir hareketine katılan şehirlerin amaçlarının farklılaştığına dikkat çekmekte ve bazı bölgelerin turizmi, bazı bölgelerin yöresel ürün üretimini, bazılarının da tarihi alanların korunmasını ön plana çıkarttığını belirtmektedir. Bir yerde geleneksel sepet örgüsünün devam ettirilmesi varken, diğerinde bir yemeğin geleneksel pişirilme ve sunulma yolları korunmaktadır. Örneğin, Güney Kore'de, yeşil turizmi benimseyen tatil noktalarının daha fazla kalkınması için, bu hareket katalizör görevi görmektedir (Deviren ve Yıldız, 2015). Hareketin başlangıç ülkesi olan İtalya'da bazı şehirler turizm ile ilgili faaliyetlerini düzenlemek, bazıları ise kendilerini belirli bir formatla

geleceğe taşımak ve geleceklerini şekillendirmek amacıyla bu harekete katılmışlardır. Örneğin, San Vincenzo şehrinde yerel adı *La Palamita* denilen yerel bir balığın, geleneksel yollarla avlanması uygulaması vardır.

Tayfun ve Acuner (2014), dünyadaki ve Türkiye’deki sakin şehirlerin ağa katılım amaçlarını araştırmış ve çalışma sonucunda dünyada “yaşam kalitesini artırmak” amacı ön plana çıkarırken, Türkiye’de “kentsel kimliğin korunması” ön plana çıkmıştır. Dünyadaki sakin şehir hareketine katılan şehirlerin, ağa katılma amaçları incelendiğinde (Tablo 3) bu çeşitlilik rahatlıkla görülebilir. Dünyanın farklı yerlerinde gelişen sakin şehir uygulama örnekleri, tüm yönleri ile yerelin korunması ve küresel sistemin bundan haberdar edilmesi şeklindedir. Dolayısıyla kriterler aynı olsa da sakin şehir hareketine katılma amaçları ülkeden ülkeye hatta şehirden şehre değişiklik gösterebilmektedir. Turizm ve kalkınma amacı ve beklentisi ile birlikte, çevreye yönelik kaygıları olan, doğaya daha yakın olmak isteyen, kendi halkının daha sağlıklı yaşamasını arzulayan şehirler de bulunmaktadır (Ergüven, 2011: 204; Knox ve Mayer, 2009: 43; Kozak vd., 2013: 13).

Sakin şehir hareketi ile birlikte bu ağa katılan şehirlerin birçok kazanımları olmuştur. Yerel kimliğin güçlenmesi, yerel değerlerin ön plana çıkarılması, yerel ekonominin canlanması, doğal kaynakların sürdürülebilir bir şekilde kullanımının teşvik edilmesi bu kazanımlardan bazılarıdır (Üstündağlı vd., 2013: 342). Söz konusu kazanımların yerel ölçekte daha etkin olması bölgesel ve ulusal düzeyde; turizm potansiyeline katkı, şehir imajı ve şehir pazarlamasına sağladığı avantaj (Karabağ vd, 2012:67; Lowry ve Lee, 2011:9), atıkların geri dönüştürülmesiyle elde edilecek ekonomik değer, bölge üreticilerini desteklenmesiyle istihdamda artış ve refah seviyesinin yükselmesi (Sırım, 2012:129), gelir dağılımında adaletin sağlanması (Karabağ vd., 2012:74) gibi olumlu çıktılar elde edilmesini sağlamaktadır.

**Tablo 3: Sakin Şehir Kabul Edilen Bazı Şehirler ve Özellikleri**

Şehir/Ülke	Özellikleri
<i>Greve in Chianti, İtalya</i>	Dünyadaki ilk Sakin Şehir'dir.
<i>Orvieto, İtalya</i>	Fast food ile sex shop dükkânlarının ilk kapatıldığı yerdir. Bir haftalık lezzet eğitimlerinin verildiği ilk şehirdir.
<i>Casalbeltrame, İtalya</i>	1500 kişilik nüfusuyla en küçük sakın şehirdir.
<i>Segonzac, İtalya</i>	Büyüme, küreselleşme tehlikesiyle karşı karşıya olmayan, 2300 nüfuslu bu kentin sakın şehir hareketine katılım amacı, girişimlerde bulunarak, kenti sistematik bir şekilde geliştirmektir.
<i>San Vincenzo, İtalya</i>	Beşinci yılın sonunda Sakin Şehri olmuştur. Yerel ürün olarak en çok deniz ürünleri tüketilmektedir.
<i>Ludlow, İngiltere</i>	Sakin şehir hareketinden önce, tam bir sakın şehir şeklinde yaşayan ilk şehirdir. İtalya'dan sonra sakın şehir olmayı başaran ilk ülkedir. Geleneksel olan Ludlow Yemek Festivali her yıl yapılmaktadır.
<i>Ayslham, İngiltere</i>	Ludlow'dan sonra, İngiltere'nin ikinci sakın şehridir.
<i>Enns, Avusturya</i>	Modern bir altyapıya sahip olduğundan "Cittaslow Kentsel Dizayn" ödülünü almaya hak kazanmıştır.
<i>Falköping, İsveç</i>	Kentin, sakın şehir hareketine katılmasının temel amacı, belediyenin desteğini görmek istemesidir.
<i>Mendrisio, İsviçre</i>	Çevre ve arazi kaynaklarının doğru kullanımına büyük ölçüde özen göstermektedir.
<i>Manitoba, Kanada</i>	İlk kez yerel üretimin fiilen başladığı sakın şehridir.
<i>Midden-Defland, Hollanda</i>	Yeşil alanların korunup çoğaltılması, şehrin tarımsal karakterinin yaşatılması ve turizmin geliştirilmesi için sakın şehir hareketine katılmıştır.
<i>Seferihisar, Türkiye</i>	Denetim yapılmadan sakın şehir olmayı başaran ilk şehirdir. Seferihisar'ın sakın şehir olma kararında ise yönetimin, turizmin ve tarımın içinde yer aldığı dengeli, alternatifli ve potansiyelini en verimli şekilde kullanan, mevcut değerleri koruyan bir kalkınma modeli kurma hedefi önemli bir rol oynamaktadır. Kitle turizminin kontrolsüz büyüdüğü durumlarda, çevrenin doğal ve tarihi güzelliklerinin tahribata uğrama riski taşınması, bölgenin yerel özelliklerini ön plana çıkararak, dengeli bir turizm politikası gütmeyen önemli olduğu değerlendirilmiş ve sakın şehir vizyonu ilçeye en uygun model olarak kabul edilmiştir
<i>Matakana, Yeni Zelanda</i>	Yeni Zelanda'daki ilk sakın şehirdir. Organik tarımın tanınması ile birlikte turizmin son derece önemli hale geldiği bu şehir "Pazar Köyü" olarak tanınmaya başlamıştır.
<i>Berwick upon Tweed, İskoçya</i>	Yönetim yerel halkı farklılığa teşvik ederek ve Sakin Şehir markasına sahip olmanın ayrıcalıklarını değerlendirerek yaşam kalitesinin devamlılığını sağlamayı amaç edinmiştir. Yöre halkı, "düşün" ve "çalış" sloganıyla küreselleşme yerine yerel kimliğin değerini ön plana çıkarmıştır

**Kaynak:** Kozak vd., 2013: 13'den geliştirilmiştir.

Sakin şehir hareketinin küreselleşme karşıtı olarak görülmesi modern teknolojiyi yok saydığı anlamına gelmemektedir. Aksine bu hareket, bir taraftan geleneksel mimariyi, zanaatı ve sofrayı korurken diğer taraftan modern dünyanın en iyi yanlarını savunan bir harekettir. Pink (2008) çalışmasında, sakin şehir hareketinin temel amacının yaşam kalitesini artırarak sürdürülebilirliği sağlamak olduğunu belirtmiş, bu hareketin küreselleşme karşıtı değil küreselleşmeye alternatif olarak ortaya çıktığını, geleneksel hayatı desteklediğini, topluma ve insana değer veren bir hareket olduğunu vurgulamıştır. İlkeleri arasında teknolojiyi en yaygın ve etkin seviyede kullanmak ön sırada gelmekte, belediye hizmetlerine ulaşmada teknolojik olanaklardan faydalanarak güneş enerjili sokak aydınlatmasından, elektrikli araçlara, ileri teknolojiye arıtma tesislerinden yaygın elektronik iletişim ağına kadar birçok modern uygulamalar teşvik edilmektedir (Petrini ve Padovani, 2011: 157). Önemli olan, teknolojik bir yeniliğin yaşam kalitesini artırıp artırmadığıdır (Honore, 2004). Bu anlamda İnsel'in (2011) belirttiği gibi modern öncesi nostaljisi söz konusu değil, modernle geleneksel, evrensel yerel arasında insan ve toplumsal ilişki odaklı yeni bir senteze ulaşma hedeflenmektedir.

Andarabi vd., (2014: 17), çalışmalarında Saturnini'nin, sakin şehir hareketinin, değişime değil, değişim için uygulanan yanlış yol ve yöntemlere karşı olduğuna dikkat çektiğini bu nedenle, şehirleri üyeliğe kabul ederken dikkatli davranılması gerektiğini vurguladığını belirtmektedirler. Bu bağlamda sakin şehir ağına yer alan ve üyeliğe aday olan şehirlerin yavaş felsefesine bağlı kalmaları ve bu felsefeyi sürdürülebilir kılmaları gerekmekte olup, üyeliğe kabul için belirlenmiş olan sakin şehir kriterlerinin asgari % 50'sini yerine getirmeleri beklenilmektedir. Keskin (2012: 91), üyelik başvurusunda bulunan şehrin nüfusunun 50 bin ve altında olması ve aynı zamanda yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, su ve hava kalitesi, biyo-çeşitlilik, yaşam kalitesinin geliştirilmesi ve korunması, ekonomik, ekolojik ve sosyal adalet kavramları etrafında birleşmesinin de gerekli olduğunu belirtmektedir.

Sakin şehir hareketine katılmak isteyen yerleşimlerin sakin şehir kriterlerine uymaları ve bunu sürdürülebilir kılmaları önemlidir (Karataş ve Karabağ, 2013). *Sakin Şehir Kriterleri*, bir kentin sakin şehir birliğine üye olabilmesi için gerçekleştirmesi gereken plan, proje, düzenleme ve programları belirten bir listedir. Gündem 21 esas alınarak oluşturulan dolayısıyla sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma ile yakından ilişkili olan bu liste; çevre, altyapı, kentsel yaşam kalitesi, tarım, turizm,



esnaf ve sanatkârlara dair politikalar, misafirperverlik, farkındalık ve eğitim için planlar, sosyal uyum ve ortaklıklar olmak üzere yedi temel başlık altında hazırlanmıştır (Ek 1). Bu kriterler içerisinde zorunlu kriterler ve perspektif kriterler bulunmaktadır. Zorunlu kriterler o konuda yapılan çalışmaların mevcudiyetinin zorunlu olduğu kriterlerdir. Perspektif kriterler ise aday kent tarafından geleceğe yönelik daha kesin ve imtiyazlı taahhütlerin benimsendiği kriterlerden oluşmaktadır (Cittaslow Türkiye, 2017a)

Bir ülkede ulusal ağ kurulabilmesi için üç sakin şehir olması gerekmektedir. Ulusal ağlar kendi ülkelerindeki adaylık sürecini yönetirler ve genel merkezle kendi ülkelerindeki sakin şehirlerin iletişimini sağlamaktadır (Değirmenci ve Sarıbiyık, 2015). Türkiye’de 2009 yılında İzmir’in Seferihisar ilçesi Uluslararası Sakin Şehirler Ağına katılan ilk sakin şehir olmuştur. İzleyen yıllarda bu hareket pek çok küçük yerleşim birimi için potansiyel bir yerel kalkınma, imaj ve turizmi geliştirme modeli olarak ilgi çekmeye başlamış, 2011 yılında Muğla’nın Akyaka, Çanakkale’nin Gökçeada, Sakarya’nın Taraklı ve Aydın’ın Yenipazar bölgeleri bu ağa katılmıştır. Böylece sakin şehir sayısı beş olmuş ve Türkiye Ulusal Ağı kurulmuştur.

Yerel kalkınmanın bir aracı olarak görülen (Karadeniz, 2014; Keskin, 2010; Korkmaz vd., 2014; Mayer ve Knox, 2006; Loades, 2005; Şahin ve Kutlu, 2014; Şahinkaya, 2010; Semmens ve Freeman, 2012; Yalçın ve Yalçın, 2012) ve alternatif turizm çeşitlerinden kabul edilen (Kozak ve Bahçe, 2012) sakin şehir hareketi 1999 yılında Sakin Şehir Birliği’nin kurulmasıyla ilgi çeken bir kavram haline gelmiş ve konuyla ilgili farklı alanlardan farklı yöntemlerle akademik çalışmalar yapılmaya başlanmıştır (Tablo 4). Bu çalışmalar incelendiğinde; ilk zamanlarda, yavaş yemek hareketinin gelişimi üzerinde durulduğu görülmektedir (Jones vd., 2003:2; Nosi ve Zanni, 2004). Hareketin yaygınlaşmasıyla birlikte çalışmalar sakin şehir hareketinin farklı yönlerine odaklanmıştır. Bu bağlamda bazı yazarların hareketi sürdürülebilirlik, bölge planlama, yaşam kalitesi ve yerel kalkınma konuları ile ilişkilendirerek inceledikleri, (Ekincek, 2014; Doğutürk, 2010; Hekimci, 2015; Keskin, 2010; Nilsson vd., 2011; Pink 2008; Pink, 2009; Radstrom, 2005; Semmens ve Freeman, 2012; Şahin ve Kutlu, 2014; Yalçın ve Yalçın, 2012) bazı yazarların; marka şehir (Çerçi, 2013, Von Zweigbergk, 2009) ve turizm (Adarabi, 2012; Coşar, 2013; Doğan vd., 2014; Güneş vd., 2015; Karabağ vd., 2012; Karadeniz, 2014; Presenza vd., 2015; Sezgin ve Ünüvar, 2011; Yurtseven ve Kaya, 2011) açısından değerlendirdikleri görülmektedir.

**Tablo 4: Sakin Şehirler ile İlgili Araştırmalardan Örnekler**

Yıl	Yazar	Başlık	Amaç, Yöntem ve Sonuç
2003	Jones, P., Shears, P., Hillier, D., Comfort, D. ve Lowell, J.	Return to traditional values? A case study of Slow Food	Araştırmada yavaş yemek hareketinin gelişimi üzerinde durulmuştur. Ayrıca yavaş yemek hareketinin devamı niteliğinde olan sakin şehir hareketinin doğuşundan söz edilerek; bu hareketin önemi vurgulanmaya çalışılmıştır.
2005	Knox, P. L.	Creating ordinary places: Slow cities in a fast world	Araştırmada yavaş şehirlerin önemi üzerinde durulmuş ve sakin şehir hareketinin tarihçesi, bu hareketin avantajları hakkında bilgi verilmiştir. Sıradan yerlerin yaratılmasını değerlendiren kavramsal bir çalışmadır.
2006	Mayer H. ve Knox, P.	Slow Cities: Sustainable places in a fast world	Almanya'daki iki sakin şehir incelendiği bu araştırmada 4'lü puanlama sistemini kullanmışlardır. Bu puanlama sistemi, sakin şehir standartlarının gelişip gelişmediğini veya uygulamaya konulup konulmadığını göstermektedir. Yapılan puanlamaya göre, şehirde tüm uygulamaların gerçekleştiğini yani projeye dönüştüğünü gösteren puan 3 puandır. 2 puan, standardın geliştiği fakat uygulamanın kısmen tamamlandığı durumu yansıtmaktadır. 1 puan, şehrin bu standartları uygulamak için çaba harcadığı ancak herhangi bir uygulamada bulunmadığını gösterirken; 0 puan, sakin şehir hareketine karşı ilgisizliği göstermektedir.
2005	Loades, C. M.	Tempo giusto: slow cities and the revitalization of locality in the age of globalization	Zaman ve hız kavramları üzerinde durulan bu araştırmada küreselleşme, yavaş yemek ve sakin şehir hareketi incelenmiş, bunların uygulama süreci, standartları ve avantajları açıklanmıştır. Sakin şehir hareketinin insanların hayatlarına kalite, huzur, mutluluk ve keyif getireceği belirtilmiştir.
2006	Parkins, W. ve Craig G.	Slow living	Araştırmada "hız" kavramı, hızın insan yaşamı üzerine olan olumsuz etkileri açıklanmış, "hız karşıtı bir hareket" olarak yavaş yemek hareketi üzerinde durulmuştur. Yavaş yemek hareketinin tarihsel süreci, gastronomik açıdan değerlendirilmesi yapılmıştır. Ayrıca bu hareketin tüketim alışkanlıkları üzerinde olumlu sonuçlar verdiği belirtilmiştir.
2008	Honore, C.	Urban social movements and small places: Slowcities as sites of activism	Hızlı yaşamın yüzeyselliğine, küreselleşmenin neden olduğu olumsuzluklara ve yavaş kavramının önemine vurgu yapılan bu araştırmada günlük hayatın içerisinde farkında olunmayan ve alışkanlık haline gelen hız tutkunluğuna değinilmiş, yavaş yemek ve sakin şehir kavramları detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

**Tablo 4 (devam): Sakin Şehirler ile İlgili Araştırmalardan Örnekler**

Yıl	Yazar	Başlık	Amaç – Yöntem - Bulgu
2008	Miele, M.	CittàSlow: Producing slowness against the fast life	İtalya'nın San Vincenzo ile Orvieto şehirlerinde yapılan incelemelere yer verilen bu araştırma da görüşme yöntemi kullanılmıştır. San Vincenzo Belediyesi ile görüşülerek, sakin şehir standartları hakkında bilgi alımı sağlanmış, hangi standartların uygulanıp uygulanmadığı, o standartlar hakkında görüşülen kişilerin bilgili olup olmadıkları ortaya konulmuştur.
2008	Pink, S.	Sense and sustainability: The case of the slow city movement	Araştırmada sakin şehir hareketinin temel amacının yaşam kalitesini artırarak, sürdürülebilirliği sağlamak olduğu belirtilmiş, bu hareketin, küreselleşme karşıtı değil, küreselleşmeye alternatif olarak ortaya çıktığı, geleneksel hayatı desteklediği, topluma ve insana değer veren bir hareket olduğu vurgulanmıştır. Etnografik bir araştırma olan bu çalışmada İngiltere'deki sakin şehir üyeleri incelenmiştir.
2008	Schneider, S.	Good, clean, fair: The rhetoric of the slow food movement	Araştırmada, yavaş yemek hareketi açıklanmış, bu hareketin kapitalizmin ve küreselleşmenin getirdiği saldırıları engelleyerek, hayatı yavaşlatmak amacını taşıdığı vurgulanmıştır. Ayrıca, kültürel ve sosyal anlamda stratejiler geliştirerek yeni sosyal hareketlerin oluşmasına odaklandığını belirtmiştir.
2009	Pink, S.	Urban social movement and small places: Slow cities as sites of activism	Araştırmada, toplumsal hareketler çerçevesinde sakin şehir hareketi yorumlanmış, yerelliğe önem veren bu hareketin, günümüz ve gelecek için daha insancıl ve daha çevresel bir hareket olduğuna, yerel üretim ile kaliteli yaşamı desteklediğine, yerel sürdürülebilirliği sağlama ve geliştirme odaklandığına değinilmiştir.
2009	vonZweigbergk, K.	Cittaslow i Falköping	Çalışmada, sakin şehir hareketinin uygulamaya konulma şekli ve Falköping şehrinin sakin şehir hareketine katılma süreci üzerinde durulmuştur. Bu çalışma ile ilgili olarak iki farklı teoriden söz edilebilir. İlk olarak sakin şehir hareketi kentsel gelişim stratejisi olarak görülmektedir. İkinci olarak, sakin şehir hareketi pazarlama yeri olarak görülmektedir. Falköping'de yapılan bu çalışma, bir şehrin gelişimi için sağlam bir zemin hazırladığını göstermektedir.

**Tablo 4 (devam): Sakin Şehirler ile İlgili Araştırmalardan Örnekler**

Yıl	Yazar	Başlık	Amaç – Yöntem - Bulgu
2010	Doğutürk, G.	Mimari ve yaşam kalitesi bağlamında yavaş şehir hareketi ve Seferihisar örneği	Araştırmada, sakin şehir hareketi mimari açı ve yaşam kalitesi olgusu açısından incelenmiştir. Dokuz sakin şehrin belediye görevlileriyle e-posta aracılığıyla gerçekleştirilen çalışmada anket tekniği kullanılmıştır. Şehirlerin üye olmadan önceki ve üye olduktan sonraki durumları karşılaştırılmış, yaşayanlarının sakin şehir olmakla ilgili görüşleri değerlendirilmiştir. Ayrıca Türkiye’de sakin şehir hareketi incelenerek, Seferihisar ile ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışma sonucunda, Seferihisar’ın bu iki konuda da oldukça başarılı olduğu belirtilmiştir.
2010	Keskin, E. B.	Sürdürülebilir kent kavramına farklı bir bakış olarak yavaş şehirler (Cittaslow): Seferihisar örneği	Sakin şehir hareketi ile sürdürülebilirlik ilişkisinin açıklandığı araştırmada, dünyadaki sakin şehir hareketi uygulamalarına yer verilmiş, Türkiye’nin ilk sakin şehri olan Seferihisar incelenmiştir. Sonuçta, Seferihisar’ın sakin şehir hareketine katılım süreci ile ilgili bilgilendirme yapılmış, hareketin, sürdürülebilir kentleşme için etkin bir model olabileceği, sürdürülebilir dünyanın en büyük engelleyicileri olan büyük kentler için geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.
2011	Özkan, H. C.	Bir sürdürülebilir kent modeli: Yavaş şehir hareketi	Yavaş şehir örneklemelerinden yararlanılarak, hareketin kriterlerini uygulamak ve bu yaşam tarzını benimsemek isteyen kurum, kuruluş ve bireylerin yararlanabileceği basit ve anlaşılır bir rehberin ortaya çıkarılması amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmada “yavaşlık” felsefesi incelenmiş, bu felsefeyi kendilerine politika olarak belirleyen kentler ve bu kentlerin hangi uygulamalar yaptıkları anlatılmış, sonucunda, kentlerin kendi kültürel varlıklarını sürdürebilmeleri için neler yapmaları gerektiği hakkında önerilerde bulunulmuştur.
2011	Radstrom, S. J.	Identity: An introduction and history of cittaslow	Araştırmada, sakin şehir hareketi, standartları ve amaçlarından bahsedilmiştir. Bu hareketin ortaya çıktığı Chianti kasabası ile bu harekete katılan ilk şehirler olan Orvieto ve Bra ile San Vincenzo kasabaları bu kapsamda ele alınmıştır. İngiltere’nin ilk Sakin Şehri Ludlow’dan da bahsedilmiş ve çalışma kapsamında Kanada’nın Manitoba şehrinin Sakin Şehir standartlarına uygunluğu üzerinde durulmuştur.
2012	Göçkan, E.	İzmir ili yavaş şehir Seferihisar örneğinde doğal ve kültürel yapı üzerine araştırmalar	Araştırmada sakin şehir hareketinin ortaya çıkış sebepleri, gelişimi, öncülük ettiği diğer hareketler ve Seferihisar’ın fiziki, beşeri ve ekonomik özellikleri, doğal ve kültürel yapıları analiz edilerek açıklanmıştır. Sonuç olarak, sakin şehir hareketinin, tüm dünyada büyük bir hızla yayıldığı ve bu hareketin gerek dünyada gerekse ülkemizde nitelikli yaşam, sürdürülebilir çevreye ulaşmak için faydalı bir araç olacağı ve geliştikçe daha çok kente ve insana ulaşıp olumlu değişime katkıda bulunacağı belirtilmiştir.

**Tablo 4 (devam):** Sakin Şehirler ile İlgili Araştırmalardan Örnekler

Yıl	Yazar	Başlık	Amaç – Yöntem - Bulgu
2012	Gündüz, C.	Pragmatism and Utopia under the auspices of neoliberalism: turning out to be cittaslow of Seferihisar	Seferihisar'ın Uluslararası Sakin Şehir Ağı'nı üyeliği üzerinden deneyimlediği alternatif bir kent rejimi kurma girişiminin hangi stratejik aktörler tarafından ve hangi iktisadi değerler eşliğinde gerçekleştirilmekte olduğunun ortaya çıkarılması için gerçekleştirilen bu araştırmada; yelik sonrası yeni yönetim mekanizmaları aracılığıyla bölgedeki düzenlemeler; kültürel, siyasi ve iktisadi yaklaşımla ele alınmıştır. En önemli bulgu, belediye öncülüğünde yürütülen Seferihisar'dan bir sakin şehir çıkarma girişiminin, günümüz neoliberal kentleşme süreçlerinin üretkenlik sonrası paradigma bağlamında sunduğu alışveriş merkezleri ve kapalı konut siteleri gibi kamuya tamamen kapalı mekânsal örgütlenme biçimlerinin yanına ve karşısına küçük şehirler seçeneğini yerleştirmiş olduğudur.
2012	Özgen, Ö.	Seferihisar: A sustainable place in a fast World	Seferihisar'da yaşayan yerel halkın yaşam biçimlerine şehirlerinin "sakin şehir" olmasına ilişkin değerlendirmelerinin sürdürülebilirlik bağlamında incelenmesi, yaşam biçimi ve kalitesinin belirleyicisi olan endüstriyel dünya ve gönüllü sadelik yaşam biçimlerine ilişkin görüşlerinin araştırılmasıdır. Çalışmanın bulguları, katılımcıların Seferihisar'da yaşadıkları ve Seferihisar "sakin şehir" olduğu için mutlu olduklarını, gönüllü sade yaşam biçimlerini tercih ettiklerini göstermektedir.
2012	Özgenç, Ö.	İdeal toplum düzeni arayışında kurgulanan kentsel planlamalar, ütopyalar ve yavaş şehir akımı	Araştırmada, mutlu bir toplumsal düzenin sağlanması için kent kurgularının nasıl olması gerektiği üzerine bir analiz yapılmıştır. Kapsamlı alanyazın taraması ve kentsel proje analizlerinin kullanıldığı araştırmanın uygulama alanı Türkiye'nin ilk sakin şehri Seferihisar'dır. Bölgeye ait çalışmalar derinlemesine analiz edilmiş ve istenilen sonuca ulaşım ulaşılamadığı incelenmiştir.
2012	Öztürk, S.	Small towns reshaping their urban planning policies joining in the cittaslow international network: The case of Seferihisar in Turkey	Sakin şehir olmanın kentsel planlama politikaları ve projelerini nasıl yeniden şekillendireceğinin ele alındığı bu araştırmada; Seferihisar'ın geçmiş, bugünkü ve gelecekteki kentsel politika, proje ve çalışmaları karşılaştırmalı analiz edilerek sakin şehir hareketi, organizasyon yapısı ve temel dokümanları, sakin şehir olma gereklilikleri incelenmiştir. Seferihisar'da çevre, kentsel kalite ve altyapı alanlarında birçok proje ve çalışmalar ve belediyenin planlama yaklaşımında ilçenin sakinliğini ve yerel değerlerini korumaya yönelik değişimler olduğuna işaret edilmiş, bunların kalıcılıkları değerlendirilmiştir.

**Tablo 4 (devam): Sakin Şehirler ile İlgili Araştırmalardan Örnekler**

Yıl	Yazar	Başlık	Amaç – Yöntem - Bulgu
2012	Semmens, J. ve Freeman, C.	The value of cittaslow as an approach to local sustainable development: A New Zealand Perspective	Sakin şehir kavramının sürdürülebilir yerel kalkınma yaklaşımı olarak Yeni Zelanda perspektifinden incelendiği araştırmada, sakin şehirlerin eyleme yönelik düzenleme yaklaşımının kentlerde sürdürülebilir kalkınma kriterlerini daha etkin uygulamaya katkı sağladığı vurgulanmıştır. Örnek seçilen ve biri Sakin Şehirler Birliği'ne üye Matakana kenti dâhil üç kentte yapılan çalışmada, sakin şehir kriterlerinin potansiyel uygulamaları ele alınarak küçük kentlerdeki sürdürülebilir kalkınma ve ekonomik büyümeye olan katkısı değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, planlamacıların ve birlik üyelerinin sakin şehirleri toplum desteğinden yoksun ve kent sakinlerine dayatılan düzenlemeler olarak gördüğü belirtilmiştir.
2012	Yalçın, A. ve Yalçın, S.	Sürdürülebilir yerel kalkınma için cittaslow hareketi bir model olabilir mi?	Sakin şehir hareketinin sürdürülebilir yerel kalkınma modeli yaklaşımı kapsamında ele alındığı bu çalışmada Seferihisar Belediyesi ve diğer şehirlerin bu harekete katılım süreci ve sonrasındaki gelişimler incelenerek sürdürülebilir kalkınma açısından değerlendirme yapılmıştır. Araştırma sonucunda, Sakin Şehirler Birliği'ne üye kentlerin tarih boyunca sahip oldukları özgün kimliklerini yaşatarak, sürdürülebilir bir yerel kalkınma ve sürdürülebilir bir kent olmak isteyen yerel yönetimler için bir yol haritası işlevi görebileceği belirtilmiştir.
2013	Bilgi, M.G.	Türkiye'nin sakin şehirlerinde Permakültürel koruma, planlama, yönetim ve eğitim pratikleri	Bu araştırmada, doğa dostu şehirlerin dünyadaki ve Türkiye'deki örneklerini oluşturan sakin şehirlerde sürdürülen permakültürel yaşam tarzı değerlendirilmiş, bu şehirlerdeki koruma, planlama, yönetim ve eğitim pratikleri gözden geçirilmiştir.
2013	Yıldırım, A. ve Karaahmet, A.	Yavaş şehir hareketinin kent imajına katkısı: Ordu-Perşembe örneğinin yerel basın üzerinden analizi	Perşembe ilçesinin yavaş şehir süreci yerel gazeteler üzerinden incelenerek kent markası oluşturma sürecine vurgu yapılan bu araştırmada yerel basın üzerinden analiz için öncelikle içerik analizi yöntemi denenmiştir. Ancak yürütülen araştırma sırasında tespit edilen haberlerin birbirlerine olan benzerliği bu yöntemin sağlıklı bir sonuca götürmeyeceği kanısı oluşturmuş, araştırmanın sınırlılıkları ilçesinin sakin şehir ilan edilmesinden önceki üç ay ve sonraki üç ay ile sınırlandırılmıştır. Araştırma sonucunda yazarlar, belediye yönetimlerinin büyük çoğunluğunda ilk düşünceler halka refah sağlama, onların taleplerini yerine getirmek şeklinde, halkın taleplerinin ise daha çok kısa vadeli çözümler getiren talepler olduğunu belirtmişlerdir.

**Tablo 4 (devam): Sakin Şehirler ile İlgili Araştırmalardan Örnekler**

Yıl	Yazar	Başlık	Amaç – Yöntem - Bulgu
2013	Karakurt Tosun, E.	Yaşam kalitesi ekseninde şekillenen alternatif bir kentsel yaşam modeli: Yavaş kentleşme hareketi	Sakin şehir hareketi ile yaşam kalitesi olgusu arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma kavramsal olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda sakın şehir hareketi ile kentsel yaşam kalitesi arasında güçlü bir ilişkinin varlığına vurgu yapılmıştır.
2014	Ekincek, S.	Sakin şehir (cittaslow) yöneticilerinin Sakin şehir hareketine ve sürdürülebilirliğe yönelik değerlendirmeleri	Araştırmada, sakın şehir yöneticilerinin; sakın şehirlerin amaçları, kriterleri, katılım süreci ve sürdürülebilirlik açısından destinasyona ve sakın şehirlere yönelik değerlendirmelerini ortaya koymayı amaçlanmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda sakın şehir yöneticilerinin profilleri tespit edilmiş, sakın şehirlerin amaçları önem derecesine göre, kriterleri ise zorluk derecesine göre yöneticiler tarafından sınıflandırılmış, sakın şehir hareketine katılım süreci, sakın şehirlerin sürdürülebilirliğe ve destinasyonun sürdürülebilirliğine olan katkısı yöneticiler tarafından değerlendirilmiştir.
2014	Şahin, İ. ve Kutlu, Z. S.	Cittaslow: Sürdürülebilir kalkınma ekseninde bir değerlendirme	Araştırmada, sürdürülebilir kalkınma ve Cittaslow Kentler Birliği'nin temel ilkeleri hakkında bilgi verilmiş ve bu iki kavram birbiriyle ilişkilendirilerek benzer ve ayrılan yönlerini incelenmiştir. Sonuç bölümünde ise sürdürülebilir kalkınma ve sakın şehir arasındaki ilişkinin olası olumlu ve olumsuz yönleri değerlendirilmiştir.
2014	Özbek Adıgüzel, D. ve Erikçi, S. N.	There definition of the city in the slowcity movement: The example of Akyaka in Turkey	Akyaka üzerinde bir durum çalışmasının yapıldığı bu araştırmada, Akyaka'nın sakın şehir ağına katılmadan önceki durumu, ağa katılma süreci ve sonrasındaki gelişmeler bibliyografya yöntemi ile analiz edilmiştir.
2014	Tayfun, A. ve Acuner, E.	Çamlıhemşin için Cittaslow model önerisi: Karşılaştırmalı bir analiz.	Nitel araştırmalarda kullanılan veri toplama yöntemlerinden görüşme, saha notları ve doküman inceleme yöntemiyle gerçekleştirilen araştırmada; görüşmeler, sıkı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşme yöntemi ile gerçekleştirilmiş, Çamlıhemşin ve Sebastopol bölgeleri ziyaret edilerek gözlemler sonucu elde edilen veriler gözlemci yorumu yöntemi ile çalışmada kullanılmıştır. Elde edilen veriler ışığında Çamlıhemşin'in kriterlerin %51'ini sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.
2016	Donat, O. ve Savaş Yavuzçehre, P.	Sakin kent hareketinin Türkiye'deki gelişimi üzerine bir değerlendirme	Araştırma; Sakin şehir oluşumunun ardındaki Yavaş Hareketi ve Yavaş Yemek Akımı, Sakin Şehirlerin ortaya çıkışı, üyelik süreci ve şartları, dünyadaki ve Türkiye'deki Sakin Şehir örnekleri çerçevesinde irdelenmiştir..

## 2. 1. 2. Sakin Şehir Felsefesi

Arısoy (2014), küreselleşmenin dünya insanları için karışıklığa yol açan bir süreç olduğunu; bu sürecin hızlı tüketim alışkanlıklarına neden olduğunu ve hızlı üretimi zorunlu kıldığını, bu zorunluluğun ise bir model haline geldiğini bu modelin alternatifinin ise “yavaş hareketi” olduğunu belirtmektedir. Yavaşlık felsefesi Honore (2004) tarafından yazılan “Yavaşlığa Övgü” isimli kitabın yayınlanmasıyla birlikte tüm dünyada hayatın pek çok alanında (moda, turizm, yiyecek-içecek vb.) yayılmıştır. Honore bu akımda yavaşlığı, her şeyin salyangoz hızıyla yapılması değil, her şeyin doğru hızda yapılarak çalışmanın, eğlenmenin, toplamda yaşam kalitesinin daha iyi olmasının sağlanması olduğunu ifade etmiştir.

İlk olarak İtalya’da ortaya çıkan ve dünya ölçeğinde hızla yayılan, *Yavaş hareketi (Slow Movement)*, küresel, tüketim odaklı, doğadan kopuk yaşam biçiminin olumsuz etkilerinden uzaklaşabilmek adına, eleştirel bir yaklaşımla, modern kalıpları değiştirme amacı olan toplumsal bir harekettir (Onaran, 2013: 18). Bu açıklama, hareketin günümüzdeki sosyal ve ekonomik sisteme radikal bir karşı çıkış hareketi olduğu şeklinde yorumlanmamalıdır. Felsefede, dengeli ve sürdürülebilir bir boyut bulunan bu hareket sistemin getirdiği çeşitli olumsuzluklara karşı değişimci bir tutumu ifade etmektedir (Ökmen, 2005: 544).

Sakin şehir felsefesi hayatın, yaşamaktan zevk alınacak bir hızda yaşanmasını savunmaktadır. Bu felsefe Eski Romalıların “*festina lente*” (yavaşça acele etmek) olarak ifade ettikleri yaşam felsefesiyle ilişkilendirilmektedir. Çakır vd., (2014: 1) bu felsefeyi “*hız insanı kendinden uzaklaştırır ve yavaşlık kendine yaklaştırır*” şeklinde açıklamaktadır. Sakin şehir hareketinde “yavaşlık” şehirselleşme boyutunda ele alınmakta ve şehrin yavaş büyümesi ya da hayatın yavaş ritimli sürdürülmesi, tembel, uyuşuk, bıkmış ve evhamlı insanların yaşadığı ya da bireylerin sesiz sedasız hayatını devam ettirdiği bir şehir anlamına gelmemektedir. Sakin şehir hareketi, insanların birşeyleri yetiştirmek uğruna hızlı yaşamaya, herşeyi hızlı yapmaya yönelik baskılara karşı koyabilmeyi sağlayacak yeni bir şehir ortamı oluşturmayı hedefler. Dolayısıyla yavaşlıkla anlatılmak istenilen kaliteli bir yaşam için gereken zamanın kullanılmasıdır (Yılmaz vd., 2016: 3). Sakin şehir felsefesi *Cittaslow Manifestosu*’nda özetle şöyle açıklanmaktadır:

“Küreselleşme insanlar arasında pek çok karşılıklı etkileşim ve dolaşım fırsatı oluşturmasına rağmen, toplulukların tekil, kendilerine özgü farklılıklarını ortadan



kaldırmakta ve hiç bir yere ait olmayan ortalama bir model önermektedir. Bu durum toplulukların, bugünün bilgi birikiminden faydalanarak ve sıradanlaşmadan kendi özgünlüğünü, yerel kimliğini, elit olmaya çalışmaksızın evrensel bir kültürel olay olarak ortaya koyma ihtiyacını çıkarmaktadır. Bu ihtiyacın karşılanmasından hareketle Slow Food ve Cittaslow kendi deneyimlerini ortak amaçlar doğrultusunda paylaşmaya, ilgilerini yemek ve gıdadan konaklamaya, kentsel hizmetlerine ve kent dokusuna genişletmeye ve bir dizi kriter belirleyerek bunlara uyum ve sertifikalamanın nasıl olacağına karar vermişlerdir” (Çerçi, 2013: 8990).

Sakin şehir anlayışı daha önce de belirtildiği gibi küreselleşme karşıtı değil, küreselleşmenin neden olduğu olumsuzluklara karşı bir duruşu temel almaktadır. Bu noktada “*think global act local*” olarak ortaya konulan “küresel düşünüp yerel davranma” anlayışının ifade ettiği “*glokal*” ve “*glokalleşme*” kavramları sakin şehir hareketinin izlediği yol için de ifade edilebilir (Pink ve Servon, 2015: 330’dan aktaran, Donat ve Yavuzçehre, 2016: 1482). Bu kelimedeki ilk hece olan “*glo*”, İngilizce “*globalization*” olarak ifade edilen ve “küreselleşme” anlamına gelen kelimededen, ikinci hece olan “*cal*” ise İngilizce “*local*” olarak ifade edilen ve “yerel” anlamına gelen kelimededen gelmektedir. Dolayısıyla bu düşüncenin temelinde yerellikten uzaklaşmadan küreselleşme yatmaktadır. Yazarlar bu kavramı geliştirme nedenini sakin şehirlerin hem yerelliği koruyarak hem de birbirleri ve dünya ile küresel ilişkiler kurarak var oldukları şeklinde açıklamaktadırlar.

### **2.1.3. Yerel Kalkınma ve Sakin Şehir İlişkisi**

Yerel kalkınmada başarı büyük ölçüde, kalkınmanın ulus-devletin sınırlarının oluşturduğu milli pazarın bütünlüğü çerçevesinde değil, dünya pazarındaki aktörlerle ilişkiler çerçevesinde kurgulanmasına bağlıdır. Başka bir ifadeyle, şehirler kendilerini farklı kılan fiziksel ve sosyal özellikleri kullanıp, dünyada dolaşan sermayeyi kendilerine çekerek küresel pazarda yer alabilmelidir (Doğan, 2009: 17). Bu süreç içerisinde küçük ölçeğin, sürdürülebilirliğin, katılımcılığın ve her bölgenin kendine özgü potansiyelinin dikkate alındığı bir kalkınma çizgisi hedeflenmeli, bölgenin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarına yönelik kısa, orta ve uzun vadeli planlar hazırlanmalıdır. Bu planların hazırlanmasında standart bir yaklaşım ve büyük ölçekli planlar yerine bölgenin kendine özgü koşulları (ekonomik, sosyal, çevre), mekân özellikleri ve insan kaynakları durumu göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca yerel kalkınma ile ilgili olarak hazırlanan planların ulusal ve bölgesel planlarla uyumlu olması ve bölgenin güçlü yanlarının dikkate alınması önemlidir (Tunçsiper ve Yılmaz, 2009:53).

Yerel kalkınma yaklaşımlarının en önemli özelliği, kalkınma alanında projelerin belirlenmesinde, tüm yerel topluluğun katılımını sağlayacak bir müzakere sürecinin yürütülmesi ve ortak bir yerel kalkınma içeriğinin belirlenmesidir. Hedef kitlenin projelere katılımıyla projelerin sürdürülebilirliği arasında sıkı bir ilişki bulunduğu alanyazında genel doğru olarak kabul edilmekte, paydaşların aktif katılımı olmaksızın yerel kalkınmanın sağlanamayacağı konusunda görüş birliği bulunmaktadır (Saltık, 2008: 129). Bu ortaklaşmanın inşasında, katılım sürecinin iyi tasarlanmasında ve iyi yönetilmesinde daha öncede belirtildiği gibi yerel yönetimlerin rolü önemlidir. Böyle bir süreç olmadan yerel kalkınma çerçevesinin oluşamayacağı, oluşanın ise herhangi bir yerel kalkınma seçeneğinden başka bir şey olmayacağı ileri sürülmektedir (Şahin, 2009: 40). Diğer taraftan yerel kalkınma projelerinin, doğa ve insana dost üretim teknolojilerini kullanan, iş alanları oluşturan modeller olması önemlidir. Bu bağlamda yemek kültüründen şehir planlamasına, turistik faaliyetlere kadar her aktivitenin sakinlik ve tarihi mirasa saygı prensipleriyle düzenlenmesi gerekliliğini öngören sakin şehir hareketi, yerel kalkınma açısından uygun bir modeldir (Yurtseven vd., 2010: 77). Çünkü, bir bölgenin potansiyelinin geliştirilmesi mantığına dayanan sakin şehir hareketi, doğal ve kültürel değerlerin korunup yerel ölçekte geliştirilmesini amaç edinerek yerel kalkınmayı desteklemekte (Akman vd., 2013: 37- 38; Ergüven, 2011: 204) ve yerel kalkınmanın amacına hizmet etmektedir. Alanyazında sakin şehir hareketinin sürdürülebilirlik ve yerel kalkınmayla ilişkili olduğu çalışmalarla desteklenmekte (Ekincek, 2014) ve yerel kalkınma modeli olduğu konusunda görüş birliği bulunmaktadır.

Mayer ve Knox (2006: 322) Sakin Şehirleri, “*yerel halkın ve yerel yöneticilerin yerel tarihi önemsedikleri, belirli yerel içerikleri daha iyi ve daha sürdürülebilir bir şekilde kullandıkları yerler*” olarak tanımlarken sürdürülebilirliğe işaret etmektedirler. Knox ve Mayer (2009) gözleme dayalı araştırmalarında sakin şehir hareketinin, yerel halkın yaşam kalitesini yükselttiğini ve yörenin ekonomik gelişmesine destek sağlayan bir model olduğunu belirtmektedirler.

Yalçın ve Yalçın (2013) sakin şehir hareketini, özgün kimliklerini yaşatarak, yerel kalkınma sağlamak isteyen yerel yönetimler için bir yol haritası işlevi görebileceği belirtmektedirler. Sakin şehir hareketini sürdürülebilir kalkınma ekseninde değerlendiren Şahin ve Kutlu (2014) bu iki kavramın birbiriyle uyumlu olduğuna dikkat çekmektedir. Karakurt Tosun (2013) sakin şehir hareketini,

uluslararası ve büyük ölçekli sermayeye dayalı üretim - tüketim kalıplarının engellendiği, yaşam kalitesinin yükseltildiği, çevresel kaynakların korunduğu ve tüm bunların süreklilik arz ettiği bir yerel kalkınma modeli olduğunu belirtmektedir. Yazar, bu uygulamada niceliksel ereklerle şekillenmiş yerel kalkınmadan ziyade niteliksel değerlerin geliştirildiği bir kalkınmanı olduğuna işaret etmektedir. Ökten (2015), sakin şehir kavramının, sahip olduğu kriterler ve manifestosu dâhilinde sürdürülebilir yerel kalkınma modeli olarak kabul edilebilirliğini tartışmak amacıyla gerçekleştirdiği çalışma sonucunda, sakin şehir olma ölçütlerine uyum sağlayan bir yerleşimin aynı zamanda kalkınmasını destekleyen sürdürülebilir bir yaklaşım içine girdiğini dolayısıyla sakin şehir hareketinin sürdürülebilir yerel kalkınma modeli olarak kabul edilebileceğini belirtmiştir.

Yerel kalkınmada küresel gelişmelere duyarlı olacak şekilde, ülkenin iç dinamikleri tarafından ve yerel kurumların rekabet avantajları göz önüne alınarak özgün model ve yöntemler oluşturabilmektedir. Burada önemli olan yerel kalkınmanın sacayağı olan; tarih - kültürel miras, doğal kaynaklar ve yerel kabiliyetlerin biraraya getirilebilmesidir. Her bölgenin kendine özel değerleri (maden rezervi, özel bir balık çeşidi, el sanatları, verimli toprakları, zengin bitki örtüsü veya turizme uygunluk vb.) bulunmaktadır (Koçal, 1996: 16). Bu nedenle yerel kalkınmayı amaç olarak belirleyen yerel yönetimler; ekonomik, sosyal ve siyasi aktörlerle işbirliği içerisinde girerek söz konusu alanın coğrafi, tarihi ve kültürel özelliklerini de kullanarak ürünlerinde ve hizmetlerinde markalaşmaya gitmektedirler (Topkaya, 2015: 646). Örneğin, 1999 yılında sakin şehir hareketine katılan İtalya'nın Orvieto bölgesinin en ünlü yavaş objeleri, yerel yemekleridir. Sakin şehir üyeliğiyle birlikte bölgeye yemek turları organize edilmekte, ziyaretçiler, Orvieto'daki, zeytinyağı, peynir ve taze makarna üreticileriyle bir araya gelmektedirler (Orivieto - İno, 20.05.2017). Değirmenci ve Sarıbyık (2015), Taraklı'nın doğal güzelliklerinin ve tarihi yapısının sakin şehir ünvanı aldıktan sonra daha da ön plana çıkarıldığını, bölgede sürdürülebilir mimari, çevre, ekonomik anlamda kalkınma çabalarının başladığını belirtmişlerdir.

Yerel kalkınmanın insan odaklı, çok boyutlu (ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel), eşitlikçi ve kapsayıcı olma özellikleri dikkate alındığında, sakin şehir hareketi ekonomik, politik ve kamusal dinamikleri barındıran, yerel özgünlüğe odaklanan, çevreye, doğaya, yerel kültür ve değerlere önem veren, yaşam kalitesini yükseltmeyi hedefleyen bir yerel kalkınma modeli olarak tanımlanabilir (Çakır vd.,

2014: 28). Sakin şehirlerde özellikle yerel ürünlerin tercih edilmesi, yerel üreticileri harekete geçirmekte, teşvik edilen organik üretimle bu ürünler değer kazanmakta, bu durum yerel ekonomide canlanma, istihdam ve refah artışına yol açmaktadır (Keskin, 2010: 100). Örneğin, İtalya'nın Bra şehrinde caddelerde modern şehirlerin iki vazgeçilmezi olan süpermarket ve hızlı yemek lokantaları bulunmamakta, halk alışverişlerini mahalli dükkânlardan veya Bra Belediyesi tarafından açılan ve organik tarım yöntemleriyle ve ekolojik şartlara uygun olarak üretilen yerli ürünlerin satıldığı mekânlardan yapmaktadırlar. Ayrıca bölgede, Bra patentli sucuklar, salamlar, el yapımı çikolatalar, herhangi kimyasal ilâç kullanılmadan sebze ve meyve üretilmekte, bu ürünleri tanıtmak amacıyla yılın belirli dönemlerinde gıda festivali düzenlenmektedir. Bu festivali görmek için gelen turistler bölgenin ekonomisine hareket katmaktadırlar (Özgenç, 2012: 122).

Yerel kalkınmanın kim için gerçekleştiği içeriğin belirlenmesi açısından önemlidir. Çünkü bu durum kalkınmadan kimin faydalandığını belirtir ve bu sorunun cevabı çıkış noktası açısından eşit olmayan kalkınmayla yakından ilgilidir. Kadınların, farklı etnik grupların yerel kalkınmada dikkate alınması için ayrımcılığı ele alan, olumlu rol modelleri teşvik eden yaklaşımlar önerilmektedir (Pike, 2009: 1262). Bu bağlamda sakin şehir hareketi çerçevesinde gerçekleştirilecek olan projelerin tüm halkı kapsayacak ve gerek maddi gerek manevi fayda sağlayacak projeler olması eşitlikçi bir çerçeve sunmaktadır. Örneğin, Fidan ve Nam (2012) Türkiye'de kapalı bir toplum olan Taraklı'da gerçekleştirmiş oldukları çalışma sonucunda, bölgede sakin şehir hareketine katılımın kadınlar için bir değişim getirdiğini belirtmişlerdir. Sungur (2013) sakin şehirlerde özellikle yerel girişimlere yapılan vurgunun kadınların bu sürece yapacakları katkının önemini bir kat daha artırdığını belirtmektedir. Sakin şehir hareketinin Türkiye'de yerel kalkınma modeli olarak sunulmasında Tunç Soyer'in aşağıdaki ifadeleri önemli bir başlangıç olmuştur:

“Sakin şehir kriterleri yerine getirildiğinde, ortaya bir yerel kalkınma modeli çıkıyor. “Sakin Şehir”, sadece Seferihisar için önemli değil, aynı zamanda yerel bir kalkınma modelidir. Yerli üretimin korunması, küçük işletmeler ile köy ürünleri kullanımını öngören koşullar var” (Radikal, 2010).

Sonuç olarak, sakin şehir hareketi, yerel halkın omuzlarına binen ya da yerel halkı omuzlarında taşıyan bir model olmaktan ziyade yerel halkla el ele ve birlikte yürüyen bir yerel kalkınma modeli olarak değerlendirilebilir.

## 2. 1. 4. Sakin Şehir Hareketi ve Turizm

Günümüzde ülkeler kalkınma hamlelerini gerçekleştirebilmek için yerel unsurlarını en verimli şekilde değerlendirme çabası içerisine girmişler, korumadan büyümek yerine koruyarak kalkınma anlayışıyla küreselleşmenin ve turizmin faydalarını azami düzeye çıkararak, zararlarını asgari düzeyde tutan uygulamalara yer vermeye başlamışlardır. Birçok ülke uluslararası turizm pazarında tek bir ülke olarak yer almak yerine, ülke içinde var olan farklı turizm bölgeleriyle turizmden pay almak için uluslararası turizm hareketlerinde ülke odaklı tanıtımları terk etmeye, nokta odaklı tanıtımlar yapmaya başlamışlardır. Bu gelişmeler turizm uygulamalarında hem yerel kalkınmayı destekleyen hem de sürdürülebilirliğe katkı sağlayan konulara önem verilmesini gündeme getirmiş, Türkiye’de son kalkınma planlarında bu durum yer almıştır.

Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanmış olan Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)’nında; turizm sektörünün bölgesel kalkınmada önde gelen sektörlerden olması amaçlanmış, sürdürülebilirlik kapsamında nitelikten ödün vermeden, çevresel ve kültürel değerlerin koruma kullanma dengesine özen gösterilerek büyümenin gerçekleştirilmesi gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Çünkü geçmiş deneyimler birçok yörenin turizm bölgesi olmasıyla birlikte, onlara bu özelliği kazandıran sahip oldukları güzellikleri ve yöresel uğraşları (Alanya’nın muz bahçeleri, Ege’nin zeytin bahçeleri, Kapadokya’nın bağları vb.), plansız gelişen turizm uğruna yok ettiğini göstermiştir. Oysa doğru plan ve politikalarla turizm sayesinde sahip oldukları değerleri paylaşıp, kendilerini bozmadan ve bozulmalarına izin vermeden refah seviyelerini arttırarak yerel kalkınmayı sağlayabilen, turizm markası olmayı başarmış bölgeler de (İtalya’da Toscana, Fransa’da Provence, Avusturya’da Wachau) bulunmaktadır (Arıkan ve Ünsever, 2014:10). Bu bağlamda sakin şehir hareketi turizm uğruna bu değerlerin kaybedilmesine değil aksine yaşatılmasına önem veren bir harekettir.

Yurtseven vd., (2010: 48-49), sakin şehir hareketinin yerel kültürlerin ekonomik yönden desteklenerek korunmasını sağlayan bir yöntem olduğunu, yerel işletmelerin desteklenmesi, adil ticaret, yerel ticaret ve çiftçi marketleri gibi oluşumların ön plana alındığını belirtmişlerdir. Bu konuda turizm işletmelerinin bölge esnafının turizmden fayda sağlaması için değişik uygulamalar gerçekleştirdikleri görülmektedir. Örneğin, Seferihisar’da yer alan Club Teos Tatil Köyü’nde haftada üç gün (cumartesi, pazartesi ve perşembe) akşam yemeği hizmeti verilmemektedir.

Böylece turistlerin hem yöreyi tanımalarına hem alışveriş yapmalarına hem de yöresel lezzetleri tatmalarına olanak sağlanmaktadır (Karabulut, 2017). Bu tür uygulamalar turizmin olumsuz etkilerini bertaraf etmede önemli olan uygulamalar olarak değerlendirilebilir.

Günümüzde, hava ve gürültü kirliliği, betonlaşma, biyolojik çeşitliliğin azalması, kültür ve yaşam tarzı yozlaşmaları, yerel kimliğin korunamaması gibi tehlikeler insanları yeni, denenmemiş, çevre ve kültür dostu turistik uygulamalara yönlendirmekte ve bu anlamda motive etmektedir (Arıkan ve Ünsever, 2012: 188). Dünya Turizm Örgütü, turistlerin ilgi ve beklentilerinde değişiklikler görüldüğünü, turistlerin günümüzde ilgi alanlarına göre seyahatlerini planladıklarını belirtmektedir. Bu turistler için gittikleri yerlerin tarihi özellikleri, doğal güzellikleri, yerel kültürü önemli seçim unsurları arasında yer almaktadır (Çıtak, 2016). Bu bağlamda yavaşlığın az bilinen bölgelerde turizmde rekabet avantajı oluşturabileceği, turistler için bölgenin cazibesini artıracığı ileri sürülmektedir. Dolayısıyla sakin şehirler bu yeni turist tipleri için önemli cazibe merkezleri olmakta, sakin şehirlerin turizmle ilişkisi doğal olarak başlamaktadır. Günümüzde turizm alanında bu yöndeki yeni eğilimler “Slow (Sakin / Yavaş) Turizm” ismiyle adlandırılmaktadır (Matos, 2002’den aktaran: Arıkan ve Ünsever, 2012:188). Sakin/Yavaş turizm, belirli bir bölgede gerçekleştirilecek olan turistik faaliyetlerden elde edilecek yüksek seviyede zindelik ve sağlıklı beslenme, hareket, kültürel ve manevi yenilenmeyi içermektedir (Mueller ve Kaufmann, 2001). Sezgin ve Ünüvar (2011:124) kavramı, belirli bir doğa, manzara, kültür, gastronomi, tarih ve geleneklerin tadını çıkarmak için her bireyin hakkını korumayı amaçlayan, sorumlu ve yenilikçi turizm tanıtımı için yapılan çabalar şeklinde tanımlamaktadırlar.

Andarabi vd., (2014: 69) sakin şehir hareketinin kuruluş amaçlarında her ne kadar misafirperverlik kavramına vurgu olsa da, doğrudan turistik bir ürün olarak tasarlanmadığını, turizmi etkilemek amacıyla başlatılmadığını ancak harekete katılan şehirlerde sürdürülebilirlik politikalarının hem kalkınma hem de turizm olayını kapsadığını belirtmektedirler. Yazarlara göre bu hareket iki şekilde turizmi etkilemektedir. Birincisi; şehrin yerel kalkınmasında yalnızca büyüme yerine yerel kimliğin ve kültürün korunarak kalitenin artırılması ve bu doğrultuda bir turizm ürünü geliştirilmesidir. İkincisi, sakin şehir markasının bir kalite işareti olarak kabul edilmesi bir taraftan yerel halkın şehriyle gurur duymasına yardımcı olmakta diğer taraftan turistler açısından bölgenin imajını yükseltmektedir. Örneğin, Avustralya’nın liman

şehri Goolwa'nın, sakin şehir olduktan sonra turist akımına uğradığı, tarihi binalardaki sanat galerilerinin, kafelerin ve küçük pansiyonların ziyaretçilere hizmet verdiği görülmektedir (Sırım, 2012: 129).

Archer (1978), yerel turizmin uluslararası turizme göre daha iyi bir gelir kaynağı olabileceğini çünkü yerel kaynaklara daha bağlı olduğunu gözlemlemiştir (aktaran: Dinçer vd., 2015). Bu ilkeler ve gözlemler dikkate alındığında uluslararası bir ağ olan sakin şehir hareketinin küçük ölçekli ve koruyarak kalkınmayı sağlayan, turizm açısından rekabet gücünü artırarak sürdürülebilirliğe destek veren önemli bir uygulama olduğu söylenebilir.

Alanyazın incelendiğinde sakin şehir hareketinin sürdürülebilir turizm, yerel turizm yönetimi, alternatif turizm, turizm pazarlaması, eko turizm, gastronomi turizmi ve yavaş turizm gibi konularla ilişkilendirildiği görülmektedir (Tablo 5). Örneğin, Kozak ve Bahçe (2012), sakin şehirleri; “insan ilişkileri” ve “sosyal alanlara” dayalı bir kalkınma modeli ve şehirlerin dokusunun, bölge halkının ve yaşam tarzının standartlaştırılmasını engelleyen, yerel özellikleri korumayı amaçlayan bir alternatif turizm çeşidi olarak tanımlamışlardır. Andarabi vd., (2014: 73) sakin şehir hareketini sürdürülebilir turizm modeli olarak değerlendirilmektedirler. Tablo 5’de yer alan çalışmalardan da anlaşılacağı gibi, özellikle Türkiye’de, sakin şehirlerde yaşayan yerel halkın turizm desteğini belirlemeye yönelik araştırma sayısı az olmakla birlikte araştırmaların ağırlıklı olarak Seferihisar’da (ilk sakin şehir olması nedeniyle) gerçekleştirildiği söylenebilir.

**Tablo 5: Sakin Şehirler ve Turizm ile İlgili Araştırmalardan Örnekler**

Yıl	Yazar	Başlık	Amaç – Yöntem - Bulgu
2011	Nilsson, J. H., Svård A., Widarsson Å. ve Wirell T.	Cittalow eco-gastronomic heritage as a tool for destination development	Araştırmada sakin şehir hareketi, bir bölgenin gelişimini sağlayan eko-gastronomik miras olarak ele alınmıştır. Hareketinin yerel düzeyde, sürdürülebilirliği sağladığı ve bu harekete üye şehirlerin Slowfood ile beraber gastronomi turizmini geliştirerek, şehirlerin ekonomik sürdürülebilirliğini sağlayanbileceği belirtilmiştir. Bu kapsamda, çalışmada İtalya'daki Bra, Abbiategrosso ve Levanto sakin şehirleri incelenmiştir. Görüşme ve gözlem yönteminin kullanıldığı çalışmada, kamu kuruluşlarında yer alan kişilerle görüşülmüştür. Bulgular iki ana bölümde bildirilmiştir. Birinci bölümde turizmle ilgili yerel kaynakların ve ağların geliştirilmesi ve bunlarla ilgili endişelere yer verilirken, ikinci bölümde, geniş bir perspektiften turizm pazarlaması ile ilgili konulara yer verilmiştir.
2012	Andarabi, F. F.	Cittaslow markasına sahip şehirlerde yerel halkın turizme yaklaşımı üzerine bir analiz: Seferihisar örneği	Sakin şehir ağına katılan şehirlerde yerel halkın turizme yaklaşımını belirlemeyi amaçlayan bu araştırmada veri toplama aracı olarak anket formu geliştirilmiş, bu anket formu Seferihisar ilçesinde 446 kişilik örneklem üzerinde uygulanmıştır. Araştırma sonucuna göre, sakin şehirde yaşayan yerel halkın turizme yaklaşımlarının genellikle yüksek düzeyde olumlu bulunduğu belirtilmiştir.
2013	Çakıcı, C., Yenipınar, U. ve Benli, S.	Seferihisar halkının yavaş (sakin) şehir hareketi uygulamalarına ilişkin tutumları ve algıları ile yaşam doyumları üzerine bir araştırma	Seferihisar'da gerçekleştirilen araştırmada, halkın sakin şehir uygulamalarının etkilerini ne şekilde algıladığı, bu hareketi ne derece destekledikleri ve yaşam doyumlarının hangi düzeyde olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Sonuçta yerel halkın sakin şehir uygulamalarının etkilerini; doğal çevre, refah seviyesi, kültürel ve ekonomik etkiler olmak üzere dört boyutta algıladığı belirtilmiştir. Halkın sakin şehir uygulamalarını önemli ölçüde desteklediği ve yaşamlarından kısmen memnun oldukları; uygulamaların sağladığı refah anlayışının da halkın yaşam doyumunu olumlu etkilediği sonucuna varılmıştır.
2013	Coşar, Y.	Yavaş şehir (cittaslow) olgusunun turist davranışları ve yerel halkın kentsel yaşam kalitesi algısına etkileri	Çalışmada sakin şehir olgusunun, turistler için tatil seçiminde ne ölçüde bir motivasyon kaynağı olduğu; tatil deneyimini nasıl etkilediği; yerel halkın kentsel yaşam kalitesi üzerindeki etkisi araştırılmış, sakin şehir akımının bir turizm destinasyonu olarak o şehir üzerindeki gözlemlenen olası etkileri incelenmiştir. Sakin şehir uygulamasının, ihtiyaçların ortaya çıkması ya da farkına varılması, bilgi toplanması, farklı seçenekler arasından birisi üzerinde tercih eğilimi, deneyim ve deneyim sonrası aşamada ortaya çıkardığı sonuçlara yer verilmiştir.



**Tablo 5: (devam): Sakin Şehirler ve Turizm ile İlgili Araştırmalardan Örnekler**

Yıl	Yazar	Başlık	Amaç – Yöntem - Bulgu
2013	Çerçi, A.	Destinasyon markalama ve yavaş şehir Seferihisar'ın destinasyon marka imajı	Araştırmada Seferihisar ilçesinin destinasyon marka imajı bileşenlerini belirlemek, destinasyonu yeniden ziyaret etme ve destinasyonu başkalarına tavsiye etme niyeti olarak belirlenen ziyaretçi davranışları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Seferihisar'ın destinasyon marka imajına ilişkin veriler alanyazından faydalanılarak hazırlanmış olan bir anket formu aracılığıyla toplanmış ve analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre bilişsel imajın, duygusal imaja göre marka imajını (bütüncül imaj) daha büyük oranda etkilediği ve marka imajının yeniden ziyaret etme niyetine göre tavsiye etme niyeti üzerinde daha belirleyici etkisi olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.
2013	Yıldırım, A. ve Karahmet, A.	Yavaş şehir hareketinin kent imajına katkısı: Ordu Perşembe örneğinin yerel basın üzerinden analizi	Sakin şehir hareketinin kent imajına katkısının araştırıldığı bu çalışmada, Perşembe ilçesinin sakin şehir olma süreci, yerel gazeteler üzerinden incelenmiştir. Sürdürülebilirlik ilkesine dayanan eko-turizm kavramına yer verilerek, eko-turizme dair temel karakteristiklerin sakin şehir hareketi ile de desteklenmesi sonucu sakin şehir hareketinin eko-turizmle paralellik gösterdiği ortaya konulmuştur. Türkiye'deki şehirlerin kendi markalarını oluşturabilecekleri öz değerlere sahip oldukları ve marka şehir olma yolunda atılacak ilk adımın potansiyelleri fark etmek ve ortaya çıkartmak olduğu savunulmuştur.
2014	Doğan, M., Aksu, M., Çelik, Ö. ve Kaymak, H.	Cittaslow Markasının Turizme Etkisi: Seferihisar'daki Konaklama İşletmeleri Yöneticileri Üzerine Bir Araştırma	Araştırmada, sakin şehir markasının Seferihisar turizmi üzerindeki etkisi, konaklama işletmeleri üzerinden incelenmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden görüşme yöntemi kullanılan araştırmada, Seferihisar'daki 41 konaklama işletmesi ile görüşülmüştür. Birincil kaynaklardan elde edilen bu verilere göre, sakin şehir markasının Seferihisar turizmi üzerinde, olumlu (tanıtım ve müşteri sayısındaki artış), olumsuz (imar ve yapılaşmanın artışı) etkileri olduğu belirtilmiştir.
2014	Andarabi, F., Altunöz, Ö. ve Hassan, A.	Cittaslow şehirlerde yerel halkın turizme yaklaşımı: Seferihisar örneği	Sakin şehir markasına sahip şehirlerde yerel halkın turizmin etkilerine yönelik görüşlerini ve kaygı düzeyini incelemek amacıyla gerçekleştirilen bu araştırma, Seferihisar'da 446 kişi ile anket uygulaması yapılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda; Seferihisar halkının sakin şehir markasına sahip olmaktan memnuniyet yaşadığı, turizm faaliyetlerinden memnun olduğu ve bununla birlikte turizmin sebep olabileceği olumsuz etkilere ilişkin kaygı düzeylerinin oldukça düşük olduğu görülmüştür.

**Tablo 5: (devam): Sakin Şehirler ve Turizm ile İlgili Araştırmalardan Örnekler**

Yıl	Yazar	Başlık	Amaç – Yöntem - Bulgu
2014	Sünnetçioğlu, S., Korkmaz, H. ve Özkök, F.	Yerel halkın sürdürülebilir yerel kalkınma açısından sakin şehir değerlendirmesi	Seferihisar’da yaşayan halkın Sakin şehir yaşamını sürdürülebilir kalkınma açısından değerlendirmeleri ile yerel halkın sürece ne kadar katıldığı ve nasıl fayda sağladığını araştırmak amacıyla gerçekleştirilen çalışmada veriler yarı yapılandırılmış mülakat formu ile yapılan derinlemesine görüşmeler ve alanda yapılan gözlemler aracılığıyla toplanmıştır. Veri analizinde betimleyici analiz kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, yörede sürdürülebilir kalkınma açısından ekonomik etkinliklerin yerinde olduğu, fakat hızlı gelişimin çevresel ve sosyal yönden getirdiği bazı sıkıntıların yaşandığı rapor edilmiştir.
2014	Karadeniz, C. B.	Sürdürülebilir turizm bağlamında sakin şehir Perşembe	Kavramsal olarak hazırlanan bu çalışmada sakin şehir hareketi bir yerel kalkınma modeli olarak ele alınmış ve Perşembe’nin turizm potansiyeli üzerine değerlendirmeler yapılmıştır.
2014	Ekinci, M.B.	The Cittaslow philosophy in the context of sustainable tourism development; The case of Turkey	Sakin şehir hareketinin ortaya çıkışını sürdürülebilir turizm planlaması felsefesine dayandıran ve bu hareketi Türkiye perspektifinde ele alan bu çalışmada (Seferihisar ve Vize) Grup A, üyelik potansiyeline sahip kentler (Uzungöl, Hasankeyf, Safranbolu, Ürgüp, İznik) Grup B ve doğal, kültürel ve tarihi değerleri oldukça fazla olmasına rağmen nüfusu 50 000’in üzerinde olan bazı kentler (Tatvan, Midyat, Alanya, Fethiye) Grup C olarak sınıflandırılmış, koruyucu ve yerli (otokton) üretim, farkındalık, misafirperverlik, ve kentsel yaşam kalitesine yönelik teknoloji ve tesisler olarak dört başlıkta karşılaştırmalı analiz edilmiştir. Kentlerin üyeliklerini kazanabilmeleri için sağlamaları gereken kriterlere değinilerek, üye kentlerin temel gereksinimleri sağladığı ve sürdürülebilir turizm kapasitesine sahip oldukları sonucuna varılmıştır.
2014	Korkmaz, H., Mercan, O. ve Atay, L.	The role of Cittaslow in destination branding: The case of Seferihisar	Turizmi yerel kalkınmanın bir aracı olarak ele alan, rekabet ortamında ürün farklılaştırmanın ve markalaşmanın önemine değinen bu çalışmada, Seferihisar’da gerçekleşen değişiklikler incelenmiştir.
2015	Aslan, E. ve Güneş, G.	Sakin Şehirler için sürdürülebilir turizmin önemi: Sakarya-Taraklı örneği	Sakin şehir Taraklı örneğinde sürdürülebilir turizmin ekonomik ve kültürel boyutunu ve önemini vurgulayan bu çalışmada nitel ve nicel araştırma yöntemi birlikte kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; Taraklı’da; tarihi ve kültürel yapının bozulmasını önleyici tedbirlerin alınmasına ve ekonomik yapının güçlendirilmesine yönelik projelerin geliştirilmesine ihtiyaç bulunduğu ortaya çıkmıştır.

**Tablo 5: (devam): Sakin Şehirler ve Turizm ile İlgili Araştırmalardan Örnekler**

Yıl	Yazar	Başlık	Amaç – Yöntem - Bulgu
2015	Prezenza, A., Abbate, T. ve Micera, R.	The cittaslow movement: opportunities And challenges for the governance of tourism destinations	Araştırmada “yavaşlık” perspektifi ve yerel sürdürülebilir kalkınma kavramı açıklanmış, sakin şehir kavramının turizm destinasyonlarının yönetimine katkıları analiz edilmiştir. Nitel analiz ile gerçekleştirilen bu çalışmada, Cittaslow tarafından tanımlanan uygulamalar arasındaki bağlantılar kadar sertifikalı destinasyonlar için var olan fırsat ve zorluklara odaklanmıştır.
2015	Güneş, G., Arısoy, E. ve Aslan, E.	Cittaslow ağına dâhil kentler ve sürdürülebilir turizm kriterlerine yönelik bir analiz	Sakin şehir kriterlerinin ele alındığı bu araştırmada sürdürülebilirlik yaklaşımının önemi vurgulanmış, sakin şehir ağı üyelik kriterleri ile sürdürülebilir turizm ilkelerinin benzeyen ve farklılaşan yönlerinin analizi yapılmış, sakin şehir ağına dahil olan kentlerde sürdürülebilir gelişmenin önemine yönelik öneriler ortaya konmuştur.
2015	Sarıbaş, Ö., Kömürcü, S. ve Güler, M.E.	Yavaş şehirlerde yaşayan gençlerin çevre ve sürdürülebilir Kalkınma algıları: Seferihisar örneği	Yavaş şehir olarak değerlendirilen Seferihisar ilçesinde yavaş an gençlerin çevre ve sürdürülebilir kalkınma algıları incelenmiş, veriler ise bölgede yavaş an gençlere uygulanan anketlerden elde edilmiştir. Çalışmada 15 -24 yaş aralığındaki gençlerin eğitimlerini sürdürdükleri kurumlarda bu kavramlara ilişkin bir eğitim almadıkları, çalışma sorularında yer alan birçok kavrama uzak oldukları gözlenmiştir.
2016	Çıtak, Ş. Ö.	Sakin Şehirler Hızlı Turistler	Araştırmada, özellikle çevresel ve kültürel değerlerin korunması bu unsurların nasıl turist çekebileceğini ve yavaşlık unsurunun kitle turizminden uzaklaşarak sürdürülebilir turizm kavramına nasıl yaklaşacağı önerilerle tartışılmıştır. Bu bağlamda 9 sakin şehre ziyaretler yapılmış ve oradaki kişilerle görüşülmüştür. Araştırmanın yöntemi katılımlı gözlem ve derinlemesine görüşmedir. Bu araştırmayla sakin şehirlerdeki hızlı turizmin cittaslow markasıyla ilgisi ve sonuçları ortaya konulmuştur.

Sakin şehir hareketinin temel hedefleri; geleneksel değerlerin korunması ve yaşatılması, birbirine benzeyen şehirler yerine kendine özgü özellikleri öne çıkaran ve koruyan şehirlerin desteklenmesi, uluslararası şirketlerin yer aldığı işletmeler yerine yerel işletmelerin varlığının sağlanması, çevreyle barışık, sürdürülebilir şehirlerin oluşturulması şeklinde sıralanabilir (Ergüven, 2011: 204). Bu temel hedefler değerlendirildiğinde hem 10. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018) hem de Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2007 yılında yayınlanan, önemli turizm politikası belgesi olan “*Türkiye Turizm Stratejisi 2023*” ile uyumlu olduğu söylenebilir. Bu belgenin yönetici özetinde, Türkiye’nin alternatif turizm türleri açısından eşsiz olanaklara sahip bulunduğuna dikkat çekilmekte, ancak bu potansiyelin rasyonel anlamda kullanılmadığına vurgu yapılmaktadır. Bu nedenle ülkenin doğal, kültürel, tarihi ve coğrafi değerlerini koruma-kullanma dengesi içinde, turizm alternatiflerini geliştirerek turizmden alınacak payın artırılması hedeflenmektedir (Türkiye Turizm Stratejisi 2023, 2007:1). Bu bağlamda koruyarak kullanma felsefesine dayalı sakin şehir hareketi, ülkedeki potansiyelin rasyonel kullanılması açısından alternatif bir turizm şekli olabilir. Bu şehirlerin sayısının artırılması konusunda Turizm ve Kültür Bakanlığı da destek vermekte ve “Sakin Şehir” statüsü kazanan yerleşim merkezlerine tanıtım garantisi vererek huzur isteyenlerin ilgisinin bu şehirlere kaydırılmasını hedeflemektedir.

### **2. 1. 5. Türkiye’de Sakin Şehir Hareketi**

Sakin şehir hareketi Türkiye’de 2009 yılında başlamış ve hızla yayılmıştır. İlk sakin şehir hareketine katılan yer İzmir’in Seferihisar ilçesidir. Seferihisar belediye başkanı Tunç Soyer’in girişimleri ile 2008 yılında Seferihisarlılar “Sakin Şehir” kavramından haberdar olmuşlardır. Öncelikle Strateji Geliştirme Müdürlüğü kurulmuş, daha sonra yerel halka sakin şehir kavramı anlatılmıştır. Birliğe yapılan başvuru altı ay sonra olumlu olarak cevaplanmış (% 50 uygunluk sınırı varken Seferihisar % 70’e ulaşmıştır) ve Seferihisar 2009 yılı Kasım ayında sakin şehir ünvanını kazanmıştır. Türkiye *Cittaslow* birliğine üye olan 19. ülke, Seferihisar ise 129. şehir olmuştur. Türkiye’de bir ilki gerçekleştirmesinden dolayı Seferihisar belediye başkanlığına 2011 yılında sakin şehir adaylarını seçme hakkı verilmiş (Kozak vd., 2013: 12), başkanlık *Cittaslow* Türkiye Koordinatörlüğü görevini

üstlenmiştir. Sakin Şehirler ağına katılmak isteyen diğer belediyeler, Seferihisar'ı referans göstererek bu uluslararası birliğe katılmışlardır (Bilgi, 2013: 51).

Bu hareketin Türkiye'de yaygınlaşması için yapılan çalışmalar sonucunda 2010 yılında Sakarya'nın Taraklı, Çanakkale'nin Gökçeada, Aydın'ın Yenipazar ve Muğla'nın Akyaka beldeleri, sakin şehir olmak için çalışmalara başlamıştır. 24 Haziran 2011 tarihinde Türkiye'deki sakin şehir sayısı beşe çıkmış, böylece Türkiye'de *Sakin Şehir Ulusal Ağı* kurulmuştur. Seferihisar bu gelişmenin ardından Sakin Şehirler İcra Kurulu'na 16. üye olarak girmiştir<sup>5</sup> (Sırım, 2012: 126). Sakin şehir hareketi Türkiye'deki pek çok küçük yerleşim birimi için potansiyel bir yerel kalkınma, imaj ve turizmi geliştirme modeli olarak ilgi çekmeye başlamış ve üye sayısı artmıştır. 2012 yılında Perşembe (Ordu), Vize (Kırklareli) ve Yalvaç (Isparta) bu harekete katılarak sakin şehir ünvanı almışlardır. 2013 yılında Halfeti (Şanlıurfa), 2016 yılında Şavşat (Artvin) ve Uzundere (Erzurum) ilçelerinin de Birliğe katılması ile Türkiye'deki sakin şehir sayısı 11 olmuştur (Cittaslow Türkiye, 2017b). Adaylık süreci devam eden ve aday olmayı düşünen, bu yönde başvurularını yapan ya da başvurmak için hazırlanan şehirler de bulunmaktadır. Türkiye'deki sakin şehirlerin buldukları bölge ve iller ile sakin şehir ünvanı alma yılları Tablo 6'da gösterilmiştir.

**Tablo 6:** Türkiye'de Sakin Şehirler

	Sakin Şehir	Bölge	Bağlı Olduğu İl	Yıl
1	Seferihisar	Ege	İzmir	2009
2	Akyaka	Ege	Muğla (Ula)	2011
3	Gökçeada	Marmara	Çanakkale	2011
4	Taraklı	Marmara	Sakarya	2011
5	Yenipazar	Ege	Aydın	2011
6	Yalvaç	Akdeniz	Isparta	2011
7	Perşembe	Karadeniz	Ordu	2012
8	Vize	Marmara	Kırklareli	2012
9	Halfeti	Güneydoğu Anadolu	Şanlıurfa	2013
10	Uzundere	Doğu Anadolu	Erzurum	2016
11	Şavşat	Karadeniz	Artvin	2016

<sup>5</sup> Türkiye'nin dışında İtalya, Portekiz, Avustralya, ABD, Polonya, Belçika ve Avusturya'dan ulusal ağını kurmuş belediye başkanlarının yer aldığı İcra Kurulu, örgütlenme modelinde Sakin şehirler'in geleceğine yön verme bakımından en önemli organ olma konumundadır (Sabah, 2011).

## 2. 2. YEREL HALKIN TURİZM DESTEĞİ

Bir bölgede turizmin geliştirilebilmesi için birçok bileşenin (turizm altyapısı, çekicilikler, kentsel altyapı vb.) birbirini desteklemesi gerekmektedir (Alaeddinoğlu, 2008: 6). Bu bileşenlerden biri de, yerel halkın turizmi nasıl algıladığı ve neler beklediği, turizmin gelişimini destekleyip desteklemediğidir. Kalkınmanın temel dayanağının bu işe ve yönetime heyecanla, titizlikle inanan ve riayet eden vatandaşlar (Giritli, 1962: 13) olduğu ve turizmin sürdürülebilirliğinin öncelikle yerel düzeyde olması gerektiği dikkate alındığında, turizm uygulamalarında yerel halkın aktif desteğinin alınması gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Davis vd., 1988; Jurowski vd., 1997; Swarbrooke, 1999). Çünkü yerel halk enerji ve kaynaklarını birleştirerek, bir bölgenin sosyal ve ekonomik kalkınma düzeyinin yükseltilmesinde belirleyici olabilmektedir (Çarkçı, 2008: 59). Bu nedenle yerel halkın turizmi desteklemesini sağlamak için onların yaşadıkları bölgedeki turizme karşı algı ve tutumlarının neler olduğu ve bu tutumları etkileyen faktörlerin belirlenmesi konusu turizm alan yazınında süregelen araştırmaların bir öznesi olmuştur. Günümüzde de bu konu önemli olma özelliğini sürdürmektedir.

Ulusal ve uluslararası alanyazında yerel halkın turizme yönelik algı ve tutumları konusunda birçok çalışma bulunmakla birlikte (Abas ve Hanafiah, 2014; Akova, 2006; Akman, 2007; Allen vd., 1988; Ap ve Crompton 1993; Andereck ve Vogt, 2000; Andereck vd., 2005; Andriotis, 2004; Boğan ve Sarıışık, 2016; Çalışkan ve Tütüncü, 2008; Çelikkanat ve Güçer, 2014; Gümüş ve Özüpekçe, 2009; Haralambopoulos ve Pizam, 1996; Harill, 2004; Harrill ve Potts, 2003; Inbakaran ve Jackson, 2005; Jurowski ve Gürsoy 2004; Karaman ve Avcıkurt, 2011; Kayat 2002; Lankford ve Howard, 1994; Liu ve Var, 1986; Mansuroğlu, 2006; McGehee ve Andereck, 2004; Özdemir ve Kervankıran, 2011; Özel, 2014; Rasoolimanesh vd., 2015; Sharma ve Dyer, 2009 Sirakaya vd., 2002; Yıldız, 2014) özellikle ulusal alanyazında sakin şehirlerde yerel halkın turizm desteği konusunda çok az şey bilinmektedir.

Bilindiği gibi daha önceden turistik olma özelliği taşımayan pek çok şehir, sakin şehir hareketine dâhil olduktan sonra, turizm açısından cazibe unsurları içermekte ve bu nedenle çekim noktası olmaktadır (Sezgin ve Ünüvar, 2011: 134). Bu aşama da önemli olan yerel halkın turizm endüstrisinin bölgede gelişmesini isteyip istemediğidir. Dolayısıyla Türkiye’de sayıları hızla artan bu şehirlerde yerel halkın

turizme yönelik algı ve tutumlarının öğrenilmesi hem doğru turizm politikalarının uygulanması hem de yerel halkın bu konuda desteğinin alınması için önemli görülmektedir. Diğer taraftan birçok araştırmacı (Akova, 2006; Allen vd., 1988; Davis vd., 1988; Doxey, 1975; Knopp, 1980; Long ve Richardson, 1989) yerel halkın turizme dair algı ve tutumlarının sürekli çalışılması gereken bir konu olduğunda hemfikirdir. Teye vd., (2002) turizmin gelişim kararlarını yönlendirmesi açısından gelişmekte olan ülkelerde bu alanda daha çok çalışma yürütülmesinin önemini vurgularlar. Bu araştırmanın çıkış noktası sakin şehirlerde yerel kalkınmanın ve turizmin başarısında önemli rolleri olan yerel halkın, turizm desteğinin belirlenmesi olmuştur. Dolayısıyla araştırmanın bu kısmında öncelikle yerel halkın turizmdeki önemi üzerinde durulmuş, turizmin yerel halk üzerindeki etkilerini açıklamaya yönelik kuram ve modellere yer verilmiş daha sonra da yerel halkın turizme verdiği desteği etkileyen faktörler açıklanmıştır.

## **2. 2. 1. Turizmin Gelişiminde Yerel Halkın Önemi**

Sürdürülebilir kalkınma, sakin şehir hareketi ve turizm kavramlarının öznesine ve nesnesine baktığımızda, karşımıza insan faktörü çıkmaktadır. İnsanın bu gelişmelerin merkezinde yer alması onu özne konumuna getirmektedir. İnsanların doğal olarak; istekleri ve amaçları, planları ve planlarını gerçekleştirmek için seçtiği yollarla birey olmaları onları bu durumun nesnesi konumuna getirmektedir (Darıcı, 2015: 642).

Yerel halk, turistlere taşımacılığı, konaklamayı, yiyecek ve içeceği, çevre gezilerini, diğer eğlence aktivitelerini sağlayarak turizmden ilk fayda sağlayanlar olmakla birlikte turistlerin bölgedeki maliyetlerine de katlanan bireylerdir (Gürsoy ve Rutherford, 2004; Jurowski vd., 1997; Korkmaz, 1990: 397; Özdemir ve Kervankıran, 2011). Hall (1994), gelişmekte olan ülkelerde kitle turizmi sonucu ortaya çıkan olumsuz sonuçların temelinde geleneksel turizm planlaması yaklaşımlarının olduğunu belirtmektedir. Bu yaklaşımlarda başarı ve etkinlik, turizmin ilgili merkeze ve toplumlara getirdiği net faydaya göre değil, o merkeze gelen turist sayılarına göre değerlendirilmekte, bir turizm merkezine ne kadar turist çekilebildiği ve bu turistlerin nelere gereksinim duyduğu üzerinde durulmaktadır. Büyüme odaklı bu yaklaşımlar bütüncül bir bakış açısıyla oluşturulamamakta ve uygulanmamaktadır (Gunn ve Var, 2002). Örneğin, Türkiye’de Muğla Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği, turizm

sektörünün lokomotifi olan şehre 3-5 milyon turist gelmesinin önemli olmadığını belirtmişlerdir. Çünkü 2010 yılında bölgeye gelen turist sayısının artmasına karşın aynı yıl içerisinde il genelinde 1.889 işletmenin kapandığını, 1.700 işletmede de iş değişikliğine gidildiğini ifade etmişlerdir (Pekin, 2011: 21). Bu durum bölgeye gelen turist sayısının arttığını ancak yerel halkın turizmin faydalarından çok da yararlanamadığının göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Alanyazında turizm ile ilgili kararların, turizm merkezinin ve yerel toplumların sosyo-ekonomik koşulları dikkate alınmayarak verildiği, genellikle güncel turizm eğilimlerinin, sivil toplum kuruluşlarının tutumunun, hükümet ya da yerel yönetimler tarafından alınan kararların etkisiyle şekillendiği belirtilmektedir (Hall, 1994; King vd., 2000; Mitchell ve Reid, 2001; Sofield, 2003). Kararları alan ve büyümeyi yönlendiren olmamalarına karşın yerel halk, bu kararların olumsuz etkilerini en kuvvetli hisseden taraf olmaktadır (Sofield, 2003; Liu ve Wall 2004). Başka bir ifadeyle, yerel halk turizmin “öznesi” olmaktan uzaktadır (Mitchell ve Reid, 2001). Diğer taraftan turistlerin bir bölge için önemli gelir kaynağı olduğu bilinmektedir. Söz konusu gelire nasıl ulaşıldığı, bu gelirden faydalanan kişi sayısı, elde edilen gelirin daha sonra nasıl harcandığı ve tekrar yatırıma nasıl döndürüldüğü gibi konular çeşitlilik arz etmektedir. Örneğin, şirketlerin mülkiyetinde olan ve kendileri tarafından işletilen büyük ölçekli, herşey dâhil sisteminin uygulandığı tesislerin bir yerel topluluğa ekonomik etkisinin olmadığı ya da çok küçük miktarlarda olduğu bilinmektedir.

Urry (2009: 182), yerel bölgeler ile turizmin gelişmesi arasındaki ilişkide üç anahtar ögenin varlığına dikkat çeker. Bunlardan birincisi, yerel halk, ikincisi, turizm hizmeti sunan çeşitli özel sektör yatırımcılarıyla potansiyel yatırımcılar, üçüncüsü de, yerel yetkililerle ulusal düzeydeki çeşitli organların yerel/bölgesel temsilcilerinden oluşan yerel devlettir.

Karataş ve Karabağ, (2013:10), “*yerli ve yabancı turistlere kapılarını ardına kadar açan, onlara misafirperverliklerini her konuda gösteren yöre halkının turizme olumlu etkisi yadsınamaz*” görüşüyle turizm desteğinde yerel halkın önemine değinmişlerdir.

Turizm endüstrisinin yer aldığı bir bölgede yerel halkın soyutlanarak, aktif desteği alınmadan sadece turist çekmek amacıyla turizm işletmelerinin kaliteli hizmet



sunması veya merkezi ve yerel yönetimlerin turistlere birçok kolaylıklar sağlaması gibi müdahaleler kalkınmayı değil ancak büyümeyi sağlayabilir (Altanlar ve Enlil, 2016: 383). Birinci bölümde de tartışıldığı üzere bu durum uzun vadede turizm plan ve programlarının uygulanmasında başarısızlığa neden olabilir. Çünkü bir bölgede turizmin gelişimindeki başarı ya da başarısızlık, büyük ölçüde yerel halkın turizm konusundaki algılamalarına bağlıdır (Gürsoy vd., 2002; Sharpley, 2014). Murphy (1983), hazırlanan bölgesel turizm planlarına yerel halkın dahil edilmemesi ve bu konuda desteklerinin alınmaması durumunda söz konusu planları uygulamanın zor olacağını ve genel olarak bu şekilde uygulanan programların da uzun vadede başarısız olma ihtimalinin yüksek olduğunu belirtmektedir.

Jenkins (1997), turizmin başarısında yerel halkın önemini “*eğer yerleşimciler dost canlısı, misafirperver ve ziyaretçileri hoş karşılıyorsa, bir destinasyon uzun dönemde popüleritesini koruyabilir*” şeklinde açıklamaktadır. Bu bağlamda yerel halkın turizme verdiği destek, bölgedeki turizmin gelişiminde anahtar rol olmakta ve turizm gelişimini olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilmekte bu da yerel kalkınmanın yönünü değiştirebilmektedir.

Turizm sektöründen uzun dönemde fayda sağlanması 1970’lerdeki “uyarıcı platform” olarak adlandırılan ve katalizör görevi üstlenen turizme yeni bakış açısının geliştiği dönemden bu yana yerel halk ile iyi ilişkiler kurulmasına ve bunun devam ettirilmesine bağlanmaktadır. Yerel halkın turizmi neden desteklediğinin bilinmesi planlama sürecinde farklı bakış açılarına sahip çıkılması dolayısıyla da turizm plan ve programlarının başarısı için önemli görülürken, neden desteklemedikleri konusunda bilgi sahibi olmak karşılaşılabilecek problemlere çözüm alternatiflerini arttırılabilir (Akova, 2006; Williams ve Lawson, 2001: 270). Yerel halkın turizm desteği konusunda ne düşündüklerini öğrenmenin yolu ise turizmin yerel halk açısından etkileri ve halkın bu etkilere yönelik algı ve tutumlarının öğrenilmesi ile gerçekleşir (Andereck vd., 2005; Latkova ve Vogt, 2012; Ko, 2009; Wang ve Pfister, 2008).

Türkiye’de Dokuzuncu Kalkınma Planında halkın turizm gelişimindeki yeri konusuna sıkça değinilmiş, yerel halkın turizmin olumlu etkilerinden azami faydalanması, planların yerel halkla paylaşımı, şeffaflık, yerel halka turizm eğitiminin verilmesi gibi yerel halk ve turizm etkileşimine yönelik stratejilere yer verilmiştir (Devlet Planlama Teşkilatı, 2006).

## 2. 2. 2. Yerel Halkın Turizme Yönelik Algı ve Tutumlarını Açıklayan Model ve Kuramlar

Alanyazında 1970’li yılların sonu ve 1980’lerin başında turizmin faydalarının mı yoksa maliyetlerinin mi daha fazla olduğu konusunda araştırmaların başladığı, turizmin etkilerini ve yerel halkın turizme karşı tutumlarını inceleyen birçok modelin geliştirildiği görülmektedir. Bu bağlamda öncü modellerden biri Doxey (1975) tarafından geliştirilen *Tolerasyon Yaklaşımı (Irridex) Modeli*’dir. Bu model, yerel halkın o bölgede gerçekleşen turizm faaliyetlerine yönelik tutumunun bir dizi aşamadan (hoşnutluk, ilgisizlik, kızgınlık ve düşmanlık) geçerek değişebileceğini öne sürmektedir.

Modele göre birinci aşamada Plug’ın “allocentrics” diye adlandırıldığı gruptaki az sayıda turistler bölgeyi ziyaret etmektedir. Bu tür turistler gittikleri yerdeki insanların kültürünü paylaşmayı sevdiklerinden ve yerel halk onların bütün ihtiyaçlarını bizzat karşılayarak para kazandığından halk hoşnut olmakta ve turistlere karşı olumlu tutumlar sergilemektedir. Turizmin gelişmesiyle birlikte, turist sayısındaki artış doğal karşılanmaktadır. Ancak turistik işletmelerin sayısının artması ve yabancı yatırımcıların kontrolüne geçmesiyle, bölgenin gerçek sahipleri olan yerel halk daha çok hizmet eden tarafta yer almaktadır. Dolayısıyla ikinci aşamada hoşnutluk hissi yerini ilgisizliğe bırakmaktadır. Rahatsızlık bölgenin taşıma kapasitesine ulaşıldığında başlamaktadır. Turizm hareketlerinin yoğun olmasından kaynaklanan hizmetlerin gecikmesi, sosyal statülerin değişmesi, geçmişe olan özlemin artması, mevcut işletmelerin artan turist talebini karşılayamaması gibi sorunlar rahatsızlığın temel nedenidir. Bu aşamada bölgede başlıca ekonomik faaliyet turizm olmasına karşın, bu ekonomik faaliyetin doğal çevre ve sosyal yapı üzerinde olumsuz etkileri rahatsız edici olmaktadır. Son aşamada ise yerel halk için turistler her türlü olumsuzluğun nedeni sayılmakta rahatsızlık artık düşmanlığa dönüşmektedir (Roney, 2011:110; Doğan, 2004; Rızaoğlu, 2003). Bu olumsuz etkilerin ortaya çıkmasında etkili olan temel faktör, turist ve turistik işletme sayısındaki artış sonucunda yerel halkın tolerans seviyesini düşmesidir. Sayısal artışın yanı sıra turist yerel halk arasında yaşanan uyuşmazlıklar da toleransı etkileyen bir diğer olumsuz neden olarak değerlendirilebilir (Çavuş ve Tanrısevdi, 2003: 260; Özel, 2014: 58).

Turizme yönelik yerel halkın algı ve tutumları konusunda bir başka çalışma Buttler (1980) tarafından ürün yaşam evrelerinden hareketle geliştirilen turist

bölgelerinin varsayımsal dönüşümü ile ilgili “*Turizm Destinasyonu Yaşam Döngü Modeli*”dir (Afrodita, 2012; Özel, 2014: 58; Akış, 1996). Bu model turizmin gelişimini; keşif, gelişim, büyüme, doygunluk, durağanlık ve gerileme veya canlanma - yenilenme olarak altı aşamada ele almaktadır (Condes, 2004: 282). Bu farklı aşamalar boyunca turistlerin tipinde ve sayısında, mevcut altyapıda, pazarlama ve reklam stratejilerinde, doğal ve inşa edilmiş çevrede, turizme karşı yerel halk tutumları gibi yerel insanların turizme katılımlarında değişimler yer almaktadır. İlk aşamada turistler için belirli tesisler mevcut değildir, tesisler bölgede yaşayan halk tarafından sağlanmakta dolayısıyla halkın katılımı bu aşamada fark edilir düzeyde gerçekleşmektedir. Gelişim aşamasında halkın katılımı hızlı bir şekilde azalır ve özellikle konaklama hizmetleri alanında olmak üzere kontrol dışarıdan gelen kuruluşların eline geçmeye başlar. Büyüme aşaması ise turizm endüstrisindeki önemli şirket zincirleri tarafından temsil edilir. Turizmin önemli bir ekonomik sektör durumunda olduğu doygunluk aşamasında, büyüme oranında düşüş ve turizme yönelik karşıtlıklar başlamaktadır. Sosyal, çevresel ve ekonomik problemlerin başladığı durgunluk aşamasında ise otel kapasitelerinde fazlalık ve el değiştirmeler başlamıştır. Endüstriyi yeniden canlandırmak için daha düşük fiyatlar sunan tesisler oluşturma olasılığı sayesinde yerel halkın katılımı, gerileme aşamasında yine artmaktadır (Butler, 2011:6).

Turizm Destinasyonu Yaşam Döngü Modelinde belirli bir zaman ölçeği söz konusu değildir. Bazı destinasyonların bu döngüyü yaşaması bir yüzyıl içinde gerçekleşebileceği gibi bazı destinasyonlarda daha kısa sürede yaşanabilmektedir. Destinasyonlar en fazla on yıllık süre içerisinde bu döngüyü yaşamakla birlikte her destinasyonun tüm bu aşamaları sırasıyla yaşaması söz konusu olmamaktadır (Butler, 2011). Bölgesel kalkınma bağlamında endüstrinin temel kontrolü yerel topluluklarda olsa da çok uluslu büyük şirketlerin elinde sonunda pazara girecek olması önemli bir ayrıntıdır. Eğer bölge durgunluk ve ardından düşüş dönemine girerse turizmin bölgesel bir kalkınma aracı olarak faydası da azalacaktır (Afrodita, 2012). Bu aşamalar Doxey’in modeli ile de ilişkilendirilmektedir. Başka bir ifadeyle Doxey’in tolerans modelinde olduğu gibi turizm aktivitelerinin hacmi artarak kitle turizmine dönüşünce yerel halkın turizme yönelik tutumları olumludan olumsuz doğru değişim gösterebilmektedir. İki modelin dikkat çeken vurgusu turizm iyi planlanıp, yönetilmediği müddetçe turizmin olumsuz etkilerinin ortaya çıkması kaçınılmazdır.

Butler'ın kuramına benzer şekilde yerel halkın turizme yönelik tepkilerinin incelendiği bir diğer çalışma Doğan (1989) tarafından gerçekleştirilmiştir. Söz konusu çalışmada turizmin yerel halk açısından olumlu ve olumsuz sonuçları olduğuna dikkat çekilmekte ve bu sonuçlar gidilen ülkenin sosyo-kültürel yapısından ve çekim yerindeki turizmin gelişme düzeyinden etkilenmektedir. Yerel halkın günlük yaşamının ve alışkanlıklarının değişmesine neden olan turizmin bireylerde psikolojik gerilimi arttırdığı gerçeğinden hareketle Doğan, yerel halkın bu psikolojik gerilimin üstesinden gelmek amacıyla buldukları çözüm yollarını bir model aracılığıyla ortaya koymaya çalışmıştır. Bu modelde turizmin olumlu ve olumsuz algılamalarının yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tepkileri ile ilişkili olduğunu belirtmektedir. Yerel halk turizme karşı olumlu tutumlar içindeyse turizmle birlikte gelen değişimi kabul etmekte (benimseme) aksi takdirde direnç (direnme) göstermektedir. Bu iki uç arasında olumludan olumsuzu doğru yeniden canlandırma, sınırları vurgulama ve içine kapanma şeklinde tepki biçimleri de yer almaktadır (Harlak, 2014).

Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik gerçekleştirilen araştırmalarda kullanılan bir diğer kuram ise “*büyüme makinesi*” kuramıdır. Bu kurama göre, turizm ekonomik bir güç olarak büyüdükçe, turizm endüstrisi giderek bir bölgedeki ekonomik büyümenin odağı haline gelmektedir (Altunel, 2010: 14, Harrill, 2004). Bu bağlamda, sakinlerin tutumları ile bazı elitlerin tutumları arasındaki farklılıkların ele alınmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Kuram, turizmin gelişimini, bölge sakinleri yerine, güçlü elitlerin çıkarları tarafından kontrol edildiğini varsaymaktadır. Bu yaklaşıma göre, gerçek anlamda ekonomik fayda sağlamayan bireylerin gelecekteki turizm gelişimini desteklemesi beklenmemektedir (Garcia vd., 2008: 96).

Yerel halkın turizmin gelişimine olan etkisini inceleyen kuramlardan bir diğeri *Paydaş Kuramıdır*. Freeman (1984) tarafından “*bir örgütün amaçlarını başarmasından etkilenen ya da bu durumu etkileyen grup veya birey*” olarak tanımlanan paydaşlar turizm endüstrisinde turistler, yerel halk, girişimciler ve yerel yönetimden oluşmaktadır. Yerel halk turizm endüstrisinin en önemli paydaşlarından biri olarak değerlendirilmekte, hem çekim yerindeki turistik gelişimden etkilenmekte hem de bu gelişim sürecini etkilemektedir. Dolayısıyla bir paydaş olarak yerel halkın turizme olan katkıları göz önünde bulundurulmalıdır (Ayazlar, 2016).

Alanyazında bu model ve kuramların yanı sıra yerel halkın turizm ile ilgili algı ve tutumlarını açıklamaya çalışan; oyun, sosyal temsil, sosyal kimlik (Palmer vd.,

2013; Ayazlar vd., 2015), bağımlılık ve sosyal değişim kuramı gibi farklı kuram ve modellerden söz edilebilir. Bu kuramlar içerisinde deneyimsel ve psikolojik çıkarımlara dayanan farklı görüşleri kapsamaya izin veren yerel halkın, turizm planlaması ve gelişmesine yönelik algı, tutum ve tepkisini ölçmek amacıyla geliştirilen **Sosyal Değişim Kuramı** birçok araştırmacı tarafından kullanılan (Nunkoo vd., 2013) ve en çok kabul gören kuramdır (Tablo 7). Bu kurama dayalı olarak gerçekleştirilen çalışmalarda genellikle turizm desteğine yönelik algılanan faydanın önemli olduğu ve desteği olumlu etkilediği, aynı şekilde algılanan maliyetin de önemli olduğu ve turizm desteğini olumsuz etkilediği (Gürsoy vd., 2002; Gürsoy ve Kendall, 2006; Gürsoy ve Rutherford, 2004) ortaya çıkmıştır.

Sosyal değişim kuramı, bireyler ve gruplar arasındaki somut veya sembolik her türlü kaynak değişimini anlamayı sağlayan kuramsal bir temel oluşturmaktadır (Ap, 1992). Kurama göre insanlar, etkileşim sürecinde sosyal, psikolojik ya da maddi bir takım değerler ararlar (Avcıkurt, 2009: 96). Bu değer arayışı, karşılık beklentisi üzerine kuruludur. Karşılıklı değişimden olumlu sonuç bekleyen bireyler, muhtemelen bu ilişkiyi olumlu olarak değerlendirirken, olumsuz sonuç bekleyen bireyler değişimi olumsuz olarak değerlendireceklerdir (Andereck vd., 2005: 1061).

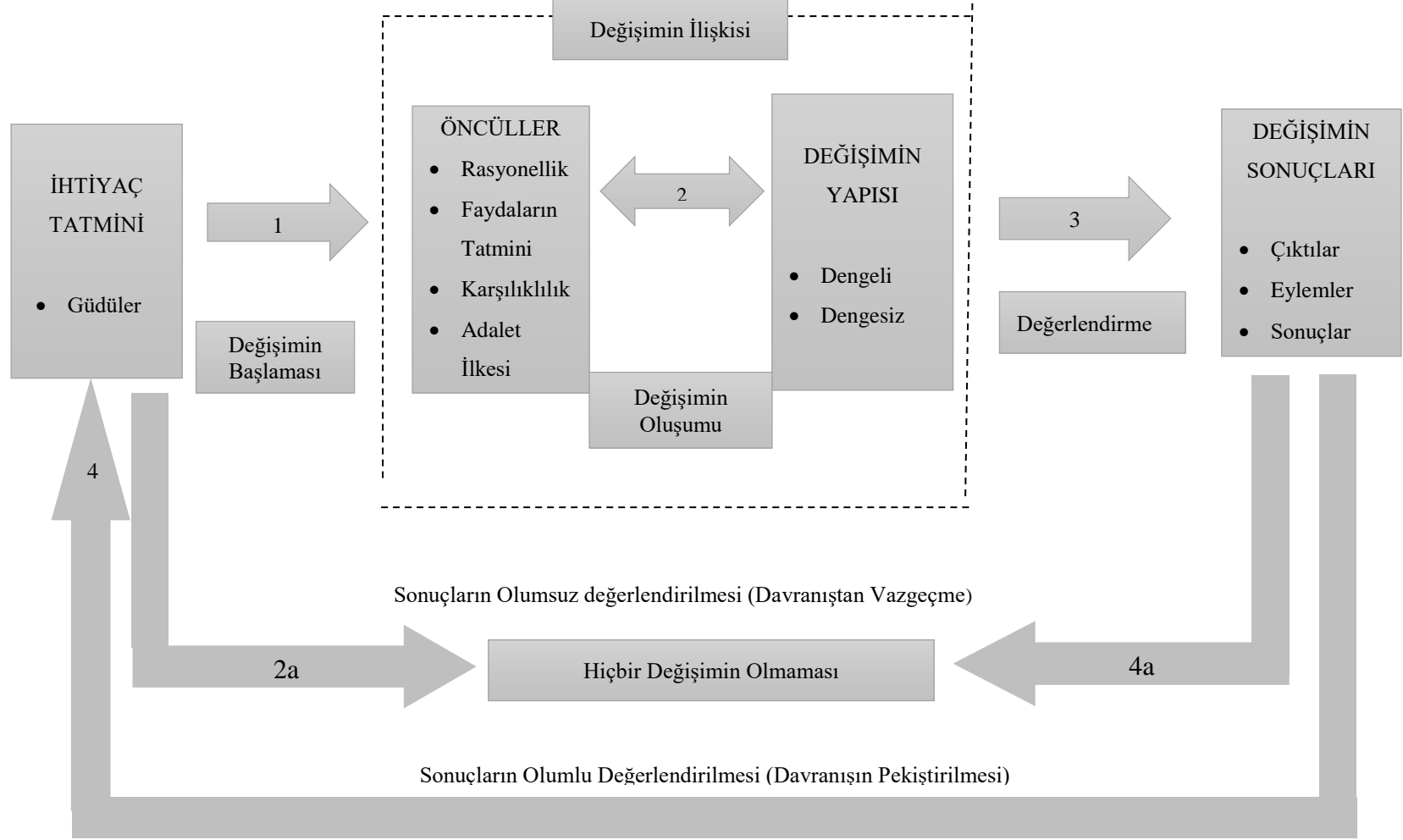
Sosyal değişim kuramının temelini turizmin tüm etkilerinin (ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel) farklı bileşenleri arasındaki ilişkiler oluşturmaktadır (Garcia vd., 2008). Bu kurama göre, yerel halk turizmi benimseyip, içselleştirdiği, turizm gelişim sürecinde rolleri olduklarını gördükleri ölçüde turizme karşı olumlu tutuma sahip olmakta ve turizmi destekleyebilmekte, fayda sağlamadığı ya da turizmin maliyetlerinin omuzlarında hissettikleri durumlarda destek vermemektedir (Ap, 1990; Aslan, 2008; Carmichael, 2000; Haley vd., 2005; Jurowski vd., 1997:3; Jurowski ve Gürsoy, 2004; Kuvan ve Akan, 2005; Madrigal, 1993; Perdue vd., 1990). Dolayısıyla yerel halkın turizme verdiği desteğin algılanan fayda ile doğru, algılanan maliyetle ters orantılı bir ilişki içinde olması beklenmektedir. Algılanan faydalar; istihdam, yerel ekonominin gelişimi, yaşam standardı ve gelir düzeyinin artması gibi ekonomik ya da toplumun değerlerinin sürdürülmesi ve zenginleştirilmesi gibi sosyal ve kültürel nitelik gösterebilmektedir. Algılanan maliyetler ise ürün ve hizmet fiyatlarında artışın yanı sıra suç oranlarında yükselme, trafik, gürültü, kültürel bozulmalar gibi konuları içerebilmektedir (Nunkoo ve Ramkissoon, 2011).

Turizm alanında sosyal değişim kuramına dayanan ilk model Ap'in (1992) çalışmasıdır. Ap (1992) bu kuramı kullanarak yerel halkın turizm algısını belirlemek amacıyla bir model geliştirmiştir.

Sosyal değişim kuramı modelinde ihtiyaçların tatmini, değişim ilişkisi, değişim sonuçları ve değişimin gerçektelemediği durumlar olmak üzere dört temel bileşeni bulunmaktadır (Şekil 6). Temel bileşenleri oluşturan süreçler ise: Değişimin Başlaması (1), Değişimin Oluşumu (2), Değerlendirme (3), Değişim Sonuçlarının Olumlu Değerlendirilmesi (4), Sonuçların Olumsuz Değerlendirilmesi (2a), ve Hiçbir Değişimin Olmaması (4a) şeklindedir. Buna karşılık, yerel halk turizmin etkilerini algılamada sırasıyla; benimseme, tolere etme, uyum sağlama ve geri çekilme stratejilerini benimsedikleri bir süreçten geçmektedir (Ap ve Crompton, 1993). Kısaca, turizm sektörüyle birlikte ortaya çıkan olumlu sonuçlardan daha çok fayda sağlayanlar, turizmin o bölgedeki gelişimine yönelik olumlu tutumlara sahip olabilmektedir.

Bu araştırmada Türkiye'de yer alan sakin şehirlerde yaşayan yerel halkın, turizme verdiği desteği ölçmek amacıyla Sosyal Değişim Kuramı çerçevesinde oluşturulmuş bir model kullanılmıştır.

Şekil 6: Sosyal Değişim Kuramı Modeli



Kaynak: Ap, J. (1992), "Residents' Perceptions On Tourism Impacts", *Annals of Tourism Research*, C:19, No: 4, ss. 670.

**Tablo 7:** Yerel Halkın Turizmin Etkilerine Yönelik Algı ve Tutumlarını Sosyal Değişim Kuramı Çerçevesinde İnceleyen Çalışmalardan Örnekler

Yıl	Yazar	Temel Bulgu	Araştırma Alanı
1990	Perdue, R.R., Long, P.T ve Allen, L.	Turizmin algılanan etkileri ile yerel halkın bölgedeki turizm faaliyetleri arttıkça daha da belirgin hale geldiğini ortaya koyan yazarlar, halkın bölgede turizmin gelişmeye başladığı ilk dönemlerde turizmi desteklediğini ancak belirli bir eşik aşıldıktan sonra turizmin gelişimini destekleme düzeyinin düştüğünü belirtmişlerdir.	Colorado
1998	Korça, P.	Araştırma sonucuna göre katılımcıların, turizmin sağladığı fayda ve neden olduğu maliyetlere yönelik ifadeler, katılım düzeyleri farklılık gösterse de, halkın genel olarak turizmi desteklediği ortaya çıkmıştır. Turizmi en fazla destekleyen bireylerin eğitim seviyesinin yüksek, turizm merkezine yakın bir yerde ikamet etmeyen, turistik olanaklardan geniş alanda faydalanan, turizmden ekonomik kazanç elde eden ve turizmle doğrudan bağlantısı olan bir işte çalışan bireylerden oluştuğu tespit edilmiştir.	Antalya
2002	Sirakaya, E., Teye, V. ve Sönmez, S.	İki yönlü amaç taşıyan bu çalışmada öncelikle Gana'nın iç bölgelerinde yer alan turistik kalkınma projelerinin sürdüğü iki bölgede turistik kalkınmaya desteğin belirleyici yönleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. İkinci olarak, turistik kalkınmanın ilk aşamalarında yerel halkın turizme desteğine yönelik bir model geliştirmek ve test etmek istenmiştir. Çalışma sonuçlarına göre; Gana'nın Cape Coast ve Elmina bölgelerinde yerel halkın tutumuna ait bulguların daha önce yapılmış olan çalışma sonuçlarını desteklediği görülmüştür. Turistik kalkınmaya olan desteğin; turistlere olan algı, turizmin etkileri, katılımcıların çalışma durumları, toplumsal örgütlere üyelik ve turistik kalkınma projelerine yönelik farkındalık gibi çeşitli toplumsal/bireysel faktörlerden etkilendiği ortaya çıkmıştır.	Cape Coast ve Elmina/ Gana
2004	McGehee ve Andereck	Arizona'da bulunan on iki değişik toplum ile gerçekleştirilen bu çalışmada sosyal değişim kuramı kapsamında bireysel fayda ile turizm gelişimine destek olma faktörleri arasında ilişki belirlemiştir. Çalışma sonuçlarına göre turizmden bireysel olarak fayda sağlayan yerel halkın turizm kavramına yönelik olumlu bir algıya sahip oldukları ve turizm gelişim sürecine aktif olarak destek verdikleri tespit edilmiştir.	Arizona



**Tablo 7 (devam):** Yerel Halkın Turizmin Etkilerine Yönelik Algı ve Tutumlarını Sosyal Değişim Kuramı Çerçevesinde İnceleyen Çalışmalardan Örnekler

Yıl	Yazar	Temel Bulgu	Araştırma Alanı
2005	Kuvan, Y. ve Akan, P.	Belek bölgesinde yaşayan yerel halkın turizme yönelik tutumlarının araştırıldığı çalışmada katılımcıların bölgede turizmi geliştirme amacıyla yapılan altyapı ve üstyapı iyileştirmelerinin bölgenin ormanlık yapısında ciddi düzeyde olumsuz etki yarattığı noktasında birleştiği görülmüştür. Halkın turizmin ekonomik fayda ve olumlu yönde sosyal ve kültürel değişimler sağlaması gerekçesiyle bu faaliyet alanını destekledikleri, katılımcıların geliri, eğitim seviyesi ve bölgede doğan kişilerin sonradan yerleşenlere göre turizmin etkisine yönelik tutumları arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.	Antalya/Belek
2007	Cengiz, E., Kırkbir, F.	Araştırmada turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkileri ile yerel halkın turizme desteği değişkenleri üzerindeki yapısal etkileri, turizmin gelişimi bağlamında incelenmiştir. Bu amaçla bir model geliştirilmiş ve yapısal eşitlik modeli metodu ile test edilmiştir. Araştırmanın sonucunda; model orta derecede uyum sağlamış ve ileri sürülen bütün hipotezler kabul edilmiş, turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel boyutlarının, turizmin toplam etkisini farklı derecede belirlediği, turizmin toplam etkisinin de yerel halkın turizme destek verme düzeyini şekillendirdiği bulgularına ulaşılmıştır.	Bodrum
2010	Bertan, S.	Turizmin sosyal ve kültürel etkileri ile yöre halkının turizmi desteklemesi arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada, turizm desteği ile turizmin sosyal ve kültürel etkileri arasındaki ilişkiyi, turizmin faydalarının önemli derecede etkilediği tespit edilmiştir.	Pamukkale
2011	Nunkoo, R., ve H. Ramkissoon	Grand-Baie Mauritius'daki yerel halkın turizm desteğini anlamaya yönelik gerçekleştirilen bu çalışma sonuçları; hissedilen fayda, hissedilen maliyet ve yerel halkın tatmini halkın turizm desteğini etkilediğini ortaya koymuştur. Hissedilen fayda; yerel halkın tatmini, kurumsal güven, turizmin artışına güven ve çevre (komşuluk) koşullarından etkilenmektedir. Yerel halkın tatmini ve çevre (komşuluk) koşulları ile hissedilen maliyet arasında anlamlı bir ilişki bulunamadığı gibi turizmin gelişiminde; güvenin yerel halkın tatminini etkilediğine dair bir sonuç bulunamamıştır.	Grand-Baie Mauritius
2012	Nunkoo, R., ve H. Ramkissoon	Bu çalışma ile teorik temel olarak sosyal değişim kuramı ile yerel halkın turizme verdiği desteği test etmek amaçlanmıştır. Sonuçlar, desteğin sakinlerin devlet aktörlerine olan güveni ve algılanan faydalar tarafından belirlendiğini ortaya çıkarmıştır. Güven, yerel halkın algılanan fayda ve maliyetleri ile bunların güç düzeyleri ile de öngörülür. Çalışmanın teorik katkıları, modelde güven ve güç değişkenlerinin dâhil edilmesinden kaynaklanmaktadır.	Mauritius

**Tablo 7 (devam):** Yerel Halkın Turizmin Etkilerine Yönelik Algı ve Tutumlarını Sosyal Değişim Kuramı Çerçevesinde İnceleyen Çalışmalardan Örnekler

Yıl	Yazar	Temel Bulgu	Araştırma Alanı
2012	Duran, E. ve Özkul, Ö.	Yerel halkın, sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutumlarını belirlemek için bir yapısal modelin sunulması amacıyla gerçekleştirilen araştırmada, yerel halk tutumlarını etkileyen faktörler beş gizil yapı ve altı hipotezden oluşan bir model üzerinden sınanmıştır. Sonuçlar yerel halk desteğinin tüm yapılardan, özellikle “turizmden fayda sağlama” ve sürdürülebilirliğin sağlanmasına yönelik “uzun dönem planlama” faktörleri arasındaki ilişki düzeyinden yüksek oranda etkilendiğini göstermektedir.	Akçakoca
2012	Long, P.H.	Bu çalışmada Vietnam’ın ilk Dünya Mirası sitesi olan Ha Long Körfezi/Vietnam’daki yerel halkın profili, turizmin etkisi ve gelişimine ilişkin algı ve tutumları değerlendirilerek turizmde sürdürülebilirliğin sağlanmasına katkı amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda, yerel halkın genelde turizmi olumlu karşıladıkları ve turizmin gelişimini destekledikleri anlaşılmıştır. Yerel halk, turizmin ekonomik, sosyal ve kültürel katkısı nedeniyle turizmi desteklemektedirler. Ancak çevresel etkilerinden dolayı kararsız oldukları görülmüştür.	Vietnam
2012	Golzardi, Sarvaramini, Sadatasilan ve Sarvaramini	Turizm gelişimine yönelik tutumlar yaş, gelir, eğitim ve ikamet süresi ile toplamda dört değişken olarak belirtilmiştir. Niasar sakinlerinin, turizmin kalkınmasına destek oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca, turizmin iş ve ekonomik büyümenin yanı sıra yaşam kalitesi üzerinde de olumlu etkisi olduğu fakat turizmin çevre üzerindeki olumsuz etkilerine yönelik endişeleri olduğu da ortaya çıkan sonuçlardandır.	İran/Niasar
2013	Duran, E.	Dışarıya kısmen daha kapalı adalarda yaşayan yerel halkın, sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutumlarını araştırmaya dönük bir yapısal model sunmayı amaçlayan bu araştırmada, yerel halk tutumlarını etkileyen faktörler beş gizil yapı ve altı hipotezden oluşan bir model üzerinden sınanmıştır. Sonuçlar yerel halk desteğinin tüm yapılardan; özellikle “turizmden fayda sağlama” ve sürdürülebilirliğin sağlanmasına yönelik “uzun dönem planlama” faktörleri arasındaki ilişki düzeyinden yüksek oranda etkilendiğini göstermiştir.	Bozcaada
2013	Lee, T. H.	Çalışmada yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimine desteğinin belirlenmesi amaçlanmış, bunun için toplumsal bağlılık, toplumsal katılım, algılanan fayda ve algılanan maliyet örtük veriler olarak belirlenmiştir. Tayvan’ın Cigu bölgesindeki yerel halkın görüşlerinin alındığı bu çalışma sonucunda; toplumsal bağlılık ve toplumsal katılımın, sürdürülebilir turizm gelişimine desteğin seviyesinde kritik faktörler olduğu ortaya çıkmıştır. Yerel halk tarafından algılanan fayda, toplumsal bağlılık ve sürdürülebilir turizmi geliştirme desteği ile toplumsal katılım ve sürdürülebilir turizmi geliştirme desteğini etkilemektedir.	Tayvan/ Cigu

**Tablo 7 (devam):** Yerel Halkın Turizmin Etkilerine Yönelik Algı ve Tutumlarını Sosyal Değişim Kuramı Çerçevesinde İnceleyen Çalışmalardan Örnekler

Yıl	Yazar	Temel Bulgu	Araştırma Alanı
2014	Güneş, N.	Yerel halkın, turizm gelişiminin ortaya çıkarmış olduğu olumlu ve olumsuz etkilere yönelik algısı ve turizm gelişimine yönelik verdiği desteği incelemek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada Antalya’da yer alan Konyaaltı ve Kepez bölgeleri karşılaştırılmıştır. Katılımcıların turizm gelişimine yönelik algı ve desteği cinsiyet, yaş, doğum yeri, eğitim seviyesi, yaşam süresi, meslek, turistlerle etkileşim, turizm merkezine yakınlık gibi değişkenler aracılığı ile incelenmiştir.	Konyaaltı ve Kepez İlçesi
2014	Türker, G. ve Türker, A.	Temel amacı yerel halkın turizmin hangi etkilerini ne düzeyde algıladığını tespit etmek ve toplam turizm etkisini oluşturan faktörler arasında hangilerinin daha çok ön plana çıktığını belirlemek olan bu çalışmada ayrıca turizm desteği üzerinde toplam turizm etkilerini oluşturan faktörlerin ne derecede etkisi bulunduğunun tespiti de yapılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre turizmin sosyal ve kültürel etkilerinin ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Bu faktörler turizm desteğini etkileyen en önemli faktörler olarak tespit edilmiştir. Araştırmada ayrıca turizmden ekonomik kazanç sağlayan turizm esnafı ve turizm çalışanlarının, bölgede yaşayan diğer meslek gruplarına göre, turizmin etkilerini daha olumlu algıladıkları ve turizmi desteklemeye daha çok eğilimli oldukları tespit edilmiştir.	Dalyan
2014	Hanafi, M. H. ve Hemdi, M.	Bu çalışmada Tioman adasında yaşayan yerel toplulukların gelecekte turizm gelişimi için tutum, davranış ve destekleri incelenmiştir. Bulgulardan kişisel fayda sağlayan halkın gelişmeleri destekleyeceği anlaşılmıştır. Bununla birlikte olumsuz görüş bildirenlerin de sektöre güvenleri devam ettiği sürece destek verecekleri anlaşılmıştır.	Tioman Adası
2014	Stylidis D., Biran, A., Sit, J., ve Szivas, E. M.	Araştırma bölgesinin turistik gelişiminde yerel halkın bölge imajının önemine dikkat çekmektedir. Algılanan bölge imajı ile turizm desteği arasında ilişki test edilmiştir.	Kavala
2015	Nunkoo, R., ve So, K.K.F.	Sosyal Değişim Kuramının anahtar parçaları kullanılarak yerel halkın turizm desteği ile ilgili temel bir model ile aynı anahtar parçalarla dört farklı model geliştirilerek karşılaştırma yapılmıştır. Her model, temel modelin şartlarını ve alternatif kuramsal yapıyı yansıtacak şekilde oluşturulmuştur. Bulgular, en iyi oturan modelde, yerel halkın turizme verdikleri desteğin olumlu algılamalarından etkilendiğini göstermiştir. Yerel halkın turizme katılım gücü ve hükümete olan güvenleri, yaşam memnuniyetine olumlu etkilere yönelik algıları önemli ölçüde ilişkili bulunmuştur. Yerel halkın turizmden sağladıkları kişisel faydalar turizmin algılanan olumlu ve olumsuz etkileri ile ilişkili bulunmuştur.	Niagara

### 2. 2. 3. Yerel Halkın Turizme Yönelik Algı ve Tutumları

Yerel halk üzerinde yapılan turizm etki araştırmalarında bazı araştırmacılar “algı” kavramını kullanırken (Ap, 1992; Andereck vd., 2005; Andereck ve Nyaupane, 2011; Chen, 2011; Dyer vd., 2007; Kayat, 2002; Korça, 1998; Lee vd., 2007; Madrigal, 1995; Nunkoo ve Ramkisson, 2007) bazı araştırmacılar “tutum” kavramını kullanmışlardır (Akış vd., 1996; Chen ve Chen, 2010; Choi ve Sirakaya, 2005; Choi ve Murray, 2010; Çavuş ve Tanrısevdi, 2003; Gürsoy vd., 2002; Gürsoy ve Rutherford, 2004; Harrill, 2004; Jurowski ve Gürsoy, 2004; Ko ve Stewart, 2002; Kuvan ve Akan, 2005; Latkova ve Vogt, 2012; Stylidis, 2016; Teye vd., 2002). Alanyazında her iki kavramı birlikte kullanan çalışmalar da yer almaktadır.

Algı, herhangi bir nesne, olay, olgu, sözcük, kavram vb. uyarıcının; kişinin beş duyu organının ve sezgilerinin yardımı ile düşünsel yapısında belirlenmesi, anlaşılması, tanınması, tanımlanması, yorumlanması ve açıklanmasıdır. Bireyin bir değere sahip olduğu bakış açısı olarak tanımlanan tutum ise, düşüncelerin aksine çabuk değışmeyen algılar tarafından desteklenen, bireyin değerleriyle, kişiliğiyle ilgili olan gerçek inanışlar olarak ifade edilmektedir. Başka bir ifadeyle tutum, bireylerin belirli nesnelere karşı, deneyimler sonucu düzenli bir tavır alışlarını ve davranış biçimi sergilemelerini ifade etmektedir (Usal ve Kuşluvan, 2000). Dolayısıyla, turizmde ekonomik ve ekonomik olmayan değerler, turizme yönelik tutumu etkilemektedir (Wang vd., 2008: 88). İnsanların tutumunu anlama, aynı zamanda turizmden kaynaklanabilecek negatif sonuçlara yeterli bir cevap verme mekanizmasını benimseye de izin vermektedir (Williams ve Lawson, 2001).

Carmichael (2000: 603), tutumları “kişinin çevresindeki belirli bir konuya yönelik süreklilik gösteren, düşüncelerinin, hislerinin ve davranışlarının eğilimi” olarak tanımlamaktadır. Getz’e (1994: 247) göre tutumlar; “algıların ve gerçeğe olan inanç tarafından pekiştirilmiş ancak derinden kabullenilmiş değerlerdir ve kişilikle yakından ilişkilidir”. Andriotis ve Vaughan (2003: 173), yerel halkın tutumunu, “doğru olmak zorunda olmayan algılar” şeklinde tanımlamışlardır. Bireyi herhangi bir durumda hareket ettiren şey gerçeklik değil, algılamalarıdır. Dolayısıyla algılar amaçla ilişkilendirilerek anlamlı hale gelir. Yerel halk, bilgi sahibi olmadan turizmin etkilerine anlam yükleyebilmektedir (Getz, 1994: 248). Açıklamalardan hareketle bu araştırmada algı ve tutum kavramlarının birlikte kullanılması tercih edilmiştir.

#### 2. 2. 4. Yerel Halkın Turizm Desteğini Etkileyen Faktörler

Yerel halkın turizme yönelik desteği, onların turizmin fayda (olumlu etkiler) ve maliyetlerini (olumsuz etkiler) algılamalarıyla açıklanmaktadır. Turizm yazınında özellikle son 40 yıllık süreç içerisinde yerel halkın turizm desteğini etkileyen faktörlere odaklanan birçok araştırma yapılmakla birlikte, yerel halkın yanıtlarını açıklamak ve tahmin etmek için bunları incelemeye devam eden önemli sayıda araştırma da yapılmaya devam etmektedir (Sharpley, 2014). Artan ilginin temel nedenini Ko ve Stewart (2002: 521), turizm gelişiminin sadece olumlu değil, aynı zamanda yerel düzeyde olumsuz sonuçlara yol açmasından kaynaklandığı şeklinde belirtmektedirler. Alan yazında yerel halkın turizm desteği konusunda gerçekleştirilen çalışmaların önemli olduğu ve bu önemin üç temel nedenden kaynaklandığı konusunda görüş birliği bulunmaktadır. *Birinci neden*, turizmin etkilerine karşı yerel halkın algı ve tutumlarının turizm plan ve programları için belirleyici olmasıdır (Ap, 1992). *İkinci neden*, toplumsal kalkınmanın çeşitli aşamalarında halkın algı ve tutumunun değişiklik göstermesidir. *Üçüncü neden* ise halkın yaşadığı bölgelere ve turizm çeşidine göre algı ve tutumların değişmesidir (Faulkner ve Tideswell, 1997).

Yerel halkın turizme yönelik tutumları ve yerel topluluk üzerindeki etkileri konusunda alanyazında hem ulusal hem de uluslararası birçok çalışma bulunmaktadır (Akış, 1996; Akova, 2006; Allaeddinoğlu, 2007; Ap ve Crompton 1993; Andereck ve Vogt, 2000; Andereck vd., 2005; Andriotis, 2004; Ap, 1992; Avcıkurt ve Soybalı, 2002; Avcıkurt ve Karaman, 2011; Belisle ve Hoy, 1980; Boğan ve Sarışık, 2016; Chen, 2001; Choi ve Sirakaya, 2005; Çalışkan ve Tütüncü, 2008; Çelikkanat ve Güçer, 2014; Davis vd., 1988; Doğan ve Üngüren, 2010; Duran ve Özkul, 2012; Eralp, 1974; Fredline vd., 2005; Gümüş ve Özüpekçe, 2009; Gürbüz, 2002; Gürsoy vd., 2002; Gürsoy ve Rutherford, 2004; Haralambopoulos ve Pizam, 1996; Hanafiah vd., 2013; Jurowski ve Gürsoy, 2004; Kayat 2002; Ko ve Stewart, 2002; Korça, 1994; Liu ve Var, 1986; Nunkoo ve Ramkissoon, 2011; Madrigal, 1995; Mansuroğlu, 2006; Mason ve Cheyne, 2000; McGehee ve Andereck, 2004; Mohammadia ve Khalifah 2014; Özdemir ve Kervankıran, 2011; Perdue vd., 1990; Sharma ve Dyer, 2009; Sirakaya vd., 2002; Tayfun ve Kılıçlar, 2004; Tuna, 2012; Teye vd., 2002; Weaver ve Lawton, 2001; Williams ve Lawson, 2001). Bu araştırmaların çoğunda yerel halkın turizme yönelik olumlu tutumlarının turizme desteği kapsadığı şeklinde bir varsayım söz

konusu olmakla birlikte (Andriotis, 2004; Sharma ve Dyer, 2009) turizme verilen desteği belirleyen faktörlerin birbirinden kısmen farklılaştığı görülmektedir.

Andriotis ve Vaughan (2003) ile Sharpley (2014) çalışmalarında yerel halkın turizme yönelik algılarını etkileyen faktörleri tek ve çok değişkenli faktörler olmak üzere iki başlık altında toplamışlardır. Tek değişkenli faktörler, kendi içerisinde içsel ve dışsal olmak üzere iki boyutta incelenmektedir (Faulkner ve Tideswell, 1997; Fredline ve Faulkner, 2000; Andriotis ve Vaughan, 2003; Nunkoo ve Ramkissoon, 2010; Stylidis, 2012). Dışsal boyut, bir bütün olarak toplum üzerinde ortak etkisi bulunan, makro düzeyde yerel halk tepkilerini etkileyen, turistik yere ait özellikleri içeren değişkenleri ifade etmektedir (Faulkner ve Tideswell, 1997: 6; Fredline ve Faulkner, 2000: 765). İçsel boyut ise, ev sahibi toplumun heterojenliğini ve etkileri algılamalarının kişisel özelliklerdeki farklılıklara göre değişebildiğini göstermekte, turizm bölgesinden uzaklık, turizme ekonomik/mesleki bağımlılık, ikamet süresi, turistlerle iletişim kurma düzeyi, turizm bilgisi ve demografik özellikleri kapsamaktadır (Fredline ve Faulkner, 2000: 765). Tek değişkenli faktörlerle ilgili çalışmalara Tablo 8’de yer verilmiştir.

Turizme yönelik yerel halkın algı ve tutumlarını eş zamanlı olarak birden fazla değişken (toplumsal bağlılık, toplum katılımı, turizm bilgisi, turizm endüstrisine güven, yerel halk memnuniyeti, turizm bilgisi, kişisel fayda, turizm kararlarına katılım aktivitelerine erişim vb.) ile inceleyen çok değişkenli çalışmalar da gerçekleştirilmiştir. Çok değişkenli çalışmalarda genellikle faktör analizi (Andereck ve Vogt, 2000; Chen, 2000; Faulkner ve Tideswell, 1997; Korça, 1998; Madrigal, 1993; Lankford ve Howard, 1994; Liu vd., 1987; McCool ve Martin, 1994; Perdue vd., 1990; Tomljenovic ve Faulkner, 2000; Yoon vd., 1999) ve kümeleme analizi (Davis vd., 1988; Fredline ve Faulkner, 2000; Madrigal, 1995; Ryan ve Montgomery, 1994; Weaver ve Lawton, 2001; Williams ve Lawson, 2001) kullanılmıştır. Son yıllarda yerel halkın turizm desteğine olan katkısını ortaya koymak ve söz konusu faktörlerin hangilerinin ne düzeyde etkili olduğunu tespit etmek amacıyla Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) kullanılmaya başlanmıştır (Tablo 9). Bu çalışmada da aynı amaçla YEM kullanılmıştır.

**Tablo 8:** Yerel Halkın Turizme Yönelik Tutumları Etkileyen Tek Değişkenli Faktörler (Çalışmalardan Örnekler)

Faktör	Araştırmalar
<b>Dışsal Boyut</b>	
Turizm Gelişim Aşaması	Allen vd., 1988; Akış vd., 1996; Butler, 1980; Çavuş ve Tanrısevdi, 2003; Doxey,1975; Faulkner ve Tideswell, 1997; Lepp, 2007; Mason ve Cheyne, 2000; Sheldon ve Abenoja, 2001; Ryan vd., 1998; Vargas-Sánchez vd., 2009.
Mevsimsellik	Andriotis ve Vaughan, 2003; Belisle ve Hoy, 1980; Sheldon ve Var, 1984.
Doğa (Turizm Çeşidi/Turist Tipi	Altunel ve Kahraman, 2012; Cohen, 1972, Dolnicar, 2005; González ve Bello, 2002; Johnson vd., 1994; Keng ve Cheng, 1999; Mehmetoğlu, 2004; Sheldon ve Var, 1984.
Turist Yoğunluğu / Turizm Gelişimi	Belisle ve Hoy, 1980; Faulkner ve Tideswell, 1997; Deery, Jago ve Fredline, 2012, Diedrich ve García-Buades, 2009; Sheldon ve Var, 1984.
Ulusal Gelişim Aşaması	Lepp, 2007.
<b>İçsel Boyut</b>	
Turistik Bölgeden Uzaklık	Gürsoy, 2004; Harrill ve Potts, 2003; Korça, 1998; Lankford ve Howard, 1994; Lee vd., 2007; Snaith ve Haley, 1999; Weaver ve Lawton, 2001; Williams ve Lawson, 2001.
Turizme Ekonomik/Mesleki Bağımlılık	Andereck vd. 2007; Andriotis ve Vaughan 2003; Andriotis, 2004; Haralambopoulos ve Pizam, 1996; Kayat, 2002; Korça, 1998; Kuvan ve Akan, 2005; Madrigal, 1995; Nunkoo ve Ramkissoon, 2010; Pizam, 1978; Sharma vd., 2008; Snaith ve Haley, 1999.
Turistlerle İletişim Kurma Durumu	Akış vd., 1996; Andereck vd., 2005; Andereck vd., 2007; Brougham ve Butler, 1981; Lankford ve Howard, 1994; Pizam, 1978; Weaver ve Lawton, 2001.
Turizm Bilgi Düzeyi	Andereck vd., 2005; Andereck vd., 2007; Davis vd., 1988; Lankford ve Howard, 1994.
Toplumsal Bağlılık	Andereck vd., 2005; Gürsoy vd., 2002; Mason ve Cheyne, 2000; McCool ve Martin, 1994; Nepal, 2008; Ross, 1992; Sheldon ve Var, 1984; Woosnam, Norman ve Ying, 2009; Woosnam, 2012.
Kişisel Değerler	Choi ve Murray, 2010; Woosnam, 2012; Woosnam, Norman ve Ying, 2009.
Demografik özellikler (yaş, cinsiyet, eğitim, gelir, medeni durum, doğum yeri, vb.)	Allen vd., 1988; Altanlar ve Enlil, 2016; Andriotis ve Vaughan, 2003; Andriotis 2004; Davis vd., 1988; Çavuş ve Tanrısevdi 2002; Faulkner ve Tideswell 1997; Gümüş ve Özüpekçe, 2009; Güneş, 2014; Haralambopoulos ve Pizam, 1996; Harrill ve Potts, 2003; Huh ve Vogt, 2008; Iroegbu ve Chen, 2001; Korça, 1998; Kuvan ve Akan, 2005; Liu ve Var, 1986; Madrigal, 1995; Mason ve Cheyne, 2000; McGehee ve Andereck, 2004; Nunkoo vd., 2010; Nunkoo ve Ramkissoon, 2010; Pizam, 1978; Teye vd., 2002; Sharma ve Dyer, 2009; Um ve Crompton, 1987; Wang ve Pfister, 2008; Weaver ve Lawton, 2001; Weaver ve Lawton, 2013; Yoon vd., 1999.

**Kaynak:** Altıntaş, 2010; Andriotis ve Vaughan, 2003: 175; Dağdeviren, 2015: 92; Sharpley, 2014'ten geliştirilmiştir.

**Tablo 9: YEM Kullanılarak Gerçekleştirilen Turizm Desteği Çalışmalarından Örnekler**

Yıl	Yazarlar	Modelde Kullanılan Faktörler
1990	Perdue, R.R., Long, P.T ve Allen, L.	Yerel Halkın Demografik Özellikleri, Toplumun Turizme Olan Bağımlılığı, Turizmden Elde Edilen Faydalar, Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri, Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri.
1997	Jurowski, C., Uysal, M. ve Williams, D. R.	Ekonomik Fayda, Topluluğa Bağlılık, Turizm Gelişimi, Algılanan Ekonomik, Sosyal ve Çevresel Etkiler, Turizm Desteği.
2001	Yoon, Y., Gürsoy, D. ve Chen, J. S.	Ekonomik, Sosyal, Kültürel ve Çevresel Etkiler, Toplam Etki, Turizm Desteği.
2002	Ko, D. W. ve Stewart, W. P.	Kişisel Fayda, Turizmin Algılanan Pozitif Etkileri, Turizmin Algılanan Negatif Etkileri, Yerel Halk Memnuniyeti, Turizm Desteği.
2002	Gürsoy, D., Jurowski, C. ve Uysal, M.	Halkın İlgisi, Kaynakların Kullanımı, Çevresel Etki, Yerel Ekonominin Durumu, Turizmin Algılanan Maliyetleri ve Faydaları.
2004	Gürsoy, D. ve Rutherford, D. G.	Turizm Desteği, Turizmin Algılanan Ekonomik, Sosyal, Kültürel Faydaları, Turizmin Algılanan Sosyal ve Kültürel Maliyetleri, Topluluğa Bağlılık, Toplumsal Endişe, Yerel Yönetim Ekonomisi, Çevre Merkezci Tutum, Turizmin Kaynak Temelli Kullanımı.
2006	Gürsoy, D ve Kendall, K.W.	Topluluk Endişesi, Topluluğa Bağlılık, Ekosentrik Tutumlar, Mega Olayları Destekleme, Algılanan Faydalar ve Algılanan Maliyetler
2007	Cengiz, E. ve Kırkbir, F.	Ekonomik, Sosyal, Kültürel ve Çevresel Etkiler, Toplam Etki, Turizm Desteği.
2007	Dyer, P., Gürsoy, D., Sharmaa, B. ve Carter, J.	Turizm Desteği, Algılanan Olumsuz Sosyal Etki ve Algılanan Olumlu Sosyal Etki, Algılanan Olumlu Ekonomik Etki ve pozitif kültürel etki faktörlerinin turizm gelişimi desteği
2009	Nunkoo, R., Ramkissoon, H., Gürsoy, D., ve Chi, C. G.	Algılanan Güç Düzeyi, Mesleki Kimlik, Toplumsal Bağlılık, Turizme Bağımlılık, Yerel Ekonomik Durum, Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri, Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri, Cinsiyet, Turizm Desteği.
2009	Vargas-Sánchez, A., Porras-Bueno, N. ve de Los Ángeles Plaza-Mejía, M.	Kişisel Fayda, Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri, Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri, Yerel Halk Memnuniyeti, Turizm Desteği
2010	Chen, F. ve Chen, P. C.	Topluluğa Bağlılık, Ekonomik Bağlılık, Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri, Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri, Turizm Desteği.
2010	Choi, H. C. ve Murray, I	Çevresel Sürdürülebilirlik, Turizm Planlaması, Toplum Katılımı, Toplumsal Bağlılık, Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri, Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri, Turizm Desteği.



**Tablo 9 (dev.): YEM Kullanılarak Gerçekleştirilen Turizm Desteği Çalışmalarından Örnekler**

Yıl	Yazarlar	Modelde Kullanılan Faktörler
2011	Nunkoo, R. ve Ramkissoon, H.	Turizm Endüstrisine Güven, Turizmi Etkileme Gücü, Komşuluk ilişkileri, Algılanan Turizm Maliyetleri, Algılanan Turizm Faydaları, Topluluk Memnuniyeti, Turizm Desteği, Yerel Yönetime Güven, Turizmi Destekleme Politikası.
2012	Duran, E. ve Özkul, E.	Turizmden Sağlanan Fayda, Sosyo - Kültürel, Çevresel ve Ekonomik Etkiler, Uzun Dönem Planlama
2012	Lee, T.H.	Topluluğa Bağlılık, Algılanan Maliyet ve Fayda, Sürdürülebilir Turizm Desteği, Toplum Katılımı.
2012	Nunkoo, R. ve Ramkissoon, H.	Turizmi Etkileme Gücü, Algılanan Turizm Maliyetleri ve Algılanan Turizm Faydaları.
2014	D. Stylidis, D. ve Terzidou, M.	Yerel Ekonomik Durum, Ekonomik Fayda, Algılanan Ekonomik Etki, Algılanan Sosyo – Kültürel Etki, Algılanan Çevresel Etki ve Turizm Desteği
2015	Nunkoo, R. ve So, K.K.F.	Turizmden Sağlanan Kişisel Fayda, Turizm Bilgi Düzeyi, Yerel Yönetime Olan Güven, Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri, Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri, Turizm Kararlarını Etkileme Gücü ve Yaşam Kalitesinden Duyulan Memnuniyet Turizm Desteği.
2015	Rasoolimanesh Mostafa S., Jaafar, M., Kock, N. ve Ramayah, T.	Eğitim, Cinsiyet, Yaş, Doğum yeri, Ekonomik Kazanç, Ekonomik Katılım, Çevresel Tutum, Plan ve Yönetime Katılım, Topluluğa Bağlılık, Algılanan Turizm Maliyetleri, Algılanan Turizm Faydaları, Turizm Desteği
2016	Stylidis, D.	Toplum Hizmetleri, Fiziksel Görünüş, Sosyal Çevre, Eğlence Hizmetleri, Algılanan Turizm Etkileri, Turizm Desteği.
2016	Ayazlar, G.	Yerel Halkın Bölge İmajı, Turizmin Etkilerine Yönelik Olumlu ve Olumsuz Turizm Desteği

**Kaynak:** Andriotis ve Vaughan, 2003: 175; Dağdeviren, 2015: 92; Sharpley, 2014'ten geliştirilmiştir.

Yukarıda verilen Tablo 8 ve 9'dan da anlaşılacağı üzere yazarlar, yerel halkın turizm desteğini farklı faktörlerle test etmişlerdir. Diğer taraftan bu çalışmaların sonuçları tamamen tutarlı değildir; bazı çalışmalar yerel halkın tutumlarında sosyo-demografik faktörlerin etkisini doğrularken, bazılarında buna benzer bağlantılar kurulamamıştır. Bu tür tutarsızlıkların nedenleri; araştırmanın yapıldığı yerel çevrenin farklılığı, bölgede turizm çeşidi ve bölgenin turizmde gelişmişlik düzeyi ile açıklanmaktadır (Garcia vd., 2008: 97).

Yerel halkın algı ve tutumlarının belirli bir çerçevede sınırlı kalmaması, mekânsal ve zamansal açıdan farklılık göstermesi nedeniyle aynı model, farklı coğrafyalarda, aynı coğrafyada ancak turizm gelişiminin farklı aşamalarında olan bölgelerde veya farklı turizm çeşitlerinin uygulandığı yörelerde farklı sonuçlar

çıkarabilir (Gürsoy vd., 2009; Ko ve Stewart, 2002). Dolayısıyla sosyal değişimin tek bir kavramsal model içermediği söylenebilir. Nunkoo ve So (2015:2), kavramsal modellerin birbiriyle ilgili kuramsal yapılar grubundan yola çıkılarak geliştirilebileceğini, tüm sosyal değişim kuramcıları sosyal değişimlerin çift taraflı doğası üzerinde hemfikir olsa da, her bir modelin sosyal değişimin kendine has bir yaklaşımı ve bir kavramsallaştırma yöntemi olduğundan söz ederler.

Yerel halkın algılarına ve turizm desteğine ilişkin gerçekleştirilen çalışmaların pek çok turizm bölgesinde turizmin etkin planlanması ve yönetimine katkılarını etkileyebilecek bazı zayıf yönleri bulunmaktadır (Sharpely, 2014). Örneğin, halkın tutumuna yönelik turizm çalışmalarının büyük bir bölümü Akdeniz ada ülkeleri gibi gelişmekte olan ülkeler yerine Kanada, Avustralya ve çeşitli Avrupa ülkeleri gibi gelişmiş ve endüstrileşmiş ülkelerde gerçekleştirilmiştir (Nepal, 2008; Nunkoo ve Gürsoy, 2012; Sirakaya vd., 2002). Oysa Madrigal (1993), turizmin etkilerinin kırsal alanlarda ve yerel halk üzerinde şehirlerde yaşayanlara göre daha fazla olduğunu belirtmektedir. Bu konuda Sirakaya vd., (2002), gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerdeki kırsal alanların kentsel bölgelere göre daha fazla olduğunu, doğa ve etkinin kapsamı gibi konularda turizme yönelik algı ve tutumları etkileyen faktörler arasında bu ülkelerde (toplumun kentte ya da kırsal bölgede yaşaması bağlamında) farklılıklar bulunduğunu belirtmektedirler. Dolayısıyla yazarlar turizm kararlarının doğru alınması açısından gelişmekte olan ülkelerde de bu alanda daha çok çalışma yürütülmesinin önemini vurgulamaktadırlar.

Türkiye açısından durum değerlendirildiğinde, yerel halkın turizm desteğine yönelik algı ve tutumlarıyla ilgili bazı çalışmaların turizm faaliyetinden çok etkin şekilde yararlanmayan şehirlerde (Afyon, Mudurnu, Van, vb.) gerçekleştirildiği, bazı çalışmaların ise uzun yıllar turizm faaliyeti ile iç içe olan bölgelerde (Bodrum, Kuşadası) gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu bağlamda Türkiye'deki sakin şehirler değerlendirildiğinde, sakin şehirlerin ülke genelinde farklı bölgelerde yer aldığı dolayısıyla da farklı sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerine sahip olduğu söylenebilir. Devlet Planlama Teşkilatı'nın 2004 yılında yayımladığı ilçelerin sosyo-ekonomik gelişmişliğine ilişkin raporda; 871 ilçe arasında Seferihisar (61) ve Gökçeada (118) 2. derece; Ula (212), Vize (219), Yenipazar (298), 3. derece; Taraklı (505) 4. derece gelişmişlik grubunda yer almaktadır (Donat ve Yavuzçehre, 2016:1485). Türkiye'de yer alan sakin şehirler üzerinden gerçekleştirilecek olan bu

araştırma; şehirlerin farklı bölgelerde yer alması, bu şehirlerde farklı turizm türlerinin uygulanması ve turizmin gelişmişlik düzeyinin farklı olması açısından önemlidir.

Nunkoo ve So (2015), yerel halkın turizm desteğiyle ilgili mevcut araştırmalardan öğrenilecek çok fazla şey olmasının yanı sıra sosyal değişim kuramı ile sağlanan bilgileri kullanan mevcut çalışmaların birbiriyle çelişen ancak teorik anlamda doğru olan ve turizm akademisyenleri arasında kafa karışıklığına neden olan araştırma önerilerinin varlığına dikkat çekerler. Bu nedenle teorik anlamda makul olan farklı ilişkileri dikkate alan ve sosyal değişimle ilgili çeşitli yaklaşımlardan çıkarılan temel değişkenleri içeren araştırmalara ihtiyaç duyulduğundan bahsederler. Bu bağlamda yazarlar, sosyal değişim kuramının temel değişkenleri olan, sosyal ilişkiler üzerine yapılan her türlü araştırma ile ortak çalışılması gereken; güven, güç ve bilgi, yerel halkın turizm desteğiyle ilgili daha doğru tahminler üretebilmek için eşzamanlı olarak düşünülmesi gerektiğini belirtirler.

Bu çalışmada yerel halkın turizm desteğini etkileyen faktörler Nunkoo ve So'nun (2015), sosyal değişim kuramı çerçevesinde geliştirdikleri ve YEM ile test ettikleri model çerçevesinde; turizmden sağlanan kişisel fayda, turizm bilgisi, yerel halkın yerel yönetimlere duydukları güven, turizm kararlarına katılım gücü, yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet boyutları ile ele alınmıştır. Çalışmada modelin tercih edilmesinin nedeni, yapı kurucu faktörler olarak özellikle “yerel halkın turizmi etkileme gücü”, “yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet”, “turizm bilgisi” ve “yerel yönetime güven” ile turizm desteği arasındaki ilişki yerel kalkınma, turizm ve sakin şehir hareketinin odak noktası olmasıdır.

Alanyazında belirli bir modelden belirli bir eğilim görülebilmesine rağmen modele farklı bir değişken eklenerek veya çıkartılarak ardışık çalışmalar da iyileştirme yapılabileceği belirtilmektedir (Vargas-Sanchez vd., 2011). Bu konuda Faulkner ve Tideswell (1997), Lankford ve Howard (1994) yerel halkın turizm desteğine yönelik tutumlarının oluşumu üzerinde doğrudan veya dolaylı etkisi olduğu düşünülen değişkenlerin, değişkenler arasındaki ilişkileri aydınlatmak için modellere dâhil edilmesi gerektiğini belirtirler. Bu çalışmanın uygulama alanının sakin şehirler olması nedeniyle modele yerel halkın sakin şehir hareketine yönelik tutumunu ve bunun turizm desteği ile ilişkisini tesbit etmeyi amaçlayan bir faktör eklenmiştir. Eklenen bu faktör için Andarabi vd., (2014) tarafından kullanılan çalışmaya başvurulmuştur.

#### 2. 2. 4. 1. Turizmin Algılanan Olumlu ve Olumsuz Etkileri

Sosyal değişim kuramına göre halkın turizm desteğinde önemli olan, sağladıkları hizmetler karşılığında elde ettikleri fayda ve maliyetlerdir. Ekonomik kalkınmanın belirleyicisi olarak toplumların kalkınmasında etkin bir rol oynayan turizm endüstrisi, algılanan olumlu etkiler doğrultusunda birçok ülke ve topluluk tarafından desteklenmekte ve bu doğrultuda daha fazla gelişmesi için girişimler ve planlamalar yapılmaktadır. Gerçekleştirilen girişim ve planlamaların temel amacı elde edilen pozitif etkilerin artmasını sağlayarak toplumun kalkınma sürecini hızlandırmaktır. Ancak olumlu etkilerin yanı sıra kontrolsüz ve plansız bir şekilde gerçekleşen turizmin olumsuz etkilerinin olduğu da bilinen bir gerçektir. Bu etkiler yerel halkın turizm ile ilgili algı ve tutumunu etkilemekte, yerel halk turizme yönelik daha olumsuz bir tutum sergileyebilmektedir. Bu nedenle sosyal değişim kuramı kapsamında fayda ve maliyetler dikkatli bir şekilde ele alınmalıdır (Ap, 1992; Güneş, 2014).

Turizm araştırmacıları yerel halkın turizme desteğinin ekonomik (Perdue vd., 1990), çevresel (Cengiz ve Kırkbir, 2007; Liu vd., 1987; McGehee vd., 2002; Özdemir ve Kervankıran, 2011), sosyal ve kültürel (Doğan ve Üngüren, 2010; Gürbüz, 2002; Harrill ve Potts, 2003; Özdemir, 1992) alanlarda oluşan fayda ve maliyetlerden etkilendiğini belirtmektedirler (Tablo 10). Ekonomik etkiler içinde; vergi geliri, artan iş olanakları, ek gelir, vergi yükü, enflasyon, bölgesel yönetim borçları gibi konular yer almaktadır. Sosyo-kültürel etkiler; geleneksel sanatların ve geleneklerin yeniden canlanması, artan kültürlerarası iletişim ve kültürleri anlama ve geleneksel kültürlerdeki değişiklikler olabilmektedir. Çevresel etkiler; parkların ve doğal yaşamın korunması, kalabalıklaşma, hava, su ve gürültü kirliliği, doğal yaşamın yok edilmesi, yıkıcılık ve çöp atıkları gibi etkilerdir (Andereck vd., 2005: 1060).

Turizmde algılanan fayda (olumlu etkiler) ve maliyetler (olumsuz etkiler) ile ilgili yapılan ilk çalışmalar ekonomik etkiler bağlamında gerçekleştirilmiştir (Deccio ve Baloğlu, 2002; Haralambopoulos ve Pizam, 1996; Jurowski vd., 1997; Liu ve Var, 1986; Milman ve Pizam, 1988; Sheldon ve Var, 1984). Bu çalışmalar sonucunda ekonomik faydanın yerel halk tarafından en önemli faktör olarak değerlendirildiği ortaya çıkmıştır.

**Tablo 10:** Turizme Yönelik Fayda ve Maliyetler

	<b>Ekonomik</b>	<b>Sosyal ve Kültürel</b>	<b>Çevresel</b>
<b>Faydalar</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>- Yeni ulaşım bağlantıları</li><li>- Rekreasyonel alanların geliştirilmesi</li><li>- Alish-veris olanakları</li><li>- Gelir ve istihdam etkileri</li><li>- Vergi gelirleri</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>- Kişilerarası ilişki düzeyinde genişleme</li><li>- Eğitim, sağlık vb., alanlarda ilerleme</li><li>- Kültürel değerlerin tanınması</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>- Çevrenin değer verilmesi</li><li>- Flora ve faunanın korunması</li></ul>
<b>Maliyetler</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>- Enflasyon</li><li>- Altyapı yatırımlarının yüksek olması ve bunu büyük oranlarda devletin üstlenmek zorunda kalması</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>- Kalabalıklaşma</li><li>- Suç oranında artış</li><li>- Kültür bozulmaları</li><li>- Güvenlik problemleri</li><li>- Trafik Sorunu</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>- Gürültü, hava, su kirliliği</li><li>- Doğanın tahrip edilmesi</li><li>- Çöp problemleri</li></ul>

**Kaynak:** Yağcı, Ö. (2006), *Turizm Ekonomisi.*, s.179.

Gerek ulusal gerekse uluslararası araştırmalar turizmin ekonomik faydalarının; iş olanaklarını dolayısıyla da istihdamı artırdığı şeklinde algılandığı yönündedir (Andriotis, 2003; Davis vd., 1988; Dyer vd., 2007; Doğan ve Üngüren, 2012; Gümüş ve Özüpekçe, 2009; Liu ve Var, 1986; Nunkoo ve Ramkissoon, 2011). Aynı şekilde yeni yatırım fırsatları sağladığı (Dyer vd., 2007; Eren ve Aypek, 2012; Nunkoo ve Ramkissoon, 2011), yerel halka ve yerel yönetimlere gelir sağlayarak yerel ekonomileri desteklediği, üçüncül sektörlere katkı sağladığı (Jurowski vd., 1997; Latkova ve Vogt, 2012) araştırmaların ortaya çıkardığı sonuçlardır.

Yerel halkın turizme karşı olan genel tutumunun turizme olan ekonomik bağımlılığı ile doğru orantılı olduğu, turizme bağımlılığı yüksek olan grupların turizme karşı olumlu bir tutum sergilediği, turizm sektöründe çalışan ve geçimini turizm sektöründen sağlayan bireylerin turizme daha olumlu yaklaştığı da alan yazında belirtilen konulardandır. Örneğin, Çalışkan ve Tütüncü (2008) Kuşadası'nda gerçekleştirdikleri çalışma sonucunda, bölgede turizm sebebiyle doğal ve tarihi alanların tahrip edilmesine rağmen, halkın tek gelir kaynağının turizm olması sebebiyle bu tahribatları görmezden geldiğini belirtmişlerdir.

Turizmin ekonomik faydaların yanı sıra toplumsal, sosyal, çevresel ve fiziksel olarak da çeşitli faydaları olduğu bilinmektedir (Doğan, 2004; Eralp, 1974; Kırıl, 1995; Özdemir, 1992; Tekin, 1994; Usal, 1990). Sosyal uyum sağlama (Airey ve Chong, 2010), yerel halkın hayatlarını iyileştirme (Andereck ve Nyaupane, 2011;

Avcıkurt vd., 2007; Dritsakis, 2004 King vd.,1993), kültürel değişim ve yerel gelenekleri yaşatma, eğitime ve yabancı dil öğrenimine katkı sağlama, toplumun imajını yenileme, mesleklerde profesyonelleşme, tarihi ve kültürel mirası koruma (Besculides vd., 2002; Doğan ve Üngüren, 2010) bu faydalardan bazılarıdır.

Besculides vd., (2002) turizmin kültürel faydalarına yönelik algıyı ölçmek amacıyla güneybatı Colorado'da yaşayan İspanyol ve İspanyol olmayan halk ile yaptıkları araştırma da, İspanyol vatandaşların turizmin kültürel tanıtımı ve zenginliği arttırıcı yönleriyle yüksek oranda fayda sağladığına yönelik algılarının İspanyol olmayanlara oranla daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Özmen (2007), Akçakoca'da gerçekleştirdiği araştırmasında, turizmin kültürel gelişmeye katkı sağlayan bir unsur olarak görüldüğünü ortaya çıkarmıştır. Sözkonusu araştırmada katılımcıların turizmin kültür üzerinde olumlu etkisi olduğu yönünde algıya sahip olduğu, ayrıca katılımcıların özellikle turizm sezonlarında bölgede sosyal ve kültürel aktivitelerin artış gösterdiğini belirtmişlerdir. Demircan (2010)'ın, Muratpaşa ilçesinde turizmin sosyal ve kültürel etkilerinin algılanmasına yönelik yaptığı çalışmada, yerli halkın turistlerle iyi ilişkiler kurma isteğinde olup daha fazla turist gelmesini istedikleri ortaya çıkmıştır.

Turizmin, daha önce de belirtildiği gibi sağlıklı bir sosyal alt yapı ile gelişmesinin sağlanamaması durumunda etkilerinin olumsuz olacağı unutulmamalıdır. Hava, toprak, su ve gürültü kirliliği, kalabalıklaşma, trafik ve çöp sorunu (Abas ve Hanafiah, 2014; Johnson vd., 1994; King vd., 1991; Liu vd., 1987; McCool ve Martin 1994; Perdue vd., 1990), doğal yaşamın yok edilmesi, madde ve alkol suçları ve artan suç faaliyetleri (Nunkoo ve Ramkissoon, 2010: 43) gibi konular bu olumsuz etkilerdendir (Andereck vd., 2005; Long, 2012).

Liu vd. (1987), Hawai, Kuzey Galler ve İstanbul'da yaptıkları bir araştırmada, yerel halkın turizmin, ekonomik faydalarına rağmen çöp ve atıklardan ve doğal yaşamın dejenerasyonundan oluşan bazı olumsuz çevresel etkilere sahip olduğunu düşündüklerini belirlemişlerdir. Çavuş ve Tanrısevdi (2002), uygun yerel planlama ve çevresel yönetim eksikliğinde büyüyen turizmin, çevre kalitesini ağır ağır ama ciddi biçimde etkileyeceğine dikkat çekmektedirler. Turizmin neden olduğu bu ve buna benzer maliyetler yerel halkın endişelenmesine neden olmakta dolayısıyla turizme verilen destek de etkilenmektedir. Schofield (2011), Salford halkının turizme ilişkin

olumsuz çevresel algılamaların, olumlu ekonomik veya sosyal algılamaların önüne geçtiğini tespit etmiştir.

Turizmin olumsuz etkileri ekonomik anlamda da ortaya çıkabilmektedir. Örneğin, Akış vd., (1996), Kıbrıs'ta yaşayan Rum ve Türk toplumu üzerinde yaptıkları bir araştırma ile turizmin gelişim sürecinde, yüksek ücretli işlerden düşük ücretli işlere doğru düşüş, vergi yükümlülüklerin artması, yerel sosyal statülerin ve ekonomik statülerin değişiminden kaynaklanan olumsuz bir algının ve buna bağlı olarak olumsuz bir tutumun ortaya çıktığını belirlemişlerdir.

Türkiye'de sakin şehir hareketine katılımın çok yeni olması nedeniyle bu yörelerde yerel halkın turizm etkileri ile turizm desteğini ölçmeye yönelik nicel çalışma sayısı oldukça azdır. Bu nedenle genel bir yorumlama yapılamamakla birlikte yapılan çalışma sonuçları; sakin şehir halkının, yörede sürdürülebilir yerel kalkınma açısından turizmin ekonomik olarak fayda sağladığı, sosyal ve kültürel anlamda olumlu yönde değişim sağladığı yönündedir. Ayrıca bu çalışmalarda (Andarabi vd., 2014; Coşar, 2013; Güney ve Göller, 2015; Sünnetçioğlu vd., 2014) yerel halkın, turizm sayesinde alt ve üst yapı da değişimlerin kendileri için önemli olduğunu fakat hızlı gelişmenin çevresel yönden bazı sıkıntıları getirdiğini ifade ettikleri de belirtilmektedir. Örneğin yerel halkın, evlerinin kira ve satışından elde ettikleri yüksek paralarla geleneksel hayat tarzlarından uzaklaşmaya başladıkları belirtilmektedir. Bu değişim, sakin şehirlerde önemsenen bir konudur ve yerel yönetimler, yerel halkın profili üzerindeki bu değişimlere çözüm getirebilmek için çeşitli yöntemler üretmeye çalışmaktadırlar. Ludlow Belediyesi; "Biz şehrimize gelen ziyaretçileri geri dönmek şartıyla seviyoruz" cümlesini şehir giriş paneline yazarak bu etkiye önlem almaya çalışmışlardır (Andarabi vd., 2014:73).

#### **2. 2. 4. 2. Turizmden Sağlanan Kişisel Fayda**

Faydalar, yerel halkın sosyal değişim ilişkisinin subjektif değeri ile ilgili karar vermelerine yardımcı olan değer alanlarıdır (Emerson, 1987). Turizmden sağlanan kişisel faydalar ise yerel halkın kişisel olarak turizm endüstrisi ile girdikleri değişim sonucu çıkardıkları ekonomik, sosyal ve kültürel değerlerdir (Wang ve Pfister, 2008). Sosyal Değişim Kuramına göre yerel halk bir alışveriş ilişkisinden elde ettikleri ve beledikleri kişisel ve subjektif faydalara göre tepki verdiklerinden, turizmden elde

edilen kişisel faydalar, turizmin etkileri ile ilgili algıları belirlemektedir (Emerson, 1987). Diğer taraftan bir toplumda turizmin fayda ve maliyetleri eşit olarak dağılmamaktadır. Bir grubun fayda olarak gördüğü diğer grup tarafından maliyet olarak değerlendirilebilir. Hotel, restoran, tur operatörleri turizmden fayda sağlayabilir, bu nedenle de turizm gelişimine destek verebilirler. Fakat o bölgede sürekli ikamet edenler kalabalıktan, kirlilikten, gürültü ve değişen hayat tarzından rahatsızlık duyabilir ve turizmi desteklemeyebilirler (Korkmaz, 1990: 395).

Sosyal değişim kuramının temelini oluşturan turizmden kişisel fayda sağlama faktörü 1990'lardan beri turizm araştırmacıları tarafından incelenmiş ve çok sayıda çalışma yürütülmüştür (Allen vd., 1993; Ap, 1992; Jurowski vd., 1997; Lindberg ve Johnson, 1997; McGehee vd., 2002; Yoon vd., 2001; Wang ve Pfister, 2008). Bu çalışma sonuçlarına göre turizmden bireysel olarak fayda sağlayan yerel halkın turizm kavramına yönelik olumlu bir algıya sahip oldukları ve turizm gelişim sürecine aktif olarak destek verdikleri belirlenmiştir.

#### **2. 2. 4. 3. Turizm Bilgi Düzeyi**

Yerel halkın turizm hakkında sahip olduğu bilgiler, sektörün başarılı yönetilmesinde ve sürdürülebilirliğinde önemli bir yere sahiptir (Nunkoo ve So, 2015: 5). Turizm potansiyeline sahip bölgelerin korunması, tanıtılması ve turizme açılması, bu bölgelerde yaşayan halkın turizm konusunda bilinçli olmasını gerektirmektedir. Burada bilgi, yerel halkın turizmin gelişimi ile ilgili sorunlar ve yerel yönetimin endüstrideki rolü konusundaki anlayışı anlamına gelmektedir. Bilgi bir aktör için önemli bir kaynaktır ve sosyal değişim ağında onun konumunu belirlemektedir. Böylece sosyal değişim kuramının önemli bir yapısı haline gelmektedir (Nunkoo ve So, 2015).

Yerel halkın turizm konusunda sahip olduğu bilgiler, endüstrinin etkilerine karşı olan algı ve tutumları değiştirebilmektedir. Bu konuda gerçekleştirilen çalışma sonuçları, turizm hakkında bilgi sahibi olan yerel halkın, turizmin faydalarını ve maliyetlerini anlama olasılıklarının daha yüksek olduğu yönündedir (Andereck vd., 2005). Moscardo (2011), bilginin ya da turizm farkındalığının turizm uygulamalarına hâkim olmada ve turizm faaliyetlerine katılmada önemli bir rol oynadığını belirtmektedir. Turizm hakkında bilgi sahibi olan toplumlar, kaynaklara sahip olma



konusunda kontrol mekanizması oluşturabilmekte böylece çekim bölgesi için fayda sağlayabilmektedir (Fong ve Lo, 2015: 128). Bu konuda yapılan bazı çalışmalarda (Davis vd. 1988; Lankford ve Howard, 1994; Andereck vd., 2005; Andereck vd., 2007), turizm hakkında bilgi sahibi olan yerel halkın olumlu etkileri belirtme olasılıklarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılırken bazı çalışmalarda (Latkova ve Vogt, 2012), bilginin turizmin olumlu ve olumsuz etkileri ile ilgili önemsiz bir gösterge olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle sonuçlar nihai olmaktan uzaktır.

#### **2. 2. 4. 4. Yerel Yönetime Güven**

Bir kişi, grup ya da organizasyonun etik olarak savunulabilir davranış beklentisi olan güven (Hosmer, 1995), sosyal değişim kuramcılar tarafından anahtar değişken olarak görülmektedir (Blau 1964, Homans, 1958; Nunkoo ve So, 2015: 5). İster yerel halk ve yerel yönetim, ister yerel halkın kendi aralarında olsun, değişim sürecine dâhil olan taraflar arasında adillik ve mantıksallık temeline dayanan karşılıklı güven olmalıdır (Sharpely, 2014: 25).

Yerel yönetimler genellikle turizm politikalarına ve planlamalarına büyük güç harcamakta ve siyasi, çevresel, ekonomik sebeplerle turizme müdahale etmektedir (Nunkoo ve So, 2015: 5). Yerel halk turizm politikaları nedeniyle genellikle yerel yönetimi sorumlu tutmakta ve yerel yönetimlerin turizmin sürdürülebilirliği konusunda koordinasyon sağlamasını beklemektedir (Bramwell, 2011). Örneğin, geçmişte gayri resmi turizm girişimlerinin ordu tarafından tehdit edilmesi konusunda problemler yaşayan Endonezya'nın Yogyakarta şehrindeki sokak satıcıları, birçok gelişmekte olan ülkenin aksine yasal hale getirilmiş ve tanınmıştır. Satıcılara finansal konularda, devlet kurumları ve tedarikçilerle olan görüşmelerde kendilerine yardımcı olmaları için kooperatif kurmalarına izin verilmiştir. Bu durum yerel halkın turizmden fayda sağlaması için fırsatlar oluşturmak adına girişimlerde bulunulduğunun bir göstergesidir. Benzer şekilde Yogyakarta'nın yoğun turist çeken bölgelerindeki küçük pansiyonlar yasallaştırılmış, faaliyet göstermeleri için teşvik edilmiş hatta bazen il yönetiminden küçük miktarlarda da olsa bu pansiyonlara finansal yardım sağlanmıştır. Bazı hükümetler, Club Med gibi işletmelerin bir alanın ekonomisini geliştirmeyeceğine inandıklarından sıcak bakmamışlardır (Korkmaz, 1990: 415). Bu tür uygulamalarda önemli olan yerel halkın devlet yetkilileri tarafından alınan kararların kendi lehlerine olacağı konusunda güven duymalarıdır.

Bir değişimin taraflarından olan yerel halkın, diğer taraf olan yerel yönetime güveninde kurumların sahip oldukları gücü kötüye kullanmayacakları inancı hâkimdir. Bu nedenle yerel halk yönetimden kendilerinin çıkarına siyasi kararlar almasını ve bu bakımdan hesap verebilir durumda olmasını beklemektedir (Bramwell, 2011). Yerel halkın kalkınmaya yönelik herhangi bir projeyi desteklemeleri için öncelikle yerel yönetimlere güvenmeleri gerekmektedir. Bu ekonomik kalkınmayı ve sosyal yaşamı iyileştirmenin yanı sıra, demokratik istikrar ve sürdürülebilir kalkınmayı da sağlayabilir (Nunkoo vd., 2012).

Nunkoo ve Ramkissoo (2012) turizmden fayda sağlayan yerel halkın hükümete güven duymaya meyilli olduklarını ifade ederler. Bu durumda, sosyal değişim kuramının ne sürdüğü gibi kalkınma topluluk için faydadan çok maliyet getirdiyse güvensizlik oluşur. Dahası, yerel yönetimler görevlerini kurmuş oldukları birim ve konseyler aracılığıyla icra eder. Güven yerel halk ve onun temsilcisi olan kurumlar arasındaki bağı oluşturan bir kavramdır (Sinclair ve Gürsoy, 2016:8). Bu nedenle kurumsal güven yerel halka yerel yönetimlerin tatminkâr ve etkin çalışacağı ve taleplerini karşılamada sahip olduğu gücü kötüye kullanmayacağı inancını verir (Luhiste, 2006).

Devlet yetkilileri ve yerel halk arasında güven, yükümlülüklerin düzenli olarak yerine getirilmesi ve sosyal değişimin zaman içerisinde kademeli olarak genişletilmesi yoluyla oluşur (Blau, 1964). Değişim sonucu olarak olumlu ekonomik ve sosyal çıkarımlar ortakların birbirine güvenini ve ilişkiyi sürdürme isteklerini artırır (Blau, 1964). Bu araştırmanın çalışma alanının sakin şehirler olması, sakin şehir uygulamasının birinci derece uygulayıcısının ise belediyeler olması yerel yönetime güven faktörün ölçülmesini gerekli kılmıştır.

#### **2. 2. 4. 5. Turizm Kararlarını Etkileme Gücü**

Sosyal değişim kuramının merkezi bir bileşeni olan g (Emerson, 1962), bir aktörün diğerinin davranış ve deneyimlerinin sonucunu etkileyebilme kabiliyeti olarak tanımlanmaktadır (Wrong 1979'dan aktaran Nunkoo ve So, 2015: 5). Bir toplumda sadece fiziksel, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda insanların ihtiyaçlarının karşılanması yeterli olmamakta, bunların yanı sıra yerel halk kendi görüşlerine, önerilerine değer verilmesini istemektedir. Yetkili mercilere ulaşabilmek ve dikkate

alınmak bireyler için önemli olmakla birlikte, bireyler özellikle kendisini ilgilendiren konularda karar alma sürecinde söz sahibi olmayı arzu etmektedir. Karar verme sürecine katılım, yerel halka yetki vererek kalkınma yolunda kendi amaçlarını, ihtiyaçlarını ve isteklerini belirleme olanağı verir (Aslan, 2008: 71).

Turizmde güç, yerel halkın turizmin etkilerine verdikleri tepkilerin anlaşılması için bir temel oluşturur (Cheong ve Miller, 2000) ve turizm politikasının oluşturulması ve uygulanmasını etkileyerek ya da etkilemeye çalışarak aktörler arasındaki etkileşimi yönetir (Hall, 1994). Başka bir ifadeyle bireylerin kendilerini ilgilendiren kararlar, kaynaklar ve kalkınma girişimleri üzerinde denetim ve etkide bulunmalarıdır. Yerel halkın turizm planlarının hazırlanması ve uygulanması aşamalarında kararlara katılımları kalkınmanın sürdürülebilirliği için bir gerekliliktir (Dyer vd., 2007; Mitchell ve Reid, 2001; Sheldon ve Abenoja, 2001).

Turizm ağırlıklı bölgelerde yerel yönetimler, turizm plan ve politika kararlarında en önemli güç olmakla birlikte turizm, halkın sahiplenmesiyle anlam kazanan bir endüstridir. Yerel yönetimler sadece yerel halk için değil, aynı zamanda bölgeyi ziyarete eden turistler içinde hizmet üretme özellikleriyle öne çıkan kuruluşlardır. Dolayısıyla turizm gelişiminde atılan doğru uygulamalar, yerel halkın yaşamını etkileyebilir ve turist-yerel halk ilişkisinde olumsuz olayları en aza indirilebilir. Turizm gelişiminde yerel halk turist ilişkisinde kabullenme süreci bölgede turizm gelişiminin başarısını da beraberinde getirecektir. Bu nedenle turizm “topluluk endüstrisi” olarak tanımlanmaktadır (Altıntaş, 2010: 4).

Teye vd., (2002), özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yerel halkın karar verme sürecinden ve proje yönetimlerinden dışlandığını, kendi yaşam ve gelecekleri üzerinde etkileri olan turizm plan ve politikalarında son derece az kontrol sahibi olduğunu belirtmektedir. Oysa alanyazında turizm endüstrisinden en iyi şekilde yararlanmak ve bu endüstrinin olumsuzluklarını azaltmak için yörede turizm ile ilgili projelere halkın katılımının sağlanması gerekliliği sıklıkla vurgulanmaktadır (Alaeddinoğlu, 2007; Avcıkurt, 2009; Choi ve Sirakaya, 2005; Getz, 1995; Jafari, 2001; Mansuroğlu, 2006; McCool vd., 2001; Murphy, 1983; Nunkoo ve Ramkisson 2011; Nunkoo ve Gürsoy, 2012; Um ve Crompton, 1987). Dolayısıyla başarılı bir yerel kalkınma, sürdürülebilir bir turizm ve uygulanabilir bir sakin şehir hareketi için gerekli olan önemli faktörlerden biri de bölgede uygulanacak olan plan ve proje kararlarına yerel halkın katılımının sağlanmasıdır. Türkiye’de turizm planlamasındaki bu eğilim

“Beş Yıllık Kalkınma Planları”nda görülebilir. Beş Yıllık Kalkınma Planları’nın ilk beşinde ana amaç turist sayısının ve turizm gelirinin, kitle turizmine uygun olarak artırılması olurken, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’ndan sonra bu eğilim değişmeye başlamıştır. Özellikle Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda turizm hareketlerinin yoğunlaştığı bölgelerde yerel yönetimlerin ve toplumun turizm ile ilgili kararlara katılmasının sağlanması amaçlanmıştır (Aslan, 2008: 72).

Turizm politikası ve planlamasında paydaşlar arasındaki güç ilişkileri son dönemde gerçekleştirilen birçok çalışmanın temel konusu olmuştur (Beritelli ve Laesser, 2011; Bramwell ve Meyer, 2007; Kayat, 2002). Güç genellikle turizm aktörleri arasında dengesiz bir dağılım göstermektedir; özellikle yerel topluluklar, diğer paydaş gruplar ile kıyaslandığında turizm gelişimi içerisinde en az güce sahip olan gruptur (Moscardo, 2011; Nunkoo ve Ramkissoon, 2011; Nunkoo ve So, 2015:5). Ap’a (1992) göre bu, yerel halkın turizm algısını olumsuz yönde etkilerken, yerel halkın olumlu tepkileri genellikle yüksek güç düzeyi ile ilişkilendirilir. Bu iddia bazı çalışmalarla da doğrulanmıştır (Madrigal, 1993; Kayat, 2002; Nunkoo ve Ramkissoon, 2011; Nonkoo ve So, 2015). Kayat (2002), yerel halkın turizmin etkilerine ilişkin tutumlarını algılamada sosyal değişim ve güç kuramlarının birleşiminin, sosyal değişim kuramının tek başına kullanılmasından daha faydalı olduğunu belirtmektedir. Murphy (1985), yerel halkın sadece turizm planlamasında değil karar alma ve turizm projelerinin yönetiminde de dışarıda bırakıldığı üzerinde durmuştur. Diğer taraftan bu çalışmalarla ve sosyal değişim kuramıyla tutarsız olan araştırma sonuçları da bulunmaktadır. Örneğin, Latkova ve Vogt (2012) gücün turizmin etkilerini algılamada belirleyici olmadığını belirtmektedirler. Sakin şehir hareketinin başarılı bir şekilde uygulanabilmesi ve bu konudaki projelerin kabul görmesi açısından yerel halkın kararları etkileme gücü olması gerekliliği sakin şehir kriterleri içerisinde yer almaktadır. Bu nedenle turizm projelerinin yüksek etkiyle kabul göreceği düşünülmektedir.

#### **2. 2. 4. 6. Yaşam Kalitesinden Duyulan Memnuniyet**

Yaşam kalitesi en temel tanımıyla; insanların sağlıklı bir ortamda yaşayabilmesi, beslenme, korunma, barınma gibi ihtiyaçlarını karşılayabilme, bedensel ve tinsel gelişmesine uygun olanakları bulabilme, içinde yaşadığı çevreye ve topluma olumlu katkıda bulunabilme, doğal ve yapay yaşam ortamlarının birbirleriyle

dengeli uyumunu yansıtabilmesidir (Geray, 1998: 327). Andereck ve Nyaupane (2011) yaşam kalitesini, kişinin hayattan aldığı tatminden, duygularındaki iç huzurdan ve ayrıca deneyimlediği başarılarından oluştuğunu ve insanların hayata bakışıyla ya da kendi hayatları hakkında ne hissettikleriyle ilgilendiğini belirtirler. Yazarlar ayrıca benzer durumlar ve koşullar altında her insanın algılamasının farklı olacağına da dikkat çekerek yaşam kalitesinin öznel boyutuna vurgu yaparlar. Çünkü bölgede ikamet edenlerin eğlence seçenekleri, ulaşım kolaylığı, hava kirliliği ve reklâm panolarının varlığı/yokluğu, trafik sıkışıklığı vb. konularda insanlar birbirlerine göre farklı düşünmekte, insanların sevdikleri ve sevmedikleri şeyler arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır (Korkmaz, 1990).

Puczko ve Smith (2011:168) yaşam kalitesi hakkında yapılan tanımlardan yola çıkarak turizm özelinde bir tanım önermişlerdir: *“Yaşam kalitesi, tam olarak hayattan tatmin olma duygusudur ve hayatı değerlendirilen kişinin zihinsel uyarılarıyla belirlenir. Bireyin, nesnel faktörlere dayanan fikir oluşturma sürecinde de turizmin önemli bir rolü vardır”* diyerek turizm ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiye dikkat çekmişlerdir (aktaran: Sarı ve Özdemir, 2014: 242). Bu çalışmada yaşam kalitesi *“kişinin yaşamından duyduğu memnuniyet ve dünyevi deneyimlerinden duyduğu hoşnutluk veya memnuniyet hissi”* şeklinde tanımlanmıştır.

Yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet aile, sağlık, topluluk, sosyal hayat, iş alanlarındaki memnuniyet düzeylerinden etkilenmektedir. Belirli yaşam alanlarındaki memnuniyet ise topluluğun içinde bulunduğu yaşama şartları ve hizmetlerden etkilenmektedir. Bu süreçte kişisel değerlendirmeler belirleyici olmaktadır. Yani bireysel topluluk hizmetlerindeki memnuniyet ile birlikte topluluk şartlarındaki iyileşme, topluluk yaşamında daha fazla memnuniyeti de beraberinde getirecektir (Sirrgy vd., 2006). Jafari (2012), kendi halkına yetersiz yaşam kalitesi sunan bir turizm bölgesinin kaliteli turizm deneyimleri sunmasının olanaksız olduğunu belirtmektedir.

Sürdürülebilir yerel kalkınma turizm sektöründe artan bir biçimde kullanılmaya başlanmıştır. Bunun nedeni; kalkınmanın turistlerin ihtiyaçlarını karşılarken, ekonomik büyümeyi geliştirme olanakları sağlaması, fiziksel alanları koruması, geleceğe yönelik turistik kalkınmanın yerel halkın yaşam kalitesini ve çevresel kaliteyi geliştirerek gerçekleştirilmesidir (Eagles vd., 2002). Turistler için gerçekleştirilen elektrik, ulaşım, sağlık birimleri, temiz su sistemleri, alışveriş ve eğlence merkezleri gibi bu alt yapı hizmetleri yerel halkın da kullanımına sunulur

(Zengin, 2006). Bir tatil bölgesine elektriğin gelmesi, suç önleyici tedbirlerin alınması ya da yolların düzenlenmesi ve ilgili altyapı inşaatının yapılması gibi kalkınma girişimleri daha fazla ekonomik kalkınma ve böylelikle sosyal refah düzeyinde de artış sağlayabilir (Telfer, 2002). Turizm aracılığıyla halk temiz içme suyundan arıtma sistemlerine, hastanelerden okullara, sinemalardan marketlere kadar yüzlerce olanağa sahip olur. Örneğin; Antalya’da 2000’li yıllara kadar yedi-sekiz adet özel hastane varken, turizmin hızlı büyümesine paralel bu sayı 2008’e kadar 20’ye bu yıldan sonra da 40 adede ulaşmıştır (Akdeniz Turistik Oteciler ve İşletmeciler Birliği, 2014). Dolayısıyla turizmin bölgede yaşayan insanların yaşam kalitelerini iyileştirici yönde etkilerinin de olduğu söylenebilir.

Turizmin istihdam sağlama dolayısıyla gelir artırma özelliğinin ekonomik kalkınmayı etkilediği bilenen bir gerçektir. Bu durum, Weaver ve Oppermann’ın (2000) belirttiği gibi, toplumsal refah düzeyini ve stabiliteyi arttırabilir. Yeni turizm gelişimi ve turist harcamalarındaki artış ile devletlerin ek sosyal kalkınma programları sağlamak için kullanabilecekleri daha kapsamlı bir vergi tabanı oluşturulabilir. Buna ek olarak destinasyon, uluslararası rekabet gücünü arttırmaya çalıştıkça, genellikle daha gelişmiş ülkeler olan turist gönderen ülkeler için daha kabul edilebilir olan hizmetler ve sağlık standartları sunma eğiliminde olurlar.

Diğer taraftan, trafik yoğunluğu, park sorunu, suç oranındaki artış, hayat pahalılığı ve günlük yaşam tarzlarının değişmesi gibi sonuçlarıyla bölge sakinlerinin yaşam kalitesi üzerinde olumsuz etkileri de vardır. Uysal vd., (2012) bunun öznel insan yanıtı perspektifinden anlaşılmasının yani yerel halkın yaşam kalitelerinden duydukları memnuniyetin araştırılmasının önemli olduğunu belirtmektedirler.

Yaşam kalitesi üzerinde olumlu etkileri olan bir turizm hareketliliğinin halk tarafından destekleneceği (Kim, 2002) dikkate alındığında, turizm bölgesinde yaşayan insanların yaşam kalitelerinin önemi daha da belirginleşmektedir. Burada bizi yakından ilgilendiren şey, yerel halkın kendi yaşam kalitesinden duydukları memnuniyettir. Yaşam kalitesi çalışmaları genel anlamda, turizmin etkilerinin bireyin ya da ailenin yaşam memnuniyetini nasıl etkilediğiyle ilgilenir ve bunlara toplum, yaşanılan çevre ve kişisel memnuniyet de dâhildir (Andereck vd., 2007). Araştırmaların büyük çoğunluğu yerel halkın yaşam kalitesinden duydukları memnuniyeti, turizmin etkilerinden etkilenen bağımlı bir değişken olarak görürken (Andereck ve Nyaupane 2011), son dönemlerde yaşam kalitesi, yerel halkın turizme

verdikleri desteğin öncüsü olarak görülmeye başlanmıştır (Nunkoo ve So, 2015). Alanyazındaki yaygın görüş turizm endüstrisinin topluluklara arzuladıkları yaşam ortamını sağlamaları konusunda yardımcı olan yaşam standartları sunduğu yönündedir.

Turizmin etkileri yerel halkın yaşam kalitesini arttırırsa, yerel halk turizm endüstrisi ile değişim halinde olmaya ve endüstrinin gelişimini desteklemeye daha yakındır. Aksi takdirde yerel halkın turizme karşı daha az destekleyici tavır sergileyebileceği de öngörülebilir ki bu, sosyal değişim kuramı çerçevesinde oluşturulmuş bir önermedir. Dolayısıyla, turizm aracılığıyla yaşam kalitesinin artması, yerel toplumların olumlu anlamda değer verdiği bir kaynak olarak görülebilir.

#### **2. 2. 4. 7. Sakin Şehir Hareketi ile İlgili Algı ve Tutum**

Sakin şehir hareketi, kültür ve turizm bileşenli bir anlayış olarak doğal ve kültürel değerlerin korunup yerel ölçekte geliştirilmesini amaç edinerek yerel kalkınmayı desteklemektedir (Akman vd., 2013: 38). Alternatif turizm alanları oluşturmak isteyen Turizm ve Kültür Bakanlığı, sakin şehirlerin sayısını arttırmak istemekte ve “Sakin Şehir” statüsü kazanan yerleşim merkezlerine tanıtım garantisi vermektedir. Sakin şehir hareketine ilişkin algı ve tutumların belirlenmesi, hem bu harekete ilişkin felsefenin anlaşılması bakımından hem de şehir yöneticilerine, Turizm Bakanlığına, kamu kurumlarına ve özel sektöre, planlama kararlarında bilgi sağlama açısından önemli görülmektedir (Çakıcı vd., 2014: 29). Diğer taraftan bu algıların belirlenmesi halkın beklentilerinin anlaşılması ve bu hareke katılmak isteyen potansiyel şehirlerin yönetimlerine yol göstermesi içinde faydalı olacağı düşünülmektedir.

Sakin şehir hareketi ile özellikle yerel ürünlerin tercih edilmesi, yerel üreticilerin harekete geçirilmesi, teşvik edilen organik üretimle bu ürünlerin değer kazanması amaçlanmakta dolayısıyla yerel ekonomide ekonomik bir canlanma, istihdam ve refah artışı beklenmektedir (Sırım, 2012: 129). Bu beklentinin gerçekleşmesinde yerel halkın süreci içselleştirmesi, vizyonu sahiplenmesi önemlidir. Semmens ve Freeman (2012: 358-359) sakin şehir faaliyetlerine yönelik topluluğun katılımı, gayreti ve farkındalığı olmadığında, hareketin anlaşılmadığını, takdir görmediğini, bunun da daha az sosyal değişime neden olduğunu ifade etmektedirler.

Sakin şehirlerde yerel halkın turizm desteği konusunda yapılan az sayıda çalışma bulunmakla birlikte bu çalışma sonuçları yerel halkın sakin şehir hareketine yönelik algı ve tutumlarının; yöre ekonomisi üzerinde olumlu yönde etkide bulunduğu, uygulamanın önemli bir tanıtım kaynağı olduğu ve sonuçta insanlarda ortaya çıkan merak dürtüsü nedeniyle yöreye gelen ziyaretçi sayısının arttığı yönünde olduğudur (Coşar, 2013; Çakıcı vd., 2013; Presenza vd., 2015). Bu faydaların yanı sıra alanyazında sakin şehir hareketine katılımın bazı maliyetlerinin de olduğu belirtilmektedir. Örneğin, Clair (2011), Güney Kore'nin Jeungdo şehrinde, sakin şehir hareketine katıldıktan sonra, ikinci konut fiyatlarındaki artışın ev fiyatlarını yükselttiğini, yerel halkın evlerin kira ve satışından elde ettikleri yüksek paralarla geleneksel hayat tarzlarından uzaklaşmaya başladıklarını belirtmektedir. Fernandez (2007) bu şehir tipinin önemli sorunlarından birinin merkezi terk eden sakinleri olduğunu, yerel halkın evlerini otel ya da pansiyonlara dönüştürdüğünü böylece fonksiyonelliğin ön plana çıkarıldığını vurgulamaktadır. Sonuç olarak mekân sosyal bağlarını yitirmekte ve eski özelliklerini kaybetmektedir.



### 3. BÖLÜM

#### SAKİN ŞEHİRLERDE YEREL HALKIN TURİZM DESTEĞİNİ İNCELEMAYA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA: EGE - MARMARA BÖLGESİ ÖRNEĞİ

##### 3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın temel amacı, Türkiye’de sakin şehir hareketine katılan yerleşimlerde yerel halkın turizme ve sakin şehir hareketine yaklaşımları konusunda algı ve tutumları ile turizm desteği arasındaki ilişkinin sosyal değişim kuramına dayalı yapısal bir model ile test edilmesidir. Bu temel amacın yanı sıra araştırmanın alt amaçları aşağıda sıralanmıştır:

- Türkiye’de Marmara ve Ege bölgelerinde yer alan sakin şehirlerde yerel halkın turizm desteğine olan katkısını ortaya koymak ve söz konusu faktörlerin hangilerinin ne düzeyde etkili olduğunu tespit etmek,
- Araştırmaya dâhil olan yerel halkın profilleri ile turizm desteği, yerel yönetime güven, turizm bilgisi, turizmden sağlanan kişisel fayda, turizm kararlarını etkileme gücü, turizmin algılanan olumlu ve olumsuz etkileri, yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet ve sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşım faktörleri arasında anlamlı farklılıkları belirlemek,
- Marmara ve Ege Bölgesinde yerel halkın turizm desteği, yerel yönetime güven, turizm bilgisi, turizmden sağlanan kişisel fayda, turizm kararlarını etkileme gücü, turizmin algılanan olumlu ve olumsuz etkileri, yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet ve sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşım arasında farklılık olup olmadığını belirlemek,
- Sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşım ile turizmi desteği arasında doğrudan bir ilişkinin olup olmadığını belirlemektir.

##### 3. 2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Yerel halkın turizm algıları ve turizm desteği arasındaki ilişkiyi sosyal değişim kuramı çerçevesinde açıklamaya çalışan birçok model bulunmaktadır. Ancak Nunkoo ve So (2015), sosyal değişim kuramının temel değişkenleri olan, bu nedenle sosyal

ilişkiler üzerine yapılan her türlü araştırmada ortak çalışılması gereken; güven, güç ve bilgi değişkenlerinin yerel halkın turizm desteğini daha doğru tahmin etmek için eşzamanlı olarak düşünülmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu araştırma yerel halkın turizm desteğini “turizm kararlarını etkileme gücü”, “yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet”, “yerel yönetime duyulan güven” ve “turizm bilgisi” faktörlerini sosyal değişim kuramının değişkeni olarak ele alan ve turizm desteği ile arasındaki ilişkiyi sakin şehirlerde eş zamanlı ölçen Türkiye’deki ilk araştırmadır. Bu nedenle özgündür ve turizm alanyazınına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmanın bir diğer önemi, Türkiye’de yer alan farklı sakin şehirde gerçekleştirilmesidir. Çünkü alanyazın incelendiğinde bazı çalışmaların turizm faaliyetinden çok etkin şekilde yararlanmayan şehirlerde gerçekleştirildiği, bazı çalışmaların ise Bodrum, Kuşadası gibi uzun yıllar turizm faaliyeti ile iç içe olan yerel halkın bulunduğu bölgelerde gerçekleştirildiği gözlemlenmektedir. Bu çalışmanın diğer çalışmalardan farkı öncelikle sakin şehir bölgelerinde gerçekleştirilmiş olmasıdır. Bu bölgeler de halkının geçim kaynakları arasında turizm faaliyetlerinin yanısıra tarım faaliyetleri de önemli derecede yer almaktadır.

Turizm gelişimi yalnızca bir amaç olarak değil aynı zamanda bölgedeki yerel halkın kalkınması için bir araç olarak da görülmektedir (Ko ve Stewart, 2002: 526). Ancak bir kalkınma aracı olarak turizm, yerel halktan bağımsız, merkezden alınan kararlar doğrultusunda geliştirilemez. Bu konudaki bir gelişimin başarısı ve sürdürülebilirliği yerel halkın aktif desteğine bağlıdır. Dolayısıyla bu desteğin anlaşılması yerel yönetimler, politika üretenler ve işverenler açısından önem taşımaktadır. Çünkü turizme yönelik yerel halkın sahip olduğu algı ve tutumların araştırılması, planlama yapanlara ve sektördeki yöneticilere turizm stratejileri oluşturma, hizmet ve ürün geliştirme noktalarında değerli bilgiler sağlayacak unsurlardır (Öztürk ve Arslan, 2008: 1221). Dolayısıyla bu araştırma sonuçlarının; hem devlet kurumlarının hem de özel işletmelerin yerel halkın turizmi desteklemesini sağlayacak faaliyetleri planlayabilmeleri, turizmin neden olduğu maliyetleri azaltma, faydaları arttırma konusunda yardımcı bilgiler sunacağı öngörülmektedir. Diğer taraftan bu araştırma sonuçlarının Turizm Bakanlığı’nın sakin şehirlerin gelişimi ile ilgili politikalarında, sakin şehir hareketine katılmak isteyen potansiyel şehirlerin turizm planlamacılarına, sakin şehir uygulamalarının birinci derece muhatabı olan

belediyelere yerel halkın turizmle ilgili algı ve tutumları konusunda yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

### **3. 3. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ**

Turizm endüstrisinden fayda sağlamak ve bu endüstrinin olumsuzluklarını azaltmak için turizmle ilgili projelere yerel halkın katılımının sağlanmasının önemli olduğu, bu nedenle onların turizme karşı algı ve tutumlarının çalışılması gerektiği ulusal ve uluslararası akademik çalışmalarda sıklıkla vurgulanan konular arasında yer almaktadır. Yerel halkın turizme yönelik algı ve tutumu konusunda her ne kadar fazla çalışma olsa da günümüzde de bu konu çalışılmaya ve ilgi görmeye devam etmektedir. Türkiye’de yerel halkın turizm desteği konusundaki gerçekleştirilen çalışmaların daha çok Bodrum, Antalya, Kuşadası gibi turizmin öncelikli sektör olduğu bölgelerde gerçekleştirildiği, son birkaç yıldır turizm potansiyeli olan ve bunu geliştirmek isteyen bölgelerde de alternatif turizm kapsamında bu konunun çalışıldığı söylenebilir. Ancak sakin şehirlerde turizm desteği konusunda çalışmaya rastlanılmamıştır. Oysa yerel halktan bağımsız düşünilemeyen ve yerel kalkınmayı destekleyen bir model olan sakin şehir hareketinin, başarılı turizm uygulamalarını desteklemesi beklenmektedir. Bu beklenti çerçevesinde araştırma da temel olarak;

- Sakin şehir hareketine katılmış olan yerleşimlerde yerel halkın turizm desteği ile yerel yönetime güven, turizm bilgisi, turizmden sağlanan kişisel fayda, turizm kararlarını etkileme gücü, turizmin algılanan olumlu ve olumsuz etkileri, yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet ve sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşım faktörleri arasında ilişki var mıdır?
- Yerel halkın profili ile araştırma kapsamında incelenen faktörler arasında anlamlı farklılık var mıdır?
- Sakin şehir hareketine katılmış olan yerleşimlerde yerel halkın turizm desteğini belirleyicileri olan temel faktörler bölgelere göre (Marmara ve Ege) farklılık göstermekte midir? sorularına yanıt aranmıştır.

### **3. 4. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI**

Araştırma, Türkiye’nin iki farklı bölgesinde (Ege ve Marmara) yer alan sakin şehirleri kapsamaktadır. Bu şehirler sakin şehir hareketine katılım yılları dikkate alınarak Tablo 11’de verilmiştir.

**Tablo 11:** Araştırma Kapsamına Alınan Sakin Şehirler

Bölge	İsim	Yıl
Ege Bölgesi - İzmir	Seferihisar	2009
Ege Bölgesi - Muğla	Akyaka	2011
Ege Bölgesi- Aydın	Yenipazar	2011
Marmara Bölgesi - Sakarya	Taraklı	2011
Marmara Bölgesi - Çanakkale	Gökçeada	2011
Marmara Bölgesi - Kırklareli	Vize	2012

Çalışma alanının sakın şehirler olarak seçilmesinin nedenleri aşağıda sıralanmıştır:

- Sakin şehir hareketinin yerel kalkınma aracı olarak kabul görmesi,
- Yerel halkın algı ve tutumlarının bölgelere, turizmin gelişim sürecine ve turizm çeşidine göre değişebileceği gerçeğinden hareketle, Türkiye’de yer alan sakın şehirlerin farklı coğrafyalarda yer alması, bu şehirlerde farklı turizm çeşitlerinin uygulaması ve bölgelerin farklı gelişmişlik düzeyinde olması,
- Alanyazında sakın şehirlerde yerel halkın turizm desteği konusunda az sayıda çalışma olmakla birlikte, birden fazla sakın şehirleri kapsayan çalışmaya rastlanılmamış olması,
- Sakin şehir hareketine katılan şehirlerin aynı üyelik kriterleri (nüfus, çevre, altyapı, kentsel yaşam kalitesi, tarımsal, turistik, esnaf ve sanatkârlara dair politikalar, misafirperverlik, farkındalık ve eğitimi için planlar, ortaklıklar) üzerinden değerlendirilmesi,
- Sakin şehir hareketine katılan şehir sayılarının tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de hızla artması.

### ***Seferihisar***

Yüzölçümü 386 km<sup>2</sup> olan ilçe merkezinin kuruluş yeri deniz seviyesinden 18m yükseltidedir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine göre ilçenin sakın şehir ünvanını aldığı yıl 28.603 kişi olan nüfusu zamanla artmış, 2016 yılına gelindiğinde nüfus 37.697 kişi olmuştur. Nüfusun % 80’inin tarımla uğraştığı ilçede; sebzeçilik ve zeytincilik önde gelmekle birlikte son yıllarda narenciye (özellikle satsuma cinsi mandalina) ve enginar yetiştiriciliği, süs bitkileri ağırlıklı seracılık, şaraplık üzüm üretimi ve hayvancılık önemli gelir kaynağı olmaya

başlamıştır. Sanayi ve ticaret alanındaki faaliyetler; zeytinyağı üretimi, mandıracılık, yaş meyve-sebze paketlenme tesisleri gibi tarımsal sanayi ağırlıklıdır. Bölgede balıkçılık da ekonomik açıdan önemini korumaya devam etmektedir (Soykan ve Emekli, 2004: 91). İlçenin 2009 yılında sakin şehir hareketine katılması bölgede turizmi canlandırmış ve turizm de ilçe ekonomisine katkı veren önemli sektörlerden biri haline gelmiştir (Çerçi, 2013).

Türkiye'deki sakin şehirlerin başkenti durumunda olan Seferihisar'da turizm çekicilikleri doğal coğrafi özelliklere dayalıdır. Sahil şeridinin olmasının yanı sıra içerisinde iki antik kenti bulundurması bölgeyi tipik bir kıyı turizm destinasyonuna benzetmektedir. Bugün bölgede turizmde gelinen nokta değerlendirildiğinde; turizm potansiyelinin çok az bir kısmının (kıyılar ve deniz) kullanıldığı, bu nedenle de yalnızca kıyı turizminin geliştiği görülmektedir. Sakin şehrin İzmir Adnan Menderes Havaalanı'na 40 km, İzmir'e ise 45 km uzaklıkta bulunması, düzenli ve sık ulaşım olanakları, özellikle yaz aylarında ilçenin turizm potansiyelini arttırmakta, iç turizm daha yoğun yaşanmakta ve bu faaliyet genellikle günü birlik biçimde gerçekleşmektedir. Konaklamalı iç turizm, yabancı konaklamalarına oranla oldukça düşüktür. Dış turizm ise, ilçe kıyılarındaki turistik tesislerin tur bağlantıları kapsamında yürütülmektedir (İzmir Ticaret Odası, 2017)

Turizm konusunda her şey dâhil sistemi yerine ev pansiyonculuğu ve çevreye saygılı, doğal ve tarihi mimari dokuya uygun butik otellerin öne çıkacağı bir projenin olgunlaştırılmasına gayret gösterilmektedir. Mevcut turizm tesisleri incelendiğinde; ilçede sekiz adet Turizm İşletme Belgeli, bir adet Turizm Yatırım Belgeli ve 77 adet Belediye Belgeli konaklama tesisi bulunmaktadır (Akmel, 2016: 154; İzmir İl Turizm ve Kültür Müdürlüğü, 2016). Belediyenin geliştirdiği ve desteklediği uygulama ve eğitim projeleri ile ev pansiyonculuğu başlamıştır. Bölgede 196 adet yeme içme tesisi bulunmaktadır (Akmel, 2016: 154). Türkiye'nin en uzun sahil şeridine sahip olan Seferihisar'da Ürkmez, Akarca ve Sığacık'ta olmak üzere üç Mavi Bayraklı plaj bulunmaktadır (Bilgi vd., 2013: 52).

Seferihisar'ın sosyo-kültürel yaşamı, bir taraftan ilçenin İzmir kent merkezine yakınlığı, diğer taraftan İzmir - Seferihisar - Kuşadası karayolunun ilçe merkezi kenarından geçmesi ve ilçe kıyılarının turistik karakter taşıması nedeniyle, sürekli bir gelişim ve değişim içerisinde. Köylerin ilçe merkezine yakınlığı ve ulaşım sorununun olmayışı, bu mekânların da sosyal olarak canlı olmasını sağlamaktadır.

İlçede anma aktiviteleri, sergiler, geleneksel mandalina şenlikleri, festivaller, sinema günleri, çocuk tiyatroları, köy gecesi eğlenceleri, konserler, folklor gösterileri düzenlenerek oldukça dinamik organizasyonlarla, Seferihisarlıların sosyalleşmelerine destek verilmektedir. Bu bağlamda bir sivil toplum hareketi olan *Seferihisar Kent Konseyi* topluma fayda sağlayacak çeşitli aktivitelerde bulunmaktadır (İzmir Ticaret Odası, 2011). Seferihisar, UNICEF bünyesinde oluşturulan Çocuk Dostu kentlerin Türkiye’deki ilk örneğidir. Çocuklar kendi belediye başkanlarını ve meclislerini seçerek düzenli aralıklarla toplanmakta, alınan kararlara müdahale ederek âdete bir gölge belediye gibi faaliyet göstermektedir (Bilgi vd., 2013: 52).

### ***Akyaka/Muğla***

Türkiye’nin güneybatı ucundaki Muğla ili Ula ilçesi sınırları içerisinde yer alan Akyaka, 1971 yılında muhtarlık, 1992 yılında belde ve 2012 yılında da Muğla’nın büyükşehir olmasıyla Ula’ya bağlı bir mahalle olmuştur. Doğal güzellikleri, biyolojik çeşitliliği, tarihi zenginlikleri ve kendine özgü mimarisiyle 12.06.1988 tarih ve 88/13019 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit ve ilan edilen “Gökova Özel Çevre Koruma Bölgesi” içerisinde yer alan Akyaka’nın nüfusu 2752’dir (TUİK, 2016).

Akyaka’yı özel kılan ilk olarak Nail Çakırhan tarafından kullanılan tipik Muğla – Ula mimarisidir (Sungur, 2013: 645). Nail Çakırhan<sup>6</sup> Akyaka Evi, yerel mimari özellikleri evrensel bir kültürel zemine taşımakla kalmayıp, bağlamını dönüştürerek, geleneksel ahşap mimarlığın yerini özensiz beton yapılara bırakmaya başladığı Ula’da model alınmıştır. Ulalılar, eski ahşap evlerini restore etmeye ve hatta yeniden inşa etmeye başlamışlardır. Bölge, Özel Çevre Koruma Alanı Statüsü kazandıktan sonra, Belediye Akyaka Evi’ni plan hükmü haline getirerek, Çakırhan’ın inşa ettirdiği evlerin özelliklerini taşımayan yapılara izin vermemiştir (Cansever, 2011: 190). “Yöresel mimariyi yaşatma” anlayışıyla geleneksel yapılaşmayı beldenin diğer binalarında da sürdürmeye çalışan Akyaka, betonlaşan kıyı kasabalarının aksine doğayla uyumlu yapılaşmanın güzel bir örneğini sunmaktadır (Özgenç, 2012: 157).

---

<sup>6</sup> Nail Çakırhan, Ağa Han mimarlık ödülünü, mimarlık eğitimi olmaksızın alan kişidir. Çakırhan’a 1983’te bu ödülü getiren Akyaka Evi, Nail Çakırhan’ın 1970 ve 1972 yılları arasında, Gökova Körfezi’nde inşa ettirdiği, geleneksel Ula konut mimarlığının özelliklerini taşıyan küçük bir yapıdır (Bilgi, 2013).

Antik çağlardan beri üzerinde yerleşim olduğuna inanılan ve gözlerden uzak küçük bir balıkçı mahallesi olan Akyaka'nın geniş kitleler tarafından tanınması 1970'lere dayanmaktadır. O yıllarda çok küçük çaplı da olsa turizm faaliyetleri ile tanışan Akyaka, 1980'lerdeki turizm patlaması ile birlikte bugünkü "turistik belde" görünümünü almıştır (Aslan, 2008). Diğer sakin şehirlerden bu yönüyle ayrılan Akyaka deniz kenarında bulunan bir yerleşim merkezi olması nedeniyle kitle turizminden uzak kalamamıştır. Örneğin, Akyaka'da iki akarsudan biri olan Kadın Azmağı'nın kitle turizmine yönelik şekilde kullanılması doğanın zarar görmesine neden olmaktadır (Çıtak, 2016: 2702).

Sakin şehir olma sürecinde Akyaka Belediyesi, sakin şehir üyeliğini referanduma götürmüş ve 911 kişinin katıldığı oylamada % 95 oyla sakin şehir aday üyeliği onaylanmıştır. 2011 yılında sakin şehir olan Akyaka'da kıyı turizmi gerçekleştirilmektedir.

### ***Gökçeada***

Ege Denizi'nin kuzeyinde yer alan ve Türkiye'nin en büyük adası olan Gökçeada'nın yüzölçümü 289 km<sup>2</sup>'dir. 1995 yılından itibaren, *I. Derecede Kalkınma Öncelikli Yöre* kapsamına alınan adanın (Özdemir, 2012: 20) nüfusu 2011 yılında 8.210 kişi olurken, 2016 yılında 8.776 kişi olmuştur (TUİK, 2016). Gökçeada ekonomisinde tarım ve turizm halkın geçimini sağladığı iki temel sektördür. Ada yüzölçümünün yaklaşık % 75'i tarım açısından kullanılabilir niteliktedir. Bu oran Türkiye ortalamasının çok üzerindedir (Atalay, 2008). Adada bitkisel üretim daha çok zeytincilik ve tahıl yetiştiriciliğidir. Hemen hemen bütün tarım faaliyetleri (balcılık, zeytincilik, şarapçılık ve üzüm yetiştirme) organik tarım çerçevesinde yapılmakta, ada büyük bir organik tarım merkezi olma yolunda ilerlemektedir. Tarım Bakanlığı ekolojik tarım yapılması amacıyla Gökçeada'yı pilot bölge seçmiş, adanın geleceğinde büyük rol oynayan organik tarım uğraşı adada organik tarım ürünü bulunduran birçok işletmenin açılmasını sağlamıştır. Diğer taraftan adada büyük sanayi işletmelerinin olmaması ve adanın turizm için uygun koşulları sağlaması halkın özellikle pansiyonculuk gibi alternatif mesleklere yönelmesine yol açmıştır (Özdemir, 2012: 20). Ev pansiyonculuğunun çok yaygın olduğu adada köylüler kendi oturdukları evlerin odalarını ya da müstakil olarak bütün evi kiraya vermektedir. Pansiyonların işletmeciliği ağırlıklı olarak ev hanımları tarafından yapılmaktadır.

Gökçeada, deniz turizmine yönelik önemli bir potansiyel taşımaktadır. Son yıllarda rüzgâr sörfüne meraklı yerli ve yabancı turistler için bir cazibe merkezi haline gelen Gökçeada'da av turizmi ve sualtı dalış amaçlı faaliyetler, inanç turizmi faaliyetleri (Hıristiyanların Meryem Ana ve Paskalya Törenleri) gerçekleştirilmektedir. Ada, Avrupa Birliği destekli olarak yürütülen bir proje kapsamında organik tarım adası olarak geliştirilmektedir. Dolayısıyla adada bulunan tarıma elverişli araziler organik tarıma açılarak, ada da agro-turizm yapılmasına yönelik çalışmalar bulunmaktadır. Agro Turizm için adanın diğer özellikleri ise adada yaşayan Rum kökenli vatandaşlar ile Türk kökenli vatandaşların yaşadığı köyler ve kültür değerleridir (Duran, 2009: 84). Bunun yanında, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı tarafından Kaleköy ve Kuzu Limanı arasında kalan sahil kısmı zengin su altı güzellikleri nedeniyle "Sualtı Milli Parkı" ilan edilmiştir. Bu bakımdan Gökçeada dalış turizmi için de önemli bir potansiyel taşımaktadır. Ayrıca, keklik, çulluk, yelve gibi ada sakini kuşların yanında göçebe kuşların göç güzergâhı üzerinde bulunması nedeniyle kuş gözlemciliği açısından zengin olanaklar sunmaktadır. 24 Haziran 2011 günü sakin şehir ünvanı alan ada diğer belediyelerden farklı olarak, tüm dünyada bu ünvanı alan ilk ve tek adadır. Bu nedenle "*sakin ada*" olarak da tanımlanmaktadır. Toplumsal ve kültürel kimliğin henüz turizm dejenerasyonuna uğramamış olması, bölge turizmi açısından önemli kazanım olarak göze çarpmaktadır (Duran, 2009: 5).

### ***Taraklı / Sakarya***

Sakarya il merkezine 65 kilometre uzaklıkta, etrafı dağlarla çevrili dar bir vadide kurulmuş olan Taraklı, Osmanlı'nın ilk yerleşim yerlerindedir. Deniz seviyesinden yüksekliği 560 metredir. İlçe Marmara bölgesinde yer almasına rağmen ilçenin genelinde karasal iklim özellikleri görülmektedir. Doğal bitki örtüsünü ormanlar oluşturmaktadır. İlçenin nüfusu sakin şehir ünvanını aldığı yıl (2011) 7. 272 kişi olurken, bu sayı 2016'da 6881 kişi olmuştur (TUİK, 2016). Taraklı, il bazında nüfus yoğunluğunun en düşük olduğu ilçelerden biridir. Bunun sebebi iş bulma eğiliminin şehir merkezlerinde aranmasıdır. Bölge de dışarıya göç devam etmekte bunu daha çok genç nüfus oluşturmaktadır. Bölgede genç nüfusun azlığı sebebiyle ekonomik açıdan çok fazla çeşitlilik bulunmamaktadır.

Eski adı "Dablar" olan Taraklı, antik çağlardan günümüze Anadolu'nun eski yerleşim birimlerinden olmuştur. Tarihi İpek Yolu üzerinde olan ancak ulaşım



güzergâhının değişmesiyle birlikte yeni ulaşım güzergâhı dışında kalan Taraklı'da sanayi gelişmemiş, ekonomik ve sosyal gelişim duraklamaya geçmiştir. Halkın geçim kaynaklarının başında tarım ve hayvancılık gelmektedir. En göze çarpan ürünleri; enginar, salatalık, domates, çilek, kiraz ve vişnedir. İlçede iki adet mandıra bulunmaktadır (Cittaslow Türkiye, 2017c).

Taraklı Belediyesi 2011 yılında “Sakin Şehir” ünvanını almış ve sonraki dönemde dikkatleri üzerine çekmeye başlamış, halkın geçim kaynakları arasında turizm de yerini almıştır. Adapazarı'ndan daha eski bir yerleşim yeri ve zengin bir tarihi geçmişe sahip olan Taraklı günümüzde özellikle tarihi konakların turizme kazandırılması ile ön plana çıkmakta ve kaplıca turizmine ev sahipliği yapmaktadır (Çıtak, 2016).

Bölgede turizmin başlamasıyla birlikte el sanatları (bez dokuma, ahşap tarakçılık, kaşıkçılık) tekrar canlanmış ve yerel halk için gelir kaynağı durumuna gelmiştir. Özellikle hafta sonları gelen turistik gezi amaçlı turlar ile fotoğrafçılık turları Taraklı ekonomisinde önemli olmaya başlamıştır. Bir zamanlar yolu bilinmeyen Sakarya'nın en uzak ve dağlık bölgesinde bulunan ilçe günümüzde hem yoğun tanıtım faaliyetleri hem jeotermal kaynaklarının bulunması hem de Marmara'daki büyük şehirlere yakınlığıyla turizm potansiyeli açısından önemli bir konuma yükselmiştir (Cittaslow Türkiye, 2017c). Taraklı'nın turizm potansiyeli şu unsurları içermektedir (Fidan ve Nam, 2012): Tarihi Osmanlı evleri, bozulmayan mimari, el sanatları, kaplıca - termal turizm, doğa - yayla turizmi, geleneksel festivaller (Taraklı Kamp ve Karavancılar Festivali).

Taraklı Belediyesi, Sakin Şehir üyeliği dışında, *Avrupalı Seçkin Destinasyonlar Projesi* (EDEN) üyesidir<sup>7</sup>. Yöresel yemekleri ve el sanatlarını geliştiren yerel kalkınmasını geleneksel değerleriyle sürdüren Taraklı, Tarihi Kentler Birliği'nden erişilebilir turizm bölgesi temasında, “2013 yılı Avrupalı Seçkin Turist Destinasyonu” ödülünü almıştır (Cittaslow Türkiye, 2017c).

---

<sup>7</sup> EDEN projesinin amaçları arasında; henüz keşfedilmemiş ve düşük turist yoğunluğuna sahip turizm bölgelerinin sürdürülebilir turizm ilkeleri doğrultusunda turistik cazibesinin artırılması, turistik çekim unsurlarının geliştirilerek turist akışının yoğunlaştırılması ve bu sayede yerel ve bölgesel kalkınmanın hızlandırılması gösterilebilir (Aslan, 2015).

### ***Yenipazar/Aydın***

Yenipazar, Ege Bölgesinde yer alan Aydın iline 40 km uzaklıkta bulunan, 180 km<sup>2</sup> yüzölçümüne sahip bir ilçe merkezidir. Tarihi M.Ö. 2000’li yıllara dayanan antik Orthosia kenti, Büyük Menderes Havzasının orta bölümünde mütevazı bir kasaba olan Yenipazar’ın ilk yerleşim yeridir. Bu yerleşim yeri, çevredeki köy ve kasabalarda yaşayan halk için ürünlerini satabilecekleri, haftada bir gün kurulan küçük çapta bir pazar olarak önem kazanmıştır. Yenipazar adını bu pazar yerinden almaktadır (Bilgi vd., 2013: 55). Tarihi kimliğiyle önemli bir kültür merkezi olan bölgede; organik tarım ve organik ürün pazarları, geleneksel meslekler (şapka yapımı gibi), kuş alanlarının varlığı dikkat çekmektedir. Nüfusu sakin şehir ünvanını aldığı yıl (2011) 13.078 kişi olan ilçenin 2016 yılındaki nüfusu 12. 800 kişidir (TUİK, 2016).

Ege kültürünün ağırlıkla hissedildiği Yenipazar’ın 2011 yılında sakin şehir ünvanını alması yerel kalkınma modelinin lokomotifi olmuştur. Bu bağlamda, kasabada aracısız köy pazarı ve kadın kooperatifleri kurulmuş, yaya alanları artırılmış, sivil mimari örnekleri koruma altına alınmış ve bisiklet istasyonları projelendirilmiştir. Batı Anadolu’nun kültür mirası olan Geleneksel Yörük Şenlikleri, yirmi altı yıldır Yenipazar’da düzenlenmektedir (Bilgi vd., 2013). “Denizimiz yok ama kültürümüz ve misafirperverliğimiz var” diyen Yenipazar halkı (Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu, 2017), ağırlıklı olarak pamuk, zeytin, incir, domates, biber ve narenciye üretimi yapmaktadır. Bölgede önemli bir gelir kaynağı ise pideciliktir. Bu bölgede farklı bir uygulama olan “Nöbetçi Pideci” uygulaması bulunmakta, 10 yıldır pideciler nöbetleşe çalışmaktadır. Kendi aralarında anlaşarak böyle bir sistemi hayata geçiren pideciler perşembe günü tatil yapmakta ve o gün sadece üç pideci çalışmaktadır.

### ***Vize***

Kırklareli’ne bağlı, İstanbul’a yakın bir mesafede bulunan Vize, tarihi zenginliklere sahip yerleşim yeridir. Kendine özgü mutfak kültürü turistik hareketleri de etkilemektedir. Üçte ikisi kırsal kesimde yaşayan ilçe halkı, geçimini daha çok tarım, ormancılık ve hayvancılıktan sağlamakta, küçük çapta balıkçılık da yapılmaktadır. Başlıca bitkisel ürünler; buğday, şeker pancarı, ay çiçeği ve arpadır. Ayrıca sebze ve meyve de üretilmekte, organik tarım konusunda oldukça titiz davranılmakta, bölge kadınları yerel tohum üretmektedir. Verimli bir ovada bulunan,

tarihi su yolu, mağaraları, mağara manastırları, şelaleleri ve surlarıyla dikkati çeken şehrin nüfusu sakin şehir ünvanı aldığı yıl (2012) 28. 556 kişi iken, 2016 yılında 27. 556 kişi olmuştur (TUİK, 2016).

Kendine has kültürel dokusu ve geleneksel yaşam tarzıyla 2012 yılında sakin şehir üyeliği kabul edilen Vize, bu ünvanla yerel kalkınmada farklı bir model oluşturmuş, bölgenin yerel ve geleneksel ürünlerinin değeri ve ulusal ve uluslararası tanınırlığı artmıştır. İlçe turizm konusunda canlılığı sağlamak için sosyal yaşam kalitesini en üst düzeye ulaştırma amacı taşımakta ve planlı turizme açılma sayesinde, ilçedeki mevcut yatak kapasitesinin turizmi ve sakin şehir imajını tehdit etmeyecek biçimde arttırılması hedeflenmektedir (Malkoçoğlu vd., 2010). Vize’de yapılan sakin şehir çalışmaları çerçevesinde; daha sağlıklı olan yerel besinlerin, organik ürün ve yemeklerin özendirilmesi adına, ilçedeki restoranlarla görüşülerek yöresel yemeklerin restoranlarda yer alması sağlanmıştır. Yeşil dokuyu bozmamak için ilçede yaşayanlar bahçe düzenlemesine önem vermektedirler. Sakin şehir derneğinin kurulmasıyla beraber dernekte el sanatları eğitimi ve hediyelik eşyalar üretilmeye başlanmıştır (Çakır vd., 2014). Sakin şehir kapsamında kurulan kooperatif aracılığıyla yöresel el sanatları ve yöresel yiyeceklerin satışı gerçekleştirilmektedir.

Vize ilçesine turizm potansiyeli açısından bakılacak olursa, Kırklareli’nin doğusunda, İstanbul’a 142 km mesafede, zengin bir tarihi geçmişe ve doğal güzelliklere sahip, birçok turizm türünün bir arada yapılabilmesi (kamp, karavan, dağ evleri, mağara araştırmacılığı, su sporları), Vize’yi Trakya’nın en çok ziyaret edilen bölgelerinden biri konumuna getirmiştir (Malkoçoğlu vd., 2010). Vize sakin şehir olmadan önce, Belediye Başkanı Selçuk Yılmaz tarafından yaptırılan “Nasıl Bir Vize?” anketi, ismi Sakin Şehir olarak konulmasa da, halkın sakin şehir felsefesinde bir yerde yaşamak istediklerini ortaya koymuştur (Yılmaz, 2014).

### **3. 5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI**

Araştırmanın en önemli sınırlılığı seçilen örneklem ve araştırmanın kapsamıyla ilgilidir. Çünkü zaman ve maliyet kısıtlarından dolayı araştırma kapsamı sadece Türkiye’de Marmara (Taraklı, Gökçeada, Vize) ve Ege (Seferihisar, Akyaka, Yenipazar) bölgesinde yer alan altı sakin şehirde gerçekleştirildiğinden örneklemin tüm evreni temsiliyeti sınırlıdır. Gelecek çalışmalarda diğer bölgelerde yer alan sakin

şehirlerin de çalışmaya dâhil edilmesi örnekleme çeşitlendireceğinden evreni daha iyi temsil edeceği söylenebilir.

### **3. 6. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI**

Araştırmanın amacı çerçevesinde kabul edilen varsayımlar şunlardır:

- Veri toplama aracının geçerlilik ve güvenilirliği kontrol edilmiştir.
- Araştırma konusunda uzman görüşleri ve alanyazın taraması araştırmanın geçerliliği açısından yeterlidir.
- Araştırmaya dâhil olan katılımcılar cevaplarında samimi ve gönüllüdürler.
- Seçilen örneklem evreni temsil edebilecek büyüklükte olduğundan araştırma güvenilirirdir.
- Ankette yer alan demografik özellikler, araştırma amacına hizmet edecek düzeydedir.
- Araştırmada kullanılan veri toplama aracı, teknik ve yöntemler araştırmanın amacına ve kapsamına uygundur.
- Anket ifadeleri, örneklem içerisindeki tüm birey tarafından anlaşılabilir niteliktedir.
- Araştırmaya dâhil olan katılımcıların anket formlarındaki ifadeleri doğru anlayıp yorumladıkları ve cevaplarken gerçek durumlarını yansıtacak biçimde içtenlikle davrandıkları varsayılmaktadır.

### **3. 7. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ**

Araştırmada nicel yöntem kullanılmış ve ölçme aracı olarak, kısa zamanda geniş bir coğrafyaya yayılan örneklemden veri toplamanın etkili yollarından biri olan anket tekniğine başvurulmuştur. Ayrıca, bir defada daha fazla veri toplanabilmesi, ekonomik veri toplama yöntemi olması, katılımcı ile kurulan yakın ilişkiler ile güvenilir ve doğru verilerin toplanabilmesi, bireylerin bazı davranışsal ve düşünsel, duygusal, inançsal, güdüsel, algısal özelliklerine ilişkin bilgilerin sağlanabilmesi, (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2011: 93-94) bu tekniğin tercih edilmesinin nedenlerindedir.

### 3. 7. 1. Veri Toplama Aracı

Araştırmada kullanılan veri toplama aracı iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, turizm desteği ve sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşım ile ilgili ileri sürülen kuramsal yapıyı ölçen 34 önerme yer almaktadır. Bu bölüm beşli likert şeklinde; Tamamen Katılıyorum (5), Çok Katılıyorum (4), Orta Düzeyde Katılıyorum (3), Az Katılıyorum (2), Hiç Katılmıyorum (1) yargılarından oluşmaktadır. İkinci bölümde, katılımcıların profilini (cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim, meslek, turizm sektöründe yer alma, bölgede geçirilen yaşam süresi, ailede turizm sektöründe çalışan durumu ve aylık gelir) öğrenmek amacıyla sorulan sorulara yer verilmiştir. Bu bölümden elde edilen bilgiler, çalışmanın temel hipotezlerini doğrudan etkilememekle birlikte, hem belirli boyutlarda hem de alanyazındaki çalışmalarla karşılaştırma yapabilmek amacıyla veri toplama aracına eklenmiştir.

Ölçme aracının tasarlanmasında Nunkoo ve So'nun (2015) turizm desteği konusunda gerçekleştirdikleri çalışmada kullanılan ölçme aracına (ilk 30 önerme) başvurulmuştur. İfadelerin Türkçe uyarlanmasında; İngilizce-Türkçe ve Türkçe-İngilizce çeviri yöntemi kullanılmış, çeviriler yabancı dil uzmanları tarafından gerçekleştirilmiştir. İngilizce hazırlanmış olan ölçek üç farklı yabancı dil uzmanı tarafından ayrı ayrı Türkçe'ye çevrilmiştir. Hedef kitle için en uygun çevirinin gerçekleştirilmesi amacıyla yabancı dil uzmanları kendi yaptıkları çevirileri bir araya getirip fikir alışverişinde bulunmuşlardır. Çeviri dil bilgisi açısından incelenmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

Araştırmanın sakin şehirde gerçekleştirilecek olması nedeniyle, sakin şehir hareketinin bölgede oluşturduğu etki ve memnuniyet düzeylerine ilişkin yerel halkın görüşlerinin alınmasına karar verilmiş ve yerel halkın sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşım düzeyini ölçmek amacıyla ölçme aracına dört ifade daha eklenmiştir. Bu ifadeler için Andarabi vd., (2014) tarafından Seferihisar'da gerçekleştirilen çalışmaya başvurulmuştur. Taslak olarak hazırlanan ölçme aracındaki ifadelerin; doğruluğu, anlaşılabilirliği, kapsamı, uzunluğu, akıcılığı gibi özelliklerinin değerlendirilmesi için 10 uzmana (sakin şehir ve turizm desteği konusunda çalışan, istatistik alanından kişiler) uzman görüşü almak için form gönderilmiştir. Uzmanlardan formda yer alan ölçek maddelerinin amacına uygunluğunu değerlendirmeleri, anlaşılır ise "anlaşılır", düzeltilmesi gerekiyorsa "düzeltme gerekir" ifadelerinden uygun olanı işaretlemeleri ve ölçme aracı hakkındaki görüşleri (madde düzeltme, ekleme, genel düzen vb.)

alınmıştır. Tüm dönütler doğrultusunda ölçekte yer alan ifadelere son şekli verilmiştir (Ek- 2).

### **3. 7. 2. Pilot Çalışma**

Veri toplama aracındaki ifadelerin katılımcılar tarafından anlaşılıp anlaşılmadığını kontrol etmek ve katılımcılar açısından bir sorun olup olmadığını tespit etmek, kullanılan ölçeğin geçerliliğini ve güvenilirliğini hesaplamak amacıyla bir pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Alanyazında belirlenen örneklem büyüklüğünün yaklaşık % 5'i pilot çalışma için yeterli görülmektedir (Büyüköztürk, 2009). Bu araştırmada örneklem büyüklüğünün % 10'u hesaplanarak Seferihisar'da ikamet eden 117 katılımcıya Mart 2017'de pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulamanın ardından elde edilen verilerin geçerlilik ve güvenilirlik değerlerine bakılmıştır. Anketin güvenilirliği Cronbach Alpha ( $\alpha$ ) katsayısının hesaplanması suretiyle belirlenmiş ve 0,934 değerine ulaşılmıştır. Genel olarak bu değer 0,7 üzerinde olması kabul edilebilir olduğunu gösterirken, 0,9'dan büyük olması durumunda mükemmel olarak değerlendirilmektedir (Kalaycı, 2008: 405; Şencan, 2005: 128). Bu bilgiye dayanarak pilot çalışma sonucunda anketin yüksek derecede güvenilir olduğu söylenebilir.

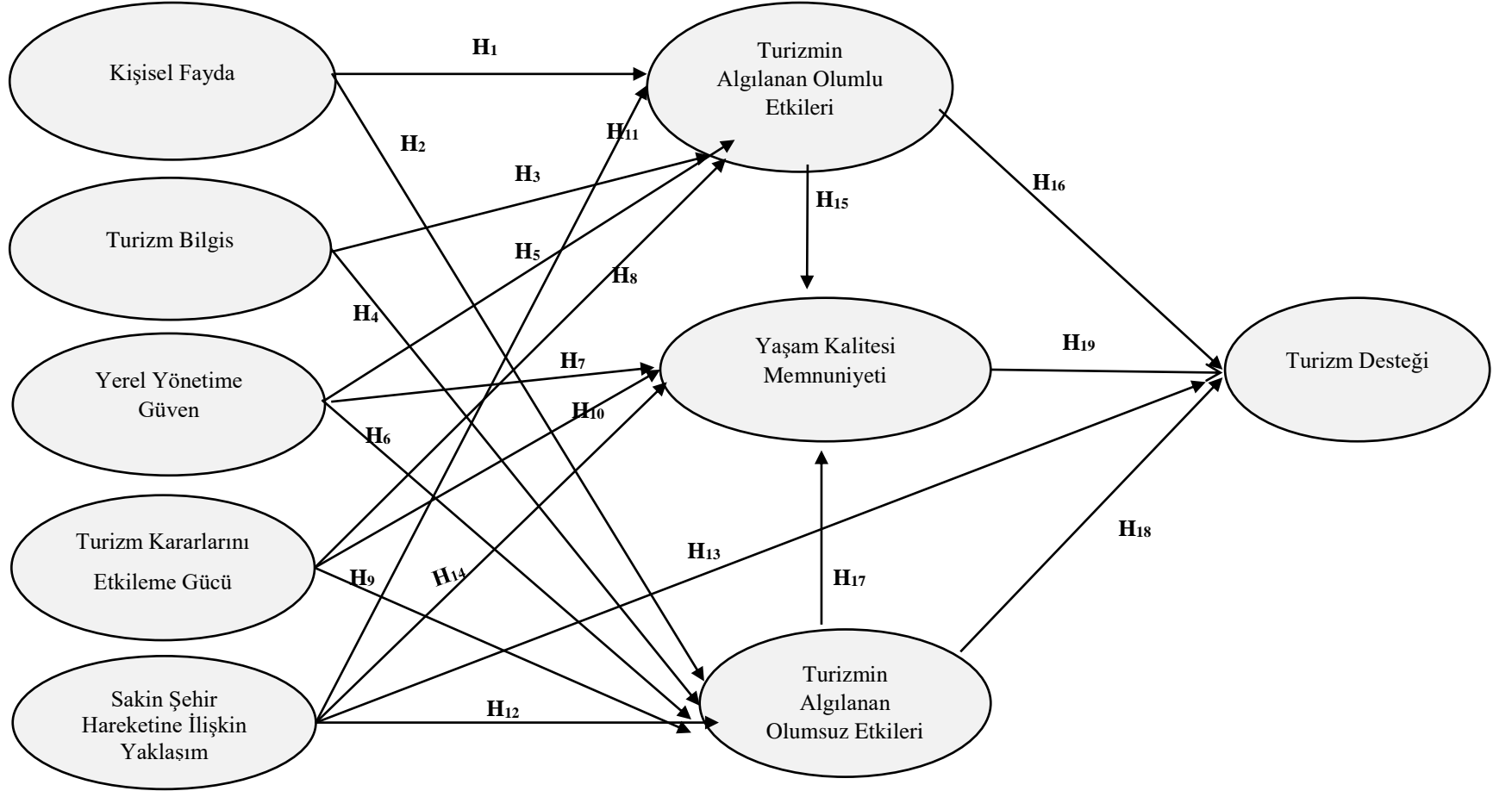
### **3. 7. 3. Araştırma Modeli ve Hipotezler**

Alanyazında yerel halkın turizm gelişimine yönelik algı ve tutumları ile turizm desteği arasındaki ilişkiyi araştıran sosyal değişim kuramına bağlı bir çok yapısal eşitlik modeli geliştirilmiştir (Andereck ve Nyaupane, 2011; Cengiz ve Kırkbir, 2007; Choi ve Murray, 2010; Deccio ve Baloğlu, 2002; Dyer vd., 2007; Gürsoy vd., 2002; Gürsoy ve Rutherford, 2004; Jurowski vd., 1997; Jurowski ve Gürsoy, 2004; Ko ve Stewart, 2002; Latkova ve Vogt, 2012; Lee ve Back, 2003; Lindberg ve Johnson, 1997; McGehee ve Andereck, 2004; Nunkoo ve Gürsoy, 2012; Nunkoo ve Ramkisson, 2011; Nunkoo ve So, 2015; Nunkoo vd., 2009; Perdue vd., 1990; Vargas-Sanchez vd., 2010; Yoon, 1999; Yoon vd., 2001). Ortaya konulan bu model ve kuram sonuçlarından yerel halkın tutumlarının birçok faktörden etkilendiği ve değişiklik gösterdiği dolayısıyla sosyal değişimin tek bir kavramsal modeli içermediği söylenebilir (Nunkoo ve So, 2015).

Nunkoo ve So (2015), kavramsal modellerin birbiriyle ilgili kuramsal yapılar grubundan yola çıkılarak geliştirilebileceğini, tüm sosyal değişim kuramcıları sosyal değişimlerin çift taraflı doğası üzerinde hemfikir olsa da, her bir modelin sosyal değişimin kendine has bir yaklaşımı ve bir kavramsallaştırma yöntemi olduğundan söz ederler. Yazarlar, bu konudaki çalışmaların bazılarının bir değişim ilişkisi içerisinde olan taraflar arasındaki güç kavramı ile ilgili olabileceği gibi bazılarının da sosyal etkileşim veya sosyal aktörler arasındaki güven duygusu ile ilgili olabileceğini belirtirler. Yerel halkın algı ve tutumlarının belirli bir çerçevede sınırlı kalmaması, mekânsal ve zamansal açıdan farklılık göstermesi aynı modelin, farklı coğrafyalarda, aynı coğrafyada ancak turizm gelişiminin farklı aşamalarında olan bölgelerde veya farklı turizm çeşitlerinin uygulandığı yörelerde sonuçların farklılaşmasına neden olabilmektedir (Gürsoy vd., 2009; Ko ve Stewart, 2002). Bu düşünceden hareketle araştırmada, Nunkoo ve So (2015) tarafından Kanada'nın Niagara şehrinde yerel halkın turizm desteğini test ettiği ve çalışma sonucunda belirlediği temel modelin Türkiye'deki sakin şehirlerde nasıl sonuç vereceği merakından yola çıkılmış ve araştırma modeli bu çerçevede oluşturulmuştur. Çünkü bu modelde yer alan yapı kurucu faktörler olarak özellikle yerel halkın; “turizm kararlarını etkileme gücü”, “yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet”, “turizm bilgisi” ve “devlet yetkililerine duyulan güven” ile turizm desteği arasındaki ilişki yerel kalkınma, turizm ve sakin şehir hareketinin odak noktalarıdır.

Alanyazında, belirli bir modelden belirli bir eğilim çıkarılabilmesine rağmen modele farklı bir değişken eklenerek veya modelden değişken çıkartılarak ardışık çalışmalar da iyileştirme yapılabileceğine dikkat çekilmektedir (Vargas-Sanchez vd., 2010). Bu çalışmada Nunkoo ve So'nun (2015) ileri sürdüğü model kullanılmış olmakla birlikte modele araştırma alanının sakin şehirler olması nedeniyle bir faktör eklenmiştir. Eklenen bu faktör için Andarabi vd., (2014) tarafından kullanılan ve katılımcıların sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşım düzeyini ölçen çalışmaya başvurulmuştur. Araştırmada önerilen model Şekil 7'de ile gösterilmiştir.

Şekil 7: Araştırma Modeli





## ***Hipotezler***

Araştırmada amaca yönelik olarak, yerel halkın turizm desteğine ilişkin algı ve tutumları ele alınan gözlenen değişkenler (kişisel fayda, yerel yönetime güven, turizmin algılanan olumlu ve olumsuz etkileri, turizm bilgisi, turizm kararlarını etkileme gücü, yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet, sakin şehri hareketine yönelik tutum) yardımıyla yapısal bir model aracılığıyla test edilmiştir.

### ***Turizmden Sağlanan Kişisel Fayda***

Turizmden sağlanan kişisel faydalar, yerel halkın kişisel olarak turizm endüstrisi ile girdikleri değişim sonucu çıkardıkları değer (ekonomik, sosyal ve kültürel faydalar) alanlarıdır (Wang ve Pfister, 2008). Sosyal değişim kuramının temelini oluşturan turizm gelişiminden kişisel fayda sağlama faktörü 1990'lardan günümüze turizm araştırmacıları tarafından incelenmiş ve çok sayıda çalışma yürütülmüştür (Ap, 1992; Allen vd., 1993; Duran ve Özkul, 2012; Duran, 2013; Ekici, 2013; Getz, 1994; Jurowski vd., 1997; Ko ve Stewart, 2002; Madrigal, 1993; Türker ve Türker, 2014). Bu çalışmaların çoğunda, turizmden fayda sağlayan yerel halkın daha yüksek bir destek seviyesine sahip oldukları ve daha olumlu sonuçlar bildirdikleri ortaya konulmuştur.

Perdue vd., (1990), gerçekleştirdikleri çalışmada, daha fazla turisti bölgelerine çekmeyi isteyip istemedikleri yerel halka sorularak, halkın turizm gelişimine destekleri ölçülmüş ve turizme karşı olumlu tutum ve turizmden sağladıkları kişisel fayda ile daha fazla turisti çekmeye destek vermeleri arasında olumlu bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

King vd., (1993), turizmden kişisel fayda elde eden kişilerin de diğerlerinden daha fazla olumsuz etkileri rapor ettiklerini belirtmiştir. Madrigal (1993) kişisel fayda ile turizm desteği arasında kuvvetli bir ilişkinin olduğunu belirtir. Getz (1994), İskoçya'da Spey Vadisi'nde gerçekleştirdiği çalışmada turizmin etkilerine yönelik yerel halkın tutumunun olumsuz olduğu sonucuna ulaşmış ve bunun nedenini halkın turizmden beklediği faydaları elde edemedikleri ile açıklamıştır. Korça (1998), Antalya'da yaşayan yerel halkın turizme yönelik tutumlarını araştırdığı çalışmada katılımcıların, turizmin sağlamış olduğu fayda ve neden olduğu maliyetlere yönelik ifadelerle katılım düzeyleri farklılık gösterse de, halkın genel olarak turizmi desteklediği sonucuna ulaşmıştır.

Yoon vd., (2001) kişisel fayda ile turizm desteği arasındaki ilişkide; yerel halkın turizmden fayda sağlayacaklarını düşündüklerinde turizmin algılanan etkilerinin olumlu, turizmin maliyet oluşturacağını düşündüklerinde ise algılanan etkilerin olumsuz olacağına işaret etmektedir. Ko ve Stewart (2002), kişisel faydaların yerel halkın turizm ile ilgili algıladıkları olumlu etkilerin önemli belirleyicileri olduğunu, ancak algıladıkları olumsuz etkilerin önemsiz gösterge olduğunu belirtmiştir. Vesey ve Dimanche (2000), yaptıkları araştırma ile turizmden özellikle ekonomik fayda sağlayan yerel halkın turizme ve turizm gelişim sürecine yönelik daha olumlu bir algıya sahip oldukları ve bu sürece aktif olarak destek vermeye çalıştıkları sonucuna ulaşmışlardır (Duran ve Özkul, 2012:504). Turizmden kişisel fayda sağlayan yerel halkın turizme yönelik olumlu bir algıya sahip oldukları ve turizm sürecine destek verdikleri bulgusuna ulaşılan bir diğer çalışma ise McGehee ve Andereck (2004) tarafından Arizona’da bulunan on iki değişik toplum da gerçekleştirilen çalışmadır. Vargas-Sanchez vd., (2009) İspanya’nın Huelva bölgesinde yaptıkları çalışmada turizmden kişisel fayda sağlayanların turizm etkilerini olumlu algıladıkları sonucuna ulaşmışlardır.

Eren ve Aypek (2012) turizmden elde edilen kişisel fayda ile turizm desteği arasında olumlu ilişki tespit etmişlerdir. Ekici (2013), Kaş-Kalkan ve Manavgat-Serik bölgesinde gerçekleştirdiği çalışma da, ve Manavgat-Serik’te turizmden fayda sağlayan yerel halkın, algılanan olumlu etkilere yönelik algı ve tutumunun arttığı, Kaş-Kalkan’da yerel halk turizmden bireysel fayda sağlasa da turizm gelişiminin yol açtığı olumsuz etki algısının arttığı bulgusuna ulaşmıştır. Bu açıklamalardan hareketle aşağıdaki hipotezler kurulmuştur:

*H<sub>1</sub>: Yerel halkın turizmden sağladığı kişisel fayda ile turizmin algılanan olumlu etkileri arasında doğrudan bir ilişki vardır.*

*H<sub>2</sub>: Yerel halkın turizmden sağladığı kişisel fayda ile turizmin algılanan olumsuz etkileri arasında doğrudan bir ilişki vardır.*

### *Turizm Bilgisi*

Yerel halkın turizm hakkında sahip olduğu bilgiler, sektörün iyi yönetilebilmesi ve sürdürülebilirliği için önemlidir (Moscardo, 2005). Burada bilgi, yerel halkın turizmin gelişimi ile ilgili sorunlar ve yerel yönetimin endüstrideki rolü konusundaki anlayışı anlamına gelmektedir. Bilgi bir aktör için önemli bir kaynaktır ve sosyal değişim ağında onun konumunu belirler. Böylece onu sosyal değişim

kuramının önemli bir yapısı haline getirir (Nunkoo ve So, 2015). Turizm hakkında geniş ölçüde bilgiye sahip olan toplumlar, bölge kaynaklarına sahip olma konusunda kontrol mekanizması oluşturabilmekte ve çekim bölgesi için fayda sağlayabilmektedir. George (2004) turizmin gelişimi ve kalkınmanın gerçekleşmesi için toplumun turizmi anlamasının son derece önemli olduğunu vurgular.

Yerel halkın turizm hakkında sahip olduğu bilgilerin, turizmin etkilerine yönelik olan algı ve tutumları nasıl değiştirdiği konusunda yapılan çalışma sonuçları, bilgi sahibi olan yerel halkın, turizmin fayda ve maliyetlerini anlama olasılıklarının daha yüksek olduğu yönündedir (Andereck vd., 2005). Ancak sonuçlar nihai olmaktan uzaktır. Davis vd., (1988) göre, turizmden “nefret edenler” genellikle turizm ile ilgili az bilgi sahibi olan yerel halktır. Andereck vd., (2005) turizm hakkında bilgi sahibi olan yerel halkın, olumlu etkileri belirtme olasılıklarının daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşırken, Lepp (2007) turizm hakkında bilgi sahibi olmayan toplumlarda turizm hareketlerinin merak, korku ve şüphe ile karşılandığına işaret etmektedir. Moscardo’ya göre (2011), toplumsal bilgi ya da turizm farkındalığı, turizm uygulamalarına hâkim olma ve turizm faaliyetlerine katılma konusunda önemli bir role sahiptir. Çünkü yerel toplumun turizmin faydalarını tanınması bilgi aracılığıyla daha kolay olmaktadır. Bu bulguların aksine Latkova ve Vogt (2012), turizm hakkında sahip olunan bilginin, turizmin algılanan olumlu ve olumsuz etkilerinin algılanmasında önemsiz bir gösterge olduğunu belirtmektedirler. Nunkoo ve So (2015), bilgi ve algılanan olumsuz etkiler arasında belirgin bir ilişki olduğunu belirtmektedirler. Bu açıklamalara dayanarak aşağıdaki hipotezler oluşturulmuştur:

*H<sub>3</sub>: Yerel halkın turizm bilgisi ile turizmin algılanan olumlu etkileri arasında doğrudan bir ilişki vardır.*

*H<sub>4</sub>: Yerel halkın turizm bilgisi ile turizmin algılanan olumsuz etkileri arasında doğrudan bir ilişki vardır.*

#### *Yerel Yönetime Güven*

Sosyal değişim kuramcıları tarafından anahtar değişken olarak görülen güven, planlama ve kalkınma çalışmalarında çatışmaları azaltmak, etkili işbirliği ve ortaklığı teşvik etmek yönüyle önemlidir (Nunkoo ve Ramkissoo, 2012; Nunkoo ve So, 2015). Yerel halkın yerel yönetime duydukları güven, onların turizmin etkilerine verdikleri tepkileri şekillendirmektedir. Nunkoo ve So (2015) bunun nedenini, güvenin devlet politikaları ve bu politikaların sonuçlarına karşı halkın takındığı tutumu etkilediği ile

açıklamaktadırlar. Başka bir ifadeyle yerel halk yerel yönetime güven duyarsa, yönetimin politikalarını desteklemektedir. Yerel halkın güveni, kurumların adil davrandığı ve tüm vatandaşlara eşit faydalar sağladıkları yönündeki hislerini kuvvetlendirir. Eğer güven seviyesi düşük ise yerel yönetim tarafından gerçekleştirilecek projelere halkın desteği azalacaktır. Çalışmalar genellikle kurumlara duyulan güven ile yerel halkın yönetimlerin politika ve projelerine desteği arasında arasında olumlu bir ilişki olduğunu ortaya çıkarmıştır (Hetherington, 2004). Sosyal değişim kuramının tahminleri ve bu konudaki akademik çalışmaların bulguları dikkate alındığında, yerel halkın devlet yetkililerine duydukları güvenin, turizmin fayda ve maliyetlerine göre tahmin edilebileceği düşünülebilir. Şöyle ki, daha yüksek fayda beklentisi yerel yönetime güven seviyesini artıracak, maliyet beklentisi ise güveni olumsuz etkileyecektir (Nunkoo ve So, 2015: 5-6).

Harisalo ve Stenvall (2002), yerel halkın yerel yönetimlere güvenmesi durumunda, politikaların halk tarafından destekleneceğini belirtmektedir (Nunkoo ve Ramkissoon, 2012). Hetherington (2004), yerel halkın hükümet politikalarına destek verme ya da desteğini çekme konusunda kurumsal güvenin etkili olduğunu belirtmektedir. Bu sonuçlar, Nunkoo ve Ramkissoon (2012) ile Nunkoo ve So (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışma sonuçları ile de desteklenmiştir. Bu çalışma sonuçlarında, turizmden fayda sağlayan yerel halkın, yerel yönetime güven duymaya meyilli oldukları bulgusuna ulaşılmıştır. Sinclair ve Gürsoy (2016), yerel halkın kalkınmaya yönelik projeleri desteklemeleri için öncelikle yerel yönetime güvenmeleri gerektiğini belirtmektedirler. Dolayısıyla sosyal değişim kuramının öne sürdüğü gibi turizm topluluk için faydadan çok maliyet getirdiyse yerel yönetime karşı güvensizlik oluşmaktadır.

Psikoloji ve sosyoloji alanlarında yapılan araştırmalar, güvenin bireyin yaşam kalitesi ile olumlu ilişki içerisinde olduğunu öne sürmektedir. Ancak turizm alanında mevcut araştırmalarda, yerel halkın devlet yetkililerine duyduğu güvenin yaşam kaliteleri üzerindeki etkisini araştıran çok az sayıda çalışma bulunmaktadır. Nunkoo ve So (2015) yerel yönetime güveni yüksek olan yerel halkın, yaşam kalitesinden memnuniyet düzeyinin de yüksek olduğunu dolayısıyla yerel yönetime güven ile yaşam kalitesi memnuniyeti arasında pozitif yönlü ilişkinin varlığına işaret ederler. Ayrıca yazarlar yaşam kalitesi memnuniyeti içerisinde en güçlü değişkenin güven olduğunu belirtirler. Özellikle belediyeler kanalıyla gerçekleşen sakin şehir hareketine

katılım ve belediye - yerel halk işbirliğini gerektiren turizm için yerel yönetime duyulan güven bu araştırmada önemli görülmüş ve aşağıdaki hipotezler kurulmuştur:

*H<sub>5</sub>: Yerel halkın yerel yönetime duydukları güven ile turizmin algılanan olumlu etkileri arasında doğrudan bir ilişki vardır.*

*H<sub>6</sub>: Yerel halkın yerel yönetime duydukları güven ile turizmin algılanan olumsuz etkileri arasında doğrudan bir ilişki vardır.*

*H<sub>7</sub>: Yerel halkın yerel yönetime duydukları güven ile yaşam kalitesi memnuniyeti arasında doğrudan bir ilişki vardır.*

#### *Turizm Kararlarını Etkileme Gücü*

Sosyal değişim kuramının merkezi bir bileşeni olan güç (Emerson, 1962), bir aktörün diğerinin davranış ve deneyimlerinin sonucunu etkileyebilme kabiliyeti olarak tanımlanmaktadır (Wrong 1979'dan aktaran: Nunkoo ve So, 2015: 5). Turizm politikası ve planlamasında paydaşlar arasındaki güç ilişkileri bazı çalışmaların temel konusu olmuş, bu çalışmalarda yerel halkın değerleri ve beklentileri dikkate alınmadan gerçekleştirilen salt ekonomik planlama yaklaşımlarının başarılı olmadığı dolayısıyla yerel halkın turizm kararlarını etkileme gücünün gerekliliği vurgulanmıştır (Beritelli ve Laesser, 2011; Bramwell ve Meyer, 2007). Özdemir ve Kervankıran, (2011: 5), turizmin sürdürülebilirliği ve olumlu etkilerin en üst düzeye çıkarılması için planlama çalışmalarına yerel halkın mutlaka dâhil edilmesi ve planların onların görüş ve önerileri doğrultusunda şekillenmesi gerektiğini belirtmektedirler. Yerel halkın turizm kararlarını etkileme gücüne sahip olması bir taraftan, uluslararası tur operatörleri ve ulusal düzeydeki seçkinlerin üstünlüğünü ya da baskısını kırmada etkili olurken, diğer taraftan turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında önemli görülmektedir (Aslan, 2008: 73; Lankford vd., 1996). Bu düşüncenin dayanağı ise turizmin yerel toplum tarafından kontrol edilmesi durumunda yerel kaynakların en iyi şekilde kullanılacağı, ekonomik ve sosyal faydaların elde edilmesiyle, turizme karşı yerel desteğin ve hoşgörünün artacağıdır (Bourke ve Luloff 1996).

Cheong ve Miller (2000), yerel halkın turizm kararlarını etkileme gücü, onların turizmin etkilerine verdikleri tepkilerin anlaşılmasında temel teşkil ettiğini belirtmektedirler. Hall (1994) bu gücün turizm politikalarının oluşturulmasını ve uygulanmasını etkileyerek ya da etkilemeye çalışarak aktörler arasındaki etkileşimi yönettiğine dikkat çekmektedir. Kayat (2002), turizm kararlarında belirli bir güce sahip olan yerel halkın turizme karşı daha olumlu ve destekleyici bir tutum içerisinde

olduğunu ifade eder. Nunkoo ve Ramkissoon (2011), yerel halkın turizm kararlarını etkileme gücünün fayda beklentileri ile doğru, maliyet beklentileri ile ters yönlü bir ilişkisi olduğunu ortaya koymuşlardır. Haukeland (2011) göre, turizm kararlarını etkileme gücü, katılımcı alan yönetimi yaklaşımına göre kişilerin uygulama sonuçlarını sahiplenmesini sağlayacağından halkın göstereceği destek üzerine olumlu etkisi olacaktır. Nonkoo ve So (2015), yerel halkın turizmde sahip olduğu gücün turizmin olumlu etkilerini algılamalarında önemli bir değişken olduğunu ancak algılanan olumsuz etkiler ile bir ilişkinin bulunmadığını ifade etmişlerdir. Diğer taraftan bu çalışmalarla ve sosyal değişim kuramıyla tutarsız olan araştırma sonuçları da bulunmaktadır. Örneğin, Latkova ve Vogt (2012), gücün turizmin etkilerini algılamada belirleyici olmadığını ifade etmektedir. Bu açıklamalar doğrultusunda aşağıdaki hipotezler kurulmuştur:

*H<sub>8</sub>: Yerel halkın turizm kararlarını etkileme gücü ile turizmin algılanan olumlu etkileri arasında doğrudan bir ilişki vardır.*

*H<sub>9</sub>: Yerel halkın turizm kararlarını etkileme gücü ile turizmin algılanan olumsuz etkileri arasında doğrudan bir ilişki vardır.*

Algılanan güç kavramı, yerleşimciler arasında yaşam kalitesinin artmasına katkıda bulunan önemli psikolojik değişkenlerden biri olarak kabul edilen genel psikolojik kontrol odağı (Rotter, 1966) kavramına oldukça benzemektedir (Diener, 1984). Nunkoo ve So (2015) çeşitli bağlamlar ve durumlarda yürütülen araştırmaların, kararları etkileme gücünün veya kişinin çevresindeki olaylar üzerinde algıladığı kişisel kontrolün yaşam kalitesini arttırdığını ileri sürmektedirler. Benzer şekilde Grzeskowiak, vd.'nin (2003) çalışmaları, bireylerin yerel kurumları etkileme gücünün, kendi yaşamları ve toplumdan duydukları memnuniyet ile olumlu yönde bir ilişki içerisinde olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, yerel halkın turizm kararlarını etkileme gücüne sahip olması, yaşam kalitelerinden duydukları memnuniyeti etkileyebilmektedir. Ancak turizm araştırmacıları, turizm kararlarını etkileme gücü ve yaşam kalitesi arasındaki olası bir nedensel ilişkiye karşı duyarsız kalmışlardır. Bu nedenle aşağıdaki ilişkinin araştırılmasına ihtiyaç duyulmuştur:

*H<sub>10</sub>: Yerel halkın turizm kararlarını etkileme gücü ile yaşam kalitesi memnuniyeti arasında doğrudan bir ilişki vardır.*

### *Sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşım*

Alanyazında yerel halkın, sakin şehir hareketinin yöre ekonomisi üzerinde olumlu etkide bulunduğunu, uygulamanın önemli bir tanıtım kaynağı olduğunu ve sonuçta insanlarda ortaya çıkan merak dürtüsü nedeniyle yöreye gelen turist sayısının arttığını belirten çalışmaların yanı sıra (Coşar, 2013; Çakıcı vd., 2013), bu uygulamaya kendilerini hazır hissetmeyen ve buna karşı olan çalışmalarda bulunmaktadır. Örneğin, Polonya’da Birliğe ilk katılan dört sakin şehir üzerinde yapılan bir araştırmada (Holowiecka vd., 2011: 191); kent sakinlerinin % 46’sının sakin şehir ile kendilerini özdeşleştirdikleri, % 15’i kadarının sakin şehir fikrini kabul ettiği fakat kendilerini bu fikirle özdeşleştirmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bu çalışmada halkın % 30’unun tarafsız olduğu, yaklaşık % 10’nun sakin şehir hareketine karşı çıktığı görülmüştür. Semmens ve Freeman (2012) Yeni Zelanda’da bulunan sakin şehirleri incelemişler, Yeni Zelanda’nın Avrupa toplumları gibi buna hazır olmadığı, seçkin bir düşünce biçimi olarak Avrupa’da daha kolay uygulanmasının doğal olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Çakıcı vd., (2013), Seferihisar halkının sakin şehir uygulamalarının etkilerini doğal çevre, refah seviyesi, kültürel ve ekonomik etkiler şeklinde dört boyutta algıladığını bildirmişlerdir.

Sakin şehirlerde yerel halkın turizm desteği konusundaki çalışmalar değerlendirildiğinde; iki sonuç dikkati çekmektedir. Bunlardan birincisi sakin şehir olmadan önce turizme olumlu yaklaşmayan yerel halkın sakin şehir olduktan sonra düşüncelerinin değişmesidir. Park ve Kim (2015), sakin şehir ünvanını 2007 yılında alan Goolwa halkının sakin şehir olmadan önce turizm desteğine yönelik katılımın yetersiz olduğunu bunun nedeninin ise halk tarafından; ilgisizlik, uyumsuzluk, teşvik eksikliği ve turizm komitelerinin tek yönlü karar vermeleri olarak belirtildiğini ifade etmişlerdir. İkincisi yerel halkın sakin şehir olduktan sonra turizmin neden olduğu maliyetler konusunda endişe duyması ve turizm desteğine yönelik algı ve tutumunun değişmesidir. Örneğin, Güney ve Göller (2015) tarafından Akyaka’da yerel halkın turizm etkilerine yönelik yaklaşımlarını belirlemek amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmada, daha önce turizme olumlu yaklaşan halkın, artan turist sayısı ile birlikte düşüncelerinin değiştiği sonucuna ulaşmışlardır. Çıtak (2016) Türkiye’de sakin şehir markasını taşıyan yerlerin çoğunlukla gününbirlik turistleri ağırladığına, turistlerin kendi yiyecek ve içeceklerini genellikle yanlarında getirdiklerine dolayısıyla yöreye ve haliyle turizme ekonomik anlamda katkı sağlamadıklarına dikkat çekmiştir.

Andarabi vd., (2014) Seferihisar’da gerçekleştirdikleri çalışma sonucunda; yerel halkın turizm konusunda pozitif düşüncelere sahip oldukları, turizmin gelişmesi ile bölgede istihdamın sağlandığı, turizmin kadınlar için ekonomik bir destek unsuru olduğu, sakin şehir hareketine katılımın bölgede turist sayısını arttırdığı bulgularına ulaşmışlardır. Ancak sakin şehir hareketine katılan bir bölge olmasına rağmen Seferihisar’da turizmin meydana getirdiği bazı olumsuz ekonomik etkilerin engellenemediğini belirtmişlerdir. Söz konusu çalışma da yerel halk; bölgede turizmin pahalılık yarattığını, ikinci konut satışlarının arttığını ifade etmişlerdir. Bu durum sakin şehir kriterleri ile çelişmektedir. Sakin şehirlerde ikinci konut satışının artması, bölgeye maddi gücü daha yüksek bir nüfusun dâhil olmasına dolayısıyla da yerel halkın sosyal ve ekonomik statülerinin gerilemesi endişesini beraberinde getirebilir. Bu tür etkiler turizmin gelişmekte olduğu bölgelerde doğal bir sonuç olarak görülüyor olsa da sakin şehir felsefesi ile tezatlık oluşturmaktadır (Andarabi vd., 2014). Bu düşünceden hareketle aşağıdaki hipotezler kurulmuştur:

*H<sub>11</sub>: Yerel halkın sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşım ile turizmin algılanan olumlu etkileri arasında doğrudan bir ilişki vardır.*

*H<sub>12</sub>: Yerel halkın sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşımı ile turizmin algılanan olumsuz etkileri arasında doğrudan bir ilişki vardır.*

Yerel, özgün, geleneksel değerlerin korunması ve yaşatılması, birbirine benzeyen kentler yerine kendine has özellikleri öne çıkaran ve koruyan kentlerin desteklenmesi, uluslararası şirketler, restoran zincirleri gibi işletmeler yerine yerel işletmelerin varlığının sağlanması, çevreyle barışık, sürdürülebilir kentler yaratılması bu hareketin temel hedefleri arasındadır (Ergüven, 2011: 204). Dolayısıyla sakin şehir hareketinde turizmin sebep olabileceği kültürel bozulma, çevre kirliliği, doğal kaynaklarda meydana gelebilecek tahribatlar, ekonomik bağımlılık gibi birçok olumsuz etki en aza indirgenebilecek böylece yerel halkın turizme bakışı olumlu yönde olabilecektir (Andarabi vd., 2014: 69).

Çetinkaya vd., (2016) Erzurum Uzundere’de sakin şehir hareketini yöre halkının destekleyip desteklemediğini tespit edebilmek amacıyla; destek konusuna ilişkin ölçek ifadelerine verilen cevaplarda; katılımcıların Uzundere’de turizmin gelişmesini destekledikleri, Uzundere’nin sakin şehir olmasının bölgeye yararlı olacaklarını düşündükleri, Uzundere’nin sakin şehir olması için verilen çabanın yararlı olacağını düşündükleri ve son olarak Uzundere’nin sakin şehir yolunda daha da



gelişmesini arzu ettiklerini tespit etmişlerdir. Sosyal değişim kuramındaki alışveriş ilişkisine göre sakin şehir hareketinin yerel halka faydaları maliyetlerinden fazla ise yerel halkın turizme destek vereceği söylenebilir. Bu açıklamalara dayalı olarak aşağıdaki hipotez kurulmuştur.

*H<sub>13</sub>: Yerel halkın sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşımı ile turizm desteği arasında doğrudan bir ilişki vardır.*

Sakin şehir hareketinin kendi kimliklerini koruma bilinci ve şehirde yaşayan insanlar için hayatı kolay ve keyifli hale getirme hedefleri vardır (Knox, 2005: 7). Bu bağlamda, *Sakin Şehir Birliği*'nin oluşturulmasının, yaşam kalitesinin artırılması adına önemli bir yeri olduğu söylenebilir (Andarabi vd., 2014). Sakin şehir adaylık kriterleri incelendiğinde; bu kriter çerçevesinde öngörülen projelerin; kentsel çevre ve iyi yönetim öğelerini hedeflediği ve bu kriterlere özgü bir kent anlayışıyla kentsel yaşam kalitesinin artırılmasının amaçlandığı görülebilir. Nitekim bu hareket bir yandan geleneksel mimariyi, zanaatı ve sofrayı korurken diğer yandan modern dünyanın en iyi taraflarını savunmaktadır. Teknolojik bir yeniliğe olan yaklaşımı “Yaşam kalitesini artırıyor mu?” sorusuna verilecek cevap oluşturmaktadır (Honroe, 2008: 89). Burada teknolojik gelişmelerin eleştirilmesinden ziyade geleneksel alışkanlıkların olumlu yanlarına vurgu yapılmaktadır. Örneğin, araç kullanmak yerine yürüyüşü tercih etmek sağlık ve çevrenin korunması açısından daha faydalı bir eylemdir. Aynı şekilde, belediye hizmetlerinde güneş enerjili sokak aydınlatmasına, elektrikli araçlardan ileri teknolojik arıtma tesislerine ve yaygın elektronik iletişim ağına kadar, modernliğin insani yaşam kalitesini artıran olanaklardan yararlanma teşvik edilmektedir (Petrini ve Padovani, 2011:157). Orvieto'nun eski Orta Çağ meydanından sessizce geçen elektrikli otobüsler (Honore, 2008: 89), Seferihisar'da bulunan güneş enerjili sokak lambaları bu uygulamaların göstergelerindedir.

Sakin şehir hareketinin yaşam kalitesi ile ilgili bir başka özelliği, sakin şehir olarak kabul edilme şartlarından biri olan nüfus kriteridir. Sakin Şehir Birliği'ne göre bir şehrin nüfusunun en fazla 50.000 olması gerekmektedir. Kişilerin yaşamlarını sürdürdükleri yerleşim yerlerinin nüfusu, kişiler arasındaki ilişkileri olumlu veya olumsuz etkileyebilmektedir. Küçük yerleşimlerde kişilerin birbirleriyle kurduğu ilişkiler daha yoğun ve uzun sürelidir. Buralarda büyük şehirlerin aksine herkes birbirini tanımakta ve kişiler arası diyaloglar bulunmaktadır. Dolayısıyla küçük şehirler bireyler arasında ilişkilerin olduğu, sivil dayanışmanın ve kişilerin birbirlerine

karşı yükümlülüklerinin güçlü olduğu şehirlerdir. Bir diğer ifade ile küçük yerleşim birimlerinde sosyal sermaye büyük şehirlere oranla daha güçlüdür.

Sakin şehir hareketine tabi olan yerleşimlerin nüfuslarının az olması, burada yaşayan bireyler arasındaki ilişkilerin güçlenmesini sağlarken diğer yandan da Mazumdar'ın (2003) yaşam kalitesiyle ilgili olarak tespit ettiği gibi kişilerin ilişki kurabilecekleri, kendileriyle özdeşleştirebilecekleri mekânların o yerleşim yerinin yaşam kalitesini yükseltecektir. Cho (2011), kentsel bölge sakinlerinin sakin şehir halkının hayatları ile zıtlıklarına kanıtlar sunarak, sakin şehir hareketini savunmuş, çeşitli istatistiki analizlerle yaşam kalitesi farklılıklarını ortaya koymuştur. Özhancı vd., (2012: 164), sakin şehirlerde yerel halkın altyapı, kamu güvenliği, bölgesel çevre, ekonomik koşullar ve toplumsal katılımdan memnun olduğunu, eğitim fırsatları, kültürel faaliyetler ve sağlık ile ilgili konularda memnuniyet düzeylerinin kentsel bölgede yaşayanlara oranla daha düşük olduğunu belirtmişlerdir.

Loades (2005), sakin şehir hareketinin insanların hayatlarına kalite, huzur, mutluluk ve keyif getireceğini belirtmiştir. Mayer ve Knox (2009) sakin şehir ağına katılan yerleşimlerde yerel halkın yaşam kalitesini olumlu etkilediğini ve yörenin ekonomik büyümesine katkı sağlayan bir model olduğuna dikkat çekmişlerdir. Göçkan (2012), sakin şehir hareketini Seferihisar'ın doğal ve kültürel yapısına dayalı olarak incelemiş, sonuçta hareketin kaliteli yaşam ve sürdürülebilir çevreye ulaşmada yararlı bir araç olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Seferihisar'da sakin şehir kriterlerinin uygulanmaya başlandığı, bu kapsamda sakin şehir logosunun hem sürdürülebilirlik hem de yaşam kalitesi bağlamında bir kalite göstergesi olduğunu vurgulamıştır. Sakin şehir hareketinin “yavaş” felsefesine dayalı olmasından dolayı bireylerin fiziksel anlamda sağlıklarını koruyan, toplumsal açıdan sosyal ilişkilerin geliştirilmesini sağlayan bir hareket olduğuna vurgu yapan Çetinkaya vd., (2016: 485), hareketin aynı zamanda yaşam kalitesini olumlu anlamda etkilediğini belirtmişlerdir. Andarabi vd., (2014) araştırma sonuçlarında; Seferihisar'da artan turizmle birlikte halkın ekonomik gelirinin ve istihdam olanaklarının arttığı, kadınların üretime dâhil olduğu, alt yapı olanaklarının ve bölgeye yapılan yatırımın arttığı, yaşam kalitesinin yükseldiği yönünde bilgiler yer almaktadır.

Çakıcı vd., (2013), sakin şehir hareketinin gerçekleştirildiği alanlarda refah artışı ve doğal çevre üzerinde olumlu etkileri bulunduğu için bölgelerde yaşayan insanların yaşam doyumlarını olumlu yönde etkilediğini belirtmektedirler. Çetinkaya

vd., (2016) tarafından Türkiye'nin sakin şehirlerinden olan Erzurum'un Uzundere ilçesinde gerçekleştirilen çalışma sonuçları da bu ilişkiyi destekler niteliktedir. Söz konusu çalışma sonucunda Uzundere'de yaşayan yöre halkının çoğunluğunun ideallerine yakın bir hayat sürdükleri, hayat koşullarının mükemmel olduğu, hayatlarından memnun oldukları tespit edilmiştir (Özkan, 2011: 23). Bu açıklamalara ışığında aşağıdaki hipotez kurulmuştur.

*H<sub>14</sub>: Yerel halkın sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşımı ile yaşam kalitesi memnuniyeti arasında doğrudan bir ilişki vardır.*

#### *Yaşam Kalitesi Memnuniyeti*

Turizmin olumlu ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkileri yerleşimcilerin yaşam kalitesi memnuniyetini artırırken, turizmin neden olduğu olumsuz sonuçlar yaşam kalitesinden duyulan memnuniyeti düşürmektedir (Kim vd., 2013; Moscardo 2009; Woo vd., 2015). Bu gibi varsayımlar öne sürüldüğü halde bugüne kadar yaşam kalitesi memnuniyeti ile ilgili yapılmış araştırmaların büyük bölümü yerel halka değil turistlere odaklanmıştır (Nawijn ve Mitas 2012). Yaşam kalitesi çalışmaları alanında, bir toplumun objektif bakış açısıyla (yerleşimcilerin ekonomik, sosyal, çevresel ve sağlık koşulları ile ilgili gerçek koşullar) ne kadar iyi bir hayat yaşadığının araştırılması son derece önemli olmakla birlikte bunun sübjektif insan yanıtı (yerel halkın yaşam kalitelerinden duydukları memnuniyet) perspektifinden anlaşılması da bir o kadar önemlidir.

Yerel halkın turizmin etkileri ile ilgili algıları ve yaşam kalitelerinden duydukları memnuniyet arasındaki kuramsal ilişkileri açık şekilde araştıran çok az sayıda çalışma mevcuttur (Aref, 2011; Kim vd., 2013; Jurowski ve Brown, 2001; Perdue vd., 1999; Sarı ve Özdemir, 2014). Bazı araştırmalarda (Andereck ve Nyaupane, 2011) yerel halkın yaşam kalitelerinden duydukları memnuniyet turizmin etkilerinden etkilenen bağımlı bir değişken olarak değerlendirilirken, son dönemlerde gerçekleştirilen çalışmalarda (Nunkoo ve So, 2015) yaşam kalitesinin, yerel halkın turizm gelişimine verdikleri desteğin öncüsü olarak değerlendirildiği görülmektedir.

Crotts ve Holland (1993), çalışmalarında turizmin kırsal toplumların yaşam kalitesi üzerinde pozitif etkileri olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Perdue vd., (1999) yerel halkın yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet derecesinin turizm gelişiminin ilk dönemlerinde olumlu şekilde artış gösterdiğini ancak taşıma kapasitesinin aşılmasında sonra olumsuz sürece girdiğini belirtmişlerdir. Jurowski ve Brown (2001)

Amerika Birleşik Devletleri, Kentucky şehrinde oy kullanma hakkına sahip ve üzerinde olan bireylerle gerçekleştirdikleri çalışmalarında, turizmle ilgili olan yerel halkın yaşam kalitelerinin turizmle ilgisi olmayanlara oranla daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşmışlardır.

Andereck ve Nyaupane (2011) turizmin yerel halkın genel yaşam memnuniyetini arttırdıklarını tespit etmişlerdir. Aref (2011), İran'da Şiraz bölgesinde gerçekleştirdiği çalışmada turizmin yerel halkın yaşam kalitesi üzerinde etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kim vd., (2013) yaptıkları çalışma ile turizmin halkın genel yaşam memnuniyetini etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Phu (2015) bölge halkının yaşam kalitesi memnuniyetinin turizme yönelik tutumlarını etkilediğine dikkat çekmiş, turizmin olumsuz etkileri ve yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulamamışlardır. Nunko ve So (2015) yerel halkın turizmin algılanan olumlu etkilerinin yaşam kalitesinden duydukları memnuniyeti önemli derecede etkilediği sonucuna ulaşmışlardır.

Altıntaş (2010) Alanya'da yaptığı çalışmada sürdürülebilir turizm uygulamalarının yerel halkın yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilediği bulgusuna ulaşmıştır. Sarı ve Özdemir (2014), Eskişehir Odunpazarı'nda yaşayan halk ile gerçekleştirdikleri çalışma sonucunda, turizmin yerel halkın yaşam kalitesine olumlu katkı sağladığını ifade etmişlerdir. Türker vd., (2016) tarafından Safranbolu'da gerçekleştirilen çalışmada, turizmin yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki etkilerinin olumlu olduğunu ifade etmişlerdir.

Turizm için alınan ve uygulanan kararlar yerel halktan bağımsız olarak düşünülemez. Bu kararlar yerel halkın yaşam kalitesinden duydukları memnuniyeti artırmaya yönelik olursa yerel halkın turizmi destekleme olasılıkları da artar; turizmin yerel halkın yaşam kalitesini düşürmesi halinde de yerel halkın turizme karşı daha az destekleyici tavır sergileyebileceği de öngörülebilir. Bu, sosyal değişim kuramı çerçevesinde oluşturulmuş bir önermedir. Dolayısıyla turizmin gelişmesi yoluyla yaşam kalitesinin artması, yerel toplumların olumlu anlamda değer verdiği bir kaynak olarak görülebilir. Bu çalışma da hem alanyazındaki eksikliğe katkıda bulunmak hem de araştırmanın halkın yaşam kalitesini yükseltmeyi hedef alan sakin şehirler de gerçekleştirilecek olması nedeniyle yaşam kalitesinden duyulan memnuniyetin test edilmesine karar verilmiştir.

*H<sub>15</sub>: Yerel halkın turizmin algılanan olumlu etkileri ile yaşam kalitesi memnuniyeti arasında doğrudan bir ilişki vardır.*

*H<sub>16</sub>: Yerel halkın turizmin algılanan olumsuz etkileri ile yaşam kalitesi memnuniyeti arasında doğrudan bir ilişki vardır.*

*H<sub>17</sub>: Yerel halkın yaşam kalitesi memnuniyeti ile turizm desteği arasında doğrudan bir ilişki vardır.*

#### *Turizm Desteğine İlişkin Tutum*

Turizmin gelişmesi ve sürdürülebilir olmasında önemli bir etken yerel halkın desteğinin alınmasıdır. Bu desteğin alınabilmesi için yerel halkın turizme yönelik algı ve tutumlarını anlamak gerekmektedir (Jurowski vd., 1997). Yerel halkın turizm desteğine yönelik tutumu fayda ya da maliyet olarak algıladıkları turizmin olumlu ve olumsuz etkileri ile açıklanmaktadır. Topluluklar turizm gelişimine ilişkin sonuçları genellikle üç kategoride değerlendirmektedirler. Bunlardan birincisi ekonomik etkiler içinde yer alan vergi geliri, artan istihdam olanakları, ek gelir, vergi yükü, enflasyon, bölgesel yönetim borçları gibi konulardır. Sosyo-kültürel etkiler; geleneksel sanatların ve göreneklerin yeniden canlanması, artan kültürlerarası iletişim ve kültürleri anlama ve geleneksel kültürlerdeki değişiklikler olabilmektedir. Çevresel etkiler; parkların ve doğal yaşamın korunması, kalabalık, hava, su ve gürültü kirliliği, doğal yaşamın yok edilmesi, yıkıcılık ve çöp atıkları gibi etkilerdir (Andreck vd., 2005; 1060).

Akademik çalışmalar turizmin ekonomik olumlu etkilerini genellikle; istihdamı artırma (Lui ve Var, 1986; Davis vd., 1988; Dyer vd., 2007; Doğan ve Üngüren, 2012; Gümüş ve Özüpekçe, 2009; Nunkoo ve Ramkissoon, 2011), yeni yatırım fırsatları sağlama, yerel halka ve yerel yönetimlere gelir sağlayarak yerel ekonomileri destekleme (Jurowski vd., 1997; Latkova ve Vogt, 2012) şeklinde sıralamaktadır. Ekonomik faydaların doğal sonucu olarak yerel halk turizmi genellikle kendi ekonomik temellerini güçlendiren olumlu bir fırsat olarak algılamaktadırlar. Turizmin aynı zamanda çevresel kaynakları koruma, yerel halk arasında çevre bilincini arttırma, yerel sanat ve kültürü canlandırma (Kim vd., 2013), yerel halkın yaşamlarını iyileştirme gibi olumlu etkilere de sahiptir.

Olumsuz yönden bakıldığında ise turizm çevre kirliliğine, trafik sıkışıklığına ve atık problemlerine neden olur (Abas Hanafiah, 2014; Liu vd., 1987; Nunkoo ve Smith 2013; Nunkoo ve Ramkissoon, 2012). Turizmin bir diğer olumsuz etkisi ise yerel ekonomiler üzerinedir. Bu bağlamda turizmin yerel ekonomiler üzerinde gerek

hizmet gerekse üretim mallarının fiyatlarında artışa neden olarak enflasyon baskısı oluşturduğu çalışmalarla desteklenmiştir (Gürsoy vd., 2010; Nunkoo ve Ramkissoo, 2007; Nunkoo ve Smith, 2013).

Sosyal değişim kuramını doğrulayan bir dizi çalışma, yerel halkın turizme desteğinin turizmin olumlu ve olumsuz etkilerini algılamaları ile ilgili olduğunu deneysel olarak göstermektedir. Turizmin olumlu etkileri “faydalar” biçiminde tanımlanırken, olumsuz etkileri “maliyetler” olarak tanımlanmaktadır. Tüm bu fayda ve maliyetler yerel halkı etkilemekte ve turizm algısını değiştirebilmektedir (Bayat, 2010; 20). Kurama göre yerel halkın turizme verdiği desteğin algılanan faydayla doğru, algılanan maliyetle ters orantılı bir ilişki içinde olması beklenmektedir. Başka bir ifadeyle eğer maliyetler faydaları geçerse yerel halk yaşadıkları bölgede turizmin gelişimini desteklemeyecektir (Duran ve Özkul, 2012; Dyer vd., 2007; Gümüş ve Özüpekçe, 2009; Harrill, 2004; Lindberg ve Johnson, 1997; Matheison ve Wall, 1992; Özdemir ve Kervankıran, 2011; Perdue vd., 1990).

Poh Ling vd., (2011) Malezya'nın Georgetown eyaletindeki araştırmalarında, turizmin algılanan olumlu etkileri ile turizm desteği arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunduğu; turizmin algılanan olumsuz etkileri ile turizm desteği arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Dyer vd., (2006) Avustralya'da yaptıkları çalışmada, algılanan pozitif ekonomik etkilerin halkın turizm desteğine yönelik tutumunu belirlemede en etkili değişken olduğu sonucuna varılmıştır. Nunkoo ve Ramkissoo (2010), Grand-Baie'de gerçekleştirdikleri araştırma sonucunda; halkın daha büyük bir kesiminin turizmin olumlu yönlerini algılamaları sebebiyle turizmi destekledikleri belirlenmiştir. Golzardi vd.,'nin (2012) İran'ın Niasar bölgesinde yaptıkları çalışmanın sonuçları, yerel halkın turizme karşı olumlu bir algıya sahip olduğunu ve turizme destek verdiklerini göstermektedir.

Ekici'nin (2013) gerçekleştirdiği çalışmada, turizmin algılanan olumlu etkileri ile turizm desteğine ilişkin tutum arasındaki ilişki Kaş-Kalkan ve Manavgat-Serik bölgesinde yaşayan yerel halkın görüşleri ile ölçmüştür. Araştırma sonucunda; Kaş-Kalkan bölgesinde olumlu etkiler ile destek arasında bir ilişki bulunamamıştır. Diğer taraftan Manavgat-Serik bölgesinde yaşayan yerel halkın algıladıkları olumlu etkiler arttıkça, destek algı seviyelerinin de arttığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak bir toplumda turizmin faydalarının ve maliyetlerinin eşit olarak dağılmadığı bir gruba fayda olarak yansıyan sonuçlar diğer gruba maliyet olarak yansıyabilir. Hotel, restoran, tur operatörlerinin turizmden sağladıkları faydalar, o bölgede sürekli ikamet edenler için kalabalık, kirlilik, gürültü ve değişen hayat tarzı şeklinde maliyet olarak görülebilir (Korkmaz, 1990: 395). Dolayısıyla yerel halkın turizme desteğini anlayabilmek için turizmden edindiği faydaları formüle etmek gerekmektedir. Bu bağlamda turizmin etkilerinin olumlu veya olumsuz olarak algılanması yerel halkın turizm desteği konusunda bir etkiye sahiptir denilebilir. Bu bilgilere göre hipotezler şu şekilde oluşturulmuştur;

*H<sub>18</sub>: Turizmin algılanan olumlu etkileri ile turizm desteği arasında doğrudan pozitif bir ilişki vardır.*

*H<sub>19</sub>: Turizmin algılanan olumsuz etkileri ile turizm desteği arasında doğrudan negatif bir ilişki vardır.*

#### *Katılımcı Profili*

Yerel halkın turizme verdiği destek konusunda gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde bazı araştırmalarda demografik değişkenlerin katılımcılar arasında anlamlı algısal farklılıkları ortaya koyduğu görülmektedir. Brougham ve Butler (1980) tarafından İskoçya'da turizmin yerel halkın sosyal ve kültürel yapısı üzerindeki etkilerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen çalışmada halkın turizme yönelik tutumunun katılımcı profiline bağlı olarak değiştiğini doğrulanmıştır.

Korça (1998), Antalya'da yaşayan yerel halkın turizme yönelik tutumlarının araştırıldığı çalışmada turizmi en fazla destekleyen bireylerin eğitim seviyesinin yüksek, turizm merkezine yakın bir yerde ikamet etmeyen, turistik olanaklardan geniş alanda faydalanan, turizmden ekonomik kazanç elde eden ve turizmle doğrudan bağlantısı olan bir işte çalışan bireylerden oluştuğu tespit edilmiştir.

Güneş (2014) Antalya'da gerçekleştirdiği çalışma ile yerel halkın özelliklerinin turizm etkilerini algılama ile turizm desteği arasında ilişki olduğunu araştırma sonucunda belirtmiştir. Golzardi vd., (2012) İran'ın Niasar bölgesinde gerçekleştirdikleri çalışmada yaş, gelir, eğitim ve ikamet uzunluğu ile yerel halkın turizm desteği arasında anlamlı bir ilişki bulmuşlardır.

Bu çalışmaların yanı sıra turizm desteği ve katılımcı profili arasında ilişkinin olmadığını belirten çalışmalarda mevcuttur. Örneğin, Perdue vd., (1990) yaptıkları

çalışmada turizmin etkileri ile ilgili algılamaların ve değerlendirmelerin yerel halkın özellikleri ile doğrudan ilgili olmadığını ifade etmişlerdir.

Alanyazında, turizm algı ve tutumlarının **cinsiyete** göre farklılaşabileceği, kadınlara çalışma olanağı vermesi gerekçesiyle kadınların turizme karşı algı ve tutumlarının daha olumlu olacağı belirtilmektedir (Milman ve Pizam, 1988; Urry, 2009). Örneğin, Fidan ve Nam (2012) sakin şehir Taraklı'da gerçekleştirdikleri çalışma sonucunda; kadınların özellikle çocuklarının geleceği için turizmin gelişmesini istediklerini ve bu nedenle turizmi destekleyici yönde çalışmalar yaptıklarını belirttiklerini ifade etmişlerdir. Petrzalka vd., (2005) çalışmasında turizmin gelişimine kadınların daha olumlu tavır sergiledikleri sonucuna ulaşmıştır. Bunun aksini belirten çalışmalarda bulunmaktadır. Mason ve Cheyne (2000) Yeni Zelanda'nın kırsal bir bölgesinde yaptıkları çalışmalarında, erkeklerin kadınlara oranla turizm konusunda daha pozitif bir tutum sergiledikleri sonucuna varmışlardır. Harrill ve Potts (2003) Güney Carolina'nın Charleston bölgesinde gerçekleştirdikleri çalışmalarında, cinsiyetin turizmin ekonomik faydaları algısını belirlemede önemli bir faktör olduğu ve erkeklerden daha çok kadınların turizmin gelişimine karşı oldukları sonucuna ulaşmışlardır.

Sheldon ve Abenoja (2001), Waikiki (Hawaii) yöresinde yaptıkları araştırmada **yaş** faktörünün özellikle 65 yaş üstündeki bireyler ile gençler arasında anlamlı bir farklılık oluşturduğunu tespit etmişlerdir. Araştırma sonucunda; 65 yaş üstü bireylerin Waikiki'de bulunan fiziksel olanaklardan memnuniyet duydukları, gençlerin ise bu olanakların daha fazla geliştirilmesini istedikleri belirtilmiştir. McGhee ve Andereck (2004) çalışmalarında, ileri yaştaki kişilerin “turizmin olumsuz etkilerine yönelik ifadeler” daha az katılmaya yönelik olduğunu ifade etmiştir. Huh ve Vogt (2008), Alaska Adası'nda yaptıkları araştırmada gençlerin, daha gelenekçi bakış açısında sahip olan orta ve orta yaş üstü bireylere kıyasla turizm hareketlerinin yörede aktifleşmesi hakkında olumlu tutumlar sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Çavuş ve Tanrısevdi (2002) Kuşadası'nda yaptıkları araştırma sonucunda yaşlı insanların tutumlarının daha olumsuz olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Tomljenovic ve Faulkner (2000: 110-111) Avustralya Gold sahilinde yaptıkları araştırmada, diğer çalışmaların aksine daha yaşlı insanların en az gençler kadar turizm gelişimine destek verdikleri ve tutumlarının olumlu oldukları sonucuna varmışlardır.



Geçmiş çalışmalar, artan **eğitim** düzeyinin turizme yönelik tutumları olumlu etkilediğini ortaya koymuştur (Teye vd., 2002; Wang ve Pfister, 2008). Bunun nedeni, eğitilmiş insanların daha az eğitimlilere göre turizmin potansiyel faydalarının farkında daha fazla farkında olmalarıdır. Ancak bu konuda da farklı sonuçların olduğu söylenebilir. Iroegbu ve Ahmed (1986) çalışmasında daha eğitilmiş insanların turizmin gelişimine daha tepkili olduğunu belirtirken, Korça (1998) daha eğitilmiş insanların, daha ilgili ve destekçi olduklarını belirtmişlerdir. Lindberg vd., (1999) çalışmasında 13 yıl ve daha fazla süreyle eğitim görmüş olan halkın turizmin gelişmesine daha fazla destek verdikleri görülmüştür. Chen'in (2001) çalışmasına göre yüksek eğitime sahip erkeklerin aynı yaş grubuna sahip kadınlara göre turizmi daha fazla desteklemektedirler. Milman ve Pizam (1988) ise yerel halkın eğitim düzeyi ile turizme verilen destek arasında önemli ölçüde farklılık göstermediğini belirtmişlerdir.

Birçok çalışmada, **turizm ile ilgili bir işe sahip olan** ya da **ailesinde turizm sektöründe çalışan** bireylerin istatistikî olarak turizmin etkilerine karşı daha pozitif oldukları ve turizmi destekledikleri belirtilmiştir (Haralambopoulos ve Pizam, 1996; Milman ve Pizam, 1988; Pizam vd., 1994).

Bir bölgede geçirilen yaşam süresinin başka bir ifadeyle **ikamet süresinin** turizm desteğini etkilediği konusunda bir çok çalışma bulunmaktadır (Brougham ve Butler, 1981; Çavuş ve Tanrısevdi, 2003; Haley vd., 2005; Haralambopoulos ve Pizam, 1996; Lankford ve Howard, 1994; Um ve Crompton 1987; Weaver ve Lawton, 2001; Williams vd., 1995). Bu çalışmaların bazılarında uzun süre bölgede ikamet eden yerel halkın turizme daha olumsuz yaklaştığı dolayısıyla turizm desteğini etkilediği sonucuna ulaşılrken bazılarında ise bu duruma tezat düşen bulgulara ulaşılmıştır.

Madrigal (1995), Amerika Birleşik Devletleri'nin Sedona şehri ile İngiltere'nin York Şehrinde yaptığı araştırmada toplumdaki insanların ikamet ettikleri süre ne kadar uzun ise turizme yönelik tutumlarının, o derece olumsuz olduğunu ileri sürmektedir. Um ve Crompton'a (1987) göre bölgede geçirilen yaşam süresi ve algılanan etki arasında olumsuz ilişki bulunmaktadır. Weaver ve Lawton (2001), Tamborine Dağı'nda (Avustralya) yaptıkları çalışmayla, bölgede geçirilen yaşam süresi daha uzun olan bireylerin turizm gelişimine yönelik daha olumsuz tutumda oldukları ve buna yönelik davranış sergiledikleri sonucuna ulaşmışlardır. Liu ve Var (1986), Hawaii'de gerçekleştirdikleri araştırmalarında, yaşam süresi ile turizm desteğine yönelik tutumlar arasında manidar bir farklılık bulunamadığını belirtmişlerdir. Weaver ve Lawton

(2013: 173) Gold Coast'ta uzun süre ikamet eden yerel halkın turizmle ilgili daha olumsuz tutumlara sahip olduğunu belirtmişlerdir. Snaith ve Haley (1999) İngiltere'nin York bölgesinde gerçekleştirdikleri araştırmada ikamet süresi daha kısa olan yerel halkın turizmin hem olumlu hem de olumsuz etkilerini kabul etme ihtimalinin daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Lankford ve Howard (1994), bir çekim bölgesinde yaşanan süre uzadıkça turizm gelişimine karşı olumsuz yargıların arttığını öne sürmüştür. Örneğin, Montana ve Virginia'da uzun süredir yaşayan yerel halkın turizme yönelik tutumları daha kısa süre yaşayanlara göre daha olumsuz olarak belirlenmiştir. McCool ve Martin (1994), toplumdaki insanların ikamet ettikleri süre ne kadar uzun ise turizme yönelik tutumlarının, o derece olumsuz olduğunu ileri sürmektedir. Davis vd., (1988) yaptıkları çalışma sonucunda, bölgenin yerlisi olan halkın yeni gelip yerleşenlere göre turizmi daha olumlu algıladıkları sonucuna ulaşmışlardır. Faulkner ve Tideswell (1997), uzun süre (10 yıldan fazla) ve kısa süre (10 yıl veya daha az) bölgede ikamet edenlerin algıları arasında küçük farklılıklar olduğunu belirtmişlerdir.

Alanyazından da anlaşılacağı gibi birçok araştırmada katılımcı özellikleri ile turizm desteği arasında hem olumlu hem olumsuz ilişki saptanırken bazılarında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu sonuçlar belirli bir bölge ve çevreye özgüdür ve genellenmesi mümkün değildir. Dolayısıyla alanyazında test edilen ve değişiklik gösteren katılımcı profilleri ile yerel halkın turizm desteği arasındaki ilişkinin bu çalışmada da test edilmesine karar verilmiştir.

### **3. 7. 4. Evren ve Örneklem**

Araştırma amacı doğrultusunda araştırmanın evreni ve örneklemini belirlenmiştir. Araştırma nüfusu belirlendikten sonra nüfusu temsil eden örneklem almak için gerekli örneklem listesi oluşturulmaktadır (Erdoğan, 2003: 166). Bu bağlamda araştırma evrenini Türkiye'de sakin şehir unvanına sahip şehirlerde yaşayan ve 18 yaşın üzerinde olan yerel halk oluşturmaktadır. Buna göre Türkiye'de sakin şehir hareketine katılan şehirler aşağıda sıralanmıştır:

- Ege Bölgesi - İzmir / Seferihisar
- Akdeniz Bölgesi - Isparta / Yalvaç
- Ege Bölgesi - Muğla / Akyaka
- Marmara Bölgesi - Sakarya / Taraklı

- Marmara Bölgesi - Çanakkale / Gökçeada
- Ege Bölgesi - Aydın / Yenipazar
- Marmara Bölgesi - Kırklareli / Vize
- Karadeniz Bölgesi - Ordu / Perşembe
- Güneydoğu Anadolu Bölgesi - Şanlıurfa / Halfeti
- Doğu Anadolu Bölgesi- Erzurum / Uzundere
- Karadeniz Bölgesi - Artvin / Şavşat

Evren, aynı özellikleri gösteren birey ya da nesnelere oluşan bir gruptur ve tamamına ulaşmak her zaman olanaklı olmayabilir (Akbulut, 2010). Bu araştırmada da çalışma alanı zaman ve maliyet kısıtları nedeniyle Türkiye'deki sakin şehirlerin tamamını kapsayacak şekilde ele alınamamış, evreni temsil ettiği düşünülen bir örneklem seçimine başvurulmuştur.

Örneklem yapısını oluşturmak için alan seçim kriteri olarak aynı bölgelerde yer alan sakin şehirler göz önüne alınarak oluşturulmuştur. Eğer ana kütle hacmi 10.000 üstünde ise örneklem hacminin belirlenmesinde  $n = z^2 \cdot p \cdot q / d^2$  formülü kullanılabilir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2011).

N: Hedef kitledeki birey sayısı

n: Örnekleme alınacak birey sayısı

p: İncelenen olayın görülüş sıklığı (gerçekleşme olasılığı)

q: İncelenen olayın görülmemiş sıklığı (gerçekleşmeme olasılığı)

d: Olayın görülüş sıklığına göre kabul edilen  $\pm$  örnekleme hatasını göstermektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2016 verilerine göre çalışmanın uygulanacağı sakin şehirlerin 18 yaş üstü toplam nüfus sayısı (N) 66345'dir. Anketin uygulanacağı birim sayısı; 0,05 anlamlılık düzeyinde  $z = 1,96$ ;  $d$ (duyarlılık) = 0,03, p ve q değerleri 0,5 olmak üzere örneklem hacmi 1067 olarak hesaplanmıştır. Ancak hata payı, güvenilirlik düzeyi ve eksik kodlama gibi nedenlerle değerlendirmeye alınmayacak derecede eksik ve hatalı veriler içeren anketlerin olabileceği dikkate alınarak her bölgede anket sayısı % 10 arttırılmıştır. Böylece örneklem hacmi (n) 1171 kişi olarak belirlenmiştir.

Örnekleme türü olarak tabakalı örnekleme yöntemi benimsenmiştir. Tabakalı örnekleme, sınırları belirlenmiş bir evrende alt tabakalar veya alt birim gruplarının var olduğu durumlarda kullanılır. Burada önemli olan, evren içindeki alt tabakaların varlığından yola çıkarak evren üzerinde çalışmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 105). Ana kütleli tabakalara ayırmak gerektiğinde ilk olarak ana kütleli tabakalara ayrılmasında hangi değişkenlerin kullanılacağına karar verilir. Bu değişkenler cinsiyet, yaş, yerleşim bölgesi, konut fakülte, bölüm ve meslek grubu vb. olabilir (Yılmaz ve Doğan, 2016). Bu araştırmada Sakin şehirler (Seferihisar, Taraklı, Yenipazar, Akyaka, Gökçeada, Vize) tabaka olarak belirlenmiştir. Araştırmada her bir tabakadan seçilmesi gereken birim sayılarının belirlenmesinde orantılı dağıtım tekniği kullanılmıştır. Orantılı dağıtımda örneklem, tabakalar arasında orantılı olarak paylaştırılır. Orantılı dağıtım sonucunda tabakalarda yer alan birim sayıları hesaplanmış ve Tablo 12’de verilmiştir.

**Tablo 12:** Bölgeler Göre Orantılı Dağıtım

Sakin Şehirler	Bölge	Nüfus (18 Yaş ve Üstü)	Oran (%)	Örneklem Sayısı	Geçersiz Anketler olabileceği sebebiyle ele alınan örneklem sayısı (% 10)
Seferihisar	Ege Bölgesi	29.593	44	470	517
Akyaka	Ege Bölgesi	2.346	4	43	47
Yenipazar	Ege Bölgesi	10.511	16	170	187
Toplam		42.450	64	683	751
Taraklı	Marmara Bölgesi	5.145	8	85	93
Vize	Marmara Bölgesi	13.740	21	225	247
Gökçeada	Marmara Bölgesi	5.010	7	74	80
Toplam		23.895	36	384	420
<b>Genel Toplam</b>		<b>66.345</b>	<b>100</b>	<b>1067</b>	<b>1171</b>

Örneklem altı tabakaya ayrıldıktan sonra örnekleme daha kolay ulaşabilmek adına olasılıksız örnekleme yöntemlerinden “kolayda örnekleme” yöntemi tercih edilmiştir. Hızlı ve kolay veri elde etmeyi sağlayan bu yöntemde, birimlerin seçimi büyük ölçüde görüşmeciye bırakılmıştır. Görüşmeci, uygun gördüğü herhangi bir kişiye anketi doldurmasını teklif edebilmektedir (Nakip, 2005: 140). Bu doğrultuda bölgedeki 18 yaş üstü birey sayıları dikkate alınarak, rastgele örneklem seçimi yöntemine başvurulmuştur. Veri toplama aşamasına Mart 2017’de başlanmış ve bu aşama Temmuz 2017’de tamamlanmıştır. Veriler Seferihisar, Yenipazar, Taraklı, Akyaka’da araştırmacı tarafından yüz yüze görüşülerek toplanmıştır. Zaman

kısıtlaması nedeniyle Vize ve Gökçeada'daki verilerin toplanmasında anketör yardımı alınmıştır. Verilerin toplanmasında evrenin tabaka ağırlıkları dikkate alınmış, toplamda 1143 anket toplanmıştır (Tablo 13). Sakin şehirler bazında tabaka ağırlıkları incelendiğinde, Seferihisar'ın 18 yaş üstü nüfusunun fazla olması nedeniyle en fazla anket bu bölgeden elde edilmiştir.

**Tablo 13:** Çalışma Alanından Toplanan Verilere Ait Sayısal Bilgiler

Sakin Şehirler	Bulunduğu Bölge	Örneklem Sayısı	Uygulanan Anket Sayısı
Seferihisar	Ege Bölgesi	470	470
Akyaka	Ege Bölgesi	43	58
Yenipazar	Ege Bölgesi	170	200
Toplam		<b>683</b>	<b>728</b>
Taraklı	Marmara Bölgesi	85	92
Vize	Marmara Bölgesi	225	243
Gökçeada	Marmara Bölgesi	74	80
Toplam		384	415
<b>Genel Toplam</b>		<b>1067</b>	<b>1143</b>

### 3. 7. 5. Araştırma Verilerinin Analize Hazırlanması

Verilerden geçerli sonuçların çıkartılabilmesi için öncelikle verilerin kalitesinin incelenmesi önemlidir. Çünkü istatistiksel analizlerden elde edilecek sonuçların kalitesi analize giren verilerin kalitesiyle ilgilidir (Çokluk vd., 2010: 9). Yapılandırılmış soru formları yardımıyla elde edilen ham verilerin işlenmiş veri haline dönüştürülmesi için bazı aşamaların izlenmesi gerekmektedir. İstatistiksel analiz aşamasına geçmeden önce, verilerin temiz ve veri setinin çalışılmaya hazır olduğundan emin olmak için soru formlarının kontrol edilmesi ve kodlanması, verilerin bilgisayar ortamına aktarılması ve temizlenmesi gerekmektedir (Kozak, 2014). Bu tez çalışmasında da araştırma verilerinin analize hazır olması için öncelikle her bir soru formu göz yordamıyla tek tek kontrol edilmiş, bunlar arasında hatalı ve eksik olan 27 veri aracı (Marmara bölgesinde 16, Ege Bölgesinde 11) değerlendirme dışı tutulmuştur (Tablo 14).

Tablo 14'de de görüleceği üzere, Ege Bölgesinde yer alan sakın şehirlerden elde edilen veri toplama aracının 717'si, Marmara bölgesinde yer alan sakın şehirlerden elde edilen veri toplama aracının 399'u, toplamda ise 1116 veri toplama aracındaki verilerin analizde kullanılmasına karar verilmiştir.

**Tablo 14:** Bölgeler Açısından Geçerli Veri Toplama Aracın Sayıları

Sakin Şehirler	Bulunduğu Bölge	Örneklem Sayısı	Uygulanan Anket Sayısı	Geçerli Anket Sayısı
Seferihisar	Ege Bölgesi	470	470	466
Akyaka	Ege Bölgesi	43	58	55
Yenipazar	Ege Bölgesi	170	200	196
Toplam		<b>683</b>	<b>728</b>	<b>717</b>
Taraklı	Marmara Bölgesi	85	92	85
Vize	Marmara Bölgesi	225	243	234
Gökçeada	Marmara Bölgesi	74	80	80
Toplam		<b>384</b>	<b>415</b>	<b>399</b>
<b>Genel Toplam</b>		<b>1067</b>	<b>1143</b>	<b>1116</b>

Araştırma verilerinin analize hazırlanması amacıyla gerçekleştirilen ikinci çalışma kayıp değerlerin (eksik verilerin) ve bunların etkilerinin değerlendirilmesi olmuştur. Kayıp değerler, ölçme aracının başarısızlığından, deneklerin tüm maddelere ya da denemelere cevap vermemesinden ya da veri girişi sırasında yapılan hatalardan kaynaklanabilir (Çokluk vd., 2010: 9). Geniş veri setinde seçkisiz bir örüntü sergileyen az sayıda kayıp değer varsa, sorun çok ciddi değildir ve kayıp değerleri ortadan kaldırmada farklı yöntemlerin kullanılması benzer sonuçlar üretecektir (Çokluk vd., 2010: 11).

Verilerin programa aktarımı tamamlandıktan sonra kayıt hatasının olup olmadığını anlamak için tüm verilerin tanımlayıcı istatistikleri çıkartılmış, kodlama dışında bir verinin olup olmadığı incelenmiştir. İkinci olarak cevapsızlık hatalarının analizi etkileyip etkilemediği gözlemlenmiştir. Bu aşamada ankette yer alan ölçek maddelerine verilen cevaplardan sadece  $<0,0011$ 'i (24) kadar kayıp veri olduğu tespit edilmiştir. Daha sonra EM (*Expectation Maximization* - Beklenti Maksimizasyonu) algoritması kullanılarak kayıp veriler tahmin edilmiştir (Dempster vd., 1977).

### 3. 7. 6. Güvenilirlik Analizi

Ölçme aracında kullanılan ölçek maddelerinin geçerliliği yukarıda bahsedilen araştırmacıların daha önceki çalışmalarında kanıtlanmış olmasına karşın; Türkçe uyarlamaları ve yapılan bazı birleştirme ve kısaltmalar dikkate alınarak “güvenilirlik” analizi yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Araştırmada güvenilirliği test etmek için iç tutarlılık güvenilirliği yöntemi belirlenmiştir. İç tutarlılık güvenilirliğinde tek bir ölçüm

aracı bir seferde kavramsal yapıyı tutarlı bir şekilde ölçüp ölçmediğini kontrol etmektedir (Şencan, 2005). İç tutarlılığı ölçmede kullanılan, Cronbach Alpha katsayısından yararlanılmıştır. Bu analiz bireyin belirli bir maddeye verdiği cevabın, benzer türde bir grup maddeye verdiği cevapla ne kadar tutarlı olduğunu ölçmektedir (George ve Mallery, 2001: 209). Analiz sonucunda Cronbach Alpha katsayısı 0.91 olarak bulunmuştur. Ölçeğin güvenilirliği test edilirken elde edilen alpha katsayısı Tabloya 15'e göre (Özdamar, 2004:257) değerlendirildiğinde ölçeğin oldukça güvenilir olduğu söylenebilir.

**Tablo 15:**Alpha ( $\alpha$ ) Katsayısının Yorumlanması

$\alpha$ 'nın aldığı değerler	Yorum
$0,00 \leq \alpha < 0,40$	Ölçek güvenilir değildir
$0,40 \leq \alpha < 0,60$	Ölçeğin güvenilirliği düşük
$0,60 \leq \alpha < 0,80$	Ölçek oldukça güvenilir
$0,80 \leq \alpha < 1,00$	Ölçek yüksek düzeyde güvenilir

**Kaynak;** Özdamar, 2004: 257

Ankette yer alan veriler Alpha testi kullanılarak güvenilir olduğuna karar verildikten sonra araştırmada kullanılan ölçeğin daha ayrıntılı değerlendirilmesine geçilmiştir. Araştırmanın bu aşamasında ölçeği oluşturan değişkenlerin ölçek üzerindeki etkileri, güvenilirliği ya da modeli etkileyebilecek değişken varlığı araştırılmıştır. Bu amaçla öncelikle ölçme aracında hiçbir ifade atılmadan bir ön test gerçekleştirilmiştir. Açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi sonucunda kalan ifadelerle son test yapılmıştır. Faktörlerin güvenilirliğine ilişkin Cronbach Alpha katsayıları ve her bir faktörde yer alan ifade sayıları (N) Tablo 16'da verilmiştir.

**Tablo 16:** Faktörlerin Güvenilirliği

Faktörler	Ön Test		Son Test	
	Cronbach Alpha	N	Cronbach Alpha	N
Turizm Desteği	0,833	6	0,797	5
Yerel Yönetime Güven	0,930	4	0,894	3
Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri	0,835	4	0,835	4
Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri	0,878	4	0,878	4
Turizm Bilgisi	0,883	4	0,859	3
Turizm Kararlarını Etkileme Gücü	0,819	2	0,819	2
Turizmden Sağlanan Kişisel Fayda	0,808	3	0,808	3
Yaşam Kalitesi Memnuniyeti	0,866	3	0,866	3
Sakin Şehir Hareketine İlişkin Yaklaşım	0,864	4	0,864	4

Güvenilirlik analizi sonucunda, ölçeğin 0,79 ve üzerinde değerler aldığı görülmüştür. Bu durumda ölçeğin oldukça güvenilir olduğu söylenebilir.

### 3. 7. 7. Veri Analiz Yöntemleri

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analiz edilmesinde; katılımcıların profiline göre dağılımını değerlendirmek amacıyla tanımlayıcı istatistikler (aritmetik ortalama, standart sapma), katılımcıların profili ile Turizm Desteği arasındaki farklılıkların incelenmesi amacıyla da, t-testi ve F testi analizlerinden yararlanılmıştır. Bu araştırmada ölçme aracının alt boyutlardan oluşup oluşmadığının belirlenmesi ve ölçme aracının kapsadığı maddelerin ölçek için uygunluğunun tespit edilmesi amacıyla önce açıklayıcı faktör analizi (AFA) sonrasında ise, doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Gizil değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisinin belirlenmesi için de yapısal eşitlik modellemesi (YEM)'ne başvurulmuştur. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen analizler özet olarak Şekil 8'de verilmiştir.

Şekil 8: Verilerin Değerlendirilmesinde Kullanılan Analizler



### 3. 8. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde ilk olarak katılımcı profiline ilişkin bulgular, ikinci olarak kuramsal modelde yer alan ölçeklerin AFA bulguları yer almaktadır. Daha sonra faktör yapısının doğrulanmasına ilişkin DFA analizi ve yapısal model analizi bulguları bulunmaktadır. Son bölümde ise katılımcıların turizm desteğinin demografik özelliklerine göre farklılıkları test etmek amacıyla kullanılan t-testi ve F testi bulgularına yer verilmiştir.



### 3. 8.1. Tanımlayıcı İstatistikler ve Yorumlar

Dağınık bir halde bulunan verinin sağladığı özet bilgilerin belirlenmesini ve sayısal olarak ifade edilmesini içeren tanımlayıcı istatistiklerden amaç, örneklem grubunun profili ile ilgili bilgi alınması ve araştırma sonuçlarının ne tür bir örneklem grubu açısından geçerli olduğunun gösterilmesidir (Kozak, 2014). Bu çalışma kapsamında araştırmaya dâhil olan katılımcıların profili, frekans ve yüzde dağılımları ile incelenmiştir. Araştırma örneklemini oluşturan 1116 bireyin profiline (cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim, meslek, turizm sektöründe çalışma durumu, ailede turizm sektöründe çalışan durumu, gelir ve ikamet süresi) ilişkin özet bilgiler Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17 incelendiğinde araştırmaya katılanların % 53’ünü (n = 592) erkekler, % 47’sini (n = 524) kadınlar oluşturmaktadır. Katılımcıların cinsiyet dağılımlarının yüzdesel olarak birbirine yakın olması analiz sonuçları açısından önem taşımaktadır. Katılımcıların % 56,8’ini (n = 643) evli bireyler oluştururken, % 42,4’ünü (n = 473) ise bekârlar oluşturmuştur.

Katılımcıların yaş dağılımına bakıldığında, 30-39 yaş grubu arasında olan bireyler (% 29, 8) ile 18 -29 yaş grubu arasında olan bireylerin (% 29, 6) çoğunlukta olduğu, bunu 40- 49 yaş arasındaki bireylerin takip ettiği (% 21,6) görülmektedir. Dolayısıyla anket sonuçlarının daha çok bu grubun algı ve tutumlarını yansıttığı söylenebilir. En az katılımcı ise 60 yaş ve üstü grubunda olan bireyler (% 7,1) oluşturmaktadır. Araştırmacının gözlemlerine dayanılarak bu durumun nedeni 60 yaş ve üstü grubundaki bireylerin araştırmaya dâhil edilmesi konusunda çekingen davranmaları ile açıklanabilir.

Katılımcıların gelir durumları incelendiğinde; % 30’unun 2016 yılı mart ayında dört kişilik ailenin açlık sınırı olarak belirlenen 1516TL’nin altında bir gelire sahip olduğu, % 45,9’unun açlık sınırı ile yoksulluk sınırı (1516 - 4560) arasında olduğu, sadece % 13,5’inin yoksulluk sınırı üzerinde bir gelir düzeyine sahip olduğu tespit edilmiştir. Herhangi bir geliri olmayan katılımcılar ise % 8’lik bir dilimi oluşturmaktadır.

Katılımcılar eğitim durumları açısından değerlendirildiğinde en yüksek oranın % 35,8 (n = 399) ile lise mezunları grubunda olduğu, bunu % 31,8 (n = 355) ile üniversite mezunlarının takip ettiği diğer eğitim gruplarında ise oranların bu iki gruba göre oldukça düşük olduğu görülmüştür.

**Tablo 17:** Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Değişkenler	Gruplar	Frekans* (n)	Yüzde
Cinsiyet	Erkek	592	53,0
	Kadın	524	47,0
Medeni Durum	Evli	643	57,6
	Bekâr	473	42,4
Yaş	18-29	330	29,6
	30-39	333	29,8
	40-49	241	21,6
	50-59	133	11,9
	60 ve üstü	79	7,1
Eğitim	İlkokul Terk	34	3,0
	İlkokul	116	10,4
	Ortaokul	175	15,7
	Lise	399	35,8
	Üniversite	355	31,8
Meslek	Ücretli çalışıyor	389	34,9
	Kendi işi var	338	30,3
	İş yok, iş arıyor	64	5,7
	Öğrenci	104	9,3
	Emekli	112	10,0
	Ev Kadını	102	9,1
Turizmde Çalışma Durumu	Turizm Sektöründe Çalışmıyor	463	41,5
	Turizm Sektöründe Çalışıyor	234	21
	Kısmen	204	18,3
Ailede Turizm Sektöründe Çalışanın Varlığı	Evet	410	36,7
	Hayır	699	62,6
Gelir	1516 TL'den az	342	30,6
	1516 – 4560 TL	512	45,9
	4561 TL'den fazla	151	13,5
	Geliri Yok	95	8,5
İkamet Süresi (Yıl)	1-5 yıl	185	16,6
	6-10 yıl	161	14,4
	11-20 yıl	262	23,5
	20 yıldan fazla	508	45,5

Katılımcıların % 34, 9'unun (n = 389) ücretli bir işte çalıştığı, % 30,3'nün ise (n = 338) kendi işinin olduğu görülmüştür. Katılımcılardan % 9,3'ü (n = 104) öğrenci, % 9,1'i (n = 102) ev kadınıdır. Çok büyük bir gösterge olmamakla birlikte herhangi bir işi olmayan ve iş arayanların oranı % 5,7'dir (n = 64). Katılımcıların % 41,5'i (n

= 463) turizm sektörü dışında bir sektörde çalışırken, % 21'i (n = 234) turizm sektöründe çalışmaktadır. Gelirinin bir kısmını turizm sektöründen sağlayan bireyler ise % 18,3'dür. Ailesinde turizm sektöründe çalışanların oranı % 36,7 iken, % 62,6'sının ailesinde turizm sektöründe çalışan bulunmamaktadır. Bu durum çalışma alanlarında turizm sektörünün gelir kaynağı olarak yeni bir sektör olması ve sözkonusu bölgelerde tarım sektörünün ağırlıklı olması ile açıklanabilir.

Katılımcıların % 45,5'i (n = 508) 20 yıldan fazla bir süre buldukları bölgede ikamet ederken, % 23,5'i (n = 262) 11-20 yıl arası, % 16,6'sı (n = 185) 1-5 yıl arası, % 14,4'ü ise (n = 161) 6-10 yıl arası buldukları bölgede ikamet etmektedir.

Tüm katılımcıların profiline ilişkin bulguların Ege ve Marmara Bölgesi'ne göre değerlendirilmesi sonucunda gerçekleştirilen tanımlayıcı istatistik sonucunda elde edilen bulgulara ilişkin bilgiler Tablo 18'de verilmiştir.

Bölgelere göre cinsiyet değişkeni incelendiğinde; 592 erkek katılımcının % 67'sini Ege bölgesindeki, % 33'ünü Marmara bölgesindeki katılımcılar oluşturmaktadır. Bölgelerin kendi içerisindeki dağılımları incelendiğinde, Ege bölgesinde katılımcıların % 56'sının Erkek, % 44'nün kadın katılımcılar olduğu görülmektedir. Özellikle cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim ve meslek değişkenlerinin birbirine yakın değerler aldığı söylenebilir. Diğer taraftan turizm sektöründe çalışan 234 katılımcının % 77'si Ege bölgesinde bulunmaktadır. Bu durum Marmara bölgesinde yer alan sakin şehirlerde (Taraklı, Vize, Gökçeada) ekonomik yapının daha çok tarıma dayalı olması ile ilişkilendirilebilir.

**Tablo 18: Katılımcı Profiline Bölgelere Göre Değerlendirilmesi**

Değişkenler	Ege				Marmara		
	Gruplar	Frekans	Yüzde	Yüzde*	Frekans	Yüzde	Yüzde*
Cinsiyet	Erkek	398	56	67	194	49	33
	Kadın	319	44	61	205	51	39
Medeni Durum	Evli	409	57	64	234	59	36
	Bekâr	308	43	65	165	41	35
Yaş	18-29	201	28	61	129	32	39
	30-39	219	31	66	114	29	34
	40-49	156	22	65	85	21	35
	50-59	94	13	71	39	10	29
	60 ve üstü	47	6	59	32	8	41
Eğitim	İlkokul Terk	23	3	68	11	3	32
	İlkokul	79	11	68	37	9	32
	Ortaokul	123	17	68	58	15	32
	Lise	264	37	65	144	37	35
	Üniversite	218	31	61	140	36	39
Meslek	Ücretli çalışıyor	238	33	61	151	38	39
	Kendi işi var	242	34	72	96	24	28
	İşi yok, iş arıyor	40	6	63	24	6	38
	Öğrenci	60	8	58	44	11	42
	Emekli	69	10	62	43	11	38
	Ev Kadını	64	9	63	38	10	37
Turizmde Çalışma Durumu	Çalışmıyor	267	46	58	196	61	42
	Çalışıyor	180	31	77	54	17	23
	Kısmen	132	23	65	72	22	35
Ailede Turizm Sektöründe Çalışanın Varlığı	Evet	280	39	68	130	33	32
	Hayır	430	61	62	269	67	38
Gelir	1516 TL'den az	208	29	61	134	34	39
	1516 – 4560 TL	335	47	65	177	45	35
	4561TL'den fazla	108	15	72	43	11	28
	Geliri Yok	57	8	60	38	10	40
İkamet Süresi	1-5 yıl	113	15	61	72	18	39
	6-10 yıl	114	16	71	47	12	29
	11-20 yıl	183	26	70	79	20	30
	20 yıldan fazla	307	43	60	201	50	40

\*Bölgelere göre oranlama yapılmıştır.

### 3. 8. 2. Açıklayıcı Faktör Analizi

Faktör analizi, sosyal bilimlerde ölçek geliştirme ya da uyarlama çalışmalarında ve bir ölçeğin farklı bir amaç ya da farklı bir örneklem için kullanıldığı araştırmalarda, yapı geçerliliğine ilişkin kanıt elde etmek amacıyla en sık kullanılan tekniklerdendir. Faktör analizinin amacı, çok sayıda orijinal değişkenden toplanan bilgiyi özetleyerek, en az bilgi kaybıyla, daha az sayıda boyut veya faktör seti oluşturmaktadır (Gegez, 2010: 316). Araştırmacının, ölçme aracının ölçtüğü faktörlerin sayısı hakkında bir bilgisinin olmadığı, belli bir hipotezi sınamak yerine, ölçme aracıyla ölçülen faktörlerin doğası hakkında bir bilgi edinmek üzere gerçekleştirdiği çalışmaya açıklayıcı faktör analizi (AFA) denir (Tavşancıl, 2006:177-181). Bu araştırmada; ölçme aracının alt boyutlardan oluşup oluşmadığının belirlenmesi ve ölçme aracının kapsadığı maddelerin ölçek için uygunluğunun tespit edilmesi amacıyla önce açıklayıcı faktör analizi sonrasında ise, doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir.

Faktör analizi uygulamasında öncelikle yeterli örneklem büyüklüğüne ulaşıp ulaşılmadığının test edilmesi önemlidir. Yeterli örneklem büyüklüğünün test edilmesinde Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi kullanılmaktadır. Buna göre örneklem büyüklüğü için KMO değeri 0,80 ve üzeri mükemmel, 0,70 ve üzeri iyi, 0,60 ve üzeri vasat, 0,50 ve üzeri kötü, 0,50'nin altı ise kabul edilemez olarak değerlendirilmektedir (Hair vd., 2010: 104). Test edilmesi gereken diğer bir husus da değişkenler arasındaki ilişkidir. Çoklu bağlantı ve tekillik durumu istenmemekle birlikte değişkenler arasında doğrusal bir korelasyon olması gerekmektedir. Değişkenler arasındaki istatistiksel açıdan anlamlı korelasyonların varlığı Bartlett Küresellik Testi ile belirlenmektedir (Alpar, 2011: 284). Araştırmaya ait KMO ve Bartlett testi bulguları Tablo 19'da verilmiştir.

**Tablo 19:** KMO ve Bartlett Testi

KMO ve Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Testi	,900	
Bartlett Küresellik Testi	Bartlett' testi için Ki-kare	22527,038
	Serbestlik Derecesi df	561
	Anlamlılık Sig	<0,001

Tablo 19'da görüldüğü gibi KMO'nun 0,6'nın ( $0,900 > 0,6$ ) üzerinde olması nedeniyle örneklem hacminin faktör analizi için yeterli olduğu şeklinde değerlendirilmiştir (Alpar, 2011: 286). Bartlett testinde değişkenler arasında anlamlı

düzeyde yüksek ilişkiler ( $X^2$ : 22527,038, SD:561,  $p<0,01$ ) bulunmuştur. Bu durum değişkenler arasında yüksek korelasyon olduğunu bir başka ifadeyle veri setinin faktör analizi için uygun olduğunu gösterir (Kalaycı, 2005: 322). Bu iki test gerçekleştirildikten sonra araştırma verilerinin faktör analizi için gerekli varsayımları karşıladığı ve AFA uygulaması için uygun nitelikte olduğu kararına varılmıştır.

Faktör analizi aşamasında, faktör sayısına karar verilmesi ve belirlenmesi için özdeğer, varyans yüzdesi ve faktör yükleri önemli kriterlerdir. Özdeğeri 1'den büyük faktörler önemli olarak değerlendirilir. Varyans yüzdesi kriterine göre toplam varyansın % 60'ının açıklanması gerekmektedir. Faktör analizinde bir maddenin faktör yük değerinin düşük olması, o maddenin söz konusu faktörle yeterince güçlü ilişkisinin olmadığını göstermektedir. Alanyazında bir maddenin faktör yük değerinin en az 0,30 olması yönünde yaygın bir görüş olmakla birlikte, bu değerinin 0,30 - 0,40 ve 0,45 olması gerektiği de belirtilmekte, bu yük değerinin altındaki maddeler elenmektedir. İşaretine bakılmaksızın 0,60 ve üstü yük değeri yüksek; 0,30-0,59 arası yük değeri orta düzeyde büyüklükler olarak tanımlanabilmektedir (Büyüköztürk, 2002: 474; Çokluk vd., 2012: 194). Bu çalışmada maddelerin ölçekte kalıp kalmamasına karar vermede faktör yük değerinin alt sınırı 0,40 olarak kabul edilmiştir. Turizm desteğinin belirleyicilerini ve bunların alt boyutlarını oluşturmak amacıyla gerçekleştirilen AFA sonuçları Tablo 20'de yer almaktadır.

AFA sonucunda turizm desteğini belirlemek amacıyla ölçme aracında kullanılan 34 ifade faktör analizine dâhil edilmiş, eşkökenliliği (communality) 0,5'in üzerinde olan ifadelerin toplam varyansın % 72,762'sini açıklayan ve özdeğeri 1'in üzerinde olan (Şencan, 2005: 128) dokuz boyut elde edilmiştir. Bu boyutların isimlendirilmesinde orijinal ölçekte yer alan boyut isimleri göz önünde bulundurulmakla birlikte, uzman görüşü ile ilk faktör Turizm Desteği (TD) olarak isimlendirilmiştir. Daha sonra sırasıyla; Yerel Yönetime Güven (YYG), Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri (TOE), Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri (TOSE), Turizm Bilgisi (TB), Turizm Kararlarını Etkileme Gücü (TKEG), Turizmden Sağlanan Kişisel Fayda (KF), Yaşam Kalitesinden Duyulan Memnuniyet (YKDM), Sakin Şehir Hareketine İlişkin Yaklaşım (SSHY) olarak isimlendirilmiştir.

**Tablo 20:** AFA Sonucunda Elde Edilen Faktör Sayıları ve Açıklanan Varyansın Yüzdesi

İfadeler	Faktörler								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
<b>TD: Turizm Desteği</b>									
TD1: İlçemizde turizmin gelişimini destekliyorum.	,795								
TD2: İlçemize daha fazla turist gelmesini destekliyorum	,777								
TD3: Turistlerin ilçemize gelmelerinden dolayı gurur duyuyorum	,755								
TD4: Turizm, ilçemizin doğru şekilde büyümesine yardımcı olur.	,746								
TD5: Turizm, ilçemiz için önemli sektörlerdendir	,669								
TD6: Turizmin ilçemizdeki ekonomik rolü devam etmektedir	,633								
<b>YYG: Yerel Yönetime Güven</b>									
YYG1: Yerel yönetimlerin turizmde doğru olanı yapacağına inanıyorum		,906							
YYG2: Yerel yönetimlerin ilçemizdeki halkın ihtiyaçlarını gözeteceğine güveniyorum		,882							
YYG3: İlçemizdeki yöneticilerin turizmde doğru kararlar alacağına güveniyorum.		,865							
YYG4: Yöneticilerin turizm ile ilgili kararları doğru aldığına inanıyorum.		,850							
<b>TB: Turizm Bilgisi</b>									
TB1: İlçemize gelen turistler hakkında bilgim var			,817						
TB2: İlçemizde turizmin nasıl geliştiği konusunda bilgim var.			,804						
TB3: İlçemizin turizmden nasıl etkileneceği konusunda bilgim var.			,751						
TB4: Turizmde yerel yönetimin görevleri konusunda bilgim var.			,719						
<b>SSHY: Sakin Şehir Hareketine İlişkin Yaklaşım</b>									
SSHY 1: Sakin Şehir uygulaması ilçemizde yerel halkın yaşam kalitesinin yükseltilmesi için iyi bir uygulamadır			,812						
SSHY 2: İlçemizin Sakin Şehir olması bölgenin kalkınması için iyi bir uygulamadır			,796						
SSHY 3: İlçemizin Sakin Şehir olmasından memnunum			,746						
SSHY 4: İlçemizin Sakin Şehir olması turist sayısının artışında etkilidir.			,673						
<b>TOE: Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri</b>									
TOE1: Turizm, çöp artışına neden olur.					,889				
TOE2: Turizm, trafik sorunlarını artırır					,853				
TOE3: Turizm, çevre kirliliğini artırır					,696				
TOE4: Turizm bölgede fiyat artışına neden olur.					,677				
<b>YKDM: Yaşam Kalitesinden Duyulan Memnuniyeti</b>									
YKDM1: Hayatımdan genel olarak memnunum						,855			
YKDM2: Hayatımı burada devam ettirmekten memnunum						,838			
YKDM3: Hayatım, çoğu insanınkinden çok daha iyidir.						,794			
<b>TOSE: Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri</b>									
TOSE1: Turizm, yerel işletmelerin açılması için daha fazla fırsatlar sunar.							,740		
TOSE2: Turizm, doğa parklarının geliştirilmesine katkı sunar							,672		
TOSE3: Turizm, bölgenin alt yapı yatırımlarının gelişmesine olanak sağlar.							,669		
TOSE4: Turizm, yerel halk için iş olanakları sağlar							,656		
<b>KF: Turizmden Sağlanan Kişisel Fayda</b>									
KF1: Turizmden sosyal fayda sağlıyorum								,787	
KF2: Turizmden kültürel fayda sağlıyorum								,714	
KF3: Turizmden ekonomik fayda sağlıyorum								,674	
<b>TKEG: Turizm Kararlarını Etkileme Gücü</b>									
TKEG1: İlçemizde turizm ile ilgili alınan kararlara katkıda bulunurum									,814
TKEG2: İlçemizde turizm planlaması ile ilgili kararlara katılım fırsatım var									,774
Toplam açıklanan varyans: 72,762									

### 3. 8. 3. Doğrulayıcı Faktör Analiz

Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA), bilinen sayıda faktörün oluşturduğu yapının (modelin) anlamlılığını istatistiksel olarak test etmektir. Başka bir ifadeyle DFA örneklem verilerinin önerilen modeli doğrulayıp doğrulamadığını kontrol etmek için kullanılır (Yılmaz, vd., 2009). AFA ile ortaya çıkarılan yapıların sayısallaştırılması ve test edilmesi DFA ile gerçekleştirilir. Bu anlamda AFA bir belirleme işlevini, hipotez kurmaya yönelik bilgi edinilmesini sağlamaya çalışırken, DFA belirlenen bu faktörler arasında yeterli düzeyde ilişkinin olup olmadığını, hangi değişkenlerin hangi faktörlerle ilişkili olduğunu, faktörlerin birbirinden bağımsız olup olmadığını, faktörlerin modeli açıklamakta yeterli olup olmadığını sınamak için kullanılır (Özdamar, 2004). DFA faktör yapısı ortaya çıkarmaktan çok var olan yapıların doğrulanması ve ortaya çıkarılan faktör yapılarının incelenmesi amacına hizmet eder (Raykov ve Marcoulides, 2006: 117).

Araştırma kapsamında incelenen kavramlar arası ilişkilerin yapısal eşitlik modeli için uygun olup olmadığını belirlemek için DFA yapılmıştır (Tablo 21). DFA sonuçlarının güvenilirliği ve geçerliği, ölçüm modelinin yapısal model için uygunluğunu belirleyen önemli göstergeler arasındadır. Tablo 20’de gösterildiği gibi modelin güvenilirliği için yapı güvenilirliği (*composite reliability – CR*) değerleri dikkate alınmıştır. Bagozzi ve Yi (2012: 17) CR değeri için 0,70 sınırını önermektedirler. Ölçüm modelinde yer alan kavramlara ait yapı güvenilirlik değerlerinin 0,82 - 0,90 aralığında olması yapı güvenilirlik koşulunun sağlandığını göstermektedir. Ölçüm modelinin geçerliğinde ise yapı geçerliğinin iki temel ölçüt göz önünde bulundurulmuştur. Bunlardan biri yakınsaklık geçerliği (*convergent validity*) diğeri ayırdedici geçerlilik (*discriminant validity*)’tir.



**Tablo 21: Araştırma Modeli İçin YEM Sonuçları**

Faktörler / Maddeler	Std. Yük.	t- değeri	R <sup>2</sup>	CA*	CR*	AVE*
<b>Faktör TD: Turizm Desteği</b>				0,797	0,83	0,49
TD1: Turizm, ilçemiz için önemli sektörlerdendir.	0,74	27,19	0,53			
TD2: Turizm, ilçemizin doğru şekilde büyümesine (ekonomik kalkınmasına) yardımcı olur.	0,52	16,36	0,28			
TD3: Turistlerin ilçemize gelmelerinden dolayı gurur duyuyorum.	0,75	23,41	0,58			
TD4: Turizmin ilçemizdeki ekonomik rolü devam etmektedir	0,7	21,47	0,48			
TD5: İlçemizde turizmin gelişimini destekliyorum.	0,77	24,01	0,61			
<b>Faktör YYG: Yerel Yönetime Güven</b>				0,894	0,90	0,74
YYG7: İlçemizdeki yöneticilerin turizmde doğru kararlar alacağına güveniyorum	0,82	32,16	0,67			
YYG9: Yerel yönetimlerin ilçemizdeki halkın ihtiyaçlarını gözeceğine güveniyorum	0,92	38,08	0,84			
YYG10: Bölgedeki yöneticilerin turizm ile ilgili kararları doğru aldığına inanıyorum.	0,85	33,77	0,72			
<b>Faktör TOE: Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri</b>				0,835	0,84	0,58
TOE11: Turizm, yerel halk için iş olanakları sağlar	0,85	33,85	0,73			
TOE12: Turizm, yerel işletmelerin açılması için daha fazla fırsatlar sunar.	0,85	32,67	0,72			
TOE13: Turizm, bölgenin alt yapı (yolların yapımı, ulaşımın kolaylaşması) yatırımlarının gelişmesine olanak sağlar.	0,69	25,04	0,48			
TOE14: Turizm, doğa parklarının geliştirilmesine katkı sunar.	0,61	21,21	0,37			
<b>Faktör TOSE: Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri</b>				0,878	0,88	0,66
TOSE15: Turizm, trafik sorunlarını artırır.	0,81	32,30	0,66			
TOSE16: Turizm, çöp artışına neden olur	0,94	37,71	0,88			
TOSE17: Turizm bölgede fiyat artışına neden olur.	0,55	19,17	0,30			
TOSE18: Turizm, çevre kirliliğini artırır	0,89	35,94	0,80			
<b>Faktör TB: Turizm Bilgisi</b>				0,859	0,87	0,68
TB 20: İlçemize gelen turistler hakkında bilgim var.	0,72	26,78	0,52			
TB21: İlçemizin turizmden nasıl etkileneceği konusunda bilgim var.	0,9	36,20	0,80			
TB22: Turizmde yerel yönetimin görevleri konusunda bilgim var.	0,85	33,80	0,73			
<b>Faktör TKEG: Turizm Kararlarını Etkileme Gücü</b>				0,819	0,82	0,70
TKEG 23: İlçemizde turizm ile ilgili alınan kararlara katkıda bulunurum	0,8	28,11	0,64			
TKEG 24: Turizm planlaması ile ilgili kararlara katılım fırsatım var	0,86	30,39	0,74			
<b>Faktör KF: Turizmden Sağlanan Kişisel Fayda</b>				0,808	0,82	0,61
KF25: Turizmden ekonomik fayda sağlıyorum	0,73	26,35	0,53			
KF26: Turizmden sosyal fayda sağlıyorum	0,87	33,72	0,77			
KF27: Turizmden kültürel fayda sağlıyorum	0,73	26,32	0,53			
<b>Faktör YKDM: Yaşam Kalit. Duyulan Memnuniyet</b>				0,866	0,87	0,69
YKDM28: Hayatımdan genel olarak memnunum	0,86	33,92	0,74			
YKDM 29: Hayatımı burada devam ettirmekten memnunum.	0,88	32,80	0,77			
YKDM30: Hayatım, çoğu insanıkinden çok daha iyidir.	0,74	27,65	0,55			
<b>Faktör SSHY: Sakin Şehir Hareketine İlişkin Yaklaşım</b>				0,864	0,87	0,62
SSHY 31: İlçemizin sakin şehir olması turist sayısının artışında etkilidir.	0,75	28,49	0,58			
SSHY 32: İlçemizin sakin şehir olması bölgenin kalkınması için iyi bir uygulamadır	0,83	31,94	0,67			
SSHY 33: Sakin şehir uygulaması ilçemizde yerel halkın yaşam kalitesinin yükseltilmesi için iyi bir uygulamadır.	0,79	29,52	0,60			
SSHY 34: İlçemizin Sakin Şehir olmasından memnunum.	0,78	29,59	0,61			

\*CA: Cronbach's Alpha, CR: Yapı Güvenirliği, AVE: Açıklanan Varyans

### 3. 8. 4. Ölçüm Modeli

Araştırma verilerini analiz etmek için öncelikle DFA daha sonra yapısal eşitlik modellemesi olmak üzere iki aşamalı yol izlenmiştir. İlk olarak yakınsaklık ve ayırt edici geçerliliği değerlendirmek için ölçüm modeli, daha sonra yapılar arasındaki ilişkilerin kuvvetini ve yönünü araştırmak için yapısal model incelenmiştir.

YEM'in uygunluğunun değerlendirilmesinde kullanılan birbirinden farklı uyum iyiliği indeksleri ve bu indekslerin sahip olduğu istatistiksel fonksiyonlar vardır. Önerilen indeksler arasında en çok kullanılanlar; benzerlik oranı ki-kare istatistiği ( $\chi^2$ ), yaklaşık hataların ortalama karekökü (*Root-mean-square error approximation*, RMSEA), uyum iyiliği indeksi (*Goodness-of-fit index*, GFI), uyarlanmış uyum iyiliği indeksi (*Adjusted Goodness-of-fit Index*, AGFI), normlandırılmış uyum indeksi (*Normed Fit Index*, NFI), karşılaştırmalı uyum indeksi (*Comparative Fit Index*, CFI), olarak sıralanmaktadır (Anderson ve Gerbing, 1984: 411- 423; Hu ve Bentler, 1999: 1-55).

YEM'ne başlamadan önce araştırmada kullanılan ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliğinin ölçülmesi için gizil (*latent*) değişkenlerle, bu değişkenlerin ilgili olduğu gözlenen değişkenler arasındaki uyumu gösteren uyum iyiliği indekslerinin belirlenmesi gerekmektedir. Eğer ölçüm modelinin uyum iyiliği indeksleri belirli kritik değerlerin altındaysa, ölçüm modelinde bazı değişiklikler yapılmaktadır. Uyum iyiliği indeksleri kritik değeri aşan ölçüm modeli, bir sonraki aşamaya geçer. Bu aşamada yapı geçerliliği için DFA, güvenilirlik için ise faktörlerin açıklanan varyans tahminleri ve faktörlerin güvenilirlik katsayıları kullanılır. DFA'da model içinde kullanılacak gizil değişkenlerin doğruluk oranı araştırılarak, her gizil değişkene ait gözlenen değişkenlerin gerçekten bağlı oldukları gizil değişkeni açıklayıp açıklamadığı ölçülür. DFA sonucunda gizil değişkenlerin ilgili gözlenen değişkenleri üzerindeki standardize faktör yüklerinin 0.70'ten yüksek bir değer alması ve "t" değerinin de anlamlı olması gerekmektedir. Güvenilirlik için gizil değişkenlerin güvenilirlik katsayıların % 70'in üzerinde, açıklanan varyans tahmin değerlerinin de % 50'nin üstünde olması beklenmektedir (Yuan vd., 2008). Hipotezler YEM ile test edilmeden önce, ölçme modelinin iyi uyum değerlerine sahip olup olmadığının belirlenmesi amacıyla ölçüm modeli test edilmiştir (Mayer vd., 2010: 11). Ölçüm modelinin model uyumunu değerlendirmek için hesaplanan uyum iyiliği indeksleri sonucu modelin uyumlu olduğuna karar verilmiştir (Tablo 22).

**Tablo 22:** Doğrulayıcı Faktör Analizine Ait Uyum İyiliği İndeksleri

Uyum İyiliği Göstergeleri	Model	Kabul Edilebilir Sınır
$\chi^2/df$	4,83	5*
Uyum İyiliği İndeksi (GFI)	0.90	0,90**
Düzeltilmiş Uyum İyiliği İndeksi (AGFI)	0.88	0,8***
Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (RMSEA)	0.059	0,08**
Normlaştırılmış Uyum İndeksi (NFI)	0.96	0,9****
Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI)	0.97	0,9**

\* West, Taylor ve Wu, 2012, \*\* Bagozzi ve Yi, 1988, \*\*\* Scott, 1995, \*\*\*\* Bentler ve Bonett 1980

DFA sonucunda ölçme aracında yer alan 6. ifade “*İlçemize daha fazla turistin gelmesini destekliyorum*”, 8. ifade “*Yerel yönetimlerin turizmde doğru olanı yapacağına inanıyorum*” ve 19. ifade “*İlçemizde turizmin nasıl geliştiği konusunda bilgim var*”, hata kovaryasyonları yüksek çıktığı için modelden atılması uygun bulunmuş, modelden çıkartılmış ve model tekrar test edilmiştir.

### 3. 8. 5. Yakınsaklık Geçerliliği

Yakınsaklık geçerliliğini kontrol etmek için dikkate alınması gereken üç ölçüt bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, gizil değişkenlere ait her bir gözlenen değişkenin standart faktör yükü 0,5’den büyük ve istatistiksel olarak anlamlı olması gerekmektedir (Fornell ve Larcker, 1981). İkincisi, her bir yapı için yapı güvenilirliğinin (CR) ve Cronbach Alpha (CA) değerinin 0,7’den büyük olması gerekir (Hair ve Anderson, 1998). Üçüncüsü ise her yapı için Ortalama Açıklanan Varyans (AVE) oranı 0,5’ten yüksek olmalıdır (Fornell ve Larcker, 1981). Çalışmanın yakınsaklık geçerliliği kontrol edildiğinde (Tablo 21); standart faktör yüklerinin 0,49 ile 0,74 arasında değer aldığı, CR değerinin 0,82 ve CA değerinin 0,79 ve üstü değerlere sahip olduğu, AVE katsayılarının tamamının 0,5 den büyük olduğu dolayısıyla yapıların yakınsaklık geçerliliğinin sağlandığı söylenebilir.

### 3. 8. 8. Ayırt Edici Geçerlilik

Ölçüm modelinin ayırt edici geçerliliğinin sağlanması için her bir yapının AVE değerinin karekökü, o yapı ile diğer yapılar arasındaki korelasyonunun karşılaştırılması gerekir. Bu karşılaştırmalar sonucunda AVE’nin karekök değerleri daha büyük ise ayırt edici geçerlilik sağlanmış olur (Fornell ve Larcker, 1981). Tablo

23’de görüleceği gibi karekök AVE değerleri tüm yapılar için korelasyonlarından daha büyüktür. Dolayısıyla araştırmanın ayırt edici geçerliliğinin sağlandığı ifade edilebilir.

**Tablo 23: Ayırt Edici Geçerlilik**

<i>Yapılar</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>
<i>1. TD</i>	<b>0,70</b>								
<i>2. YYG</i>	0,36	<b>0,86</b>							
<i>3. TOE</i>	0,65	0,50	<b>0,76</b>						
<i>4. TOSE</i>	0,11	-0,04	0,11	<b>0,81</b>					
<i>5. TB</i>	0,51	0,12	0,41	0,24	<b>0,82</b>				
<i>6. TKKG</i>	0,34	0,34	0,35	0,11	0,50	<b>0,83</b>			
<i>7. KF</i>	0,55	0,27	0,37	0,26	0,56	0,59	<b>0,78</b>		
<i>8. YKDM</i>	0,40	0,16	0,28	0,16	0,50	0,21	0,37	<b>0,83</b>	
<i>9. SSHY</i>	0,59	0,27	0,47	0,20	0,47	0,23	0,47	0,52	<b>0,78</b>
<i>AVE</i>	<b>0,49</b>	<b>0,74</b>	<b>0,58</b>	<b>0,66</b>	<b>0,68</b>	<b>0,70</b>	<b>0,61</b>	<b>0,69</b>	<b>0,62</b>

Not: Korelasyonlar arasındaki köşegen elemanlar AVE'nin kareköküdür.  
Tüm korelasyonlar  $p < 0,01$ 'de anlamlıdır.

### 3. 8. 9. Yapısal Model

Yapısal Eşitlik Modeli, önerilen teorik bir modelin sınanması ya da bu modelin hipotezlerinin test edilmesi temeline dayanmaktadır. Başka bir ifadeyle Yapısal Eşitlik Modeli (YEM), araştırmacının zihnindeki, araştırma henüz yapılmadan önce var olan değişkenler arası ilişkilere ait bir modelin, araştırmadan elde edilen veriler aracılığı ile sınanmasıdır. Genellikle sonuçta birden fazla alternatif modelin karşılaştırılması yoluyla, veriyi en iyi tanımlayan modelin belirlenmesi amaçlanmaktadır. YEM iki parçadan oluşmaktadır. Bunlardan birincisi, gözlenen değişkenleri gizil değişkenlere doğrulayıcı faktör analizi ile bağlayarak uygulanan ölçüm modeli; ikincisi ise birbirine eşzamanlı eşitlik ile sistemleri ile bağlayarak uygulanan yapısal modeldir (Yılmaz ve Doğan, 2016: 198).

Araştırmacılar veri setini oluştururken doğrudan gözlenen ve ölçülen değişkenlerin yanında gözlenemeyen değişkenlerle de ilgilenirler. Bu değişkenler direkt gözlenemediğinden doğrudan ölçülemezler. Bu değişkenlere gizil (*latent*) değişkenler veya faktörler denir. Gizil değişkenler, doğrudan gözlenemeyen ya da ölçülemeyen değişkenler olup; test, inceleme vb. yöntemlerle ölçülmüş değişkenler üzerinden çıkarsamalar yapılarak belirlenmektedir. Gözlenen (ölçülen ya da gösterge) değişkenler ise gizil değişkenleri belirlemek ya da anlamak için kullanılan değişkenlerdir (Schumacker ve Lomax, 2004:3). Bir gizil değişken en az iki gözlenen

değişken tarafından tanımlanmaktadır. Gözlenen değişkenler arasındaki kovaryans yapısı, tüm model değişkenleri arasındaki yapısal ilişkileri incelemek için kullanılmaktadır. YEM gözlenen ve gözlenemeyen değişkenler arasındaki nedensel ilişkilerin sınanmasında kullanılan kapsamlı bir istatistiksel tekniktir ve gizil değişkenler seti arasında bir nedensellik yapısının var olduğunu ve gizil değişkenlerin gözlenen değişkenler aracılığıyla ölçülebildiğini varsayar (Yılmaz ve Çelik, 2009).

Diğer çok değişkenli istatistik türleri hata ölçümlerini tayin edemez ve bunu düzeltmezken YEM hemen hemen bütün ölçüm parametrelerini işleme dâhil eder ve sonucu buna göre gerçekleştirir (Yılmaz, V. 2004). Chi ve Qu (2008: 631) yapısal modelin en belirgin amacını, gizil değişkenler arasında kurgulanan hipotezleri kabul veya reddetmeyi sağlayan tahmini katsayıların anlamlılık testi olarak ifade etmektedirler. Araştırmada önerilen YEM'e ilişkin uyum iyiliği indeksleri Tablo 24'de yer almaktadır.

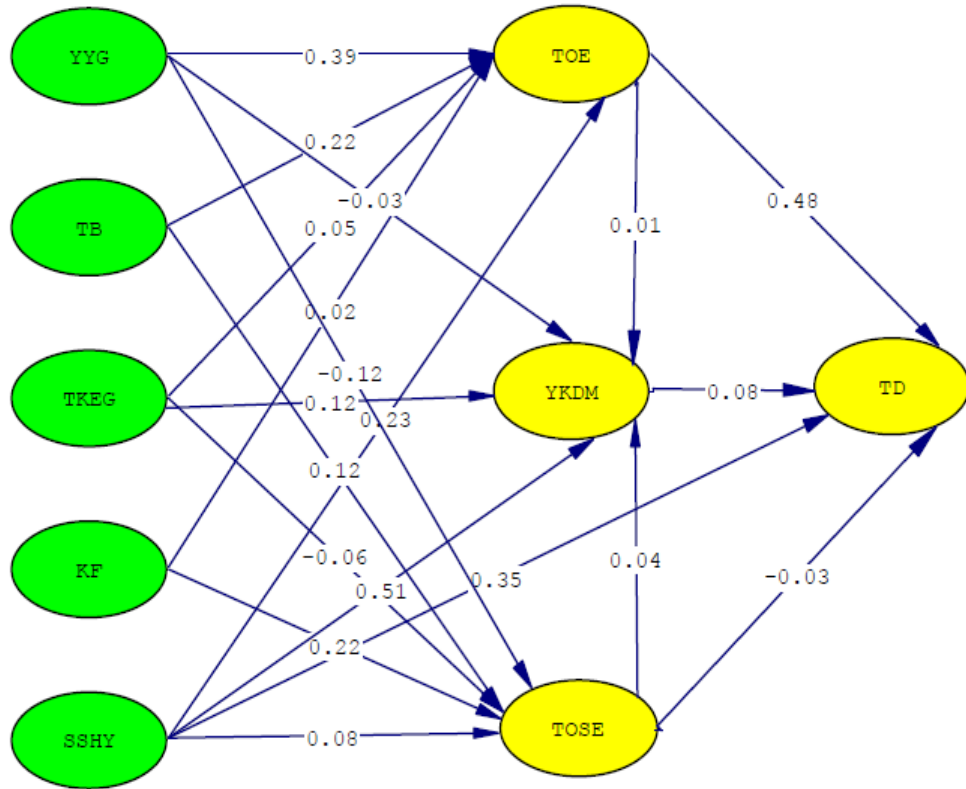
**Tablo 24:** Yapısal Modele Ait Uyum İyiliği İndeksleri

Uyum İyiliği Göstergeleri	Model	Kabul Edilebilir Sınır
$\chi^2/df$	5	5*
Uyum İyiliği İndeksi (GFI)	0.89	0,90*
Düzeltilmiş Uyum İyiliği İndeksi (AGFI)	0.87	0,8 **
Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (RMSEA)	0.061	0,08**
Normlaştırılmış Uyum İndeksi (NFI)	0.96	0,9***
Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI)	0.96	0,9*

\* West, Taylor ve Wu, ?, \*\* Bagozzi ve Yi, 1988, \*\*\* Scott, 1995, \*\*\*\* Bentler ve Bonett 1980

Uyum iyiliği göstergelerinin, West, Taylor ve Wu, ?; Bagozzi ve Yi (1988), Scott (1995), Bentler ve Bonett (1980) tarafından önerilen kabul edilebilir değerlerde olması modelin uygunluğunu göstermektedir. Önerilen YEM'e ilişkin path diyagramı ve standart yükler Şekil 9'de verilmiştir.

Şekil 9: Kuramsal Modele İlişkin Path Diyagramı



Chi-Square=2111.14, df=405, P-value=0.00000, RMSEA=0.061

Kuramsal modelde her bir gizil değişkene ait yapısal denklemler ve açıklanma oranları Tablo 25’de verilmiştir. Tablo 25 incelendiğinde H<sub>2</sub>, H<sub>3</sub>, H<sub>5</sub>, H<sub>6</sub>, H<sub>10</sub>, H<sub>11</sub>, H<sub>14</sub> ve H<sub>16</sub> hipotezlerinin % 1 anlamlılık düzeyinde; H<sub>4</sub> ve H<sub>19</sub> hipotezlerinin ise % 5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak desteklendiği görülmektedir. H<sub>1</sub>, H<sub>7</sub>, H<sub>8</sub>, H<sub>9</sub>, H<sub>12</sub>, H<sub>15</sub>, H<sub>17</sub> ve H<sub>18</sub> hipotezleri ise istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunamamış ve desteklenmemiştir.

Hipotezler değerlendirildiğinde sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşım ile yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet arasında pozitif yönlü **0,51** birimlik bir ilişki bulunmaktadır. Bunun anlamı sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşımda bir birimlik artış yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet üzerinde **0,51** birimlik artışa sebep olmaktadır. Turizmin algılanan olumlu etkileri ile turizm desteği arasında pozitif yönlü **0,48** birimlik bir ilişki bulunmuştur.

**Tablo 25: Hipotezlerin Kabul ve Red Durumları**

Hipotezler	Standartlaştırılmış Parametre Tahminleri	t-değeri	Sonuç
H1: Kişisel Fayda → Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri	0.02	0.54 <sup>AD</sup>	<b>Desteklenmedi</b>
H2: Kişisel Fayda → Turizmin Algılanan Olumsuz etkileri	0.22	4.27***	Desteklendi
H3: Turizm Bilgisi → Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri	0.22	5.36***	Desteklendi
H4: Turizm Bilgisi → Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri	0.12	2.52**	Desteklendi
H5: Yerel Yönetime Güven → Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri	0.39	11.97***	Desteklendi
H6: Yerel Yönetime Güven → Turizmin Algılanan Olumsuz etkileri	-0.12	-3.27***	Desteklendi
H7: Yerel Yönetime Güven → Yaşam Kalitesinden Duyulan Memnuniyet	-0.03	-0.74 <sup>AD</sup>	<b>Desteklenmedi</b>
H8: Turizm Kararlarını Etkileme Gücü → Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri	0.05	1.10 <sup>AD</sup>	<b>Desteklenmedi</b>
H9: Turizm Kararlarını Etkileme Gücü → Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri	-0.06	-1.23 <sup>AD</sup>	<b>Desteklenmedi</b>
H10: Turizm Kararlarını Etkileme Gücü → Yaşam Kalitesinden Duyulan Memnuniyet	0.12	3.52***	Desteklendi
H11: Sakin Şehir Hareketine İlişkin Yaklaşım → Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri	0.23	5.85***	Desteklendi
H12: Sakin Şehir Hareketine İlişkin Yaklaşım → Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri	0.08	1.86 <sup>AD</sup>	<b>Desteklenmedi</b>
H13: Sakin Şehir Hareketine İlişkin Yaklaşım → Turizm Desteği	0.35	8.97***	Desteklendi
H14: Sakin Şehir Hareketine İlişkin Yaklaşım → Yaşam Kalitesinden Duyulan Memnuniyet	0.51	13.48***	Desteklendi
H15: Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri → Yaşam Kalitesinden Duyulan Memnuniyet	0.01	0.32 <sup>AD</sup>	<b>Desteklenmedi</b>
H16: Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri → Turizm Desteği	0.48	13.71***	Desteklendi
H17: Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri → Yaşam Kalitesinden Duyulan Memnuniyet	<b>0.04</b>	1.35 <sup>AD</sup>	<b>Desteklenmedi</b>
H18: Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri → Turizm Desteği	<b>-0.03</b>	-1.10 <sup>AD</sup>	<b>Desteklenmedi</b>
H19: Yaşam Kalitesi Memnuniyeti → Turizm Desteği	0.08	2.46**	Desteklendi
$TD = 0.48*TOE - 0.029*TOSE + 0.082*YK + 0.35*SAKIN, R^2 = 0.56$ $TOE = 0.39*YYG + 0.22*TB + 0.048*TGU + 0.024*KF + 0.23*SAKIN, R^2 = 0.42$ $TOSE = -0.12*YYG + 0.12*TB - 0.062*TGU + 0.22*KF + 0.081*SAKIN, R^2 = 0.10$ $YK = 0.013*TOE + 0.040*TOSE - 0.027*YYG + 0.12*TGU + 0.51*SAKIN, R^2 = 0.31$			

\*\*\*p < .01 (t > 2,58), \*\*p < .05 (t > 1,96), \*p < .10 (t > 1,65), <sup>AD</sup> t-değerleri anlamlı değildir.

Önemli bir ilişki de yerel yönetime güvenle turizmin algılanan olumlu etkileri arasında çıkmıştır. Yerel yönetime güven ile turizmin algılanan olumlu etkileri arasında pozitif yönlü **0,39** birimlik bir ilişki vardır. Sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşım ile turizm desteği arasında pozitif yönlü **0,35** birimlik bir ilişki bulunurken, sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşım ile turizmin algılanan olumlu etkileri arasında **0,23** birimlik ilişki bulunmuştur. Turizm bilgisi ile turizmin algılanan olumlu etkileri;

kişisel fayda ile turizmin algılanan olumsuz etkileri arasındaki ilişki pozitif yönlü **0,22** birimdir. Turizm bilgisi ile turizmin algılanan olumsuz etkileri; turizm kararlarını etkileme gücü ile yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet arasında **0,12** birimlik ilişki vardır. Yaşam kalitesi memnuniyeti ile turizm desteği arasında 0,08 birimlik ilişki katsayısı ortaya çıkmıştır. Yerel yönetime güven ile turizmin algılanan olumsuz etkileri arasında negatif yönlü 0,12 birimlik ilişki katsayısı ortaya çıkmıştır.

Türkiye’deki sakin şehirlerde gerçekleştirilen bu araştırmanın hipotez sonuçları ile Nunko ve So (2015) tarafından Kanada’nın Niagara bölgesinde gerçekleştirilen araştırmanın hipotez sonuçları karşılaştırıldığında (Tablo 26), özellikle alanyazında ağırlıklı olarak kabul gören ve sosyal değişim kuramını destekleyen H<sub>1</sub> sonucu bu araştırma da farklılık göstermiştir. Diğer bir farklılık ise H<sub>2</sub>’dir. Bu çalışmada kişisel fayda ile turizmin algılanan olumsuz etkileri arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Yerel halkın turizm kararlarına katılım gücü ile yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet arasındaki ilişki her iki çalışmada da benzer sonuçlardandır. Alanyazında belirtildiği gibi bir model farklı şehirlerde farklı şekilde sonuçlar verebilmektedir.

**Tablo 26:** Örnek Model İle Çalışma Modeli Sonuçlarının Karşılaştırılması

Hipotezler	Nunco ve So (2015)	Çalışma Sonucu
H1: Turizmden Sağlanan Kişisel Fayda → Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri	<b>Desteklendi (+)</b>	Desteklenmedi
H2: Turizmden Sağlanan Kişisel Fayda → Turizmin Algılanan Olumsuz etkileri	<b>Desteklendi (-)</b>	<b>Desteklendi (+)</b>
H3: Turizm Bilgisi → Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri	Desteklenmedi	Desteklendi (+)
H4: Turizm Bilgisi → Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri	<b>Desteklendi (+)</b>	<b>Desteklendi (+)</b>
H5: Yerel Yönetime Güven → Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri	<b>Desteklendi (+)</b>	<b>Desteklendi (+)</b>
H6: Yerel Yönetime Güven → Turizmin Algılanan Olumsuz etkileri	Desteklenmedi	<b>Desteklendi (-)</b>
H7: Yerel Yönetime Güven → Yaşam Kalitesinden Duyulan Memnuniyet	<b>Desteklendi (+)</b>	Desteklenmedi
H8: Turizm Kararlarını Etkileme Gücü → Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri	<b>Desteklendi (+)</b>	Desteklenmedi
H9: Turizm Kararlarını Etkileme Gücü → Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri	Desteklenmedi	Desteklenmedi
H10: Turizm Kararlarını Etkileme Gücü → Yaşam Kalitesinden Duyulan Memnuniyet	<b>Desteklendi (+)</b>	<b>Desteklendi (+)</b>
H15: Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri → Yaşam Kalitesinden Duyulan Memnuniyet	Desteklendi (+)	Desteklenmedi
H16: Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri → Turizm Desteği	<b>Desteklendi (+)</b>	<b>Desteklendi (+)</b>
H17: Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri → Yaşam Kalitesinden Duyulan Memnuniyet	Desteklenmedi	<b>Desteklenmedi</b>
H18: Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri → Turizm Desteği	Desteklenmedi	Desteklenmedi
H19: Yaşam Kalitesi Memnuniyeti → Turizm Desteği	Desteklenmedi	<b>Desteklendi (+)</b>



### 3. 8. 10. Katılımcı Profiline Göre Değerlendirmeler

Araştırmanın bu kısmında faktör analizinden sonra elde edilen faktörleri oluşturan ifadelerin aritmetik ortalamaları alınarak sürekli hale getirilmiştir. Bu yöntemle elde edilen değişkenler ilk olarak katılımcıların profilleri açısından değerlendirilmiştir. Bu bağlamda katılımcıların; kişisel fayda, turizm bilgisi, yerel yönetime duyulan güven, turizm kararlarını etkileme gücü, sakin şehir hareketine yönelik yaklaşım, turizmin algılanan olumlu ve olumsuz etkileri, yaşam kalitesi memnuniyeti, turizm desteği algı ve tutumlarının; cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim, meslek, çalışma durumu, ailede turizm sektöründe çalışanın varlığı, gelir ve ikamet sürelerine göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Bu amaçla t-testi ve F testi kullanılmıştır. Farklılığa neden olan grup veya grupların araştırılmasında Post Hoc testlerden yararlanılmıştır. Post Hoc testlerini kullanımında varyansların eşit olduğu durumlarda Scheffe analizinin, varyansların eşit olmadığı ve analizde kontrol grubunun bulunmadığı durumlarda ise Tamhane's T2 testinin kullanılması önerilmektedir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2011:189). Bu çalışmada da varyansların eşit olduğu durumlarda Scheffe, varyansların eşit olmadığı durumlarda Tamhane's T2 testinden yararlanılmıştır.

**Cinsiyet** değişkenine göre turizmden sağlanan kişisel fayda, turizm bilgisi, yerel yönetime duyulan güven, turizm kararlarını etkileme gücü, sakin şehir hareketine yönelik yaklaşım, turizmin algılanan olumlu ve olumsuz etkileri, yaşam kalitesi memnuniyeti ve turizm desteği algı ve tutumlarının istatistiki açıdan anlamlı farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak amacıyla t-testi uygulanmıştır (Tablo 27). Test sonucunda; sadece yerel yönetime güven ortalaması ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel açıdan 0,05 anlam düzeyinde bir farklılık görülmüştür ( $p < 0,05$ ). Buna göre yerel yönetime güven faktör ortalaması kadınlarda erkeklerden yüksek çıkmıştır.

**Tablo 27:** Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Faktörlere Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi t-Testi Sonuçları

Faktörler	Grup	n	Ort.	Std. sapma	t	p
<b>Turizm Desteği</b>					-0,29	0,767
	Erkek	592	2,9780	1,33843		
	Kadın	524	3,0019	1,34562		
<b>Yerel Yönetime Güven</b>					-2,87	<b>0,004</b>
	Erkek	592	2,5608	1,27305		
	Kadın	524	2,7786	1,25544		
<b>Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri</b>					0,11	0,910
	Erkek	592	3,0372	1,27529		
	Kadın	524	3,0286	1,25411		
<b>Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri</b>					1,75	0,079
	Erkek	592	2,8801	1,44527		
	Kadın	524	2,7271	1,45551		
<b>Turizm Bilgisi</b>					1,53	0,124
	Erkek	592	2,4443	1,23552		
	Kadın	524	2,3302	1,23824		
<b>Turizm Kararlarını Etkileme Gücü</b>					1,21	0,223
	Erkek	592	2,2365	1,27510		
	Kadın	524	2,1450	1,22199		
<b>Kişisel Fayda</b>					0,52	0,603
	Erkek	592	2,0794	1,27269		
	Kadın	524	2,0401	1,24768		
<b>Yaşam Kalitesinden Duyulan Memnuniyet</b>					-1,42	0,156
	Erkek	592	2,9409	1,25236		
	Kadın	524	3,0458	1,20777		
<b>Sakin Şehir Hareketine İlişkin Yaklaşım</b>					-1,23	0,219
	Erkek	592	3,0236	1,29666		
	Kadın	524	3,1202	1,32300		

Katılımcıların faktörlere yaklaşımlarını, katılımcıların **medeni durumu** açısından değerlendirmek, istatistiki açıdan anlamlı farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak amacıyla t-testi uygulanmıştır (Tablo 28). Gerçekleştirilen t testi sonucunda, medeni durum ile yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet faktör ortalaması arasında 0,05 anlam düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmuştur ( $p < 0,05$ ). Yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet konusunda evli katılımcıların ortalamaları, bekâr katılımcılara göre daha yüksektir.

**Tablo 28:** Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Faktörlere Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi t-Testi Sonuçları

<i>Faktörler</i>	Grup	n	Std. sapma	t	F	p
<b><i>Turizm Desteği</i></b>				-0,636	0,207	0,52
	Evli	643	1,32805			
	Bekâr	473	1,35986			
<b><i>Yerel Yönetime Güven</i></b>				-0,304	0,118	0,76
	Evli	643	1,26396			
	Bekâr	473	1,27684			
<b><i>Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri</i></b>				0,950	4,328	0,34
	Evli	643	1,29364			
	Bekâr	473	1,22472			
<b><i>Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri</i></b>				0,263	1,343	0,79
	Evli	643	1,47867			
	Bekâr	473	1,41504			
<b><i>Turizm Bilgisi</i></b>				-0,451	0,008	0,65
	Evli	643	1,23483			
	Bekâr	473	1,24229			
<b><i>Turizm Kararlarını Etkileme Gücü</i></b>				-0,506	0,943	0,61
	Evli	643	1,26773			
	Bekâr	473	1,22820			
<b><i>Kişisel Fayda</i></b>				-0,825	0,041	0,40
	Evli	643	1,26247			
	Bekâr	473	1,25847			
<b><i>Yaşam Kalitesinden Duyulan Memnuniyet</i></b>				2,282	1,914	<b>0,02</b>
	Evli	643	1,20714			
	Bekâr	473	1,26013			
<b><i>Sakin Şehir Hareketine İlişkin Yaklaşım</i></b>				0,862	1,265	0,38
	Evli	643	1,28545			
	Bekâr	473	1,34163			

Katılımcıların faktörlere yaklaşımlarının, katılımcıların **yaşına** göre istatistiki açıdan anlamlı farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak amacıyla F testi kullanılmıştır. Gerçekleştirilen analiz sonucunda yaş faktörü ile turizmin algılanan olumlu etkileri (F = 3,204, p = 0,013) ve yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet (F = 5,295; p = 0,001) arasında anlamlı farklılık bulunmuştur (Tablo 29).

Katılımcıların yaşı ile turizmin algılanan olumlu etkileri arasında farklılığa neden olan grup/grupların araştırılması için gerçekleştirilen Tamhane T2 (Levene test  $p < 0,05$  (p = 0,026)) testine göre; 18 - 29 yaş ile 30-39 yaş grubu arasında (ortalama farklılık = - 0,27437) istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır. Buna göre 30-39 yaş grubunda yer alan katılımcıların, 18-29 yaş grubunda yer alan katılımcılara göre turizmin olumlu etkilerine yönelik algı ve tutumları daha yüksek ortalamaya sahiptir.

**Tablo 29: Katılımcıların Yaşına Göre Faktörlere Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi F -Testi Sonuçları**

<i>Faktörler</i>	<b>Grup</b>	<b>n</b>	<b>Ort</b>	<b>Std. Sapma</b>	<b>F</b>	<b>p</b>
<b><i>Turizm Desteği</i></b>					0,806	0,521
	18-29	330	2,9636	1,31806		
	30-39	333	3,0631	1,32819		
	40-49	241	2,8755	1,35749		
	50-59	133	3,0301	1,35925		
	60 ve üstü	79	3,0633	1,41731		
<b><i>Yerel Yönetime Güven</i></b>					1,028	0,392
	18-29	330	2,6303	1,28930		
	30-39	333	2,7718	1,24021		
	40-49	241	2,6100	1,24722		
	50-59	133	2,6541	1,29126		
	60 ve üstü	79	2,5190	1,32878		
<b><i>Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri</i></b>					3,204	<b>0,013</b>
	18-29	330	2,8788	1,20932		
	30-39	333	3,1532	1,23355		
	40-49	241	3,0249	1,30040		
	50-59	133	3,2331	1,24248		
	60 ve üstü	79	2,8608	1,46527		
<b><i>Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri</i></b>					1,173	0,321
	18-29	330	2,7091	1,37948		
	30-39	333	2,8829	1,46282		
	40-49	241	2,7801	1,51017		
	50-59	133	2,9774	1,43266		
	60 ve üstü	79	2,7089	1,53716		
<b><i>Turizm Bilgisi</i></b>					1,339	0,253
	18-29	330	2,2818	1,20130		
	30-39	333	2,4625	1,16265		
	40-49	241	2,3693	1,30085		
	50-59	133	2,5263	1,34039		
	60 ve üstü	79	2,3797	1,30388		
<b><i>Turizm Kararlarını Etkileme Gücü</i></b>					0,676	0,609
	18-29	330	2,1424	1,20069		
	30-39	333	2,2583	1,22449		
	40-49	241	2,1245	1,28819		
	50-59	133	2,2707	1,29760		
	60 ve üstü	79	2,2152	1,37441		
<b><i>Kişisel Fayda</i></b>					1,454	0,214
	18-29	330	2,0091	1,18369		
	30-39	333	2,1892	1,28602		
	40-49	241	2,0041	1,27311		
	50-59	133	2,0677	1,30961		
	60 ve üstü	79	1,8987	1,32621		

**Tablo 29 (devam):** Katılımcıların Yaşına Göre Faktörlere Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi F -Testi Sonuçları

<i>Faktörler</i>	<b>Grup</b>	<b>n</b>	<b>Ort</b>	<b>Std. Sapma</b>	<b>F</b>	<b>p</b>
<i>Yaşam Kalitesinden Duyulan Memnuniyet</i>					5,295	<b>0,001</b>
	18-29	330	2,7758	1,22711		
	30-39	333	3,0150	1,22834		
	40-49	241	3,0083	1,21789		
	50-59	133	3,2932	1,21095		
	60 ve üstü	79	3,2152	1,21603		
<i>Sakin Şehir Hareketine İlişkin Yaklaşım</i>					0,891	0,469
	18-29	330	3,0242	1,32753		
	30-39	333	3,1802	1,27439		
	40-49	241	3,0000	1,30384		
	50-59	133	3,0526	1,30451		
	60 ve üstü	79	3,0253	1,40489		

Katılımcıların yaşı ile yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet faktör ortalaması arasındaki farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için yapılan Scheffe testine göre (Levene test  $p > 0,05$  ( $p = 0,943$ )); bu grupların 18 - 29 yaş ile 50 - 59 yaş grupları (ortalama farkı = 0,51748) ve 18 - 29 yaş ile 60 ve üstü yaş grupları (ortalama farkı = 0,43943) olduğu belirlenmiştir. Buna göre 50 - 59 yaş aralığındaki katılımcılar ile 60 yaş ve üstü yaş aralığındaki katılımcıların yaşam kalitesinden duydukları memnuniyet ortalaması 18- 29 yaş aralığındaki katılımcılara oranla daha yüksektir.

Katılımcıların faktörlere yaklaşımlarının **eğitim durumlarına** göre istatistiki açıdan anlamlı farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak amacıyla F testi kullanılmıştır. F testi sonucunda; turizm desteği ( $F = 10,893$ ,  $p = 0,001$ ), turizmin olumlu etkileri ( $F = 14,528$ ,  $p = 0,001$ ), turizm bilgisi ( $F = 19,899$ ,  $p = 0,001$ ), kişisel fayda ( $F = 6,106$ ,  $p = 0,002$ ), yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet ( $F = 5,657$ ,  $p = 0,004$ ) ve sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşım ( $F = 15,130$ ,  $p = 0,001$ ) arasında anlamlı farklılık bulunmuştur (Tablo 30).

Katılımcıların eğitim durumu ile turizm desteği faktör ortalaması arasında anlamlı farklılığa neden olan grupların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen Tamhane T2 testi (Levene test  $p < 0,05$  ( $p = 0,014$ )) sonucunda farklılığa neden olan grupların; ortaokul ile lise (ortalama farkı = - 0,30696) ve ortaokul ile üniversite mezunu katılımcılar (ortalama farkı = -0, 4696) olduğu anlaşılmıştır. Buna göre eğitim düzeyi düşük olan (ilköğretim ortalama) katılımcılara göre eğitim düzeyi yüksek olan

(lise ve üniversite) katılımcıların turizm desteği algılarının daha yüksek ortalamaya sahip olduğu söylenebilir

**Tablo 30:** Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Faktörlere Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi F -Testi Sonuçları

<i>Faktörler</i>	<i>Grup</i>	<i>n</i>	<i>Ort</i>	<i>Std. Sapma</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
<b><i>Turizm Desteği</i></b>					10,893	<b>0,001</b>
	Ortaokul	331	2,7372	1,32589		
	Lise	408	3,0441	1,27844		
	Üniversite	358	3,2011	1,36945		
<b><i>Yerel Yönetime Güven</i></b>					1,587	0,205
	Ortaokul	331	2,6949	1,23605		
	Lise	408	2,5637	1,26602		
	Üniversite	358	2,7123	1,29356		
<b><i>Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri</i></b>					14,528	<b>0,001</b>
	Ortaokul	331	2,7825	1,30074		
	Lise	408	3,0074	1,27630		
	Üniversite	358	3,2933	1,16461		
<b><i>Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri</i></b>					1,315	0,269
	Ortaokul	331	2,8157	1,45202		
	Lise	408	2,9044	1,47649		
	Üniversite	358	2,7346	1,41202		
<b><i>Turizm Bilgisi</i></b>					19,899	<b>0,001</b>
	Ortaokul	331	2,1269	1,18407		
	Lise	408	2,3529	1,16372		
	Üniversite	358	2,7039	1,29491		
<b><i>Turizm Kararlarını Etkileme Gücü</i></b>					1,400	0,247
	Ortaokul	331	2,1269	1,23174		
	Lise	408	2,1593	1,22489		
	Üniversite	358	2,2765	1,29600		
<b><i>Kişisel Fayda</i></b>					6,106	<b>0,002</b>
	Ortaokul	331	1,9033	1,17668		
	Lise	408	2,0564	1,24188		
	Üniversite	358	2,2374	1,34395		
<b><i>Yaşam Kalitesinden Duyulan Memnuniyet</i></b>					5,657	<b>0,004</b>
	Ortaokul	331	2,8308	1,23647		
	Lise	408	3,0000	1,19582		
	Üniversite	358	3,1453	1,25071		
<b><i>Sakin Şehir Hareketine İlişkin Yaklaşım</i></b>					15,130	<b>0,001</b>
	Ortaokul	331	2,7613	1,26508		
	Lise	408	3,1716	1,24216		
	Üniversite	358	3,2709	1,35423		

Katılımcıların eğitim durumu ile turizmin algılanan olumlu etkileri faktör ortalaması arasında anlamlı farklılığa neden olan grupların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen Tamhane T2 testi (Levene test  $p < 0,05$  ( $p = 0,023$ )) sonucunda; ortaokul ile üniversite mezunu (ortalama farkı = - 0,51082) ve lise ile üniversite

mezunu (ortalama farkı= - 0,28594) katılımcılar arasında farklılık olduğu görülmüştür. Buna göre, katılımcılardan eğitim düzeyi yüksek olanların turizmin olumlu etkilerini algılama düzeyinin, eğitim düzeyi düşük olanlardan daha yüksek olduğu söylenebilir.

Katılımcıların eğitim durumu ile turizm bilgisi arasında anlamlı farklılığa neden olan grupların belirlenmesi amacıyla Tamhane T2 testi (Levene test  $p < 0,05$  ( $p = 0,008$ )) gerçekleştirilmiştir. Test sonucuna göre farklılığa neden olan grupların; üniversite ile lise mezunu katılımcılar (ortalama farkı = 0,35097); üniversite ile ortaokul mezunu katılımcılar (ort. farkı =0,57702) ve lise ile ortaokul mezunu (ortalama farkı = 0,22605) katılımcılar olduğu anlaşılmıştır. Katılımcılardan üniversite mezunu olan bireylerin turizm bilgisi konusundaki algılamalarının lise ve ortaokul mezunu katılımcılara göre daha yüksek ortalamaya sahip olduğu söylenebilir.

Katılımcıların eğitim durumu ile kişisel fayda faktör ortalaması arasında anlamlı farklılığa neden olan grupların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen Tamhane T2 testi (Levene test  $p < 0,05$  ( $p = 0,001$ )) sonucunda farklılığa neden olan katılımcıların, ortaokul ile üniversite mezunu (ortalama farkı = -0,33411) katılımcılar olduğu görülmüştür. Buna göre üniversite mezunu katılımcıların, turizmden sağlanan kişisel fayda algı ortalamaları ortaokul mezunu katılımcılara göre daha yüksektir.

Katılımcıların eğitim durumu ile yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet faktör ortalaması arasında anlamlı farklılığa neden olan grupların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen Tamhane T2 testi (Levene test  $p < 0,05$  ( $p = 0,028$ )) sonucunda; üniversite ile ortaokul mezunu katılımcıların (ortalama farkı = - 0,31444) farklılığa neden olan gruplar olduğu anlaşılmıştır. Üniversite mezunlarının yaşam kalitesinden duydukları memnuniyet ortalamaları ortaokul mezunlarına göre daha yüksektir. Katılımcıların eğitim durumu ile sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşım faktör ortalaması arasında anlamlı farklılığa neden olan grupların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen Scheffe testi (Levene test  $p > 0,05$  ( $p = 0,056$ )) sonucunda; farklılığa neden olan grupların üniversite ile ortaokul mezunu (ortalama farkı = - 0,50962) ve lise ile ortaokul mezunu (ortalama farkı = 0,41024) katılımcılar olduğu anlaşılmıştır. Lise ve üniversite mezunlarının sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşım algılamaları ortaokul mezunlarına göre daha yüksektir.

Katılımcıların faktörlere yaklaşımlarının **mesleklerine** göre istatistiki açıdan anlamlı farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen F testi sonuçları Tablo 31'de yer almaktadır. Analiz sonucuna göre; katılımcıların

mesleği ile turizm desteği (F = 5,720, p = 0,001), turizmin algılanan olumlu etkileri (F = 5,179, p = 0,001), turizmin algılanan olumsuz etkileri (F = 4,786, p = 0,013), turizm bilgisi (F = 7, 923, p = 0,001), turizm kararlarını etkileme gücü (F= 4,077, p = 0,001), kişisel fayda (F = 9,240, p = 0,001), yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet (F = 11,652, p = 0,001) ve sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşım (F = 6,007, p = 0,001) arasında istatistiki açıdan anlamlı farklılık bulunmuştur.

**Tablo 31:** Katılımcıların Mesleğine Göre Faktörlere Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi

<i>Faktörler</i>	<b>Grup</b>	<b>n</b>	<b>Ort</b>	<b>Std. Sapma</b>	<b>F</b>	<b>P</b>
<b><i>Turizm Desteği</i></b>					<b>5,720</b>	<b>0,001</b>
	Ücretli Çalışan	389	2,9666	1,32829		
	Kendi işi var	338	3,2663	1,31645		
	İşi yok	64	2,8750	1,27864		
	Öğrenci	104	2,7788	1,38618		
	Emekli	112	2,8393	1,33931		
	Ev kadını	102	2,5882	1,33017		
<b><i>Yerel Yönetime Güven</i></b>					<b>0,954</b>	<b>0,445</b>
	Ücretli Çalışan	389	2,7635	1,27044		
	Kendi işi var	338	2,6509	1,30145		
	İşi yok	64	2,5625	1,24563		
	Öğrenci	104	2,6250	1,24001		
	Emekli	112	2,5179	1,24468		
	Ev kadını	102	2,5882	1,24561		
<b><i>Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri</i></b>					<b>5,179</b>	<b>0,001</b>
	Ücretli Çalışan	389	3,0308	1,23065		
	Kendi işi var	338	3,2337	1,26413		
	İşi yok	64	2,4219	1,23191		
	Öğrenci	104	2,9231	1,22032		
	Emekli	112	2,9196	1,31614		
	Ev kadını	102	2,9608	1,28911		
<b><i>Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri</i></b>					<b>5,179</b>	<b>0,001</b>
	Ücretli Çalışan	389	2,7558	1,41038		
	Kendi işi var	338	3,0917	1,48599		
	İşi yok	64	2,6094	1,24234		
	Öğrenci	104	2,4231	1,38432		
	Emekli	112	2,7411	1,53485		
	Ev kadını	102	2,6373	1,46773		
<b><i>Turizmin Bilgisi</i></b>					<b>7,923</b>	<b>0,001</b>
	Ücretli Çalışan	389	2,3856	1,13082		
	Kendi işi var	338	2,6598	1,30722		
	İşi yok	64	1,8906	,96143		
	Öğrenci	104	2,2692	1,27889		
	Emekli	112	2,3304	1,26198		
	Ev kadını	102	1,9902	1,26252		



**Tablo 31(devam): Katılımcıların Mesleğine Göre Faktörlere Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi F -Testi Sonuçları**

Faktörler	Grup	n	Ort	Std. Sapma	F	P
<b>Turizm Kararlarını Etkileme Gücü</b>					4,057	<b>0,001</b>
	Ücretli Çalışan	389	2,0848	1,12859		
	Kendi işi var	338	2,4172	1,35439		
	İşi yok	64	2,0625	1,27086		
	Öğrenci	104	2,2692	1,15943		
	Emekli	112	2,1339	1,26274		
	Ev kadını	102	1,9216	1,27183		
<b>Kişisel Fayda</b>					9,240	<b>0,001</b>
	Ücretli Çalışan	389	2,0180	1,23196		
	Kendi işi var	338	2,3905	1,36342		
	İşi yok	64	1,9219	1,19927		
	Öğrenci	104	2,0096	1,10159		
	Emekli	112	1,6429	1,08932		
	Ev kadını	102	1,7157	1,11139		
<b>Yaşam Kalitesinden Duyulan Memnuniyet</b>					11,652	<b>0,001</b>
	Ücretli Çalışan	389	2,9254	1,20013		
	Kendi işi var	338	3,2899	1,21268		
	İşi yok	64	2,2344	1,06521		
	Öğrenci	104	2,6250	1,18393		
	Emekli	112	3,1161	1,24297		
	Ev kadını	102	2,9216	1,26402		
<b>Sakin Şehir Hareketine İlişkin Yaklaşım</b>					6,007	<b>0,001</b>
	Ücretli Çalışan	389	3,1260	1,24232		
	Kendi işi var	338	3,3018	1,33123		
	İşi yok	64	2,6094	1,25505		
	Öğrenci	104	2,8462	1,43310		
	Emekli	112	2,8839	1,32709		
	Ev kadını	102	2,7843	1,20746		

Katılımcıların mesleği ile turizm desteği faktör ortalaması arasında anlamlı farklılığa neden olan grupların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen Scheffe testine göre (Levene test  $p > 0,05$  ( $p = 0,530$ )) farklılığa neden olan grupların; kendi işi olan katılımcılar ile ev hanımları arasında (ortalama farkı = 0,67804) olduğu görülmüştür. Buna göre kendi işi olan katılımcıların, ev hanımı olan katılımcılara göre turizm desteği ortalamaları daha yüksektir.

Katılımcıların mesleği ile turizmin algılanan olumlu etkileri faktör ortalaması arasında anlamlı farklılığa neden olan grupların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen Scheffe testi sonucunda (Levene test  $p > 0,05$  ( $p = 0,591$ )); işi olmayan katılımcılar ile ücretli çalışan (ortalama farkı = 0,60897) ve işi olmayan katılımcılar ile kendi işi olan (ortalama farkı = 0,81185) katılımcıların farklılığa neden olduğu anlaşılmıştır. Buna

göre ücretli bir işte çalışan ve kendi işi olan katılımcılar, işi olmayan katılımcılara göre turizmin olumlu etkilerini daha yüksek düzeyde algılamaktadırlar.

Katılımcıların mesleği ile turizmin algılanan olumsuz etkileri faktör ortalaması arasında anlamlı farklılığa neden olan grupların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen Scheffe testine göre (Levene test  $p > 0,05$  ( $p = 0,145$ )) farklılığa neden olan grupların; kendi işi olan katılımcılar ile öğrenciler (ortalama farkı = 0,66864) olduğu anlaşılmıştır. Buna göre kendi işi olan katılımcıların turizmin olumsuz etkilerini öğrencilere göre daha yüksek düzeyde algıladığı söylenebilir.

Katılımcıların mesleği ile turizm bilgisi faktör ortalaması arasında anlamlı farklılığa neden olan grupların belirlenmesi amacıyla Tamhane T2 testi (Levene test  $p < 0,05$  ( $p = 0,001$ )) gerçekleştirilmiştir. Test sonucunda; kendi işi olan katılımcılar ile ücretli çalışanlar (ortalama farkı = -0,27416), kendi işi olan katılımcılar ile işi olmayan katılımcılar (ortalama farkı = 0,76914), kendi işi olan katılımcılar ile ev kadınları (ortalama farkı = 0,66957) ve işi olmayan katılımcılar ile ücretli işte çalışan katılımcılar (ortalama farkı = 0,49498) arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür. Ücretli çalışan katılımcılar ile kendi işi olan katılımcıların, turizm bilgisi algılarının diğer katılımcılara göre daha yüksek ortalamaya sahip olduğu söylenebilir.

Katılımcıların mesleği ile turizm kararlarını etkile gücü faktör ortalaması arasında anlamlı farklılığa neden olan grupların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen Tamhane T2 testi (Levene test  $p < 0,05$  ( $p = 0,001$ )) sonucuna göre; kendi işi olanlar ile ücretli çalışan (ortalama farkı = -0,33233) katılımcılar ve kendi işi olanlar ile ev kadınları (ortalama farkı = 0,49559) arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür. Kendi işi olan katılımcıların turizm kararlarını etkileme gücü algıları diğer katılımcılara göre daha yüksek ortalamaya sahiptir.

Katılımcıların mesleği ile kişisel fayda faktör ortalaması arasında anlamlı farklılığa neden olan grupların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen Tamhane T2 testi (Levene test  $p < 0,05$  ( $p = 0,001$ )) sonucunda; ücretli çalışan katılımcılar ile kendi işi olan (ortalama farkı = 0,37254), ücretli çalışan katılımcılar ile emekli olan (ortalama farkı = 0,37515), kendi işi olan katılımcılar ile emekli olan (ortalama farkı = 0,74768) ve kendi işi olan katılımcılar ile ev kadınları (ortalama farkı = 0,67485) arasında farklılık olduğu anlaşılmıştır. Kendi işi olan katılımcıların turizmden sağlanan kişisel

Fayda algıları diğer katılımcılara göre daha yüksek ortalamaya sahiptir. Bu konuda en düşük ortalamaya ev kadınları grubunda yer alan katılımcılar sahiptir.

Katılımcıların mesleği ile yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet arasında anlamlı farklılığa neden olan grupların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen Scheffe testi sonucunda (Levene test  $p>0,05$  ( $p = 0,714$ )); kendi işi olan katılımcılar ile ücretli çalışanlar (ortalama farkı = 0,36449), kendi işi olan katılımcılar ile işi olmayanlar (ortalama farkı = 1,05557), kendi işi olan katılımcılar ile öğrenciler (ortalama farkı = 0,66494), işi olmayan katılımcılar ile ücretli çalışanlar (ortalama farkı = -0,69107), işi olmayan katılımcılar ile emekliler (ortalama farkı = - 0,88170), işi olmayan katılımcılar ile ev kadınları (ortalama farkı = - 0,68719) arasında farklılığın olduğu görülmüştür. olduğu anlaşılmıştır. Buna göre kendi işi olan (3,28) ve emekli katılımcıların (3,11) yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksektir.

Katılımcıların mesleği ile sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşım faktör ortalaması arasında anlamlı farklılığa neden olan grupların belirlenmesi amacıyla Tamhane T2 testi (Levene test  $p<0,05$  ( $p = 0,038$ )) gerçekleştirilmiştir. Test sonucuna göre; işi olmayan katılımcılar ile ücretli çalışan katılımcılar (ortalama farkı=0,51659) ve işi olmayan katılımcılar ile kendi işi olan katılımcılar (ortalama farkı = - 0,69240) arasında, kendi işi olan katılımcılar ile ev kadını olan katılımcılar (ortalama farkı = 0,51746) arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşmalar bulunmaktadır. Ücretli çalışan katılımcılar ile kendi işi olan katılımcıların sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşım konusundaki ortalamaları diğer katılımcılara göre daha yüksektir.

Katılımcıların faktörlere yaklaşımlarının katılımcıların **turizm sektöründe çalışma durumuna** göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için gerçekleştirilen F testi sonucunda; turizm desteği ( $F = 38,340$ ,  $p= 0,001$ ), yerel yönetime güven ( $F= 5,546$ ,  $p=0,004$ ), turizmin algılanan olumsuz etkileri ( $F = 12,321$ ,  $p = 0,001$ ), turizm bilgisi ( $F = 19,968$ ,  $p = 0,001$ ), turizm kararlarını etkileme gücü ( $F = 4,944$ ,  $p = 0,007$ ), kişisel fayda ( $F = 57,713$ ,  $p = 0,001$ ), yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet ( $F = 16, 938$ ,  $p=0,001$ ) ve sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşım ( $F = 31,055$ ,  $p = 0,001$ ) arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmuştur (Tablo 32).

**Tablo 32: Katılımcıların Turizm Sektöründe Çalışma Durumuna Göre Faktörlere Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi F -Testi Sonuçları**

Faktörler	Grup	n	Ort	Std. Sapma	F	P
<b>Turizm Desteği</b>					38,340	<b>0,001</b>
	Turizm dışı	463	2,7019	1,34266		
	Turizm sektörü	234	3,5897	1,25779		
	Gelirinin Bir Kısmı Turizm Sektöründen	204	3,1618	1,17792		
<b>Yerel Yönetime Güven</b>					5,546	<b>0,004</b>
	Turizm dışı	463	2,6501	1,29210		
	Turizm sektörü	234	2,8932	1,30092		
	Gelirinin Bir Kısmı Turizm Sektöründen	204	2,4951	1,20138		
<b>Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri</b>					2,073	0,126
	Turizm dışı	463	3,0367	1,26421		
	Turizm sektörü	234	3,2009	1,27633		
	Gelirinin Bir Kısmı Turizm Sektöründen	204	2,9706	1,19898		
<b>Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri</b>					1,2321	<b>0,001</b>
	Turizm dışı	463	2,6263	1,45819		
	Turizm sektörü	234	3,2009	1,37663		
	Gelirinin Bir Kısmı Turizm Sektöründen	204	2,8431	1,48719		
<b>Turizm Bilgisi</b>					19,968	<b>0,001</b>
	Turizm dışı	463	2,2009	1,16247		
	Turizm sektörü	234	2,7735	1,30202		
	Gelirinin Bir Kısmı Turizm Sektöründen	204	2,6275	1,25883		
<b>Turizm Kararlarını Etkileme Gücü</b>					4,944	<b>0,007</b>
	Turizm dışı	463	2,1922	1,21311		
	Turizm sektörü	234	2,4573	1,32664		
	Gelirinin Bir Kısmı Turizm Sektöründen	204	2,1127	1,23258		
<b>Kişisel Fayda</b>					57,713	<b>0,001</b>
	Turizm dışı	463	1,7667	1,13466		
	Turizm sektörü	234	2,8077	1,37474		
	Gelirinin Bir Kısmı Turizm Sektöründen	204	2,1716	1,17233		
<b>Yaşam Kalitesinden Duyulan Memnuniyet</b>					16,938	<b>0,001</b>
	Turizm dışı	463	2,8013	1,23943		
	Turizm sektörü	234	3,3034	1,14872		
	Gelirinin Bir Kısmı Turizm Sektöründen	204	3,2157	1,16287		
<b>Sakin Şehir Hareketine İlişkin Yaklaşım</b>					31,055	<b>0,001</b>
	Turizm dışı	463	2,8531	1,32084		
	Turizm sektörü	234	3,6453	1,15264		
	Gelirinin Bir Kısmı Turizm Sektöründen	204	3,1716	1,21768		

Katılımcıların turizm sektöründe çalışma durumu ile turizm desteği faktör ortalaması arasında anlamlı farklılığa neden olan grupların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen Tamhane T2 testi sonucunda (Levene test  $p < 0,05$  ( $p = 0,002$ )); turizm dışı sektörde çalışanlar ile turizm sektöründe çalışanlar (ortalama farkı = 0,88780) ve

gelirinin bir kısmını turizm sektöründen sağlayan katılımcılar (ortalama farkı = -0,45982) arasında; turizm sektöründe çalışanlar ile gelirinin bir kısmını turizm sektöründen sağlayan katılımcılar (ortalama farkı = 0,42798) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Buna göre turizm sektöründe çalışan katılımcıların, turizm dışı sektörde çalışan katılımcılara göre turizm desteği algı ortalamaları daha yüksektir.

Katılımcıların turizm sektöründe çalışma durumu ile yerel yönetime güven faktör ortalaması arasında anlamlı farklılığa neden olan grupların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen Scheffe testine göre (Levene test  $p > 0,05$  ( $p = 0,381$ )) turizm sektöründe çalışan katılımcılar ile gelirinin bir kısmını turizmden elde eden katılımcılar (ortalama farkı = 0,39806) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Buna göre yerel yönetime güven algısı turizm sektöründe çalışan katılımcılarda, gelirinin bir kısmını turizmden elde eden katılımcılara göre daha yüksek ortalamaya sahiptir.

Katılımcıların turizm sektöründe çalışma durumu ile turizmin algılanan olumsuz etkileri faktör ortalaması arasında anlamlı farklılığa neden olan grupların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen Scheffe testine göre (Levene test  $p > 0,05$  ( $p = 0,057$ )); turizm sektöründe çalışan katılımcılar ile turizm dışı sektörde çalışan katılımcılar (ortalama farkı = 0,57450) ve gelirinin bir kısmını turizmden elde eden katılımcılar (ortalama farkı = 0,35772) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Buna göre turizm sektöründe çalışan katılımcılar, turizmin olumsuz etkilerini diğerlerine göre daha yüksek düzeyde algılamaktadır.

Turizmin bilgisi faktör ortalaması ile çalışma durumu arasında anlamlı farklılığa neden olan grupların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen Tamhane T2 testi ((Levene test  $p < 0,05$  ( $p = 0,004$ )) sonucunda; turizm dışı sektörde çalışan katılımcılar ile turizm sektöründe çalışan katılımcılar (ortalama farkı = -0,57264) ve gelirinin bir kısmını turizmden elde eden katılımcılar (ortalama farkı = -0,42659) arasında olduğu anlaşılmıştır. Buna göre turizm sektöründe çalışan katılımcılar ile gelirinin bir kısmını turizm sektöründen sağlayan katılımcıların, turizm bilgisi algıları turizm dışı sektörde çalışan katılımcılardan daha yüksek ortalamaya sahiptir.

Katılımcıların turizm sektöründe çalışma durumu ile turizmi etkile gücü faktör ortalaması arasında anlamlı farklılığa neden olan grupların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen Tamhane T2 testi ((Levene test  $p < 0,05$  ( $p = 0,028$ )) sonucunda

farklılığa neden olan grupların; turizm sektöründe çalışan katılımcılar ile turizm dışı sektörde çalışan katılımcılar (ortalama farkı = -0,26504) ve gelirinin bir kısmını turizmden elde eden katılımcılar (ortalama farkı = 0,34452) olduğu anlaşılmıştır. Buna göre turizm sektöründe çalışan katılımcılar gelirinin bir kısmını turizm sektöründen sağlayan katılımcılara ve turizm dışı sektörde çalışan katılımcılara göre turizm kararlarını etkileme gücü konusunda daha yüksek ortalamaya sahiptir.

Katılımcıların turizm sektöründe çalışma durumu ile turizmden sağlanan kişisel fayda faktör ortalaması arasında anlamlı farklılığa neden olan grupların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen Tamhane T2 testi (Levene test  $p < 0,05$  ( $p = 0,001$ )) sonucunda; turizm sektöründe çalışan katılımcılar ile turizm dışı sektörde çalışan katılımcılar (ortalama farkı = 1,04095), turizm sektöründe çalışan katılımcılar ile gelirinin bir kısmını turizmden elde eden katılımcılar (ortalama farkı = 0,163612) arasında ve turizm dışı sektörde çalışan katılımcılar ile gelirinin bir kısmını turizm sektöründen sağlayan katılımcılar (ortalama farkı = -0,40483) arasında anlamlı farklılaşma olduğu görülmüştür. Buna göre turizm sektöründe çalışan katılımcıların turizm sektöründen kişisel fayda sağlama ortalamaları diğer katılımcılara göre daha yüksektir.

Katılımcıların turizm sektöründe çalışma durumu ile yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet faktör ortalaması arasında anlamlı farklılığa neden olan grupların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen Tamhane T2 testi (Levene test  $p < 0,05$  ( $p = 0,001$ )) sonucunda; turizm dışı bir sektörde çalışan katılımcılar ile turizm sektöründe çalışan katılımcılar (ortalama farkı = - 0,50212) ve turizm dışı bir sektörde çalışan katılımcılar ile gelirinin bir kısmını turizmden elde eden katılımcılar (ortalama farkı = - 0,41439) arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Buna göre turizm sektöründe çalışan katılımcılar ile gelirinin bir kısmını turizm sektöründen sağlayan katılımcıların, yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet ortalamaları turizm dışı sektörde çalışan katılımcılara göre daha yüksektir.

Katılımcıların turizm sektöründe çalışma durumu ile sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşım faktör ortalaması arasında anlamlı farklılığa neden olan grupların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen Tamhane T2 testi ((Levene test  $p < 0,05$  ( $p = 0,001$ )) sonucunda; turizm sektöründe çalışan, çalışmayan ve kısmen sektörde yer alan katılımcılar arasında birlerinden anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Buna

göre turizm sektöründe çalışanların sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşım ortalamaları diğer katılımcılara göre daha yüksektir.

Katılımcıların faktörlere yaklaşımlarının **gelir durumu** ile arasındaki farklılığın F testi ile incelenmesi sonucunda; turizm desteği (F = 16,560, p = 0,001), turizmin algılanan olumlu etkileri (F = 7,018, p = 0,001), turizmin algılanan olumsuz etkileri (F = 5,066, p = 0,002), turizm bilgisi (F = 15,758, p = 0,001), turizm kararlarını etkileme gücü (F = 4,488, p = 0,002), kişisel fayda (F = 10,632, p = 0,001), yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet (F = 17,615, p = 0,001) ve sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşım (F = 15,361, p = 0,001) arasında anlamlı farklılık bulunmuştur (Tablo 33).

Katılımcıların gelir durumu ile turizm desteği faktör ortalaması arasında anlamlı farklılığa neden olan grupların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen Tamhane T2 testine göre (Levene test  $p < 0,05$  (p = 0,039) sonucunda; 1516 TL'den az gelire sahip katılımcılar ile 1516-4560 TL arası gelire sahip katılımcılar arasında (ortalama farkı = -0,50710), 1516 TL'den az gelire sahip katılımcılar ile 4560 TL'den fazla gelire sahip katılımcılar arasında (ortalama farkı = -0,78641) ve 4561 TL'den fazla gelire sahip katılımcılar ile geliri olmayan katılımcılar (ortalama farkı = 0,60279) arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır. Buna göre yüksek gelire sahip katılımcıların (1516 TL- 4560 TL ve üzeri) geliri olmayan ve düşük gelire sahip (1516 TL'den az) katılımcılara göre turizm desteği konusunda daha yüksek ortalamaya sahip olduğu söylenebilir.

Katılımcıların gelir durumu ile turizmin algılanan olumlu etkileri faktör ortalaması arasında anlamlı farklılığa neden olan grupların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen Scheffe testine göre (Levene test  $p > 0,05$  (p = 0,276)); 4560TL'den fazla gelire sahip olan katılımcılar ile 1516TL'den az gelire sahip katılımcılar (ortalama farkı = 0,55370) arasında anlamlı farklılık görülmüştür. Yüksek gelire sahip olan katılımcılar (4560TL'den fazla) turizmin olumlu etkilerini düşük gelire sahip olan (1516TL'den az gelire) katılımcılara göre daha yüksek oranda algılamaktadır. Burada farklı bir bulgu olarak geliri olmayan katılımcılarında ortalamasının yüksek olmasıdır.

**Tablo 33: Katılımcıların Gelir Durumuna Göre Faktörlere Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi F -Testi Sonuçları**

Faktörler	Grup	n	Ort	Std. Sapma	F	P
<b>Turizm Desteği</b>					16,560	<b>0,001</b>
	1516 TL'den az	342	2,6374	1,33862		
	1516-4560 TL	512	3,1445	1,29072		
	4561 TL'den fazla	151	3,4238	1,38293		
	Geliri yok	95	2,8211	1,23752		
<b>Yerel Yönetime Güven</b>					0,943	0,419
	1516 TL'den az	342	2,5936	1,24729		
	1516-4560 TL	512	2,6680	1,25712		
	4561 TL'den fazla	151	2,8013	1,34174		
	Geliri yok	95	2,6737	1,30010		
<b>Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri</b>					7,018	<b>0,001</b>
	1516 TL'den az	342	2,8304	1,25392		
	1516-4560 TL	512	3,0625	1,24338		
	4561 TL'den fazla	151	3,3841	1,20477		
	Geliri yok	95	3,0105	1,38760		
<b>Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri</b>					5,066	<b>0,002</b>
	1516 TL'den az	342	2,6082	1,49044		
	1516-4560 TL	512	2,9141	1,41159		
	4561 TL'den fazla	151	3,0464	1,48924		
	Geliri yok	95	2,6105	1,37062		
<b>Turizm Bilgisi</b>					15,758	<b>0,001</b>
	1516 TL'den az	342	2,1140	1,16467		
	1516-4560 TL	512	2,5254	1,20799		
	4561 TL'den fazla	151	2,7483	1,30751		
	Geliri yok	95	2,0000	1,22039		
<b>Turizm Kararlarını Etkileme Gücü</b>					4,848	<b>0,002</b>
	1516 TL'den az	342	2,0789	1,18751		
	1516-4560 TL	512	2,1934	1,22263		
	4561 TL'den fazla	151	2,5099	1,35581		
	Geliri yok	95	2,0211	1,32872		
<b>Kişisel Fayda</b>					10,632	<b>0,001</b>
	1516 TL'den az	342	1,8713	1,13894		
	1516-4560 TL	512	2,0762	1,25437		
	4561 TL'den fazla	151	2,5430	1,40824		
	Geliri yok	95	1,9158	1,29371		
<b>Yaşam Kalitesinden Duyulan Memnuniyet</b>					17,615	<b>0,001</b>
	1516 TL'den az	342	2,6462	1,24927		
	1516-4560 TL	512	3,1348	1,18346		
	4561 TL'den fazla	151	3,3775	1,19299		
	Geliri yok	95	2,8211	1,15757		
<b>Sakin Şehir Hareketine İlişkin Yaklaşım</b>					15,361	<b>0,001</b>
	1516 TL'den az	342	2,7719	1,33771		
	1516-4560 TL	512	3,2031	1,23459		
	4561 TL'den fazla	151	3,4967	1,31085		
	Geliri yok	95	2,7684	1,26703		

Katılımcıların gelir durumu ile turizmin algılanan olumsuz etkileri faktör ortalaması arasında anlamlı farklılığa neden olan grupların belirlenmesi amacıyla



gerçekleştirilen Scheffe testine göre (Levene test  $p > 0,05$  ( $p = 0,276$ )); 1516TL'den az gelire sahip olanlar ile 1516-4560TL (ortalama farkı =  $-0,30588$ ) ve 4561TL'den fazla gelire sahip katılımcılar (ortalama farkı =  $-0,43817$ ) arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Tablo 33'de görüleceği gibi yüksek gelire (4561TL'den fazla) sahip katılımcıların turizmin olumsuz etkilerini algılamaları konusunda katılımları diğer katılımcılara göre daha yüksektir.

Katılımcıların gelir durumu ile turizm bilgisi faktör ortalaması arasında anlamlı farklılığa neden olan grupların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen Tamhane T2 testine göre (Levene test  $p < 0,05$  ( $p = 0,018$ ); 4561TL'den fazla gelire sahip katılımcılar ile geliri olmayan katılımcılar (ortalama farkı =  $0,74834$ ) ve 1516TL'den az gelire sahip katılımcılar (ortalama farkı =  $0,63431$ ) arasında; 1516-4560TL ile 1516TL'den az (ortalama farkı =  $0,41136$ ) ve geliri olmayan katılımcılar (ortalama farkı =  $0,52539$ ) arasında anlamlı farklılıklar görülmüştür. Buna göre yüksek gelire sahip katılımcılar (4561TL'den fazla) diğerlerine göre turizm bilgisi konusunda daha yüksek ortalamaya sahiptir.

Katılımcıların gelir durumu ile turizm kararlarını etkileme gücü faktör ortalaması arasında anlamlı farklılığa neden olan grupların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen Tamhane T2 testine göre (Levene test  $p < 0,05$  ( $p = 0,018$ ); 4561TL'den fazla gelire sahip katılımcılar ile geliri olmayan (ortalama farkı =  $0,48888$ ) ve 1516TL'den az gelire sahip katılımcılar (ortalama farkı =  $0,43099$ ) arasında farklılıkların olduğu görülmüştür. Buna göre yüksek gelire sahip katılımcıların (4561'den fazla) turizm kararlarını etkileme gücü algıları diğerlerine göre daha yüksek ortalamaya sahiptir.

Katılımcıların gelir durumu ile turizmden sağlanan kişisel fayda faktör ortalaması arasında anlamlı farklılığa neden olan grupların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen Tamhane T2 testine göre (Levene test  $p < 0,05$  ( $p = 0,001$ ); 4561TL'den fazla gelire sahip katılımcılar ile geliri olmayan katılımcılar (ortalama farkı =  $0,62726$ ), 1516-4560TL arası gelire sahip (ortalama farkı =  $0,46687$ ) ve 1516TL'den az gelire sahip katılımcılar (ortalama farkı =  $0,67170$ ) arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmuştur. Buna göre yüksek gelire sahip katılımcıların (4561TL'den fazla) turizmden sağlanan kişisel fayda algı ortalamaları diğerlerine göre daha yüksektir.

Katılımcıların gelir durumu ile yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet faktör ortalaması arasında anlamlı farklılığa neden olan grupların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen Scheffe testi sonucuna göre (Levene test  $p > 0,05$  ( $p = 0,144$ )); 4561 TL'den fazla gelire sahip katılımcılar ile 1516TL'den az (ortalama farkı = 0,73128) ve geliri olmayan katılımcılar (ortalama farkı = 0,55643) arasında; 1516TL'den az gelire sahip katılımcılar ile 1516-4560TL arası gelire sahip katılımcılar (ortalama farkı = -0,48857) arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Elde edilen verilere göre yüksek gelire (4561TL'den fazla) sahip katılımcıların yaşam kalitesinden duydukları memnuniyet ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksektir.

Katılımcıların gelir durumu ile sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşım faktör ortalaması arasında anlamlı farklılığa neden olan grupların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen Scheffe testine göre (Levene test  $p > 0,05$  ( $p = 0,277$ )); 1516TL'den az gelire sahip olanlar ile 4561TL'den fazla gelire sahip olanlar (ortalama farkı = -0,72476), 1516TL'den az gelire sahip olanlar ile 1516-4560TL gelire sahip olanlar (ortalama farkı = -0,43120) arasında; geliri olmayanlar ile 4561TL'den fazla gelire sahip olanlar (ortalama farkı = -0,72827) ve 1516-4560TL gelire sahip olanlar (ortalama farkı = -0,43470) arasında anlamlı farklılık görülmüştür. Tablo 33'de görüleceği gibi yüksek gelire (4561TL'den fazla) sahip katılımcıların sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşım ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksektir.

Katılımcıların faktörlere yaklaşımının ailesinde turizm sektöründe çalışan bireyin olup olmama durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılığın varlığını belirlemek için yapılan t testi sonuçları Tablo 34'de verilmiştir. Bu tabloda görüleceği gibi, yerel yönetime güven, turizmin algılanan olumlu etkileri ve yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet faktör ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Turizm desteği, turizmin algılanan olumsuz etkileri, turizm bilgisi, turizm kararlarını etkileme gücü ve sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşım faktör ortalamaları ile ailesinde turizm sektöründe çalışan bireyler olan katılımcılar ve olmayan katılımcılar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır. Ailesinde turizm sektöründe çalışan bireyler olan katılımcılar, turizme karşı olumlu bir tutum sergilemektedir. Özellikle turizm desteği konusunda bu katılımcıların ortalamaları ailelerinde turizm sektöründe çalışan bireyler olmayan katılımcıların ortalamalarından daha yüksektir.

**Tablo 34:** Ailesinde turizm sektöründe çalışan / çalışmayan katılımcılar açısından faktörlere yaklaşımlarının değerlendirilmesi t -testi sonuçları

Faktörler	Grup	Ort.	Std. sapma	t	F	p
<b>Turizm Desteği</b>				7,835	5,401	<b>0,001</b>
	Evet	3,3829	1,23803			
	Hayır	2,7597	1,34549			
<b>Yerel Yönetime Güven</b>				0,049	2,428	0,961
	Evet	2,6634	1,22679			
	Hayır	2,6595	1,29412			
<b>Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri</b>				0,372	,021	0,710
	Evet	3,0537	1,26725			
	Hayır	3,0243	1,26592			
<b>Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri</b>				2,404	5,075	<b>0,016</b>
	Evet	2,9415	1,41473			
	Hayır	2,7268	1,47024			
<b>Turizm Bilgisi</b>				5,684	10,046	<b>0,001</b>
	Evet	2,6659	1,28868			
	Hayır	2,2246	1,17504			
<b>Turizm Kararlarını Etkileme Gücü</b>				4,286	14,569	<b>0,001</b>
	Evet	2,4049	1,31271			
	Hayır	2,0658	1,19872			
<b>Kişisel Fayda</b>				7,425	28,030	<b>0,001</b>
	Evet	2,4244	1,33429			
	Hayır	1,8369	1,15764			
<b>Yaşam Kalitesinden Duyulan Memnuniyet</b>				1,808	2,701	0,071
	Evet	3,0756	1,19151			
	Hayır	2,9371	1,25492			
<b>Sakin Şehir Hareketine İlişkin Yaklaşım</b>				5,827	2,613	<b>0,001</b>
	Evet	3,3634	1,22609			
	Hayır	2,8956	1,32713			

Katılımcıların bölgede geçirdikleri yaşam süresi ile faktörlere yaklaşımları arasındaki farklılık F testi ile incelenmiş; bölgede geçirilen yaşam süresi ile turizmin algılanan olumsuz etkileri (F=7, 444, p = 0,001) ve yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet (F=2,788; p = 0,040) anlamlı farklılık bulunmuştur (Tablo 35).

**Tablo 35: Bölgede Geçirilen Yaşam Süresi Açısından Faktörlere Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi F -Testi Sonuçları**

Faktörler	Grup	n	Ort	Std. Sapma	F	P
<b>Turizm Desteği</b>					1,835	0,139
	1-5 yıl	185	3,0811	1,40995		
	6-10 yıl	160	2,9938	1,18426		
	11-20 yıl	262	3,1107	1,26822		
	20 yıldan fazla	508	2,8957	1,39276		
<b>Yerel Yönetime Güven</b>					1,422	0,235
	1-5 yıl		2,8378	1,27504		
	6-10 yıl		2,6375	1,17354		
	11-20 yıl		2,6145	1,25345		
	20 yıldan fazla		2,6319	1,30253		
<b>Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri</b>					1,733	0,158
	1-5 yıl		3,1946	1,22695		
	6-10 yıl		2,8875	1,16007		
	11-20 yıl		3,0344	1,22348		
	20 yıldan fazla		3,0197	1,32775		
<b>Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri</b>					7,444	<b>0,001</b>
	1-5 yıl		2,7676	1,38902		
	6-10 yıl		3,0438	1,37976		
	11-20 yıl		3,0725	1,42450		
	20 yıldan fazla		2,6161	1,48108		
<b>Turizm Bilgisi</b>					1,225	0,299
	1-5 yıl		2,5081	1,26026		
	6-10 yıl		2,4813	1,14909		
	11-20 yıl		2,3282	1,19669		
	20 yıldan fazla		2,3524	1,27634		
<b>Turizm Kararlarını Etkileme Gücü</b>					0,780	0,505
	1-5 yıl		2,2486	1,28656		
	6-10 yıl		2,1000	1,12825		
	11-20 yıl		2,1336	1,22603		
	20 yıldan fazla		2,2323	1,28762		
<b>Kişisel Fayda</b>					0,539	0,655
	1-5 yıl		2,1622	1,36560		
	6-10 yıl		2,0750	1,14128		
	11-20 yıl		2,0534	1,22122		
	20 yıldan fazla		2,0256	1,27846		
<b>Yaşam Kalitesinden Duyulan Memnuniyet</b>					2,788	<b>0,040</b>
	1-5 yıl		2,8865	1,30762		
	6-10 yıl		2,8125	1,12818		
	11-20 yıl		2,9733	1,22680		
	20 yıldan fazla		3,0945	1,23194		
<b>Sakin Şehir Hareketine İlişkin Yaklaşım</b>					1,148	0,329
	1-5 yıl		3,0973	1,32339		
	6-10 yıl		3,0250	1,21288		
	11-20 yıl		3,1908	1,28722		
	20 yıldan fazla		3,0138	1,34186		

Katılımcıların bölgede geçirdikleri yaşam süresi ile turizmin algılanan olumsuz etkileri faktör ortalaması arasında anlamlı farklılığa neden olan grupların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen Tamhane T2 testine göre (Levene test  $p < 0,05$  ( $p = 0,001$ ); bölgede 20 yıldan fazla oturanlar ile 6-10 yıl arasında oturanlar (ortalama farkı = -0,42761) ve 20 yıldan fazla oturanlar ile 11-20 yıl arasında oturan katılımcılar arasında (ortalama farkı = -0,45638) anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Bölgede uzun süre yaşayan (20 yıldan fazla) katılımcıların turizmin olumsuz etkilerini algılama düzeyleri bölgede 6-20 yıl arasında oturan katılımcılara kıyasla daha düşüktür. Başka bir ifadeyle bölgede uzun süre oturan katılımcılar ortalamanın altında bir değere sahipken diğer katılımcılar ortalama bir değere sahiptir.

Katılımcıların bölgede geçirdikleri yaşam süresi ile yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet faktör ortalaması arasında anlamlı farklılığa neden olan grupların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen Tamhane T2 testine göre (Levene test  $p < 0,05$  ( $p = 0,001$ )); bölgede 20 yıldan fazla oturanlar ile 6-10 yıl arasında oturan (ortalama farkı = 0,10461) katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür.

Bu araştırmada faktör ortalamalarının katılımcı profili açısından değerlendirilmesi sonucunda; alanyazındaki çalışmalarla benzeyen sonuçlar olduğu gibi farklılık arz eden sonuçlarında bulunduğu söylenebilir.

### **3. 8.11. Katılımcıların Yaşadıkları Bölgelere Göre Faktörlere Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi**

Araştırmanın bu bölümünde Marmara ve Ege Bölgesinde yerel halkın turizm desteği, yerel yönetime güven, turizm bilgisi, turizmden sağlanan kişisel fayda, turizmi etkile gücü, turizmin algılanan olumlu ve olumsuz etkileri, yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet ve sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşım arasında farklılık olup olmadığını belirlemek için t testinden yararlanılmıştır (Tablo 36).

Gerçekleştirilen t testi sonucunda; turizm desteği faktör ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Diğer faktör ortalamaları ile bölgeler arasında 0,05 anlam düzeyinde farklılık anlamlıdır ( $p < 0,05$ ). Buna göre; yerel yönetime güven ve turizmin algılanan olumlu etkileri konusunda Marmara bölgesindeki katılımcıların algıları Ege bölgesindeki katılımcılara oranla daha yüksektir. Büyük farklılık turizmin olumsuz etkilerinin algılamasında çıkmıştır. Buna göre Ege bölgesinde katılımcıların turizmin olumsuz etkilerine yönelik algıları Marmara bölgesindeki katılımcılara göre daha yüksektir. Ege bölgesinde turizmin

algılanan olumsuz etkileri faktörü 3,53 olurken Marmara bölgesinde 1,50 çıkmıştır. Bu sonuç dikkate alındığında Marmara bölgesinde turizmin olumsuz etkileri algısı ortalamanın altında çok zayıf kalırken, Ege bölgesinde orta düzey bir değer vardır.

**Tablo 36:** Katılımcıların Yaşadıkları Bölgelere Göre Faktörlere Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi t -Testi Sonuçları

Faktörler	Grup	Ort.	Std. sapma	F	t	P
<b>Turizm Desteği</b>				0,018	0,778	0,437
	Ege	3,0126	1,34273			
	Marmara	2,9474	1,33929			
<b>Yerel Yönetime Güven</b>				0,523	-2,141	<b>0,032</b>
	Ege	2,6025	1,25054			
	Marmara	2,7719	1,29577			
<b>Turizmin Algılanan Olumlu Etkileri</b>				7,950	-2,175	<b>0,030</b>
	Ege	2,9707	1,23292			
	Marmara	3,1454	1,31437			
<b>Turizmin Algılanan Olumsuz Etkileri</b>				150,855	34,904	<b>0,001</b>
	Ege	3,5314	1,24541			
	Marmara	1,5088	,69042			
<b>Turizm Bilgisi</b>				13,897	4,685	<b>0,001</b>
	Ege	2,5160	1,26130			
	Marmara	2,1654	1,16166			
<b>Turizm Kararlarını Etkileme Gücü</b>				12,138	2,576	<b>0,010</b>
	Ege	2,2636	1,28440			
	Marmara	2,0677	1,17893			
<b>Kişisel Fayda</b>				39,866	7,798	<b>0,001</b>
	Ege	2,2664	1,29142			
	Marmara	1,6917	1,11306			
<b>Yaşam Kalitesinden Duyulan Memnuniyet</b>				3,859	2,607	<b>0,009</b>
	Ege	3,0628	1,20530			
	Marmara	2,8596	1,27020			
<b>Sakin Şehir Hareketine İlişkin Yaklaşım</b>				19,778	3,357	<b>0,001</b>
	Ege	3,1702	1,24243			
	Marmara	2,8872	1,40524			

Ege bölgesindeki katılımcıların turizmden sağlanan kişisel faydaya yönelik algıları Marmara bölgesindeki katılımcılara göre daha yüksektir (ortalama farkı = 0,57466). Ege bölgesinde kişisel fayda faktörü 2,27 olurken Marmara bölgesinde 1,69 çıkmıştır. Bu sonuç dikkate alındığında her iki bölge de de kişisel fayda algısı ortalamanın altında kalırken Ege bölgesinde orta düzeye yakın bir değerdedir. Marmara bölgesindeki katılımcıların sakin şehir hareketine ilişkin tutumları Ege bölgesindeki katılımcılara göre daha düşüktür. Ege bölgesinde sakin şehir hareketine yaklaşım faktörü 3,17 olurken, Marmara bölgesinde 2,88 çıkmıştır. Ege bölgesindeki katılımcılar sakin şehir hareketine yönelik tutumları Marmara bölgesindeki katılımcılara göre daha yüksek düzeydedir (Ortalama = 3,17).

## SONUÇ ve ÖNERİLER

Kalkınmanın önemli amaçlarından biri, ülkenin tüm insanlarına iş olanağı sunarak gelir kazanmalarını sağlamak, sosyal ve kültürel açıdan olumlu değişimler oluşturarak kaliteli bir yaşam sunmaktır. Kalkınmanın doğasında yer alan ve amaç olarak belirlenen çevresel, ekonomik, sosyal, kültürel ve insan kaynağının kalkındırılmış olması, ekonomik anlamda büyük bir endüstri olan turizmin doğasında da yer almakta, turizmden elde edilen sonuçlar kalkınmanın amacına hizmet etmektedir. Dolayısıyla kalkınma ve turizm arasında doğru yönlü bir ilişki olduğu, bu doğru yönlü ilişkinin bir sonucu olarak yerel kalkınmanın sağlanabileceği ifade edilmektedir (Eceral ve Özmen, 2009: 360; Küçük ve Güneş, 2013b: 29).

Yereldeki turistik cazibe merkezlerine dayanılarak kolayca planlanabilen turizm, görece emek-yoğun bir faaliyet olması ve istihdam sağlaması nedeniyle doğal kaynakları az olan veya sanayisi gelişmemiş bölgelerde dış gelir getirmesi açısından önemli bir kalkınma seçeneği sunmaktadır (Künü ve Hopoğlu, 2015: 105). Turizmin bu bölgelerde sürükleyici sektör olarak başarısı genellikle küçük ölçekli girişimlere bağlıdır. Çünkü bu tür girişimler büyük ölçekli yatırımlara göre kültürel ve doğal çevreye daha az zarar vermeleri nedeniyle görece zararsız olarak kabul edilir (Long ve Wall, 1995) ve yerel topluluklar için doğrudan ekonomik faydalar sağlayarak ülke kalkınmasında da etkili olur. Özellikle ekonomik sızıntının engellenmesi ve yabancı tur operatörlerine olan bağımlılığın azaltılmasında etkili olan küçük ölçekli kuruluşlar (Telfer, 2002), karar alma sürecini yerel yetkililerin kontrolünde tutabilmektedir. Bunun sonucunda pek çok yerde olduğu gibi dış kontrollü kitle turizminin gelişmesiyle yerel halkın kendi topraklarına duydukları yabancılaşma azalmaktadır. Bu bağlamda sakin şehir hareketi, duysal gündelik deneyimler ile küresel kapitalist tüketime karşı alternatif sunmakta (Pink, 2008: 98) ve yerel üretimi destekleyerek yerel işletmeciliğe önem vermektedir. Turizm temelli kalkınma potansiyeline sahip olan bir şehrin ve o şehre ait değerlerin, tarihi ve geleneksel özelliklerin tanıtımı, sakin şehir ilkeleri ile birleştirildiğinde bölgenin turizm potansiyeline önemli bir katkı yapacağı tahmin edilmektedir.

Turizm projelerinin başarısı ve sürdürülebilirliği için yerel halkın iyi niyetli olması ve iş birliği yapması başka bir ifadeyle halkın desteği ve bu desteğin sürdürülebilirliği yerel yönetimler, karar vericiler ve iş çevreleri için büyük önem arz eder (Dyer vd., 2007; Gürsoy vd., 2010; Lee, 2012; Nunkoo ve Gürsoy, 2012; Sharpley

2014; Stylidis vd., 2014). Özellikle bölgesel destinasyonlarda bu önem daha da artmaktadır. Turizm bölgelerinde yaşayan insanlar, yörelerine özgü gelişen turizm faaliyetlerinin etkilerini farklı şekillerde algılayabilmekte ve turizme yönelik farklı tutumlar sergileyebilmektedir. Bu durum yerel halk tarafından turizme verilen desteği etkileyebilmektedir.

Yerel kalkınmanın ve turizmin başarısında önemli rolleri olan yerel halkın turizm desteğinin belirlenmesi, sakin şehirlerde gerçekleştirilen bu çalışmanın çıkış noktası olmuştur. Çünkü ulusal ve uluslararası alanyazında yerel halkın turizme yönelik algı ve tutumları konusunda birçok çalışma bulunmakla birlikte özellikle ulusal alanyazında sakin şehirlerde yerel halkın turizm desteği konusunda çok az şey bilinmektedir. Dolayısıyla çalışmanın temel amacı; Türkiye’de sakin şehir hareketine katılan yerleşimlerde yerel halkın turizme ve sakin şehir hareketine yönelik algı ve tutumları ile turizm desteği arasındaki ilişkinin sosyal değişim kuramına dayalı bir model ile test edilmesi olarak belirlenmiştir.

Yerel halkın turizm algıları ve turizm desteği arasındaki ilişkiyi sosyal değişim kuramı ile açıklamaya çalışan birçok model bulunmaktadır. Ancak bu kuramının temel değişkenleri olan, bu nedenle sosyal ilişkiler üzerine yapılan her türlü araştırmada ortak çalışılması gereken; güven, güç ve bilgi değişkenlerinin yerel halkın turizm desteğini daha doğru tahmin etmek için eşzamanlı olarak düşünülmesi gerektiği belirtilmektedir (Nunkoo ve So, 2015). Bu araştırma, yerel halkın turizm desteği “turizm kararlarını etkileme gücü”, “yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet”, “yerel yönetime duyulan güven” ve “turizm bilgisi” faktörlerini sosyal değişim kuramının değişkeni olarak ele alan ve turizm desteği ile arasındaki ilişkiyi sakin şehirlerde eş zamanlı ölçen Türkiye’deki ilk araştırmadır. Bu nedenle özgündür ve turizm alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmanın bir diğer önemi, Türkiye’de yer alan farklı sakin şehirde gerçekleştirilmesidir.

Araştırmadan elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, kuramsal modele göre oluşturulan H<sub>1</sub> turizm desteğine ilişkin gizil değişkenlerden turizmden sağlanan kişisel fayda ile turizmin algılanan olumlu etkileri arasındaki ilişkiyi test etmektedir. Gerçekleştirilen analiz sonucunda bu hipotezin desteklenmediği görülmüştür. Sosyal değişim kuramını desteklemeyen bu sonuç, turizmden sağlanan kişisel fayda ile turizmin algılanan olumlu etkileri arasında bir ilişkinin bulunmaması anlamına gelmektedir. Oysa kuramın genel kapsamında “yarar” ilkesi ön plandadır ve yerel halk



turizmi bu kuram çerçevesinde değerlendirdiğinde, onlar için önemli olan, sağladıkları hizmetler karşılığında elde ettikleri fayda ve maliyetlerdir. Turizmde kişisel faydalar yerel halkın kişisel olarak turizm endüstrisi ile girdikleri değişim sonucu çıkardıkları değer (ekonomik, sosyal ve kültürel faydalar) alanlarıdır (Wang ve Pfister, 2008). Bu araştırmada, sakin şehirlerde yaşayan yerel halkın turizmden fayda sağladığı süreçte turizmin olumlu etki algısının da yüksek olacağını söylemek istatistiki açıdan olanaklı değildir. Bu bulgu, ilgili alanyazında yer alan diğer çalışma (Duran ve Özkul, 2012; Ko ve Stewart, 2002; Latkova ve Vogt, 2012; McGehee vd., 2002; Nonkoo ve So, 2015; Perdue vd., 1990; Vargas-Sanchez vd., 2011; Yoon vd., 2001) sonuçları ile çelişmektedir.

Turizmden sağlanan kişisel fayda ile turizmin algılanan olumsuz etkileri arasındaki ilişki incelendiğinde H<sub>2</sub> hipotezinin desteklendiği, kişisel fayda ile algılanan olumsuz etkiler arasında pozitif yönlü ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu yerel halk turizmden kişisel fayda sağlasa da sektörün neden olduğu olumsuz etkilerin farkındadır. Alan yazında bu bulguyu destekleyen çalışmalar olmakla birlikte (King vd., 1993, Ko ve Stewart, 2002; Poh Ling vd., 2011; Vargas-Sanchez vd., 2009; Latkova ve Vogt, 2012) iki değişken arasındaki ilişkiyi bazı araştırmacılar (Getz, 1994; Perdue vd., 1990; McGehee vd., 2002; Nunkoo ve So, 2015) negatif yönlü olarak bulmuşlardır. Yerel halkın kişisel fayda sağlamasına rağmen turizmin olumsuz etkilerinin farkında olmaları önemli bir sonuçtur. Ayrıca araştırmada, turizm sektöründe çalışan katılımcıların turizmin olumsuz etkilerini algılama ortalamasının, turizm sektöründe çalışmayan veya gelirinin bir kısmını turizm sektöründen elde eden katılımcılara göre daha yüksek bulunması da bu sonucun desteklemektedir. Sosyal değişim kuramının “yarar” ilkesi ile çelişen bu sonuç, yerel halkın eğitim seviyesi ile ilişkilendirilebileceği gibi turizm konusunda bilgi sahibi olmaları ile de açıklanabilir. Çünkü, sakin şehir olma sürecinde yerel halka, gerçekleştirilecek projeler konusunda eğitimler verilmekte ve bu konuda farkındalıklar sağlanmaktadır. Bunun en güzel örneği, Aslan (2015) tarafından Taraklı’da gerçekleştirilen çalışma sonuçlarıdır. Söz konusu çalışma da yerel halk, termal su kaynağına yakın arazi üzerinde termal tatil köyü inşaatının yeni yatırımcıları bölgeye çekeceği ve bunun yeşil alanlarda ve tarım alanlarında azalma riski oluşturacağı konusunda endişe duyduklarını belirtmişlerdir. Oysa halk, bölgede işletmelerinin yetersiz kalması halinde ev halkı olarak yöresel yemek yapabileceklerini; yaşadıkları evlerinin bir bölümünü pansiyon olarak düzenleyip “Ev Pansiyonculuğu” yapabileceklerini belirtmişlerdir.

Yerel halkın turizm bilgisi ile turizmin algılanan olumlu etkileri arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, bilginin algılanan olumlu etkileri yüksek oranda etkilediği görülmüş dolayısıyla H<sub>3</sub> hipotezi desteklenmiştir. Başka bir ifadeyle yerel halkın turizm bilgisi olumlu etkilerin güçlü algılanmasını sağlamıştır. Bu bulgu bilgili katılımcıları turizmden daha değerli gören Davis vd'nin (1988) görüşleri ile örtüşmekte, bilgi ile olumlu etkiler arasında anlamlı ilişki bulamayan Latkova ve Vogt (2012) ile Nonko ve So'nun (2015) çalışma sonuçlarıyla farklılaşmaktadır. Diğer taraftan Andereck vd., (2005) turizm hakkında bilgi sahibi olan yerel halkın olumlu etkileri belirtme olasılıklarının daha yüksek olduğunu belirtmekte ve araştırma bulgusu bu sonucu desteklemektedir.

Yerel halkın turizm bilgisi ile turizmin olumsuz etkilerinin algılanması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuş ve H<sub>4</sub> desteklenmiştir. Yani yerel halkın turizm bilgisinin daha fazla olmasının, olumsuz etkilerin daha güçlü algılanmasıyla ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yerel halkın turizm bilgilerinin, endüstrinin etkilerine karşı olan tavırlarını nasıl değiştirdiği konusunda yapılan çalışmalar, turizm hakkında bilgi sahibi olan yerel halkın, turizmin faydaları ve maliyetlerini anlama olasılıklarının daha yüksek olduğu yönündedir (Andereck vd., 2005). Bu çalışmada turizm bilgisi ile turizmin algılanan olumlu /olumsuz etkileri arasında pozitif yönlü ilişkinin bulunması yine katılımcıların çoğunluğunu eğitim seviyesinin yüksek olması ile açıklanabileceği gibi sakin şehir hareketinin "Misafirperverlik, Farkındalık ve Eğitim İçin Planlar" kriterine yönelik uygulamaların bu bilincin sağlanmasında etkili olması ile de açıklanabilir. Araştırmacının alandaki gözlem notları da bu düşünceyi destekler niteliktedir.

Yerel halkın yerel yönetime güveni ile turizmin algılanan olumlu etkileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuş ve H<sub>5</sub> desteklenmiştir. Bu sonuç turizm gelişiminde yer alan yerel yönetime daha fazla güvenen sakinlerin, sektörün olumlu etkilerini daha fazla görme ihtimalinin bulunduğunu göstermektedir. Alanyazındaki çalışma (Kayat, 2002; Nunkoo ve Ramkissoon, 2011; Nunkoo ve So, 2015) sonuçlarını destekler nitelikte olan bu bulgu, turizm kararlarında belirli bir güce sahip olan yerel halkın, turizme karşı daha olumlu ve ilerideki gelişimine karşı daha destekleyici bir tutum içerisinde olduğu şeklinde yorumlanabilir. Yerel yönetim öncülüğünde başlatılan, ancak uygulamada halktan bağımsız olarak düşünilemeyen sakin şehir hareketinde, başarı açısından güvenin son derece önemli olduğu dikkate alındığında, sosyal değişim kuramıyla da örtüşen bu sonuç, yerel yöneticiler için yol

gösterebilir niteliktedir. Çünkü düşük güven, bölgede turizmin kabul edilebilirliğini engelleyebileceğinden ve uygulamaların meşruiyetini zora düşüreceğinden halkın vereceği desteği de etkileyebilir. Araştırmanın bu sonucuna göre; sakin şehirlerde yerel halkın, yerel yönetimin tatminkâr ve etkin çalışacağına, taleplerini karşılamada yerel yönetimin sahip olduğu gücü kötüye kullanmayacağına inandıkları söylenebilir.

Yerel yönetime güven ile turizmin algılanan olumsuz etkileri arasında Nunkoo ve So (2015)'nin çalışma sonuçlarının aksine negatif yönlü bir ilişki bulunmuş ve % 5 anlamlılık düzeyinde  $H_6$  desteklenmiştir. Nunkoo ve So (2015) güven ile turizmin olumsuz etkilerini algılama arasında bir ilişki bulamamış ve bunu turizmin olumsuz sonuçlarının yerel yönetimlere olan güven düzeyinden bağımsız olarak herkes tarafından hissedildiği şeklinde yorumlanmıştır. Bu araştırma sonucuna göre, yerel halkın yerel yönetime güvenlerinin artması, olumsuz algılamaların azaltabileceği yönündedir. Araştırma sonucunda elde edilen bu bulgu, güven düzeyinin bir faaliyetle ilişkili riskleri ve faydaları etkilediğini öne süren diğer araştırmacıların (Bronfman vd., 2009; Siegrist, 2000) görüşlerini destekler niteliktedir. Sosyal değişim kuramcıları, bir değişim ilişkisinde risk ve maliyetlerin varlığının güveni etkileyebileceğini, (Ekeh, 1974), bazı durumlarda risk ve maliyetlerin güvenin gelişimi için şart olduğunu iddia ederler. Bu maliyetleri en aza indirgeyen kurumsal politikalar ve sorun çözme mekanizması politik güveni geliştirmede katalizör rolü oynar (Freitag ve Buhlmann, 2009).

Yerel yönetime güven ile yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet arasındaki ilişki incelendiğinde,  $H_7$  hipotezi desteklenmemiştir. Katılımcıların yerel yönetime güvenleri ile yaşam kalitesinden duyulan memnuniyeti algılamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin olmaması, yaşam kalitesinden duyulan memnuniyetin yerel yönetime güven düzeyinden bağımsız olduğu şeklinde yorumlanabilir. Alan yazında yer alan çalışma bulgularıyla (Widger, 1982; Grzeskowiak vd., 2003; Nunkoo ve So, 2015) araştırmadan elde edilen bu sonuç çelişmektedir. Sözkonusu çalışmalarda, turizmde yerel yönetime duyulan güvenle yerel halkın yaşam kalitesinden duydukları memnuniyet arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya çıkarmıştır. Nunkoo ve So'nun (2015) çalışmasında, yerel halkın yerel yönetime güveni, modelde yer alan yaşam kalitesinin belirleyicileri arasında, en güçlü etkiyi göstermiştir. Yaşam kalitesinden duyulan memnuniyetin yerel yönetime duyulan güvenden bağımsız olmasının nedeni, araştırmacının araştırma alanında karşılaştığı cevaplara da dayanarak açıklanabilir. Şöyle ki, bu önermeye

cevap veren halkın genellikle sesli bir şekilde “elmizdekilere (bellirli bir yerde yaşam sürme, hayatta olma vb.) şükretmeli, daha kötülerde var” şeklinde bir yorum getirdikleri araştırmacı tarafından not edilmiştir. Diğer taraftan araştırma sonuçlarında, 50- 59 yaş grubu ile 60 yaş ve üstü grubun 18- 29 yaş grubuna göre yaşam kalitesinden duydukları memnuniyet ortalamasının daha yüksek olması da bu açıklamayı destekler niteliktedir.

Turizm kararlarını etkileme gücü ile turizmin algılanan olumlu etkileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamış ve H<sub>8</sub> desteklenmemiştir. Bu bulgu turizmin olumlu etkilerinin, turizm kararlarını etkileme gücünden bağımsız olarak herkes tarafından karşılandığı şeklinde yorumlanabilir. Sosyal değişim kuramı ile tutarsız olan bu sonuç, alanyazında gücün turizm etkileri algısında belirleyici olmadığını gösteren Latkova ve Vogt’un (2012) çalışması ile örtüşmektedir. Turizm kararlarını etkileme gücü ile turizmin algılanan olumsuz etkileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamış ve H<sub>9</sub> desteklenmemiştir. Turizmin olumsuz etkilerinin, turizm kararlarını etkileme gücü düzeyine bakılmaksızın herkes tarafından hissedildiğini göstermektedir. Alanyazında bazı çalışma sonuçlarıyla (Latkova ve Vogt, 2012; Nunkoo ve Smith, 2013; Nunkoo ve So (2015) benzerlik gösteren bu sonuç, yerel halkın turizm kararlarına katılım gücünün algılanan olumlu etkiler ile doğru, olumsuz etkiler ile ters yönlü ilgisi bulunduğunu belirten Nunkoo ve Ramkisson’un (2012) çalışması ile çelişmektedir.

Turizm kararlarını etkileme gücü ile yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet arasındaki ilişki değerlendirildiğinde her iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki çıkmış, H<sub>10</sub> desteklenmiştir. Turizm kararlarını etkileme gücünün artması düşük bir düzeyde de olsa yaşam kalitesinin artacağına işaret etmektedir. Turizm kararlarını etkileme gücüne sahip olduklarını düşünen yerel halkın, yaşam kalitesinden duyulan memnuniyeti daha iyi bildirme olasılığı yüksektir. Böylece, turizm kararlarını etkileme gücüne sahip yerel halkın daha iyi bir yaşam memnuniyeti deneyimlemeleri beklenebilir. Grzeskowiak vd., (2003) çalışmalarında, bireylerin yerel kurumları etkileme gücünün, kendi yaşamları ve toplumdan duydukları memnuniyet ile olumlu yönde bir ilişki içerisinde olduğunu göstermişlerdir. Dolayısıyla, turizm kararlarında yerel halkın güce sahip olması ve yerel yönetime güven duymaları, sadece turizm politikalarının formülasyonunu etkileyen kurumsal değişkenler değil, aynı zamanda topluluklar üzerinde sağlık sonuçlar için önemlidir. Çünkü bu durum bireylerde, aktif vatandaş olma, girişimcilik,

dayanışma, insiyatif ve sorumluluk alma, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerel temsil bilincini geliştirir (Yılmaz, 1994:45).

Sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşımla turizmin algılanan olumlu etkileri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuş ve  $H_{11}$  desteklenmiştir. Bu sonuç sakin şehir hareketine ilişkin olumlu yaklaşım içerisinde olan bireylerin sektörün olumlu etkilerini daha fazla görme ihtimalinin bulunduğunu göstermektedir. Sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşımla turizmin algılanan olumsuz etkileri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunamamış ve  $H_{12}$  desteklenmemiştir. Bu sonuca göre, yerel halkın sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşımlarının, turizmin algılanan olumsuz etkilerinden bağımsız olduğu söylenebilir.

Sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşım ile turizm desteği arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, her iki değişken arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmuş,  $H_{13}$  desteklenmiştir. Bunun anlamı, sakin şehir hareketine ilişkin olumlu yaklaşım sergileyen bireyler aynı zamanda turizmin gelişimine de destek vermektedirler. Sakin şehirlerde yaşayan yerel halkın temel geçim kaynağı ağırlıklı olarak tarıma dayalıdır. Şehirlerin, sakin şehir ünvanını alması yerel halkı turizmle tanıştırmış ve özellikle kadınlar geleneksel ürünlerin üretimiyle ek kazanç sağlamaya başlamışlardır. Bunun en güzel örneği, bu şehirlerde kadınların bir araya gelerek oluşturdukları kooperatiflerdir.

Mayer ve Knox (2009) gözleme dayalı araştırmalarında sakin şehir markasının, markaya sahip olan şehirlerde yerel halkın yaşam kalitesini yükselttiğini ve yörenin kalkınmasına destek sağlayan bir model olduğunu belirtmişlerdir. Bu araştırma sonucunda da sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşım ile yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmuş,  $H_{14}$  desteklenmiştir. Buna göre sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşım, yerel halkın yaşam kalitesinden duyulan memnuniyetlerine olumlu katkıda bulunmaktadır. Modelde yer alan yaşam kalitesinin belirleyicileri arasında, yerel halkın sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşımları en güçlü etkiye sahiptir. Sakin şehir olmanın refah seviyesinde meydana getirdiği bir birimlik artış, yaşam kalitesinden duyulan memnuniyette 0,51 birimlik artışa yol açmaktadır. Bu bulgu alanyazındaki çalışmaları (Andarabi vd.,2014; Çakıcı vd., 2013; Çetinkaya vd., 2016; Loades, 2005; Mayer ve Knox, 2009; Güçkan, 2012;) destekler niteliktedir. Sakin şehir hareketinin

yerelleşmeyi ön plana çıkararak halkın yaşam kalitesini artırma amacı dikkate alındığında bu sonuç şaşırtıcı değildir.

Turizmin algılanan olumlu etkileri ile yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet arasındaki ilişki değerlendirildiğinde her iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamış ve  $H_{15}$  desteklenmemiştir. Oysa alanyazında turizm, genellikle toplulukların yaşam kalitesinden duyulan memnuniyeti önemli ölçüde artıran bir endüstri olarak görülmektedir (Andereck ve Nyaupane 2011; Kim vd., 2013). Konu ile ilgili çalışmalarda (Nunkoo ve So 2015; Kaplanidou vd, 2013; Kim vd., 2013; Moscardo, 2009) turizmin olumlu etkilerinin, yerel halkın yaşam kalitesi memnuniyetini arttırdığı yönündedir. Örneğin, Nunko ve Soo (2015) turizmin algılanan olumlu etkilerinin yaşam kalitesinden duyulan memnuniyeti önemli derecede etkilediğini belirtmişlerdir. Dolayısıyla alan yazındaki çalışma sonuçları ile çelişen bu sonuç düşündürücüdür.

Turizmin algılanan olumlu etkileri ile turizm desteği arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, her iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmuş,  $H_{16}$  desteklenmiştir. Turizmin algılanan olumlu etkileri ile turizm desteği arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu bulgu var olan çalışmaların sonuçlarını desteklemektedir (Ap, 1990; Chen ve Chen, 2010; Ekincek, 2014; Gürsoy vd., 2002; Gürsoy ve Rutherford, 2004; Jurowski vd., 1997; Ko ve Stewart, 2002; Lee, 2012; Latkova ve Vogt, 2012; Lindberg ve Johnson 1997; Long ve Kayat, 2011; McGehee vd., 2002; Nunkoo ve Ramkissoon 2011; Nunkoo ve So, 2015; Perdue vd., 1990; Poh-Ling vd., 2011; Vargas-Sanchez vd., 2009). Sosyal değişim kuramına göre yerel halkın turizme verdiği desteğin algılanan faydayla doğru, algılanan maliyetle ters orantılı bir ilişki içinde olması beklenmektedir. Bu araştırma da yerel halkın olumlu etki algısı arttıkça, destek algı seviyelerinin de arttığı görülmektedir. Dolayısıyla araştırmadan elde edilen bu bulgu sosyal değişim kuramını desteklemektedir.

Turizmin algılanan olumsuz etkileri ile yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamış ve  $H_{17}$  desteklenmemiştir. Bu bulgu alanyazındaki çalışma (Kaplanidou vd., 2013; Kim vd., 2013; Nunkoo ve So, 2015; Phu, 2015) sonuçlarını destekler niteliktedir. Diğer taraftan  $H_{15}$  dikkate alındığında (TOE → YKDM), sakin şehirlerde yaşayan halkın yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet algılarının, turizmin olumlu ve olumsuz etkileri algılamalarından bağımsız olduğu istatistiksel olarak herhangi bir ilişki bulunmadığı

söylenbilir. Turizmin geliştiği bölgelerde; trafik, gürültü, çevre kirliliği, fiyat artışları, enflasyon gibi sorunların olduğu, bu tür sorunlarında bireylerin yaşam kalitelerini etkileyebileceği bilinmektedir. Araştırmadan elde edilen bu bulguya göre, sakin şehirlerde sakin şehir felsefesi ve kriterleri gereği (fiyat adaleti, yerel üreticinin desteklenmesi, çevre koruma vb.) turizmin olumsuz etkilerinin yerel halk tarafından algılanmadığı dolayısıyla da yaşam kalitelerinin azalması yönünde herhangi bir etki de bulunmadığı söylenbilir.

Turizmin algılanan olumsuz etkileri ile turizm desteği arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, her iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamış ve  $H_{18}$  desteklenmemiştir. Yani algılanan olumsuz etkilerin turizm desteği üzerinde önemli bir etkisi bulunmamaktadır. Bu iki değişken arasında alanyazında anlamlı ve negatif ilişki bulan (Chen ve Chen, 2010; Ko ve Stewart, 2002; Lee, 2012; Latkova ve Vogt, 2012; McGehee vd., 2002; Perdue vd., 1990; Vargas-Sanchez vd., 2009) çalışmalar olduğu gibi pozitif ilişkiden söz eden çalışmalarda (Long ve Kayat, 2011) bulunmaktadır. Bazı çalışma sonuçları ise (Gürsoy ve Kendall 2006; Gürsoy vd., 2002; Nunkoo ve Ramkissoon, 2012) bu çalışmanın sonuçları ile benzerdir. Sakin şehirlerde yaşayan yerel halkın, turizmin olumsuz etkilerini hissetmedikleri şeklinde açıklanabilecek olan bu sonuç, iki şekilde yorumlanabilir. Birincisi, sakin şehir hareketinin turizmin olumsuz etkilerini azaltan ve turizmin sürdürülebilirliğine katkı sağlayan bir model olması. İkincisi ise bölgelerde turizm hareketliliğin yeni başlamış olması.

Yaşam kalitesinden duyulan memnuniyet ile turizm desteği arasında küçük de olsa istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin bulunması ve  $H_{19}$ 'un desteklenmesi, yaşam kalitesinden memnun olan katılımcıların, turizmin gelişimi için destek verdikleri şeklinde açıklanabilir. Turizmin etkileri yerel halkın yaşam kalitesini arttırırsa, halkın turizm endüstrisi ile alışveriş halinde olma ve endüstrinin gelişimini destekleme ihtimallerinin de artacağı belirtilebilir.

Araştırmada elde edilen bir diğer önemli sonuç yerel halkın turizm gelişimine yönelik algılarının çalışma kapsamında incelenen katılıcı profili bağlamında farklılık göstermesidir. Eğitim düzeyin arttıkça turizme verilen desteğin artması, kendi işi olan katılımcıların turizm desteği algılarının diğer katılımcılara göre yüksek olması, gelir durumunun artmasına bağlı olarak turizm desteğinin artması söz konusu farklılıklar içerisinde göze çarpanlardır. Araştırmada elde edilen bulgular çeşitli araştırmaların

(Haralambopoulos ve Pizam, 1996; Lindberg ve Johnson, 1997; Lindberg vd., 1999; Mason ve Cheyne, 2000; Weaver ve Lawton, 2001; Andereck vd. 2005) sonuçları ile de farklı boyutlarda desteklenmektedir.

Türkiye'deki sakin şehirlerin; ülke genelinde farklı bölgelere yayılmış yapısı, farklı sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerinden şehirleri içermesi ve farklı siyasi partilerce idare olunan belediyeleri kapsamı özgün ve olumlu yönleridir. Ancak bu hareket devamlılık isteyen bir harekettir. Dolayısıyla bu devamlılıkta yerel halkın desteğinin alınması son derece önemlidir. Yerel yöneticilerin kalkınmaya yönelik projelerde yerel halkın desteğini alabilmesi için öncelikle halk ile aralarında güven inşa etmesi önemlidir. Bu ekonomik kalkınmayı ve sosyal yaşamları iyileştirmenin yanı sıra, demokratik istikrar ve sürdürülebilir kalkınma çerçevesini de sağlayabilir (Nunkoo vd., 2012). Turizmde yerel halkın gücü ve yerel yönetime güvenleri, sadece turizm politikalarının formülasyonunu etkileyen kurumsal değişkenler değil, aynı zamanda sağlıklı toplum için de önemli değişkenlerdir. Bu nedenle yöneticilerin bölgenin kalkınması ve turizmin gelişiminde güven ve gücün sosyal sistemin temelini oluşturduğunu dikkate almaları ve çeşitli uygulamalarla da bunu halka hissettirmeleri gerekmektedir. Bu konuda Seferihisar'da gerçekleştirilen uygulama güzel bir örnek teşkil edebilir. Söz konusu uygulama da Sivil Toplum Kuruluşlarının bir araya gelmesiyle oluşan Kent Konseyi, belediye yönetimine katılmakta; kadın, çocuk meclisleri kendi alanlarındaki hizmetleri etkin olarak yönlendirmektedir (Hekimci, 2015).

Sakin şehir felsefesinde büyük ve yeni turizm tesisleri açma, yeni hizmet alanları oluşturma, istihdam alanlarını genişleterek nüfuslarını artırma gibi bir amaç bulunmamaktadır (Ünal, 2016). Zengin olmaya değil, mutlu olmaya odaklanan bu şehirlerin, sakin şehir markası nedeniyle “daha çok turist”, “daha çok para” beklentisi içine girmemeleri gerekmektedir (Köfteoğlu, 2012). Bu durum şehirlerde yaşayan halkın ekonomik kazanç sağlama isteklerinin dikkate alınmayacağı anlamına gelmemelidir. Turizm, doğru politika ve planlarla uygulandığı takdirde bu seçeneklerin karşılanması ve bölge insanının refah düzeyinin yükseltilmesi için önemli bir sektördür. Sakin şehir kriterlerinin bugüne kadar alanyazındaki çalışma sonuçlarında birçok öneriyi karşıladığı dikkate alındığında, turizmin sürdürülebilirliğinin başarısız olma ihtimali çok azdır. Çünkü özünde; yerel halkın katılımını, yerel üretimin desteklenmesini, kültürünün yaşatılmasını, çevrenin korunmasını içeren bu kriterler zaten turizmin olumsuz etkilerini azaltan olgulardır.



Yerel yönetim tarafından yerel halkın turizmin getirilerinden faydalanmalarını sağlamak adına pek çok adım atılabilir. Bu bağlamda yerel kalkınma açısından turizmden fayda sağlamanın yolu, küçük ölçekli aile işletmelerine destek olmaktan geçer. Yerel halkın kendi işletmelerine sahip olmaları sağladığında turizmin faydaları toplum genelinde çok daha kapsamlı bir şekilde yayılabilir. Böylece özellikle sürekli göç veren (Yenipazar, taraklı gibi) bölgelerde demografik yapının korunması, göçün engellenmesi için de bir çözüm yolu oluşturabilir. Buna olanak sağlayan sakin şehir hareketi turizmin olumlu etkilerinin yükseltilmesi açısından son derece önemli bir harekettir.

Turizm için yapılacak yapı ya da düzenlemeler belirli bir plan çerçevesinde ve disiplinli bir şekilde yürütülmeli bu konuda yerel halkın günlük yaşantılarını etkileyecek ya da yaşadıkları çevreye zarar verecek girişimlerden uzak durulmalıdır. Sakin şehirler ağına dâhil olan bölgelerde, kısa vadede yalnızca ekonomik kalkınma önceliği içinde plansız bir gelişim bölgenin taşıma kapasitesinin aşılması sorunu ile karşı karşıya kalmasına neden olur. Bu noktada yerel halka sakin şehir felsefesinin yerleştirilmesi ve bunun bir yaşam tarzı olduğu öğretisi verilmeli ve önlemler alınmalıdır. Aksi takdirde sakin şehir hareketi moda bir kavram olarak kalacaktır. Örneğin, Santorini Adası (Yunanistan), günlük turist sayısını sekiz bine düşürme kararı almış, ada halkı da “*Kaliteli bir hizmet vereceksek ve çevremizi koruyacaksak, daha fazla turisti kaldıramayız*” şeklinde bu kararı desteklemiştir.

Gelecek çalışmalarda diğer bölgelerde yer alan sakin şehirlerin de çalışmaya dâhil edilmesi örnekleme çeşitlendireceğinden evreni daha iyi temsil edeceği söylenebilir. Ayrıca yerel halkın turizm desteğine etki ettiği ilgili yazın tarafından vurgulanan; Topluluğa Bağlılık, Toplumsal Endişe, Yerel Yönetim Ekonomisi, Turizmin Kaynak Temelli Kullanımı, destinasyon yaşam seyri gibi farklı değişkenler de araştırma modeline eklenip ilişkiler incelenebilir.

## KAYNAKÇA

Abas, S. A. ve Hanafiah, M. H. M. (2014), “Local Community Attitudes Towards Tourism Development in Tioman Island”, *Tourism, Leisure and Global Change*, C:1, ss. 135 -147.

Acar, Y. (2002). *İktisadi Büyüme ve Büyüme Modelleri*. Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Vipaş Yayınevi, Bursa.

Açıklan, O. ve Saltık, A. (2007), “Kalkınmada Yeni Kavram ve Stratejiler”, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi/Journal of Sociological Research*, C: 1, ss. 5-27.

Afrodita, Borma (2012). *Models of Tourist Development in the Context of Regional Development*. (Çevrimiçi)

[www.steconomieuoradea.ro/anale/volume/2012/n1/073.pdf](http://www.steconomieuoradea.ro/anale/volume/2012/n1/073.pdf), 4 Mayıs 2016.

Akdemir, B. (2015). *Kalkınma Kuramları*, (Çevrimiçi),

<http://www.iktisatyazilari.net/?p=362>, 10 Nisan 2017.

Akdeniz Turistik Otelciler ve İşletmeciler Birliği (2015). Yurtiçi Seyahat Pazarı Araştırması, AKTOB Araştırma Birimi Yayınları, (Çevrimiçi), <https://drive.google.com/file/d/0B5IIIrN0mJJ9RE5ZaG1KVXBta2c/view>, 30 Ekim 2016.

Akgül, U. (2010), “Sürdürülebilir Kalkınma: Uygulamalı Antropolojinin Eylem Alanı”, *Ankara Üniversitesi Antropoloji Dergisi*, No: 24, ss. 133-164.

Akış, S. (1996), “Turizmin Ekonomik, Sosyal ve Çevresel Etkileri”, *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, C: 7, No: 3-4, ss. 10-15.

Akış, S., Peristianis, N., ve Warner, J. (1996), “Residents’ Attitudes to Tourism Development: The Case of Cyprus”, *Tourism Management*, C: 17, No: 7, ss. 481-494.

Akova, O. (2006), “Yerel Halkın Turizmin Etkilerini Algılamalarına ve Tutumlarına Yönelik Bir Araştırma”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, C:2, No:1, ss.1-34.

Akmel, J. (2016), “Seferihisar’ın Turizm Stratejisi”, *Bölgesel Turizm*, Derleyenler: Ö. Bardakoğlu ve V. Tecim, DEUZEM, İzmir, ss:149-155.

Akpınar, R., Taşçı, K. ve Özsan, M.E. (2011). *Teoride ve Uygulamada Bölgesel Kalkınma Politikaları*. Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.

Akman, E., Negiz, N. ve Akman, Ç. (2013), “Sürdürülebilir Bir Kalkınma için Yavaşça Acele Et (Festin Lente), Derleyenler: B. Özer ve G. Şeker, *Yerel ve Bölgesel Kalkınma: Küresel ve Yerel Bakış Açıları*, Celal Bayar Üniversitesi Matbaa Birimi. Manisa, ss. 37-54.

Alaeddinoğlu, F. (2007), “Van Halkının Turisti ve Turizmi Algılama Şekli”, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, C: 5, No: 1, ss. 1-16.

Alaeddinoğlu, F. (2008), “Sivas Kentinde Halkın Turiste ve Turizme Bakışı”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt:5, Sayı:2, (Çevrimiçi), <https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/ijhs/article/download/415/292>, 27.02.2017

Allen, L. R., Long, P. T., Perdue, R. R. ve Kieselbach, S. (1988), “The Impact of Tourism Development on Residents’ Perceptions of Community Life”, *Journal of Travel Research*, C: 27, No:1, ss.16-21.

Aramberri, J. (2010). *Modern Mass Tourism*. Emerald, Bingley.

Arıkan, İ. ve Uca, S. (2008), “Turizm Destinasyonlarında Sürdürülebilirliğe Yönelik Bir Yaklaşım: Sakin Şehirler (Slow Cities) - Zeytinbağı’na Yönelik Bir Uygulama Önerisi”, 3.Ulusal Turizm Sempozyumu, Süleyman Demirel Üniversitesi Eğirdir Meslek Yüksekokulu, Isparta, (17 Ekim), ss.167-176.

Arıkan, İ. ve Ünsever, İ. (2012), “Turizm Paradoksu Ve Turizm Paradoksundan Çıkış Yöntemi Olarak Sakin Şehir Hareketi”, *13. Ulusal Turizm Kongresi*, Akdeniz Üniversitesi Turizm Fakültesi, Antalya (06 - 09 Aralık).

Arıkan, İ. ve Ünsever, İ. (2014), “Turizm Ekinoksu Tarım Ekonomisi Odaklı Yörelerde Turizmin Gelişim Modeli”, *Eko-Gastronomi Dergisi*, C: 1, No: 1, ss. 9- 17.

Arısoy, E. (2014). *Turizmde Yeni Yaklaşımlar: Cittaslow Öğelerinin Filmlerde Tematik Açından Değerlendirilmesi*, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Alpar, R. (2011). *Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Yöntemler*. Detay Yayın, Ankara.

Altanlar, A. ve Enlil, Z. (2016), “Boğaziçi Bölgesi Sakinlerinin Turizm Desteğini Ölçmeye Yönelik Bir Araştırma”, MEGARON, C: 11, No: 3, ss. 382-397.

Altıntaş, V. (2010), “Turizm Gelişiminin Yerel Halkın Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi: Antalya Örneği”, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Antalya.

Andarabi, F. F. (2012), “Cittaslow Markasına Sahip Şehirlerde Yerel Halkın Turizme Yaklaşımı Üzerine Bir Analiz: Seferihisar Örneği”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara

Andarabi, F. F., Altunöz, Ö. ve Hassan, A. (2014), “Cittaslow Şehirlerde Yerel Halkın Turizme Yaklaşımı: Seferihisar Örneği”, *Eko-Gastronomi Dergisi*, C:1, No:1, ss. 69-86.

Andereck, K. ve Nyaupane, G. (2011), “Exploring The Nature Of Tourism And Quality Of Life Perceptions Among Residents”, *Journal of Travel Research*, C: 50, No: 3, ss. 248-260.

Andereck, K., Valentine, K., Vogt, C., ve Knopf, R. (2007), “A Cross-Cultural Analysis Of Tourism and Quality Of Life Perceptions. *Journal of Sustainable Tourism*, C: 15, No: 5, ss. 483-502.

Andereck, K., Valentine, K., Knopf, R., ve Vogt, C. (2005), “Residents’ Perceptions Of Community Tourism Impacts”, *Annals of Tourism Research*, C: 32, No: 4, ss.1056-1076.

Andereck, K., ve Vogt, C. (2000), “The Relationship Between Residents’ Attitudes Toward Tourism and Tourism Development Options”, *Journal of Travel Research*, C: 39, No: 1, ss.27-36.

Andriotis, K. (2003), “Tourism in Crete: A Form of Modernisation”, *Current Issues in Tourism*, C: 6, No: 1, ss. 23-53.

Andriotis, K. ve Vaughan, D.R. (2003). “Urban Residents’ Attitudes Towards Tourism Development: The Case of Crete”, *Journal of Travel Research*, C: 42, No: 2, ss.172-185.

Ap, J. (1990), "Residents' Perceptions Research on the Social Impacts of Tourism", *Annals of Tourism Research*, C:17, No: 4, ss. 610-616.

Ap, J. (1992), "Residents' Perceptions On Tourism Impacts", *Annals of Tourism Research*, C:19, No: 4, ss. 665-690.

Ar, H. ve Uğuz Çelik, S. (2017), "Küresel Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinde Turizmin Rolü: Türkiye Örneği", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C: 10, No: 49, ss. 521-530.

Arndt, H. W. (1981), "Economic Development: A Semantic History", *Economic Development and Cultural Change*, C: 29, No:3.

Aslan, A. (2008), "Turizm Planlamasına Yerel Toplumun Katılımı: Saklı Bahçe Akyaka Üzerine Bir İnceleme", *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, C: 19, No: 1, ss. 71-83.

Aslan, E. ve Güneş, S. (2016), "Sakin Şehirler İçin Sürdürülebilir Turizmin Önemi: Sakarya Taraklı Örneği", *Journal of Recreation and Tourism Research*, C: 3, No: 3, ss. 1-17.

Ashley, C. (2000). Applying Livelihood Approaches to Natural Resource Management in Initiatives: Experiences in Namibia and Kenya, *Overseas Development Institute Working Paper*, No.134.

Atalay, A. (2008). Gökçeada'nın Sürdürülebilir Kalkınmasında Sektörel Önceliklendirmenin Önemi. *Gökçeada Değerleri Sempozyumu Bildiri Kitabı*, ss. 13-24), Çanakkale.

Avcıkurt, C. (2009). *Turizm Sosyolojisi: Genel ve Yapısal Yaklaşım*. Detay Yayıncılık, Ankara.

Avcıkurt, C. ve Soybalı, H. (2002), "Residents' Attitudes Towards Tourism in Ayvalık, Turkey", *Tourism Analysis An Interdisciplinary Journal*, C: 6, No: 3-4, ss. 259-265.

Aydemir, B. ve Yaşar, İ. (2015), Yerel Ekonomik Kalkınmada Turizmin Rolü ve Turizm İşletmelerinin Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Rize Örneği, *3. Uluslararası Bölgesel Kalkınma Konferansı*.

Bagozzi, R. P. ve Yi, Y.(1988), “On The Evaluation Of Structural Equation Models”, *Journal Of The Academy Of Marketing Science*, C:16, No:1, ss. 74-94.

Bahar, O., Özkoç, H. ve Samırkaş, M. (2014), “Turizm ve Ekonomik Kalkınma İlişkisine Ampirik Bir Yaklaşım: Panel Koentegrasyon Analizi”, Derleyen; Selahattin Bekmez, *Farklı Boyutlarıyla Türkiye’de Kalkınma*, (260-297), Efil Yayınevi, Ankara.

Bakırcı, M. (2007). *Türkiye’de Kırsal Kalkınma*. Nobel Yayın, Ankara.

Baş, M., B. Kılıç ve E. Güçer. (2007), “Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Turizm”, *Mevzuat Dergisi*, C:10, No:119, ss.1-12, (Çevrimiçi) <https://www.mevzuatdergisi.com/2007/11a/01.htm>, 17 Kasım 2016.

Başkaya, F. (1994). *Kalkınma İktisadının Yükselişi ve Düşüşü*. İmge Kitabevi, Ankara.

Behzad, S. Z. ve Nobaya, A. (2010), “Social Development, Community Development and Participation”, *Journal of USChina Public Administration*, C: 7, No:1, ss. 66-69.

Bentler, P. M. ve Bonett, D. G. (1980), “Significance Tests And Goodness Of Fit İn The Analysis Of Covariance Structures”, *Psychological Bulletin*, C:88, No:3, ss. 588-606.

Berber, M. (2006). *İktisadi Büyüme ve Kalkınma*. Derya Kitabevi, Trabzon.

Berber, Ş. (2003), “Sosyal Değişme Katalizörü Olarak Turizm ve Etkileri”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 9, ss. 205-221.

Besculides, A., Lee, M. E. ve McCormick, P. J. (2002), “Residents’ Perceptions Of The Cultural Benefits Of Tourism”, *Annals of Tourism Research*, C: 29, No: 2, ss. 303–319.

Bilgi, M. G. (2013), “Türkiye’nin Sakin Şehirlerinde Perma Kültürel Koruma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, No: 29, ss. 45-59.

Bilim, Y. ve Özer, Ö. (2013), “Yerel Halk Gözüyle Konya’da Turizmin Önemi ve Ekonomik, Sosyal, Çevresel Etkileri”, *Ulusal KOP Bölgesel Kalkınma Sempozyumu*, Konya.

Blau, P. M. (1964). *Exchange and Power in Social Life*. Wiley, New York.

Blakely, E. ve Leigh, N. G. (2010). *Planning Local Economic Development: Theory and Practice*. Sage, Los Angeles.

Britton, S. (1982), "The Political Economy of Tourism in the Third World", *Annals of Tourism Research*, C: 9, No:3, ss. 331-358.

Britton, S. (1989). *Tourism, Dependency And Development: A Mode Of Analysis*. Derleyenler: T.V. Singh, H.L. Theuns and F.M. Go, *Towards Appropriate Tourism: The Case of Developing Countries* (ss. 93–116), Peter Lang. Frankfurt.

Brougham, J. ve Butler, R.(1981), "A Segmentation Analysis Of Resident Attitudes To The Social Impact Of Tourism", *Annals of Tourism Research*, No: 8, ss. 569-590.

Buhalis, D. (1999), "Limits of Tourism Development in Peripheral Destinations: Problems and Challenges", *Tourism Management*, C: 20, No: 2, ss. 182-185.

Butler, R. W. (2011). *Contemporary Tourism Reviews: Tourism Area Life Cycle*, Woodeaton, Oxford: Goodfellow Publishers Limited. (Çevrimiçi), [http://www.goodfellowpublishers.com/free\\_files/fileTALC.pdf](http://www.goodfellowpublishers.com/free_files/fileTALC.pdf), 7 Mart 2016

Butler, R. W. (1980), "The Concept Of A Tourist Area Cycle Of Evolution: Implication For The Management Of Resources", *Canadian Geographer*, C:24, No: 1, ss. 5-12.

Can, Y. ve Karataş, A. (2007), "Yerel Ekonomilerde Kalkınmanın İtici Gücü Olarak Kadın Girişimcilerin Rolü ve Mikro Finansman: Muğla İli Örneği," *Selçuk Üniversitesi Karaman İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Yerel Ekonomiler Özel Sayısı*, ss. 251-261.

Carmichael, B. A. (2000), "A Matrix Model For Resident Attitudes And Behaviours in A Rapidly Changing Tourist Area", *Tourism Management*, C: 21, No: 6, ss. 601-611.

Cengiz, E., Kırkbir, F. (2007), "Yerel Halk Tarafından Algılanan Toplam Turizm Etkisi İle Turizm Desteği Arasındaki İlişkiye Yönelik Yapısal Bir Model Önerisi", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C:7, No: 1, ss. 19-37.

Chen, J. S. (2000), "An Investigation Of Urban Residents' Loyalty to Tourism", *Journal of Hospitality and Tourism Research*, C:24, No:1, ss. 5-19.

Chen, J. S. (2001), "Assessing and Visualizing Tourism Impacts From Urban Residents' Perspectives", *Journal of Hospitality and Tourism Research*, C: 25, No: 3, ss. 235-250.

Chen, S. C. (2011), "Residents' Perceptions Of The Impact Of Major Annual Tourism Events In Macao: Cluster Analysis", *Journal of Convention and Event Tourism*, C: 12, No: 2, ss.106-128.

Chen, C. F. ve Chen, P. C. (2010), "Resident Attitudes Toward Heritage Tourism Development", *Tourism Geographies*, C: 12, No: 4, ss. 525-545.

Cirhinlioğlu, Z. (1999). *Az gelişmişliğin Toplumsal Boyutu*, Ankara, İmge Kitabevi.

Choi, H. C. ve Murray, I. (2010), "Resident Attitudes Toward Sustainable Community Tourism", *Journal of Sustainable Tourism*, C: 18, No: 4, ss. 575-594.

Choi, H. S. C. ve Sirakaya, E. (2005), "Measuring Residents' Attitude Toward Sustainable Tourism: Development Of Sustainable Tourism Attitude Scale", *Journal of Travel Research*, C: 43, No: 4, ss. 380-394.

Cittaslow Türkiye, (2017a), Üyelik Süreci ve Kriterler (Çevrimiçi), <http://cittaslowturkiye.org/uyelik-sureci-ve-kriterler/>, 15.09.2017.

Cittaslow Türkiye, (2017b), <http://cittaslowturkiye.org/#slayt>, 9 Ocak 2016.

Cittaslow Türkiye, (2017c), Taraklı, (Çevrimiçi), <http://cittaslowturkiye.org/cittaslow-tarakli/>, 9 Ocak 2015.

Clark, J. (1996). *Kalkınmanın Demokratikleşmesi*, Çeviren: Serpil Ural, Türkiye Çevre Vakfı Yayınları, Ankara.

Cohen, E. (1972), "Towards A Sociology Of International Tourism", *Social Research*, No: 38, ss.164-82.

Cohen, E. (1979), "Rethinking The Sociology Of Tourism", *Annals of Tourism Research*, C: 6, No: 1, ss. 18-35.



Coşar, Y. (2013), “Yavaş Şehir (Cittaslow) Olgusunun Turist Davranışları ve Yerel Halkın Kentsel Yaşam Kalitesi Algısına Etkileri”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.

Croucha, G. ve Ritchie Brent, J.R. (1999), “Tourism, Competitiveness, and Societal Prosperity”, *Journal of Business Research*, C: 44, No: 3, ss. 137–152

Çakıcı, C., Yenipınar, U. ve Benli, S. (2013), “Seferihisar Halkının Yavaş (Sakin) Şehir Hareketi Uygulamalarına İlişkin Tutumları ve Algıları İle Yaşam Doyumları Üzerine Bir Araştırma”, *Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı*, Detay Yayıncılık, Ankara, ss. 798-814.

Çakılcıoğlu, M. (2013), “Turizm Odaklı Sürdürülebilir Kalkınma İçin Bir Yöntem Önerisi”, *tasarım+ kuram Dergisi*, C: 9, No: 16, ss. 27-42.

Çakır, A., Çakır, G., Ahmed, S. ve Tokuş, M. (2014). *Cittaslow Vize*. Vize Belediye Başkanlığı.

Çamur, D. ve Vaizoğlu. A.S. (2007), “Çevreye İlişkin Önemli Toplantı ve Belgeler”, *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, C: 6, No: 4, ss. 297-306.

Çarkçı, A. (2008). *Ulusal Kalkınma İçin Yerel Teklifler*. Şehir Yayınları: İstanbul.

Çavuş, S. ve Tanrısevdi, A. (2003), “Residents’ Attitudes Toward Tourism Development: A Case Study In Kusadası, Turkey”, *Tourism Analysis*, C: 7, No: 3-1, ss. 259-269.

Çeken, H. (2008), “Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi Üzerine Bir İnceleme”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi*, C: 10, No: 2, ss. 293-306.

Çelikkanat, N. ve Güçer, E. (2014), “Yerel Halkın Turizme Bakış Açısı: Bodrum İlçesi Örneği”, 15. Ulusal Turizm Kongresi, (13-16 Kasım), Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi, Ankara.

Çepik, B. (2015), “Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinde Türkiye’de Yenilenebilir Enerji Politikaları”, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.

Çerçi, A. (2013), “Destinasyon Markalama ve Yavaş Şehir Seferihisar’ın Destinasyon Marka İmajı”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Çetin, M. (2005), “Endojen Bölgesel Kalkınmaya Farklı Bir Bakış”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 24, ss. 1–14.

Çetin, M. (2006), “Teori ve Uygulamada Bölgesel Sürdürülebilir Kalkınma”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C: 7, No: 1, ss. 1-18.

Çetin, M. (2007), “Yerel Ekonomik Kalkınma Yaklaşımı ve Uluslararası Organizasyonlar”, *Yönetim ve Ekonomi*, C:14, No:1, ss. 153-170.

Çetinkaya, M.Y, Serçeoğlu, N. ve Uzan H.A. (2016), “Yavaş Şehir Hareketinin Yaşam Doyumu Üzerindeki Etkisi: Erzurum-Uzundere Halkının Tutum ve Algıları Üzerine Bir Araştırma”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C:9, No:45, ss.1065-1073.

Çıtak Özgün, Ş. (2016), “Sakin Şehirler Hızlı Turistler”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C: 5, No: 8, ss. 2692-2706, (Çevrimiçi), <http://www.itobiad.com/>, 18 Haziran 2017.

Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistiksel SPSS ve Lisrel Uygulamaları*. Pegem Akademi, Ankara.

Dağdeviren, A. (2015), “Yerel Halkın Turizmin Sosyo-Kültürel Etkilerini Algılamalarının Yaşam Tarzı Boyutuyla İncelenmesi”, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.

Darıcı, B. (2015), “Sürdürülebilir Kalkınma, Yavaş Şehir (Cittaslow) Anlayışı; Rasyonel İnsan’ın (Homo Economicus) Yeniden Sorgulanması”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C: 8, No:40, ss. 641-647.

Davis, D., Allen, J. ve Cosenza, R. M. (1988), “Segmenting Local Residents by Their Attitudes, Interests, and Opinions”, *Journal of Travel Research*, C: 27, No: 2, ss. 2-8.

Dede, O. M. ve Güremen, L. (2010), “Yerel Yönetimlerin Turizm Sektörü İçindeki Önemi, Roller ve Görevleri”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, C:19, No: 4, ss. 47-61.

Değer, M. K. (2006), “Turizme ve İhracata Dayalı Büyüme: 1980-2005 Türkiye Denetimi”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C:20, No:2, ss. 67-86.

Değirmenci, İ. ve Sarıbıyık, M. (2015), “Tarihi Mekânlarda Sürdürülebilirlik Bağlamında Cittaslow Hareketi: Taraklı Örneği”, 2. *International Sustainable Buildings Symposium* (28 - 30 Mayıs), Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı, (2006). Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) Turizm Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.

Deviren V. N. ve Yıldız, O. (2015), “KontROLSÜZ KENTSEL BÜYÜME KARŞITI BİR HAREKET: ÜLKE DENEYİMLERİYLE YAVAŞ ŞEHİRLER”, *Akademikbakış Dergisi*, No: 51, ss. 346-367.

Diamond, J. (1977), “Tourism’s Role In Economic Development: The Case Reexamined”, *Economic Development and Cultural Change*, C:25, No: 3, ss. 539-53.

Dinler, Z. (2001). *Bölgesel İktisat*. Ekin Yayın, Bursa.

Doğan, A. E. (2009), “Ulusalardan Yerele Kalkınma Söylemi ve Yerel Yönetimlerin Disipline Edilmesi”, Derleyenler: K. Bilgin, A. Akay ve K. Ertan, *Ulusal Kalkınma ve Yerel Yönetimler*, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, Yayın No:351, Ankara.

Doğan, B. B. (2011), “Kalkınma İktisadının XX. Yüzyıldaki Gelişim Süreci, İktisat Politikalarına Etkisi ve Son On Yıllık Konjonktürün Disiplinin Geleceğine Olası Etkileri”, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C:22, No:2, ss. 41-83.

Doğan, H. Z. (2004). *Turizmin Sosyo-Kültürel Temelleri*. Detay Yayıncılık, Ankara.

Doğan, H. Z. (1989), “Forms of Adjustment: Socio-cultural Impacts of Tourism”, *Annals of Tourism Research*, Sayı:16, ss. 216-36.

Doğan, M. ve Markoç, D. (2015), “Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Turizm”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, C: 24, No:4, ss. 27-57.

Doğan, H. ve Üngüren, E. (2010), “Alanya Halkının Turizme Sosyo-Kültürel Açıdan Bakışı”. *E-Journal of New World Sciences Academy Social Sciences*, C: 5, No:4, ss. 396-415.

Doğan, H. ve Üngüren, E. (2012), “Yerel Halkın Isparta Turizmine Yönelik Görüşleri Üzerine Bir Araştırma”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C: 7, No: ss.103-122.

Doğan, M., Aksu, M., Çelik, Ö., ve Kaymak, H. (2014), “Cittaslow Markasının Turizme Etkisi: Seferihisar’daki Konaklama İşletmeleri Yöneticileri Üzerine Bir Araştırma, *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, C: 4, No: 2, ss. 6-11

Doğan, S. ve Yıldız, Z. (2007), “Bölgesel Kalkınma, Turizmin İlişkisi ve Göller Bölgesi Kalkınmasında Alternatif Turizm Potansiyelinin Kullanılabilirliğine Yönelik Bir Araştırma”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 2, ss. 6147-181.

Doxey, G. V. (1975). A causation theory of visitor irritants, methodology and research inferences. *The impact of tourism sixth annual conference proceedings of the travel research association*, San Diego, ss. 195–198.

Dulupçu, M. A. (2002), “Kalkınma İktisadı Üzerine Bazı Düşünceler”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdarî Bilimler Dergisi*, C: 4, No: 1, ss. 31–52.

Duran, E., Özkul, E. (2012), “Yerel Halkın Turizm Gelişimine Yönelik Tutumları: Akçakoca Örneği Üzerinden Bir Yapısal Model”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, C: 9, No: 2, ss. 500–520, (Çevrimiçi), <https://www.j-humansciences.com>, 28 Mart 2016.

Duran, E. (2009), “Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Toplumsal ve Kültürel Kimliğin Korunması: Gökçeada Örneği”, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.

Duran, E. (2013), “Yerel Halkın Sürdürülebilir Turizm Gelişimine Yönelik Tutumları: Bozcaada Örneği”, *Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi*, C: 2, No: 3, ss. 76-94.

Dyer, P., Gürsoy, D., Sharma, B., ve Carter, J. (2007), “Structural Modeling Of Resident Perceptions Of Tourism And Associated Development On The Sunshine Coast, Australia”, *Tourism Management*, C: 28, No: 2, ss. 409-422.

Ecerel Özelçi, T. ve Özmen Altınkaya C. (2009), “Beypazarı’nda Turizm Gelişimi ve Yerel Ekonomik Kalkınma”, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C: 5, No: 2, ss. 46-74.

Efe, M. ve Akgül, B. (2011). *Türkiye’de Bölgelemenin Temel Veri Alanları ve Bölgesel Kalkınma Model Çalışmaları*. Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.

Ekici, R. (2013), “Destinasyon Yaşam Seyri ve Yerel Halkın Turizm Gelişimine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi”, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Antalya.

Ekincek, S. (2014), “Sakin Şehir (Cittaslow) Yöneticilerinin Sakin Şehir Hareketine ve Sürdürülebilirliğe Yönelik Değerlendirmeleri”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.

Elvan, L., Sorguç, N., Kazancık, L. ve Öztürk, A. (2005), “Bölgesel Gelişme ve Sektör- Bölge Yığınlaşmaları”, *TÜSİAD Tartışma Tebliği*, KOÇ Üniversitesi, İstanbul.

Emerson, R. (1962), “Power-dependence Relations”, *American Sociological Review*, C: 27, No: 1, ss. 31-41.

Emrealp, S. (2005). *Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler El Kitabı*. IULA- EMMME Yayını, İstanbul.

Eralp, Z. (1974). *Turizmin Toplumsal Değişimi Sosyo-Ekonomik Etkisi*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, C: 11, No: 1, ss. 81-87.

Erbay, R. ve Özden, M. (2013), “İktisadi Kalkınma Kuramlarına Eleştirel Yaklaşım”, *Sosyal Bilimler Metinleri*, No: 03.

Eren, R. ve Aypek, N. (2012), “Kırsal Turizm Bölgesinde Yerel Halkın Turizmin Gelişimine Karşı Tutumları: Cumalıkızık Köyü Örneği”, *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, C:2, No:2, ss. 43-47.

Ergüven, H. M. (2011), “Cittaslow - Yaşamaya Değer Şehirlerin Uluslararası Birliği: Vize Örneği”, *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, C: 3, No:2, ss. 201-210.

Erzan, R., Kadirbeyoğlu, Z. ve Özkaynak, B. (2014). Yerel Kalkınma ve Sürdürülebilirlik: Türkiye’ye Genel Bir Bakış”, Derleyenler: A. F. Aysan ve D. Dumludağ, *Kalkınmada Yeni Yaklaşımlar*. İmge Kitapevi, Ankara.

Faulkner, B. ve Tideswell, C. (1997), “A Framework For Monitoring Community Impacts Of Tourism”, *Journal Of Sustainable Tourism*, C: 5, No: 1, ss. 3-28.

Fidan, F. ve Nam, D. (2012), “Kırsal Turizmde Yeni Dinamikler: Kadın Girişimciler-Taraklı Örneği”, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, C:14, No: 23, ss. 51-57.

Flammang, R.A. (1979), “Economic Growth and Economic Development; Counterparts or Competitors?”, *Economic Development and Cultural Change*, C: 28, No:1, ss. 47–61.

Fredline, E. ve Faulkner, B. (2000), “Host Community Reactions: A Cluster Analysis”, *Annals of Tourism Research*, C: 27, No: 3, ss. 763-784.

Fornell, C. ve Larcker, D. F. (1981), “Evaluating Structural Equation Models With Unobservable Variables and Measurement Error”, *Journal of Marketing Research*, C: 18, No: 1, ss. 39-50.

Garcia, M. A. O., Verdugo, M. C. ve Ruiz, D. M.(2008), “Gaining Residents’ Support for Tourism and Planning”, *International Journal Of Tourism Research*, Sayı: 10, ss. 95-109, (Çevrimiçi), [www.interscience.wiley.com](http://www.interscience.wiley.com), 13 Kasım 2016.

Garcia, F. A., Vazquez, A. B. ve Macias, R. C. (2015), “Residents’ Attitudes Towards The Impacts Of Tourism”, *Tourism Management Perspective*, Sayı: 13, ss. 33-40.

Gasper, Des (1995), Kalkınma Ahlakı: Yeni Bir Alan mı? Yardım Ahlakına Özel Bir Atıfla, Kalkınma Ahlakının Kapsam ve Yapısına Bakış, *Piyasa Güçleri ve Küresel Kalkınma*, Derleyenler: R. Prendergast ve F. Stewart, Çeviren: İ. Eser, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Getz, D. (1994), “Residents’ Attitudes Towards Tourism: A Longitudinal Study in Spey Valley, Scotland”, *Tourism Management*, C:15, No: 4, ss. 247-258.

Getz, D. (2008), “Event Tourism: Definition, Evolution and Research”, *Tourism Management*, C: 29, No: 3, ss. 403-428.

Gezici, F. (1998), “Sürdürülebilir Bölgesel Kalkınma Amacında Turizm Eylemlerinin Etkisi: Türkiye Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma”, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.

Gladwin, T. N., Kennelly, J. J., ve Krause, T. S. (1995), “Shifting Paradigms For Sustainable Development: Implications For Management Theory And Research. *Academy Of Management Review*, C: 20, No: 4, ss. 874-907.

Göçkan, E. (2012). İzmir İli Yavaş Şehir Seferihisar Örneğinde Doğal ve Kültürel Yapı Üzerine Araştırmalar, Ege Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Göymen, K. (2010). *Türkiye’de Yerel Yönetişim ve Yerel Kalkınma*. Boyut Yayın Grubu, İstanbul.

Göymen, K. (2000), “Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Yönetişim: Gereksinmeler, Önermeler, Yönelimler”, *Amme İdaresi Dergisi*, C: 9, No: 2.

Gümüş, N. ve Özüpekçe, S. (2009), “Foça’da Turizmin Ekonomik, Sosyal, Kültürel ve Çevresel Etkilerine Yönelik Yerel Halkın Görüşleri”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, C: 6, No: 2, ss. 398-417, (Çevrimiçi) <https://www.j-humansciences.com>, 15 Ağustos 2016.

Güneş, N. (2014), “Yerel Halkın Turizm Algısı ve Turizme Katılımı: Antalya Konyaaltı ve Kepez İlçesi Örneği, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Antalya.

Gürbüz, A. (2002), “Turizmin Sosyal Çevreye Etkisi Üzerine Bir Araştırma”, *Teknoloji Dergisi*, Sayı 1-2, ss. 49-59.

Gürses, D. (2009), “İnsani Gelişme ve Türkiye”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C:12, No: 21, ss. 339-350.

Gürsoy, D., Jurowski, C. ve Uysal, M. (2002), “Resident Attitudes: A Structural Modelling Approach”, *Annals of Tourism Research*, C: 29, No:1, ss. 79-105.

- Gürsoy, D. ve Rutherford, D. G. (2004), "Host attitudes Toward Tourism: An Improved Structural Model", *Annals of Tourism Research*, C: 31, No: 3, ss. 495–516.
- Gürsoy, D. ve Kendall, K. W. (2006), "Hosting Mega Events: Modeling locals' Support", *Annals of Tourism Research*, C: 33, No: 3, ss. 603-623.
- Gunn, C. A. ve Var, T. (2002). *Tourism Planning: Basics, Concepts, Cases*. Routledge, New York and London.
- Hair, J. F., Black, W., Babin, B. ve Anderson, R. (2010). *Multivariate Data Analysis*. Pearson Education, New Jersey.
- Hall, C. M. (1994). *Tourism and Politics: Policy, Power and Place*. John Wiley and Sons, Chichester.
- Han, E. ve Kaya, A. A. (2004), İktisadi Kalkınma ve Büyüme, Derleyen: Erol Kutlu, *İktisadi Kalkınma ve Büyüme*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yay. No: 1575, Eskişehir.
- Han, E. ve Kaya, A. A. (2008). *Kalkınma Ekonomisi Teori ve Politika*. Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Hanafiah M. H., Jamaluddin, M. R. ve Zulkifly, M. I. (2013), "Local Community Attitude and Support towards Tourism Development in Tioman Island, Malaysia", *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, C:105, No: 3, ss. 792-800.
- Haralambopoulos, N. ve Pizam, A. (1996), "Perceived Impacts of Tourism: The case of Samos", *Annals of Tourism Research*, C: 23, No: 3, ss. 503-526.
- Harrill, R. (2004), "Residents' Attitudes Toward Tourism Development: A Literature Review With Implications For Tourism Planning", *CPL Bibliography*, C: 18, No: 3, ss. 251-266.
- Harrison, D. (1992). *Tourism in Less Developed Countries*. Belhaven, London.
- Harrison, D. (2015), "Development Theory and Tourism In Developing Countries: What Has Theory Ever Done For Use?", *IJAPS*, C: 11, No: 1, ss. 53–82.



Hayduk, Leslie. (1987). *Structural Equation Modeling With LISREL: Essentials and Advances*. Johns Hopkins University Press, Baltimore.

Hekimci, F. (2015), “Sürdürülebilir Yerel Kalkınma ve Yavaş Şehirler”, *Verimlilik Dergisi*, No: 4, ss. 77-111.

Henden, B. ve Henden, R. (2005), “Yerel Yönetimlerin Hizmet Sunumlarındakideğişim ve E-Belediyecilik”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C: 4 No: 14, ss.48-66, (Çevrimiçi), [www.e-sosder.com](http://www.e-sosder.com), 24.10.2016

Honore, C. (2008). *Yavaş: Hız Çılgınlığına Başkaldıran Yavaşlık Hareketi*, Çeviren: E. Gür, Alfa Kitap, İstanbul.

Huh, C. ve Vogt, C. A. (2008), “Changes in Residents’ Attitudes toward Tourism over Time: A Cohert Analytical Approach”, *Journal of Travel Research*, No: 46, ss. 446-455.

Huntington, S.P. (1993). *Üçüncü Dalga*. Çeviren: E. Özbudun. Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, Ankara.

İktisat ve Hukuk (2012), İktisadi Büyüme Nedir, Kalkınma’yla İlişkisi Nasıldır?, (Çevrimiçi), <https://iktisatvehukuk.wordpress.com/2012/08/06/iktisadi-buyume-nedir-kalkinmayla-iliskisi-nasildir/>, 15 Mart 2017.

İnsel, A. (2011). Sakin Kent Hareketi Türkiye’de, *Radikal*, 22.11.2016

Inskeep, E. (1991). *Tourism Planning: An İntegrated and Sustainable Development Approach*. VNR Tourism and Commercial Recreation Series, New York.

Islam, S. M. N., Munasinghe, M. ve Clarke, M. (2003), “Making Long-Term Economic Growth More Sustainable: Evaluating the Costs and Benefits”, *Ecological Economics*, C: 47, No: 2-3, ss. 1-19.

İncekara, A. (2001). *Anadolu’da Yeni Turizm Olanakları ve Bölgesel Kalkınmadaki Yeri*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, No: 28. İstanbul.

İzmir il Turizm ve Kültür Müdürlüğü (2016). Turizm İstatistik ve Verileri. (Çevrimiçi): <http://www.izmirturizm.gov.tr/TR,77190/bakanligimizdan-belgeli-isletmeler.html>, 08.03.2016.

Jafari, J. (2001). The scientification of tourism, Derleyen: S. Valene, B. Maryan, *Hosts and guests revisited: tourism issues of the 21st century* (28-41), Cognizant Communication Corporation, New York.

Jeffries, D. (2001). *Governments and Tourism*. ButterwothHeinemann: Oxford.

Jenkins, C. (1991). Development Strategies. Derleyenler: L. Likorish, A. Jefferson, J. Bodlender ve C. Jenkins, *Developing Tourism Destinations* (ss.59- 118). Longman, London.

Jurowski, C. ve Brown, D. O. (2001), “A Comparison Of The Views Of Involved Versus Noninvolved Citizens On Quality Of Life and Tourism Development Issues”, *Journal of Hospitality & Tourism Research*, C: 25, No: 4, ss. 355-370.

Jurowski, C. ve Gürsoy, D. (2004). “ Distance Effects On Residents’ Attitudes Toward Tourism” *Annals of Tourism Research*, C: 31, No: 2, ss. 296-312.

Jurowski, C., Uysal, M. ve Willams, R. D. (1997), “ A Theoretical Analysis of Host Community Resident Attractions to Tourism”, *Journal of Travel Research*, C: 36, No: 2, ss. 3-11.

Karabulut, M. (2017). Sorumlu Turizm Anlayışı ile Esnafın Yüzü Güldü (Çevrimiçi), <http://www.yeniasir.com.tr/hayatinicinden/2009/08/31>, 1 Nisan 2017.

Karaman, S. ve Avcıkurt, C. (2011), “Turizmin Halk Üzerine Etkileri (Samsun Örneği)”, Samsun Sempozyumu, 13-16 Ekim, Samsun Valiliği, Samsun, ss.857-867.

Karadeniz, C. B. (2014). Sürdürülebilir Turizm Bağlamında Sakin Şehir Perşembe, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C:7, No: 29, ss. 84-107

Karakayalı, H. ve Dilber, İ. (2010). *Kuramlarda Büyüme ve Kalkınma*. Emek Matbaacılık ve Yayıncılık, Manisa

Karakurt Tosun, E. (2013). Yaşam Kalitesi Ekseninde Şekillenen Alternatif Bir Kentsel Yaşam Modeli: Yavaş Kentleşme Hareketi. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C: 32, No: 1, ss. 215- 237.

Karapınar, K. (2010). Türkiye’de Yerel Kalkınma Modeli Olarak Mikrofinans Sistemi: Bursa Örneği, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.

Karataş, A. ve Karabağ, Ö. (2013), “Cittaslow Hareketinde Çevre Eğitiminin Önemi”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C: 16, No: 29, ss. 1-21.

Kaya, E. (2007). *Kent Yönetiminde Yeni Yaklaşım: Yerel Kalkınma Yönetimi* Okutan Yayıncılık, İstanbul.

Kaya, E. ve Şentürk, H. (2007), “Muhafazakâr Demokraside Yerel Yönetim Vizyonu 9”, *Yerel Siyaset*, C: 2, No:16.

Kaya, Z. (2009). “Ulusal, Bölgesel ve Kırsal Kalkınmada Yerel Yönetimlerin Rolü”, Derleyenler: Kamil Ufuk Bilgin, Aslı Akay ve Kıvılcım Ertan, *Ulusal Kalkınma ve Yerel Yönetimler I*, TODAİE Yayın No: 351, Ankara.

Kayat, K. (2002), “Power, Social Exchanges And Tourism in Langkawi: Rethinking Resident Perceptions”, *International Journal Of Tourism Research*, C: 4, No: 3, ss. 171-191.

Kaynak, M. (2009). *Kalkınma İktisadı*. Gazi Kitabevi, Ankara.

Keskin, A. (2016), “Yerel Kalkınmada Yerel Yönetimlerin Rolü: Turizm Örneği”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C: 30, No: 1, ss.143-154.

Keskin, E. B. (2010), “Sürdürülebilir Kent Kavramına Farklı Bir Bakış Olarak Yavaş Şehirler (Cittaslow): Seferihisar Örneği”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.

Keskin, E.B. (2012). Sürdürülebilir Kent Kavramına Farklı Bir Bakış: Yavaş Şehirler (Cittaslow). *PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, C: 8, No: 1, ss. 81-99.

Khan, M. M. (1997), “Tourism Development and Dependency Theory: Mass Tourism vs. Ecotourism”, *Annals of Tourism Research*, C: 24, No: 4, ss. 988-991.

King, B., Pizam, A. ve Milman, A. (1993), “Social Impacts of Tourism: Host Perceptions”, *Annals of Tourism Research*, C: 20, No: 4, ss. 650- 665

Kim, K., Uysal, M. ve Sirgy, M. J. (2013), “How Does Tourism in A Community Impact The Quality Of Life Of Community Residents?”, *Tourism Management*, Sayı: 36, ss. 527-540.

Knox, P. L. (2005), “Creating Ordinary Places: Slow Cities in A Fast World. *Journal of Urban Design*, C:10, No: 1, ss. 1–11.

Ko, D. W. ve Stewart, W. P. (2002), “ A Structural Equation Model Of Residents’ Attitudes For Tourism Development”, *Tourism Management*, Sayı: 23, ss. 521–530.

Koçal, Y. (1996). *Verimlilik ve Gönüllülük Işığında Yerel Kalkınma*, Sade Ofset Matbaacılık, Yalova.

Kongar, E. (1998), “Kalkınma ve Gelişme Stratejilerinde Kültür Politikalarının Yeri: Türkiye Örneği”, Kültür Girişimi, Kültür Politikaları Uluslararası Sempozyumu, İstanbul.

Korça, P. (1996), “Resident Attitudes Toward Tourism Impacts”, *Annals Of Tourism Research*, C: 23, No: 3, ss. 695-697.

Korkmaz, S. (1990), “Turizmin Ekonomik ve Sosyal Etkileri”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, Cilt:46, ss.392-417.

Korkmaz, H., Mercan, O. ve Atay, L. (2014), “The Role Of Cittaslow in Destination Branding: The Case Of Seferihisar”, *Current Issues of Tourism Research*, No: 4, ss.5-10.

Koşan, A. (2006), “Doğu Anadolu Bölgesi “Sürdürülebilir Kalkınma” Yönlü Turizm Projeleri ve Bir Değerlendirme”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C: 8, No: 2, ss. 435-454.

Kozak Akoğlan, M. ve Bahçe, S. (2012). *Özel İlgi Turizmi*. Detay Yayıncılık, Ankara

Kozak Akoğlan, M., Aksöz, O., Hüsamoğlu, B., Öztürk, F. ve Çakıcı, E. (2013). Eskişehir İli Seyitgazi İlçe Merkezının Sakin Şehir (Citt Aslow) Hareketi Kapsamında Degerlendirilmesi, Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi, Proje No: 1105E 103, Eskişehir.

Kozak, M. (2014). *Bilimsel Araştırma: Tasarım, Yazım ve Yayım Teknikleri*. Detay Yayıncılık, Ankara.

Kozak, N., Kozak, M. A., ve Kozak, M. (2009). *Genel Turizm: İlkeler-Kavramlar*, Detay Yayıncılık, Ankara.

Kozak, M. ve Bahar. O. (2011). *Turizm Ekonomisi*, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1332, Eskişehir.

Kuvan, Y. ve Akan, P. (2005), “Residents’ Attitudes Toward General and Forest-Related Impacts Of Tourism: The Case Of Belek, Antalya”, *Tourism Management*, C: 26, No: 5, ss. 691-706.

Küçük, M. ve Güneş, G. (2013a), “Kızılcahamam’da Turizm ve Yerel Kalkınma”, *14. Ulusal Turizm Kongresi*, (5-8 Aralık), Kayseri.

Küçük, M. ve Güneş, G. (2013b), “Yerel Kalkınmada Bir Etken Olarak Turizm: Yerel Sivil Toplum Kuruluşlarının Görüşleri”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, C: 22, No: 4, ss. 23-50.

Künü, S. ve Hopoğlu, S. (2015). “Turizm ve Sürdürülebilir Büyüme: Eleştirel Bir Yaklaşım”, *Doğu Karadeniz Bölgesi, Sürdürülebilir Turizm Kongresi*, Gümüşhane Üniversitesi, 14-16 Mayıs 2015, ss.103-111.

Lankford, S. V. ve Howard, D. R. (1994), “Developing a Tourism Impact Attitude Scale”, *Annals of Tourism Research*, C: 21, No:1, ss. 121–139.

Latkova, P. ve Vogt, C. A. (2011), “Residents’ Attitudes Toward Existing and Future Tourism Development in Rural Communities. *Journal of Travel Research*, C: 51, No: 1, ss. 50–67.

Lea, J. (1988). *Tourism and Development in The Third World*. Routledge, London and New York.

Lee, T. H. (2012), “Influence Analysis Of Community Resident Support For Sustainable Tourism Development”, *Tourism Management*, Sayı: 34, ss.37–46.

Lee, C. K. ve Back, K. J. (2003), “Pre- and Post-Casino Impact Of Residents’ Perception, *Annals of Tourism Research*, C: 30, No: 4, ss. 868-885.

Lee, T. J., Li, J., ve Kim, H. K. (2007), "Community Residents' Perceptions and Attitudes Towards Heritage Tourism in a Historic City", *Tourism and Hospitality Planning and Development*, C: 4, No: 2, ss. 91–109.

Lepp, A. (2007), "Residents' Attitudes Towards Tourism in Bigodi Village, Uganda", *Tourism Management*, C: 28, No: 3, ss. 876-885.

Liu, J. L. ve Var, T. (1986), "Resident Attitudes to Tourism Impacts in Hawaii", *Annals of Tourism Research*, Sayı:13, ss. 193-214.

Liu, J.C., P.J. Sheldon ve Var, T. (1987), "Resident Perception of the Environmental Impacts of Tourism", *Annals of Tourism Research*, Sayı: 14, ss. 17-37.

Loades, C. M. (2005), "*Tempo Giusto: Slow Cities and The Revitalization Of Locality in the Age Of Globalisation*",

(Çevrimiçi), <https://www.duo.uio.no/handle/10852/16488>, 11Kasım 2015.

Long, P. H. (2012), "Tourism Impacts and Support for Tourism Development in Ha Long Bay, Vietnam: An Examination of Residents' Perceptions", *Asian Social Science*, C: 8, No: 8, ss. 28-39.

Long, P. H. ve Kayat, K. (2011), "Residents' Perceptions of Tourism Impact and Their Support for Tourism Development: The Case Study of Cuc Phuong National Park, Ninh Binh Province, Vietnam", *European Journal of Tourism Research*, C: 4, No: 2, ss. 123-146.

Mansuroğlu, S. (2006), "Turizm Gelişmelerine Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Akseki/Antalya Örneği", *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, C: 19, No:1, ss. 35-46.

Mason, P. ve Cheyne, C. (2000), "Residents' Attitude To Proposed Tourism Development", *Annals Of Tourism Research*, C: 27, No: 2, ss. 391-411.

Mathews, H. ve Richter, L. (1991), "Political Science and Tourism", *Annals of Tourism Research*, C: 18, No:1, ss. 120–35.

Mayer, D. M., Kuenzi, M., Greenbaum, R. (2010), "Examining The Link Between Ethical Leadership and Employee Misconduct: The Mediating Role Of Ethical Climate", *Journal of Business Ethics*, No: 95, ss. 7-16.

Mayer, H. ve Knox, P. L. (2006), "Slow Cities: Sustainable Places in a Fast World", *Journal of Urban Affairs*, C: 28, No: 4, ss. 321-334.

Mazumdar, S. (2003) "Sense of Place Considerations for Quality of Urban Life", *Quality of Urban Life: Policy Versus Practice*, Derleyenler: N.Z. Gülersoy, N. Esin ve A. Özsoy, İstanbul Teknik Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

McCool, Stephen F. ve Martin, S. R. (1994), "Community Attachment and Attitudes towards Tourism Development", *Journal of Travel Research*, C: 32, No: 3, ss. 29-34.

McGehee, N.G., Andereck, K. L. ve Vogt, A. C. (2002), "An Examination of Factors Influencing Resident Attitudes Toward Tourism In Twelve Arizona Communities", (Çevrimiçi), <http://www.ttra.com>, Eylül 2016.

McGehee, N. G., ve Andereck, K. L. (2004), "Factors Predicting Rural Residents' Support of Tourism", *Journal of Travel Research*, C: 43, No: 2, ss.131-140.

Mesci, M. ve Dönmez, G. (2016), "Turizmin Bölgesel Kalkınma ve Yerel Halk Üzerindeki Etkisi: Mudurnu Örneği", *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C:16, No: 2, ss. 21-50.

Miele, M. (2008), "Citta Slow: Producing Slowness Against The Fast Life, *Space and Polity*, C:12, No:1, ss. 135-156.

Millman, A. ve Pizam, A. (1988), "Social Impacts of Tourism on Central Florida", *Annals of Tourism Research*, C:15, No:2, ss. 191-204.

Mitchell, R. E. ve Reid, D. G. (2001). Community Integration, *Annals of Tourism Research*, C: 28, No:1, ss.113-139.

Mihçı, H. (1996), "Kalkınma: Bir Kavram Neyi Anlatır?", *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, C: 7, No: 23, ss. 65-86.

Mihçı, H. (1998), "Kalkınmanın Örüntüleri Yaklaşımı ve Türkiye Ekonomisindeki Kalkınma Örüntüleri: 1950-1994", *Ekonomik Yaklaşım*, C: 9, No: 28, ss. 65-96.

- Murphy, P. E. (1981), "Community Attitudes To Tourism: A Comparative Analysis", *International Journal of Tourism Management*, C: 2, No: 3, 189-195.
- Murphy, P. E. (1983), "Tourism as a Community Industry", *Tourism Management*, Sayı: 4, ss. 180-193.
- Muhanna, E. (2006). "Sustainable Tourism Development and Environmental Management for Developing Countries", *Problems and Perspectives in Management*, C: 4, No:2, ss. 14-30.
- Myrdal, G. (1957). *Economic Theory and Under-Developed Regions*. G. Duckworth, London.
- Nepal, S. K. (2008), "Residents' Attitudes To Tourism İn Central British Columbia, Canada", *Tourism Geographies*, C:10, No:1, ss. 42-65.
- Nilsson, J. H., Svärd A., Widarsson A. ve Wirell, T. (2011), "Cittáslow" Eco-Gastronomic Heritage As a Tool For Destination Development", *Current Issues in Tourism*, C:14, No: 4, ss. 373-386.
- Nunkoo, R. (2015), "Tourism Development and Trust in Local Government." *Tourism Management*, Sayı: 46, ss. 623–34.
- Nunkoo R. ve Gürsoy, D. (2012), "Residents' Support for Tourism: An Identity Perspective", *Annals of Tourism Research*, C: 39, No: 1, ss. 243–268.
- Nunkoo, R. ve Ramkissoon, H. (2010), "Small island Urban Tourism: A Residents' Perspective", *Current Issues in Tourism*, C: 13, No: 1, ss. 37-60.
- Nunkoo, R. ve Ramkissoon, H. (2011), "Residents' Satisfaction With Community Attributes and Support For Tourism", *Journal of Hospitality and Tourism Research*, C: 35, No: 2, ss.171-190.
- Nunkoo R. ve Ramkissoon, H. (2012), "Power, Trust, Social Exchange and Community Support", *Annals of Tourism Research*, C:39, No: 2, ss. 997–1023.
- Nunkoo, R., Ramkissoon, H., Gürsoy, D. ve Chi Christina G. (2009), "A Model For Understanding Residents' Support For Tourism in Small Islands,", International CHRIE Conference Refereed Track. Paper 18.



(Çevrimiçi) <http://scholarworks.umass.edu/refereed/Sessions/>, 19 Haziran 2016

Nunkoo R., Ramkissoon, H. ve Gürsoy, D. (2012), “Public Trust in Tourism Institutions”, *Annals of Tourism Research*, C:39, No: 3, ss. 1538–1564.

Nunkoo, R. ve Smith, S. L. (2013), “Political Economy Of Tourism: Trust in Government Actors, Political Support and Their Determinants”, *Tourism Management*, C: 36, ss. 120–132.

Nunkoo, R., Smith, S. L. ve Ramkissoon, H. (2013), “Residents’ attitudes to tourism: A longitudinal study of 140 Articles From 1984 to 2010”, *Journal of Sustainable Tourism*, C:21, No:1, ss. 5-25.

Olalı, H. ve Timur, A. (1986). *Turizmin Türk Ekonomisindeki Yeri*, Ofis Ticaret Matbaacılık, İzmir.

Olalı, H. ve Timur, A. (1988). *Turizm Ekonomisi*. İzmir: Ofis Ticaret Matbaacılık.

Onaran, D. C. (2013). “Yavaş Şehirlerde Kentsel Kimlik”, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Ölmezoğulları, N. (2012). Türkiye Ekonomisinde Yapısal Uyum Süreci ve İstikrar Discussion Paper, *Turkish Economic Association*, No. 2012/68, (Çevrimiçi), <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/81575/1/722275994.pdf> 12 Ekim 2016

Özdamar, K. (2004). *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi*, Kaan Kitabevi, Eskişehir.

Özdemir, M. (1992). *Turizmin Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısına Etkileri*, Turizm Bankası A. Ş. Yayınevi, Ankara.

Özdemir M. A. ve Kervankıran İ. (2011). Turizm ve Turizmin Etkileri Konusunda Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Afyonkarahisar Örneği. *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı: 24, ss.1-25.

Özdemir S. (2012), “Kırsal Kalkınmada Kırsal Turizmden Yararlanma Olanakları: Gökçeada Örneği”, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, C: 14, No: 23, ss. 19-21.

Özel, Ç. H. (2014), “Turizmin Sosyo-Kültürel Boyutta Ortaya Çıkardığı Etkilerin İncelenmesi: Marmaris Örneği”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:42, ss. 57-68.

Özgenç, Ö. (2012), “İdeal Toplum Düzeni Arayışında Kurgulanan Kentsel Planlamalar, Ütopyalar ve Yavaş Şehir Akımı”, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Özgüven, A. (1988). *İktisadi Büyüme, İktisadi Kalkınma, Sosyal Kalkınma, Planlama ve Japon Kalkınması*, Filiz Kitabevi, İstanbul.

Özhancı, E., Ardahanlıoğlu, Z.B. ve Yılmaz, H. (2013), “Sakin Şehir Üyelik Süreci Analizi”, *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, C: 43, No:2, ss. 163-173.

Özkan, H. C. (2011), “Bir Sürdürülebilir Kent Modeli: Yavaş Şehir Hareketi”, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Özmehmet, E. (2008). Dünya’da ve Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları”, *Journal of Yaşar University*, C:3, No:12,

(Çevrimiçi): <http://journal.yasar.edu.tr/arsiv/vol3/no12-vol3/>, 6 Kasım 2016.

Özmen, M. (2007), “Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri: Akçakoca Örneği”, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu.

Özsoy, C. (2007), “Türkiye’de Mesleki ve Teknik Eğitimin İktisadi Kalkınmadaki Yeri ve Önemi”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Eskişehir.

Öztürk, S. (2012), “Small Towns Reshaping Their Urban Planning Policies Joining in the Cittaslow International Network: The Case of Seferihisar in Turkey”, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Parkins, W. ve Craig, G. (2006). *Slow living*. Oxford International Publishers, New York.

Pearce, D. G. (1989), "Using The Literature On Tourism: A Personal Perspective", *Tourism Review*, Sayı: 3, ss. 5-11.

Pekin, F. (2011). *Çözüm: Kültür Turizmi*. İletişim Yayınları, İstanbul.

Pektaş, E. K. (2010), "Türkiye'de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Temel Sorunlar", *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Akademik İncelemeler Dergisi*, C: 5, No:1, ss.1-114.

Perdue, R. R., Long, P. T. ve Allen, L. (1990), "Resident Support For Tourism Development", *Annals of Tourism Research*, C: 17, No:4, ss. 586-599.

Perdue, R. R., Long, P. T., ve Kang, Y. S. (1999), "Boomtown Tourism and Resident Quality of Life: The Marketing Of Gaming To Host Community Residents", *Journal of Business Research*, C: 44, No: 3, ss. 165-177.

Perry, Stewart E. (1999), "Some Terminology And Definitions In The Field Of Community Economic Development", *Making Waves*, C: 10, No:1, ss. 20-23.

Petrini, C. ve Padovani, G. (2011). *Slow Food Devrimi: Arcigola'dan Terra Madre'ye: Yeni Bir Yaşam ve Yemek Kültürü*, Çeviren: Ç. Ekiz, Sinek Sekiz Yayınevi, İstanbul.

Pigram, J.J. (1990), "Sustainable Tourism – Policy Considerations", *Journal of Tourism Studies*, C:1, No: 2, ss. 2-9.

Pike, A. (2009). What Kind of Local and Regional Development and for Whom, *Regional Studies*, C: 41, No: 9, ss. 1253-1269

Pink, S. (2008), "Sense and sustainability: The case of the slow city movement", *Local Environment*, C: 13, No: 2, ss.95-106.

Pink, S. (2009). Urban Social Movements and Small Places - Slow Cities As Sites Of Activism. *City*, C:13, No:4, ss.451- 465.

Radstrom, S. J. (2011), "Identity: An Introduction and History of Cittaslow". *Italian Journal of Planning Practice*, C:1, No:1, ss.90-113.

Raykov, T. ve Marcoulides, G. A. (2006). A First Course In Structural Equation Modeling. Lawrence Erlbaum Associates, London

Rızaoğlu, B. (2003). *Turizm Davranışı*. Detay Yayıncılık, Ankara.

Roney Sevgi (2011). *Turizm Bir Sistemin Analizi*, Detay Yayıncılık, Ankara.

Rostow W. R. (1980). *Ekonomik Gelişmenin Merhaleleri*, Çeviren: Erol Güngör, Kalem Yayıncılık.

Ruttan, V. (1988), "Cultural Endowments and Economic Development: What Can We Learn from Anthropology?", *Economic Development and Cultural Change*, C:36, No:3, ss.247- 271

Sakınç, S. (2013), "Yerel ve Bölgesel Kalkınma: Küresel ve Yerel Bakış Açıları", Derleyenler: B. Özer ve G. Şeker, *Yerel Kalkınma Politikalarında Yerellik ve Katılımcılık*, Celal Bayar Üniversitesi Matbaa Birimi, Manisa.

Samy, J. (1975). Crumbs from the Table? The Workers Share in Tourism. Derleyenler: S. Tupounia ve R. Crocombe, *The Pacific Way: Social Issues in National Development*, (205-214), Suva: South Pacific Social Sciences Association.

Sarı, Y. ve Özdemir, C. (2014), "Turizm Gelişiminin Eskişehir Odunpazarı Sakinlerinin Yaşam Kalitesi Üzerindeki Etkisi", *15. Ulusal Turizm Kongresi*, Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi, Ankara, ss.241-253.

Sarkım, M. (2007), "Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Turistik Ürün Çeşitlendirme Politikaları ve Antalya Örneği", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir.

Scott, J. E. (1995), "The Measurement Of Information Systems Effectiveness: Evaluating A Measuring Instrument", *ACM SIGMIS Database*, C: 26, No:1, ss. 43-61.

Sen, Amartya K. (2004). *Özgürlükle Kalkınma*, Çeviren: Y. Alogan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Semmens, J. ve Freeman, C. (2012), "The Value of Cittaslow as an Approach to Local Sustainable Development: A New Zealand Perspective", *International Planning Studies*, C: 17, No: 4, ss. 353-375.

Sezgin, M. ve Ünüvar, Ş. (2011). *Yavaş Şehir; Sürdürülebilirlik ve Şehir Pazarlaması Ekseninde*, Çizgi Kitabevi, Konya.

Sharma, B. ve Dyer, P. (2009), "An Investigation of Differences in Residents' Perceptions On The Sunshine Coast: Tourism Impacts and Demographic Variables", *Tourism Geographies*, C:11, No: 2, ss. 187-213.

Sharpley, R. (1999). *Tourism, Tourists and Society*. ELM. Publications, England.

Sharpley, R. (2001), "Tourism in Cyprus: Challenges and Opportunities", *Tourism Geographies*, C: 3, No:1, ss. 61- 85.

Sharpley, R. (2014), "Host Perceptions of Tourism: A Review of The Research", *Tourism Management*, Sayı: 42, ss. 37-49.

Sheldon, P. J. ve Abenoja, T. (2001), "Resident Attitudes in a Mature Destination: The Case of Waikiki" *Tourism Management*, C:22, No:5, ss. 435-443.

Sheldon, P. J. ve Var, T. (1984), "Resident Attitudes to Tourism in North Wales", *Tourism Management*, C:5, No:1, ss. 44-47.

Sinclair-Maragh, G. ve Gürsoy, D. (2016), "A Conceptual Model of Residents' Support For Tourism Development in Developing Countries", *Tourism Planning & Development*, C: 13, No:1, ss. 1-22.

Sirakaya, E., Teye, V. ve Sönmez, S. (2002), "Understanding Residents' Support For Tourism Development in The Central Region Of Ghana", *Journal Of Travel Research*, C:41, No:1, ss. 57-67.

Sırım, V. (2012), "Çevreyle Bütünleşmiş Bir Yerel Yönetim Örneği Olarak "Sakin Şehir" Hareketi ve Türkiye'nin Potansiyeli", *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, C: 1, No: 4, ss. 119-131.

Smith, V. ve Eadington, W. (1992). *Tourism Alternatives: Potentials and Problems in the Development of Tourism*. University of Pennsylvania Press. Philadelphia.

Smith A. (1985), *Ulusların Zenginliği*, Çev: A. Yunus ve M. Bakırcı, Alan Yayıncılık, İstanbul.

Sofield, T. H. B. (2003). *Empowerment for Sustainable Tourism*. Oxford: Pergamon.

Somuncu, M. (2006), “Turizmin Kalkınmaya Etkisi ve Türkiye Turizmindeki Bölgesel Farklılıklar”, Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi *IV. Ulusal Coğrafya Sempozyumu Bildiri Metinleri*, Ankara, ss.163-177.

Soyak, A. (2009). *Türkiye'ye Yönelik Yabancı Turizmin İktisadi Etkileri: Akdeniz ve Ege Bölgeleri Üzerine Bir Araştırma*, Derin Yayınları, İstanbul.

Soyak, M. (2013), “Uluslararası Turizmde Son Eğilimler ve Türkiye’de Turizm Politikalarının Evrimi”, *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 4, ss.1-18.

Sünnetçioğlu, S, Korkmaz, H. ve Özkök. F. (2014). Yerel Halkın Sürdürülebilir Kalkınma Açısından Sakin Şehir Değerlendirmesi: Seferihisar Örneği, *Eko-Gastronomi Dergisi*, C: 1, No: 1, ss 143-161.

Stylidis, D. (2012). “Tourism and Community Life: Building a Conceptual Framework”, University of Surrey School of Hospitality and Tourism Management, Doctoral Dissertation, Guildford, UK.

Stylidis, D. (2016), “The Role of Place Image Dimensions in Residents’ Support for Tourism Development International”, *Journal of Tourism Research*, C:18, No: 129–139.

Stylidis, D., Avital, B. ve Edith, M. S. (2014). “Resident’s Support for Tourism Development: The Role of Residents’ Place Image and Perceived Tourism Impacts”, *Tourism Management*, Sayı: 45, ss. 260-274.

Stylidis, D. ve Terzidou, M. (2014), “Tourism and The Economic Crisis İn Kavala, Greece”, *Annals of Tourism Research*, Sayı: 44, ss. 210–226.

Sungur, Z. (2013). Türkiye’nin Sakin Şehirlerindeki Kadın Girişimciliğine Sosyolojik Bir Bakış, *International Conference On Eurasian Economies*, (17-18 Eylül), ss. 641-648, st Petersburg, Rusya

Şahin, A. (1990). *İktisadi Kalkınmadaki Önemi Bakımından Türkiye’de Turizm Sektöründeki Gelişmelerin Değerlendirilmesi*, Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği Yayını.

Şahin, S. Zafer. (2009), “Katılımcı Stratejik Planlamanın Yerel Kalkınma Çevresine Katkıları, Ankara Stratejik Planlama Süreci Örneği: Ulusal Kalkınma ve Yerel Yönetimler”, 4. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyum.

Şahin, İ. ve Kutlu, Z. S. (2014), “Cittaslow: Sürdürülebilir Kalkınma Ekseninde Bir Değerlendirme”, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, C: 2, No:1, ss. 55-63.

Şahinkaya, S. (2010), “Bir Yerel Kalkınma Modeli: Cittaslow ve Seferihisar Üzerine Değerlendirmeler”, (Çevrimiçi): *Bağımsız Sosyal Bilimciler*, <http://www.bagimsizsosyalbilimciler.org>, Aralık 2016.

Şeker, F. (2015). *Kalkınma Etiği ve Kapsayıcı Büyüme*, Nobel Yayınevi, İstanbul.

Şencan, H. (2005). *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenirlilik ve Geçerlilik*, Seçkin Yayınları, Ankara.

Şenses, F. (2001), *Küreselleşmenin Öteki Yüzü- Yoksulluk*, İletişim, İstanbul.

Şenses F. (2004), “Neoliberal Küreselleşme Kalkınma İçin Bir Fırsat mı?, Engel mi?”, Derleyenler: S. Dedeoğlu ve T. Subaşat, *Kalkınma ve Küreselleşme*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.

Tavşancıl E. (2006). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara

Tayfun, A. (2002), “Turist Yerli Halk Etkileşimi Üzerine Bir Araştırma”, *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, C:1, No:1, 1-11.

Tayfun, A. ve Acuner, E. (2014), “Cittaslow: A Comparative Research Turkey And The World”, *Conference of the International Journal of Arts and Sciences*, (Çevrimiçi), <http://www.universitypublications.net/proceedings/0703/>, 4 Şubat 2015

Tayfun, A. ve Kılıçlar, A. (2004), “Turizmin Sosyal Etkileri ve Yerli Halkın Turiste Bakışı”, *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, No: 1, ss. 1-17.

Telfer, D. J. (2002). *Development Theories and Tourism Theory*, Derleyenler: R. Sharpley, D.Telfer, *Tourism and Development Concepts and Issues*, Channel View Publications, Clevedon.

Telfer, D.J. ve Wall, G. (1996), “Linkages Between Tourism And Food Production”, *Annals of Tourism Research*, C:23, No:3, ss. 635–53.

Tekeli, İ. (2002), Türkiye’de Çoğulculuk Arayışları ve Kent Yönetimi Üstüne, Derleyen: Yıldırım, F. *Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne*, (13-27), WALD Yayınları, İstanbul.

Teye, V., Sirakaya, E. ve Sönmez, S. F. (2002), “Residents’ Attitudes Toward Tourism Development”, *Annals of Tourism Research*, C:29, No: 3, ss. 668-688.

Toksöz, F. (2005), “Yerel Kalkınma Örnekleri”, *Yerel Kalkınma İçin Ortaklıklar*, İstanbul Politikalar Merkezi Sabancı Üniversitesi, İstanbul, ss.139-146

Topkaya, Ö. (2015), “Yerel Kalkınma Stratejilerinin İstihdamı Artırma Ve Kayıtdışı İstihdamı Azaltmadaki Rolü, *İktisadi İdari Bilimler Dergisi*, C:29, No:4, ss. 645-658.

TUİK (2016). *Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları*. [www.tuik.gov.tr](http://www.tuik.gov.tr),

Tuna, M. (2007). *Turizm, Çevre ve Toplum (Marmaris Örneği)*. Detay Yayıncılık, Ankara.

Tunçsiper, B. ve Yılmaz, G. (2009), “Yerel Ekonomik Kalkınma Sürecine Turizm Sektörünün Etkisi”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:24, ss. 53-64.

Tunçsiper, B., Temeloğlu, E. ve Altunöz, Ö. (2011). Bölgesel Kalkınmada Turizmin Rolünün Yerel Halkın Görüşleri Çerçevesinde Belirlenmesi: Ayvacık (Assos) Örneği, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, No: 1, ss.93-114.

TÜBİTAK (2003), “Vizyon 2023 Ulaştırma ve Turizm Paneli Raporu”, (Çevrimiçi): [http://www.tubitak.gov.tr/tubitak\\_content\\_files/vizyon2023/ut/utp\\_son\\_surum.pdf](http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/vizyon2023/ut/utp_son_surum.pdf), 10 Mart 2016.

Türker, G. Ö. ve Türker, A. (2014), “Yerel Halkın Turizm Etkilerini Algılama Düzeyi Turizm Desteğini Nasıl Etkiler: Dalyan Destinasyonu Örneği”, *Ejovoc: Electronic Journal Of Vocational Colleges*, C: 4, No: 1, ss. 81-98.

Um, S. ve Crompton, J. (1987). Measuring Resident’s Attachment Levels İn A Host Community. *Journal of Travel Research*, C: 26, No: 1, 27-29.



Urry, J. (2009). *Turist Bakışı*. Çeviren: E. Tataroğlu ve İ. Yıldız, BilgeSu Yayıncılık, Ankara.

Usal, A., ve Kuşluvan, Z. (2000). *Davranış Bilimleri*. Barış Yayınları, İzmir.

Üstündağlı, E., Baybars, M. ve Güzeloğlu, E. (2013), “Küreselden Yerele - Yerelden Küresele Sakin Şehir: Türkiye'nin Cittaslow Başkenti Seferihisar”, 18. *Ulusal Pazarlama Kongresi Bildiri Kitabı*, Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, ss. 342-352, Kars.

Üşür, İ. (1999), “Sanayileşme: Kavramdan Tipolojilere”, *Türk-İş 99 Yıllığı*, C: 2, Ankara.

Vargas-Sanchez, A., Plaza-Mejia, M. A. ve Porras-Bueno, N. (2009), “Understanding Residents' Attitudes Toward The Development Of Industrial Tourism In A Former Mining Community”, *Journal of Travel Research*, C: 47, No: 3, ss. 373-387.

Vargas-Sánchez, A., Porras-Bueno, N. ve Plaza-Mejía, M. (2011), “Explaining Residents Attitudes To Tourism: Is A Universal Model Possible?”, *Annals of Tourism Research*, C: 38, No: 2, ss. 460-480.

Von Zweigbergk, K. (2009), “Cittaslow i Falköping” (Çevrimiçi): [http://ex-epsilon.slu.se:8080/archive/00003220/01/vonzweigbergk\\_k\\_090416.pdf](http://ex-epsilon.slu.se:8080/archive/00003220/01/vonzweigbergk_k_090416.pdf), 11 Kasım 2016.

Wang, Y. ve Pfister, R. (2008), “Residents' Attitudes Toward Tourism and Perceived Personal Benefits In A Rural Community”, *Journal of Travel Research*, C: 47, No:1, ss. 84-93.

Weaver, D. B. ve Lawton, L. J. (2001), “Resident Perceptions In The Urban–Rural Fringe”, *Annals Of Tourism Research*, C: 28, No:2, ss. 439-458.

Weaver, D. B. ve Lawton, L. J. (2013), “Resident Perceptions of A Contentious Tourism Event. *Tourism Management*, No:37, ss. 165-175.

Weaver, D. B. ve Oppermann, M. (2000). *Tourism Management*. John Wiley and Sons, Melbourne.

West, S.G., Wu, W. ve Taylor, Aaron. (2012). “Model Fit and Model Selection in Structural Equation Modeling”, Ed: Rick H. Hoyle, *Handbook of Structural Equation Modeling*. The Guilford Press, New York, London.

Williams, J. ve Lawson, R. (2001), “Community Issues And Resident Opinions Of Tourism”, *Annals of Tourism Research*, C: 28, No:2, ss. 269-290.

Williams, A. and Shaw, G. (1995) Tourism and Regional Development: Polarization and New Forms Of Production İn The United Kingdom. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, C: 86, No:1, ss. 50–63.

Yağcı, Ö. (2003). *Turizm Ekonomisi*, Detay Yayıncılık, Ankara.

Yavioğlu, C. (2002), “Kalkınmanın Anlambilimsel Tarihi ve Kavramsal Kökenleri”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C: 3, No:1, ss. 59-77.

Yalçın, A. ve Yalçın, S. (2013), “Sürdürülebilir Yerel Kalkınma İçin Cittaslow Hareketi Bir Model Olabilir mi?”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, C: 5, No: 1, ss. 32-41.

Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2014). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Detay Yayıncılık, Ankara.

Yeni, O. (2014), “Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma: Bir Yazın Taraması”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C:16, No: 3, ss. 181-208.

Yıldırım, A. (2014). Modernleşme Kuramı, (Çevrimiçi), <http://www.tuicakademi.org>, Aralık 2016

Yıldırım, A. ve Karaahmet, A. (2013), “Yavaş Şehir Hareketinin Kent İmajına Katkısı: Ordu Perşembe Örneğinin Yerel Basın Üzerinden Analizi”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, C: 5, No:1, ss.11-20.

Yıldırım, A. (2014). *Modernleşme Kuramı*. (Çevrimiçi), <http://www.tuicakademi.org/modernlesme-kurami/>, 18 Mayıs 2016.

Yıldız Z. (2007), “Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Sağladığı Katkılar ve Göller Bölgesi Uygulaması”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.

Yılmaz, A., Tuncer, M. ve Zorlu, K. (2016), “Yavaş Şehir (Sürdürülebilir Yerel Kalkınma) Potansiyelinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Güzelyurt, *Aksaray Studies Of The Ottoman Domain*, C:6, No: 10, (Çevrimiçi), <http://www.thestudiesofottomandomain.com/> 21 Ocak 2016.

Yılmaz V. (2004), “LISREL ile Yapısal Eşitlik Modelleri: Tüketici Şikâyetlerine Uygulanılması”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C: 4, No: 1, ss. 77-90.

Yılmaz, V. ve Çelik, E. (2009). *LİSREL İle Yapısal Eşitlik Modellemesi-1*. Pegem Akademi, Ankara.

Yılmaz, V. ve Doğan, M. (2016), “Planlanmış Davranış Teorisi Kullanılarak Önerilen Bir Yapısal Eşitlik Modeli ile Geri Dönüşüm Davranışlarının Araştırılması”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Özel Sayısı*, ss. 191- 205.

Yoon, Y., Gürsoy, D. ve Chen, J. S. (1999), “An Investigation of The Relationship Between Tourism Impacts and Host Communities’ Characteristics”, *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, C:10, No:1, ss. 29-44.

Yoon, Y., Gürsoy, D. ve Chen, J. S. (2001), “Validating a Tourism Development Theory With Structural Equation Modeling”, *Tourism Management*, C: 22, No:4, ss. 363-372.

Yurtseven, H. R., Kaya, O. ve Harman S. (2010). *Yavaş Hareketi*. Detay Yayıncılık, Ankara.

Zengin, E., Başkurt, M. ve Es, M (2014), “Yerel Yönetimler ve Yerel Kalkınma”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C:3, No: 2, ss.95-124.

## EKLER

Kriter listesinde (\*) ile belirtilenler Zorunlu kriterler, (\*\*) ile belirtilenler ise Perspektif kriterlerdir (<http://cittaslowturkiye.org/uyelik-sureci-ve-kriterler/>).

### Ek 1: Sakin Şehir Kriterleri

<b>Çevre Politikaları</b>
1. Hava temizliğinin yasa tarafından belirtilen parametrelerde olduğunun belgelenmesi *
2. Su temizliğinin yasa tarafından belirtilen parametrelerde olduğunun belgelenmesi *
3. Halkın içme suyu tüketiminin ulusal ortalamayla karşılaştırılması
4. Kentsel katı atıkların ayrıştırılarak toplanması *
5. Endüstriyel ve evsel kompostlamanın desteklenmesi
6. Kentsel ya da toplu kanalizasyon için atık su arıtma tesisinin bulunması *
7. Binalarda ve kamu kullanım alanlarında enerji tasarrufu
8. Kamunun yenilebilir enerji kaynaklarından enerji üretimi
9. Görsel kirliliğin ve trafik gürültüsünün azaltılması
10. Kamusal ışık kirliliğinin azaltılması *
11. Hane başına düşen elektrik enerjisi tüketimi
12. Biyoçeşitliliğin korunması.
<b>Altyapı Politikaları</b>
1. Kamu binalarına bağlı verimli bisiklet yolları
2. Mevcut bisiklet yollarının araç yollarıyla kilometre üzerinden karşılaştırılması *
3. Metro ve otobüs durakları gibi aktarma merkezlerinde bisiklet park yerleri
4. Özel taşıt kullanımına alternatif olarak eko ulaşım planlanması *
5. Engellilere yönelik mimari engellerin kaldırılması *
6. Aile hayatı ve hamile kadınlar için girişimler *
7. Sağlık hizmetlerine onaylanmış ulaşılabilirlik
8. Kent merkezlerinde malların sürdürülebilir dağıtımı
9. Şehir dışında çalışan şehir sakinlerinin oranı *
<b>Kentsel Yaşam Kalitesi Politikaları</b>
1. Kentin direnci için planlama **
2. Kente ait değerlerin iyileştirilmesi, kent merkezlerinin ve kamu binalarının değerlerinin artırılması için programlar*
3. Verimli bitkiler ve meyve ağaçları kullanılarak sosyal yeşil alanların iyileştirilmesi ve/veya oluşturulması **
4. Kentsel yaşanabilirliğin artırılması
5. Marjinal alanların tekrar değerlendirilip kullanılması *
6. Vatandaşlara ve turistlere yönelik interaktif hizmetlerin geliştirilmesinde bilgi ve iletişim teknolojilerinden faydalanılması *
7. Sürdürülebilir mimari için hizmet masası oluşturulması*
8. Kentin internet ağına sahip olması*
9. Kirlenmelerin izlenmesi ve azaltılması*
10. Tele çalışmanın geliştirilmesi
11. Kişisel sürdürülebilir kentsel planlamanın teşviki
12. Sosyal altyapıyı desteklemek
13. Kamusal sürdürülebilir kentsel planlamanın teşviki*
14. Kent içindeki kullanışlı yeşil alanların verimli bitkiler ile değerlendirilmesi **
15. Yerel ürünlerin ticarileşmesi için alanların yaratılması *
16. Atölyelerin korunması ve değerlerinin artırılması – doğal/yerel alışveriş merkezlerinin yaratılması*
17. Yeşil alanlarda kullanılan beton miktarı
<b>Tarım, Turistik, Esnaf ve Sanatçılara Dair Politikalar</b>
1. Agroekolojinin geliştirilmesi **
2. El yapımı ve etiketli veya markalı esnaf/sanatkar ürünlerinin korunması *
3. Geleneksel iş tekniklerinin ve zanaatların değerinin artırılması *
4. Kırsal bölgede yaşayanların hizmetlere erişimini artırarak kırsal bölgelerin değerini arttırmak*
5. Kamuya ait restoranlarda (okul kantinleri, aş evleri vb) yerel, mümkünse organik ürünlerin kullanılması*
6. Kişisel kullanımda ve yemek sektöründe tat eğitimlerinin verilmesi ve mümkünse organik yerel ürünlerin kullanılmasının teşvik edilmesi *
7. Yerel ve geleneksel kültürel etkinliklerin korunması ve değerlerinin artırılması *
8. Otel kapasitelerinin artırılması 17 *
9. Tarımda GDO kullanımının yasaklanması
10. Önceden tarım için kullanılmış alanların kullanımı hakkındaki imar planları için yeni fikirlerin varlığı
<b>Misafirperverlik, Farkındalık ve Eğitim İçin Planlar</b>
1. İyi karşılama *
2. Esnafın ve operatörlerin farkındalıklarını arttırmak *
3. Yavaş güzergâhların mevcut olması
4. Önemli yönetsel kararlara tabandan tavana katılım sürecini sağlayacak aktif tekniklerin benimsenmesi
5. Eğitimciler, yöneticiler ve çalışanların Cittaslow temaları hakkında sürekli eğitim görmesi **
6. Sağlık eğitimleri
7. Yöre halkına Cittaslow'un anlamı hakkında sistematik ve kalıcı eğitim vermek *
8. Cittaslow üzerine yerel yönetim ile çalışan derneklerin aktif varlığı
9. Cittaslow kampanyalarının desteklenmesi *
10. Cittaslow logosunun internet sayfasında ve antetli kağıt üzerinde kullanımı *

---

**Sosyal Uyum**

---

1. Azınlıklara yönelik ayrımcılığa karşı çalışmalar
  2. Farklı etnik kökene sahip insanların aynı mahallede yaşaması 22
  3. Engelli kişilerin entegrasyonu
  4. Çocuk bakımının desteklenmesi
  5. Genç neslin istihdam durumu
  6. Yoksulluk
  7. Toplumsal ortaklıklar/sivil toplum kuruluşların mevcudiyeti
  8. Farklı kültürlerin entegrasyonu
  9. Politikaya katılım
  10. Belediyenin kamu konut yatırımı
  11. Gençlik faaliyetlerinin yürütüldüğü bir alanların ve bir gençlik merkezinin mevcudiyeti
- 

**Ortaklıklar**

---

1. Slowfood aktiviteleri ve kampanyaları için destek
  2. Doğal ve geleneksel yiyecekleri Slowfood veya diğer kurumlar ile desteklemek
  3. Eşleştirme projelerini desteklemek ve geliştirmekte olan ülkelerin Cittaslow ve Slowfood felsefelerinin yayılmasını da sağlayacak şekilde gelişmeleri için işbirliği yapmak
-

## Ek- 2: Araştırma Kapsamında Uygulanan Anket

### **Sayın Katılımcı,**

Bu çalışmanın konusu “Türkiye’de bulunan sakin şehirlerde yerel halkın turizme ve sakin şehir hareketine yönelik tutumları ile turizm desteği arasındaki ilişkinin belirlenmesi ve sonuçların kalkınma bağlamında yorumlanmasıdır”. Çalışma kapsamında hazırlanan bu anket formunda ileri sürülen teorik yapıyı ölçecek 34 önermeye ve demografik (yaş, cinsiyet, gelir durumu, eğitim, medeni hal) değişkenlere yer verilmiştir. Veri toplama aracı olarak hazırlanmış olan bu anket, belirtilen bilimsel amacı dışında kesinlikle kullanılmayacak, sizden alınan bilgiler üçüncü şahıslarla paylaşılmayacak ve gizli tutulacaktır. Zaman ayırıp katıldığınız için teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Yaşar SARI  
Öğr. Gör. Dönüş ÇİÇEK

### **İletişim:**

Anadolu Üniversitesi Eskişehir Meslek Yüksekokulu  
Yunus Emre Kampüsü Tepebaşı/ESKİŞEHİR  
Tel: 0 222 335 05 80 / 3133  
E-Mail: [dcicek@anadolu.edu.tr](mailto:dcicek@anadolu.edu.tr)

	Aşağıdaki önermeleri okuyarak değerlendiriniz.	1-Hiç Katılmıyorum	2- Az Katılmıyorum	3- Orta Düzeyde Katılmıyorum	4 - Çok Katılmıyorum	5- Tamamen Katılmıyorum
1	Turizm, ilçemiz için önemli sektörlerdendir.	①	②	③	④	⑤
2	Turizm, ilçemizin doğru şekilde büyümesine (ekonomik kalkınmasına) yardımcı olur.	①	②	③	④	⑤
3	Turistlerin ilçemize gelmelerinden dolayı gurur duyuyorum.	①	②	③	④	⑤
4	Turizmin ilçemizdeki ekonomik rolü devam etmektedir.	①	②	③	④	⑤
5	İlçemizde turizmin gelişimini destekliyorum.	①	②	③	④	⑤
6	İlçemize daha fazla turistin gelmesini destekliyorum.	①	②	③	④	⑤
7	İlçemizdeki yöneticilerin turizmde doğru kararlar alacağına güveniyorum.	①	②	③	④	⑤
8	Yerel yönetimlerin turizmde doğru olanı yapacağına inanıyorum	①	②	③	④	⑤
9	Yerel yönetimlerin ilçemizdeki halkın ihtiyaçlarını gözeteyeğine güveniyorum	①	②	③	④	⑤
10	Bölgedeki yöneticilerin turizm ile ilgili kararları doğru aldığına inanıyorum.	①	②	③	④	⑤
11	Turizm, yerel halk için iş olanakları sağlar	①	②	③	④	⑤
12	Turizm, yerel işletmelerin açılması için daha fazla fırsatlar sunar.	①	②	③	④	⑤
13	Turizm, bölgenin alt yapı (yolların yapımı, ulaşımın kolaylaşması) yatırımlarının gelişmesine olanak sağlar.	①	②	③	④	⑤
14	Turizm, doğa parklarının geliştirilmesine katkı sunar.	①	②	③	④	⑤
15	Turizm, trafik sorunlarını artırır.	①	②	③	④	⑤
16	Turizm, çöp artışına neden olur.	①	②	③	④	⑤
17	Turizm bölgede fiyat artışına neden olur.	①	②	③	④	⑤
18	Turizm, çevre kirliliğini artırır.	①	②	③	④	⑤
19	İlçemizde turizmin nasıl geliştiği konusunda bilgim var.	①	②	③	④	⑤
20	İlçemize gelen turistler hakkında bilgim var.	①	②	③	④	⑤

...

	Aşağıdaki önermeleri okuyarak değerlendiriniz.	1-Hiç Katılmıyorum	2- Az Katılmıyorum	3- Orta Düzeyde Katılmıyorum	4- Çok Katılmıyorum	5- Tamamen Katılmıyorum
21	İlçemizin turizmden nasıl etkileneceği konusunda bilgim var.	①	②	③	④	⑤
22	Turizmde yerel yönetimin görevleri konusunda bilgim var.	①	②	③	④	⑤
23	İlçemizde turizm ile ilgili alınan kararlara katkıda bulunurum	①	②	③	④	⑤
24	İlçemizde turizm planlaması ile ilgili kararlara katılım fırsatım var	①	②	③	④	⑤
25	Turizmden ekonomik fayda sağlıyorum	①	②	③	④	⑤
26	Turizmden sosyal fayda (eğitim, güvenlik, kadınların çalışması) sağlıyorum	①	②	③	④	⑤
27	Turizmden kültürel fayda (sinema, festival, dil öğrenimi, vb) sağlıyorum	①	②	③	④	⑤
28	Hayatımdan genel olarak memnunum	①	②	③	④	⑤
29	Hayatımı burada devam ettirmekten memnunum.	①	②	③	④	⑤
30	Hayatım, çoğu insanınkinden çok daha iyidir.	①	②	③	④	⑤
31	İlçemizin Sakin Şehir olması turist sayısının artışında etkilidir.	①	②	③	④	⑤
32	İlçemizin Sakin Şehir olması bölgenin kalkınması için iyi bir uygulamadır	①	②	③	④	⑤
33	Sakin Şehir uygulaması ilçemizde yerel halkın yaşam kalitesinin yükseltilmesi için iyi bir uygulamadır.	①	②	③	④	⑤
34	İlçemizin Sakin Şehir olmasından memnunum.	①	②	③	④	⑤

<b>Cinsiyetiniz</b>	:	<input type="checkbox"/> Erkek	<input type="checkbox"/> Kadın			
<b>Medeni Durumunuz</b>	:	<input type="checkbox"/> Evli	<input type="checkbox"/> Bekâr			
<b>Yaşınız</b>	:	<input type="checkbox"/> 18 – 29 yaş	<input type="checkbox"/> 30 -39 yaş	<input type="checkbox"/> 40 - 49 yaş	<input type="checkbox"/> 50 – 59 yaş	<input type="checkbox"/> 60 ve üstü
<b>Eğitim Düzeyi:</b>		<input type="checkbox"/> İlkokul Terk	<input type="checkbox"/> İlkokul	<input type="checkbox"/> Ortaokul	<input type="checkbox"/> Lise	<input type="checkbox"/> Üniversite
<b>Mesleğiniz</b>	:	<input type="checkbox"/> Ücretli bir işte çalışıyor <input type="checkbox"/> Kendi işi var <input type="checkbox"/> İş yok, iş arıyor <input type="checkbox"/> Öğrenci <input type="checkbox"/> Emekli <input type="checkbox"/> Ev Kadını				
<b>Çalışma Durumunuz</b>	:	<input type="checkbox"/> Turizm dışı bir sektörde çalışıyorum <input type="checkbox"/> Turizm sektöründe çalışıyorum <input type="checkbox"/> Gelirim bir kısmını turizm sektöründen sağlıyorum				
<b>Ailenizde Turizm Sektöründe Çalışan var mı?</b>	:	<input type="checkbox"/> Evet	<input type="checkbox"/> Hayır			
<b>Aylık Geliriniz</b>	:	<input type="checkbox"/> 1516 TL'den az	<input type="checkbox"/> 1516 – 4560 TL arası	<input type="checkbox"/> 4560TL'den fazla	<input type="checkbox"/> Gelirim Yok	
<b>Bölgede geçirilen yaşam süresi</b>	:	<input type="checkbox"/> 1-5 yıl	<input type="checkbox"/> 6-10 yıl	<input type="checkbox"/> 11-20 yıl	<input type="checkbox"/> 20 yıldan fazla	

*Araştırmaya vermiş olduğunuz destek için çok teşekkür ederiz*

